รายงาน

การขุดค้น – ขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะ
โบราณสถานวัดช้าง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ

โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยา

โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

ปีงบประมาณ 2542

รายงาน

การขุดค้น-ขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานวัดช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ

โครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

ปีงบประมาณ 2542

อภินันทนาการจาก
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

29 ธ.ค. 2551

ผู้ดำเนินงาน

นายสุรศักดิ์ ธรมธัช	ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง
นายสุรชัย ธรมธัช	รองผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง
นายอนนท์ เรืองเทศ	นักประวัติศาสตร์ศิลปะ
นางสาวปัทมา วิชิตจรูญ	นักประวัติศาสตร์ศิลปะ
นายมัณฑณะ ธงศิลา	สถาปนิก
นายนพดล จัตุชัย	ช่างสำรวจ
นายธีระกุล สิงหะแสนยาพงษ์	ช่างโยธา
นายเฉลิมชัย ตะก้อง	นักวิชาการช่างศิลป์
นายวันศักดิ์ ศรีแก้ว	ช่างศิลปกรรม
นายฉัตรชัย จัตุชัย	ธุรการ

คณะคนงานชุดแต่งของห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง

คณะกรรมการตรวจการจ้าง

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

คำนำ

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานในเขตอโยธยาเป็นการขุดค้น-ขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถาน วัดมเหยงคณ์ วัดช้าง วัดสีกาสมุด และตำหนักมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ซึ่งกรมศิลปากรได้ว่าจ้าง ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง ดำเนินการตามสัญญาเลขที่ 11/2542 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2542

ตามสัญญาดังกล่าวห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง ได้ดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1กรกฎาคม 2542 และงานได้สิ้นสุดลงเมื่อ วันที่ 20กุมภาพันธ์ 2543

โบราณสถาน วัดช้างได้ดำเนินงาน ขุดค้น-ขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะโดยมีคณะทำงานของทางห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้างซึ่งประกอบด้วย

1. นายอนนท์	เรืองเทศ	นักประวัติศาสตร์ศิลปะ
2. นางสาวปัทมา	วิชิตจรูญ	นักประวัติศาสตร์ศิลปะ
3. นายมัณฑนะ	ธงศิลา	สถาปนิก
4. นายเฉลิมชัย	ตะก้อง	นักวิชาการช่างศิลป์
5. นายนพดล	จัตุชัย	ช่างสำรวจ
6. นายธีรกุล	สิงหแสนยาพงษ์	ช่างเขียนแบบ
7. นายวันศักดิ์	ศรีแก้ว	ช่างศิลปกรรม

ทางคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการขุดค้น-ขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานวัดช้างจังหวัด พระนครศรีอยุธยาจะอำนวยประโยชน์ต่อการศึกษาทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานวัดช้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุรศักดิ์ก่อสร้าง

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญภาพถ่าย

สารบัญภาพลายเส้น

สารบัญแผนผัง

บทนำ **ความเป็นมาของโครงการ** 1

- ความเป็นมาของโครงการ 1
- วัตถุประสงค์ 7
- รายละเอียดของงาน 8
- พื้นที่ดำเนินการ 8
- ขอบเขตของงาน 8
- วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่างๆ 8
- ระยะเวลาปฏิบัติงาน 9
- หน่วยงานที่รับผิดชอบ 9
- ผลงานที่ต้องการเมื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา 9
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ 9

บทที่ 1 **การดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานและการขุดค้นทางโบราณคดี** 11

1.1 ที่ตั้งโบราณสถาน 11

1.2 ประวัติการทำงานที่ผ่านมา 11

1.3 สภาพปัจจุบันของโบราณสถาน 12

1.4 การวางผังหลุมขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี 13

1.5 เทคนิคการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี 15

1.6 วิธีการเก็บหลักฐานและการบันทึกข้อมูลทางโบราณคดี 16

บทที่ 2 **โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง** 18

2.1 สภาพโดยทั่วไปและลักษณะแผนผัง 18

2.2 ลักษณะโบราณสถานหลังการขุดแต่ง 19

2.2.1 เจดีย์ประธาน (โบราณสถานหมายเลข 1)

2.2.2 พระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 2) 20

2.2.3 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ (โบราณสถานหมายเลข 4) 20

2.2.4 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ (โบราณสถานหมายเลข 5) 21

2.2.5 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ (โบราณสถานหมายเลข 6) 21

2.2.6 แนวกำแพงวัด (โบราณสถานหมายเลข 7) 22
2.2.7 แนวกำแพงล้อมพระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 8) 22
2.3 เทคนิคการก่อสร้าง 22
2.3.1 เจดีย์ประธาน (โบราณสถานหมายเลข 1) 23
2.3.2 พระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 2) 24
2.3.3 เจดีย์ราย (เจดีย์ประจำมุม) (โบราณสถานหมายเลข 4-6) 25
2.2.4. แนวกำแพง หัวเม็ดทรงมัณฑ์และซุ้มประตู (โบราณสถานหมายเลข 7-8) .. 25
บทที่ 3 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง 26
3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม 26
3.1.1 ประเภทดินเผา 26
3.1.2 ประเภทปูนปั้น 27
3.1.3 ประเภทโลหะ 32
3.1.4 ประเภทหิน 33
3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา 34
3.2.1 พระพุทธรูปประจำศาสนาสถาน 34
3.2.1.1 ปูนปั้น 34
3.2.1.2 หินทราย 34
3.2.2 พระพุทธรูปบูชา 35
3.2.2.1 สำริด 35
3.2.2.2 เงิน 35
3.2.3 พระพิมพ์ 36
3.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ 37
3.3.1 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะ 37
3.3.1.1 เหล็ก 37
3.3.1.2 สำริด 38
3.3.2 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากหิน 38
3.4 โบราณวัตถุประเภทอาวุธ 38
3.5 โบราณวัตถุเกี่ยวกับโลหะกรรม 39
3.6 ภาชนะดินเผาในประเทศ 39
3.6.1 ภาชนะดินเผาพื้นเมือง 39
3.6.2 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย 39
3.6.3 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน 40
3.6.4 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาสุโขทัย 40
3.7 ภาชนะดินเผาต่างประเทศ 41

3.8 โบราณวัตถุอื่นๆ 42
บทที่ 4 การขุดค้นทางโบราณคดี 91
4.1 หลุมขุดค้นที่ 1 91
4.1.1 ชั้นดินธรรมชาติ 91
4.1.2 ชั้นดินวัฒนธรรม 92
4.1.3 สรุป 93
4.2 หลุมขุดค้นที่ 2 93
4.2.1 ชั้นดินธรรมชาติ 93
4.2.2 ชั้นดินวัฒนธรรม 94
4.2.3 สรุป 94
4.3 หลุมขุดค้นที่ 3 94
4.3.1 ชั้นดินธรรมชาติ 95
4.3.2 ชั้นดินวัฒนธรรม 96
4.3.3 สรุป 96
4.4. การขุดตรวจเพื่อหาลำดับอายุสมัย 96
4.4.1 ฐานเขียงชั้นล่างสุดด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน 97
4.4.2 บนลานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน 97
4.4.3 ฐานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน 97
4.4.4 ซุ้มประตูเดิม (สมัยที่ 1) ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน 97
4.4.5 แนวกำแพงแก้วด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ 97
4.4.6 บริเวณด้านหน้า (ด้านทิศตะวันออก) ติดกับฐานเขียงของพระอุโบสถ 97
บทที่ 5 การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ 100
5.1 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี 100
5.2 รูปทรงสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม 104
5.2.1 เจดีย์ประธาน 105
5.2.2 พระอุโบสถ 105
5.2.3 เจดีย์ราย(เจดีย์ประจำมุม) 106
5.2.4 แนวกำแพงวัด 107
บทที่ 6 สรุป 108
6.1 ผลจากการขุดแต่งโบราณสถาน 108
6.2 ด้านโบราณวัตถุ 113
6.3 การขุดค้นทางโบราณคดี 115
6.4 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี 115
บรรณานุกรม 118

ภาพถ่ายประกอบ 120
ภาพลายเส้น 203
แผนผัง 252
ภาคผนวก 259
- สัญญาจ้างการขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดมเหยงคณ์ วัดสีกาสมุด ตำหนักมเหยงคณ์และวัดช้าง ปีงบประมาณ 2542

สารบัญภาพถ่าย

ภาพที่ 1 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/00) 121

ภาพที่ 2 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/1) 121

ภาพที่ 3 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/2) 122

ภาพที่ 4 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/3) 122

ภาพที่ 5 ผังพื้น (PLAN) พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/4) 123

ภาพที่ 6 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/5) 123

ภาพที่ 7 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/6) 124

ภาพที่ 8 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/7) 124

ภาพที่ 9 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/8) 125

ภาพที่ 10 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/27) 125

ภาพที่ 11 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/25) 126

ภาพที่ 12 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/15) 126

ภาพที่ 13 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/16) 127

ภาพที่ 14 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/21) 127

ภาพที่ 15 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/22) 128

ภาพที่ 16 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/24) 128

ภาพที่ 17 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/23) 129

ภาพที่ 18 พื้นที่ด้านตะวันออกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/33) 129

ภาพที่ 19 พื้นที่ด้านตะวันออกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/32) 130
ภาพที่ 20 พื้นที่ด้านตะวันตกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 1/37) 130
ภาพที่ 21 ซุ้มประตูบริเวณกำแพงด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ถ่ายจากด้านตะวันตก (ฟิล์ม 1/24) 131
ภาพที่ 22 ฐานประทักษิณด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ขณะดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/10) 131
ภาพที่ 23 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ขณะทำการขุดแต่ง (ฟิล์ม 3/19) 132
ภาพที่ 24 บนลานประทักษิณด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน ขณะดำเนินการขุดแต่ง (ฟิล์ม 3/34) 132
ภาพที่ 25 พระอุโบสถ ขณะดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/19) 133
ภาพที่ 26 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านตะวันออก ขณะดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 5/5) 133
ภาพที่ 27 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศเหนือ ขณะดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 5/7) 134
ภาพที่ 28 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก ขณะดำเนินการขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/29) 134
ภาพที่ 29 แนวกำแพงด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง แสดงการซ้อนทับของแนวกำแพง 2 สมัย (ฟิล์ม 5/28) 135
ภาพที่ 30 แนวกำแพงด้านทิศเหนือขณะดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 5/26) 135
ภาพที่ 31 เจดีย์ประธานด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/11) 136
ภาพที่ 32 เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/13) 136
ภาพที่ 33 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/14) 137
ภาพที่ 34 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/16) 137
ภาพที่ 35 ลานประทักษิณด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/16) 138
ภาพที่ 36 ซุ้มประตูของกำแพงวัดด้านทิศตะวันตก (ฟิล์ม 6/19) 138
ภาพที่ 37 ลานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/14) 139
ภาพที่ 38 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/14) 139
ภาพที่ 39 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/22) 140
ภาพที่ 40 สภาพภายในพระอุโบสถ หลังการดำเนินการขุดแต่ง (ฟิล์ม 4/3) 140
ภาพที่ 41 พระอุโบสถ ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/25) 141
ภาพที่ 42 พระอุโบสถ ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/26) 141

ภาพที่ 43 พระอุโบสถ ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/27) 142

ภาพที่ 44 พระอุโบสถ ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/28) 142

ภาพที่ 45 ฐานเสมาด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/31) 143

ภาพที่ 46 การขุด TRENCH ทดสอบด้านทิศเหนือของวัด เพื่อหาแนวโบราณสถาน (ฟิล์ม 5/32) 143

ภาพที่ 47 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/2) 144

ภาพที่ 48 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/3) 144

ภาพที่ 49 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/11) 145

ภาพที่ 50 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/12) 145

ภาพที่ 51 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/13) 146

ภาพที่ 52 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/14) 146

ภาพที่ 53 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/15) 147

ภาพที่ 54 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/16) 147

ภาพที่ 55 ดูหาหรือกรุสี่เหลี่ยมภายในเจดีย์รายหมายเลข 5 (ฟิล์ม 7/19) 148

ภาพที่ 56 พื้นที่ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/6) 148

ภาพที่ 57 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/18) 149

ภาพที่ 58 พื้นที่ด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/17) 149

ภาพที่ 59 พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/7) 150

ภาพที่ 60 กำแพงด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/36) 150

ภาพที่ 61 ซุ้มประตูและกำแพงด้านทิศตะวันออกของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 6/32) 151

ภาพที่ 62 การก่อซ้อนทับของกำแพงสมัยที่ 1 และ 2 ที่ล้อมรอบพระอุโบสถ (ฟิล์ม 7/26) 151

ภาพที่ 63 ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออกสมัยที่ 1 ของเจดีย์ประธาน (ฟิล์ม 7/27) 152

ภาพที่ 64 ชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างและกรอบซุ้ม ซึ่งถูกนำมาถมบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ (ฟิล์ม 7/25) 152

ภาพที่ 65 แนวกำแพงด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/29) 153

ภาพที่ 66 ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง (ฟิล์ม 7/30) 153

ภาพที่ 67 ชิ้นส่วนลายประดับดินเผา (โบราณวัตถุลำดับที่ 15) พบจากหลุม N11E10 (ฟิล์ม 11/14) 154
ภาพที่ 68 เศษชิ้นส่วนโคมไฟดินเผาฉลุลาย จากถุงที่ 20 หลุม N9E6 ถุงที่ 28 N11W6 และถุงที่ 40 หลุม N9E6 (ฟิล์ม 11/8) 154
ภาพที่ 69 กระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วย ตัวเมีย-ตัวผู้ มุงหลังคาพระอุโบสถ (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) พบจากหลุม N10E10 และ N9E10 (ฟิล์ม 8/3) 155
ภาพที่ 70 กระเบื้องดินเผาส่วนชายหลังคา พอกปูนที่ส่วนบน (โบราณวัตถุลำดับที่ 9) พบจากหลุม N10E10 (ฟิล์ม 8/1) 155
ภาพที่ 71 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นที่พบบริเวณซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน (ฟิล์ม 7/34) 156
ภาพที่ 72 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นที่พบบริเวณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 4 (ฟิล์ม 11/34) 156
ภาพที่ 73 ชิ้นส่วนลำตัวยักษ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 44) พบจากการขุดค้นใต้เจดีย์รายหมายเลข 5 (ฟิล์ม 9/21) 157
ภาพที่ 74 ชิ้นส่วนขาสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 17) พบจากหลุม N10E10 (ฟิล์ม 10/31) 157
ภาพที่ 75 ฐานสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 18) พบจากหลุม N7E7 (ฟิล์ม 10/27) 158
ภาพที่ 76 ชิ้นส่วนหัวเม็ดทรงมัณฑ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 19) พบจากหลุม N10E10 (ฟิล์ม 10/28) 158
ภาพที่ 77 ชิ้นส่วนหัวเม็ดทรงมัณฑ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 20) พบจากหลุม N10E10 (ฟิล์ม 10/29) 159
ภาพที่ 78 ชิ้นส่วนลายประดับปูนปั้นรูปกระจัง (โบราณวัตถุลำดับที่ 16) พบจากหลุม N8E10 (ฟิล์ม 10/26) 159
ภาพที่ 79 ชิ้นส่วนปูนปั้นลายพันธุ์พฤกษา (โบราณวัตถุลำดับที่21)) พบจากหลุม N12W9 (ฟิล์ม 8/4) 160
ภาพที่ 80 ชิ้นส่วนแผงคอสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 22) พบจากหลุม N9W8 (ฟิล์ม 10/30) 160
ภาพที่ 81 ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปสิงห์ ด้านเหนือของเจดีย์ประธาน (ฟิล์ม 1/29) 161
ภาพที่ 82 ชิ้นส่วนลวดบัวประดับปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 23) พบจากหลุม N11E10 (ฟิล์ม 10/32) 161
ภาพที่ 83 ปูนฉาบเขียนภาพจิตรกรรม (SF.009) พบจากหลุม N8E9 (ฟิล์ม 10/33) 162
ภาพที่ 84 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 25) พบจากหลุม N9E10 (ฟิล์ม 10/34) 162

ภาพที่ 85 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 26) พบจากหลุม N9E10 (ฟิล์ม 10/35) 163
ภาพที่ 86 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 27) พบจากหลุม N9E10 (ฟิล์ม 10/36) 163
ภาพที่ 87 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 28) พบจากหลุม N9E10 (ฟิล์ม 10/37) 164
ภาพที่ 88 ตะปูตะปิง ขนาดสั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 8) พบจากหลุม N9E10 ขนาดยาว (โบราณวัตถุลำดับที่ 9) พบจากหลุม N9E9 (ฟิล์ม 10/22) 164
ภาพที่ 89 ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 48) พบจากการขุดแต่งทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ (ฟิล์ม 9/16) 165
ภาพที่ 90 ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 49) พบจากการขุดแต่งทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ (ฟิล์ม 9/14) 165
ภาพที่ 91 ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 50) พบจากการขุดแต่ง TRENCH ด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ (ฟิล์ม 11/37) 166
ภาพที่ 92 ชิ้นส่วนใบเสมาหินชนวนสีเทา บนเนินดินภายในพระอุโบสถ (ฟิล์ม 1/31) 166
ภาพที่ 93 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประธาน พบภายหลังการขุดแต่งภายในพระอุโบสถ (ฟิล์ม 3/36) 167
ภาพที่ 94 ชิ้นส่วนพระอุระพระพุทธรูปปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 45) พบจากหลุม **** (ฟิล์ม 9/17) 167
ภาพที่ 95 ชิ้นส่วนพระวรกายท่อนล่างของพระพุทธรูปปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 46) พบจากหลุม *********(ฟิล์ม 9/19) 168
ภาพที่ 96 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายพบจากการขุดแต่งเจดีย์รายหมายเลข 6 (ฟิล์ม 11/35) 168
ภาพที่ 97 ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปสำริด (SF.24) พบจากหลุม N8E10 (ฟิล์ม 8/9) 169
ภาพที่ 98 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งสำริด (SF.25) พบจากหลุม N8W7 (ฟิล์ม 8/10) 169
ภาพที่ 99 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 33) พบจากหลุม N7E10 (ฟิล์ม 8/13) 170
ภาพที่ 100 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.26) พบจากหลุม N6W6 (ฟิล์ม 8/11) 170
ภาพที่ 101 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.27) พบจากหลุม N8W2 (ฟิล์ม 8/20) 171
ภาพที่ 102 พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระทรงเครื่องใหญ่ (SF.015) พบจากหลุม N10E10 (ฟิล์ม 10/14) 171
ภาพที่ 103 พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย (SF.017) พบจากหลุม N9E6 (ฟิล์ม 10/16) 172
ภาพที่ 104 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา ซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของรูปพระรัตนตรัยมหายาน (SF.018) พบจากหลุม N9W3 (ฟิล์ม 8/5) 172

ภาพที่ 105 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผาปางไสยาสน์ (SF.21) พบจากหลุม N12E16 (ฟิล์ม 11/11) 173
ภาพที่ 106 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา-พระแผง (SF.19) พบจากหลุม N7W7 (ฟิล์ม 11/10) 173
ภาพที่ 107 พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระพุทธรูปยืนปางลีลา (SF.022) พบจากหลุม N7W7 (ฟิล์ม 10/18) 174
ภาพที่ 108 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา (SF.023) พบจากหลุม N8E2 (ฟิล์ม 8/7) 174
ภาพที่ 109 เครื่องมือเหล็ก (SF.011) พบจากหลุม N2E2 (ฟิล์ม 10/8) 175
ภาพที่ 110 เครื่องมือเหล็ก (SF.013) พบจากหลุม N11W11 (ฟิล์ม 10/13) 175
ภาพที่ 111 พายตักปูน ใช้ตักปูนป้ายพลู (SF.010) พบจากหลุม N6W12 (ฟิล์ม 10/7) 176
ภาพที่ 112 เครื่องมือ (?) สำริด (SF.012) พบจากหลุม N13E6 (ฟิล์ม 11/21) 176
ภาพที่ 113 แหวนสำริด (SF.010) พบจากหลุม N4W2 (ฟิล์ม 10/10) 177
ภาพที่ 114 หินบด (โบราณวัตถุลำดับที่ 1) พบจากหลุม S3W12 (ฟิล์ม 10/19) 177
ภาพที่ 115 หินลับมีด (?) (โบราณวัตถุลำดับที่ 2) พบจากหลุม N8E6 (ฟิล์ม 10/20) 178
ภาพที่ 116 ลูกกระสุนดินเผา (ซ้าย) และหินทราย (ขวา) (โบราณวัตถุลำดับที่ 5) พบจากหลุม N12E10 (ฟิล์ม 11/26) 178
ภาพที่ 117 ตะกรัน (โบราณวัตถุลำดับที่ 3) พบจากหลุม N10E3 (ฟิล์ม 10/21) 179
ภาพที่ 118 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware) พบจากหลุม N9E6 และ N11W1 (ฟิล์ม 11/3) 179
ภาพที่ 119 ลวดลายของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware) -หม้อทะนน ที่พบจากการขุดแต่งวัดช้าง (ฟิล์ม 11/0) 180
ภาพที่ 120 ลวดลายของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware) -หม้อทะนน ที่พบจากการขุดแต่งวัดช้าง (ฟิล์ม 11/1) 180
ภาพที่ 121 ชิ้นส่วนฝาภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthen ware) ถุงที่ 46 พบจากหลุม N7W6 (ฟิล์ม 11/7) 181
ภาพที่ 122 ชิ้นส่วนปากภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน และเนื้อหิน ในรูปแบบต่างๆ ที่พบจากขุดแต่งวัดช้าง (ฟิล์ม 11/5) 181
ภาพที่ 123 ชิ้นส่วนก้นของภาชนะดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 11) พบจากหลุม (ฟิล์ม 11/17) 182
ภาพที่ 124 ชิ้นส่วนไหดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 8) พบจากหลุม N4W2 (ฟิล์ม 11/16) 182
ภาพที่ 125 ชิ้นส่วนอ่างดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 16) พบจากหลุม N6W14 (ฟิล์ม 11/15) 183
ภาพที่ 126 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อหิน (Stone ware) จากแหล่งเตาบ้านบางปูน พบจากหลุม N4W3 และ N10E7 (ฟิล์ม 11/2) 183

ภาพที่ 127 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเคลือบสีเขียวจากแหล่งเตาเมืองสุโขทัย พบจากหลุม N5W8, N11E6 และ N9E6 (ฟิล์ม 11/22) 184
ภาพที่ 128 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.001) พบจากหลุม N9E12 (ฟิล์ม 10/0) 184
ภาพที่ 129 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.002) พบจากหลุม N6W8 (ฟิล์ม 10/2) 185
ภาพที่ 130 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.003) พบจากหลุม N4W4 (ฟิล์ม 10/1) 185
ภาพที่ 131 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.004) พบจากหลุม N6W9 (ฟิล์ม 10/3) 186
ภาพที่ 132 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.005) พบจากหลุม N6W13 (ฟิล์ม 10/4) 186
ภาพที่ 133 กระปุกดินเผาจากแหล่งเตาบ้านป่ายาง (SF.006) พบจากหลุม N4W8 (ฟิล์ม 11/19) 187
ภาพที่ 134 ถ้วยดินเผาเคลือบสีเขียว (SF.008) พบจากหลุม N11E18 (ฟิล์ม 10/5) 187
ภาพที่ 135 ชิ้นส่วนภาชนะเนื้อหิน พบจากหลุม N1W9 และ N4W3 (ฟิล์ม 11/24) 188
ภาพที่ 136 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน (Porcelain) พบจากหลุม N9E6 และ N4W2 (ฟิล์ม 11/18) 188
ภาพที่ 137 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน (Porcelain) พบจากหลุม N4W3 และ N4W2 (ฟิล์ม 11/20) 189
ภาพที่ 138 กระปุกดินเผา (SF.007) พบจากหลุม N9E16 (ฟิล์ม 11/13) 189
ภาพที่ 139 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผารูปหน้าสิงห์ (SF.28) พบจากหลุม N11E20 (ฟิล์ม 11/9) 190
ภาพที่ 140 เปลือกหอยเบี้ย (โบราณวัตถุลำดับที่ 53) พบจากการขุดแต่งเจดีย์รายหมายเลข 4 หลุม (ฟิล์ม 11/12) 190
ภาพที่ 141 แผ่นอิฐสลักลายรูปหงส์ (SF.029) พบจากหลุม N9E10 (ฟิล์ม 8/0) 191
ภาพที่ 142 SURFACE หลุมขุดค้น TP.I หลังการถากถาง (ฟิล์ม 2/3) 191
ภาพที่ 143 ชั้นดินที่ 8 หลุมขุดค้น TP.I (80-100 CM.DT.) (ฟิล์ม 2/22) 192
ภาพที่ 144 ผังชั้นดินด้านทิศเหนือ หลุมขุดค้น TP.I (ฟิล์ม 2/36) 192
ภาพที่ 145 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP.I (ฟิล์ม 2/33) 193
ภาพที่ 146 ผังชั้นดินด้านทิศใต้ หลุมขุดค้น TP.I (ฟิล์ม 2/34) 193
ภาพที่ 147 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันตก หลุมขุดค้น TP.I (ฟิล์ม 2/35) 194
ภาพที่ 148 หลุมขุดค้น TP II จะขุดชิดฐานเจดีย์ประธานเป็นการขุดตรวจรากฐานของอาคาร (ฟิล์ม 5/2) 194
ภาพที่ 149 ชั้นดินที่ 2 หลุมขุดค้น TP II (80-100 CM.DT.) (ฟิล์ม 5/8) 195
ภาพที่ 150 ผังชั้นดินด้านทิศเหนือหลุมขุดค้น TP. II (ฟิล์ม 5/35) 195
ภาพที่ 151 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP. II (ฟิล์ม 5/36) 196
ภาพที่ 152 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP. II (ฟิล์ม 5/37) 196
ภาพที่ 153 ผังชั้นดินด้านทิศใต้ หลุมขุดค้น TP. II (ฟิล์ม 5/33) 197
ภาพที่ 154 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันตก หลุมขุดค้น TP. II (ฟิล์ม 5/34) 197
ภาพที่ 155 พื้นที่ก่อนดำเนินการขุดค้นหลุม TP.III ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน (ฟิล์ม 9/1) 198

ภาพที่ 156 ชั้นดินที่ 1 หลุมขุดค้น TP.III (50-70 CM.DT.) (ฟิล์ม 9/8) 198
ภาพที่ 157 ระดับ STERILE หลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/23) 199
ภาพที่ 158 ผนังชั้นดินด้านทิศเหนือของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/33) 199
ภาพที่ 159 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันออกของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/34) 200
ภาพที่ 160 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันออกของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/37) 200
ภาพที่ 161 ผนังชั้นดินด้านทิศใต้ ของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/32) 201
ภาพที่ 162 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/26) 201
ภาพที่ 163 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.III (ฟิล์ม 9/29) 202

สารบัญภาพลายเส้น

ภาพ		หน้า
ภาพลายเส้นที่ 1	ชิ้นส่วนลายประดับดินเผา (โบราณวัตถุลำดับที่ 15) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E10	204
ภาพลายเส้นที่ 2	กระเบื้องมุงหลังคาแบบกาบกล้วยตัวผู้ (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E10	205
ภาพลายเส้นที่ 3	กระเบื้องมุงหลังคาแบบกาบกล้วยตัวเมีย (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) พบจากการขุดแต่งหลุม N10E10	206
ภาพลายเส้นที่ 4	กระเบื้องส่วนชายหลังคา (โบราณวัตถุลำดับที่ 29) พบจากการขุดแต่งหลุม N10E10	207
ภาพลายเส้นที่ 5	ชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปช้าง พบจากการขุดแต่งด้านทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมาย 4	208
ภาพลายเส้นที่ 6	ประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์ (โบราณวัตถุลำดับที่ 44) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E8	209
ภาพลายเส้นที่ 7	ฐานสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 18) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E7	210
ภาพลายเส้นที่ 8	ชิ้นส่วนลวดลายปูนปั้นประดับรูปกระจัง (โบราณวัตถุลำดับที่ 16) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E10	211
ภาพลายเส้นที่ 9	ปูนฉาบเขียนภาพจิตกรรม (SF.009) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E9	212
ภาพลายเส้นที่ 10	ใบเสมาหินทรายแบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 48)พบจากการขุดแต่งหลุม N8E16	213
ภาพลายเส้นที่ 11	ใบเสมาหินทรายแบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 49)พบจากการขุดแต่งหลุม N9E8	214
ภาพลายเส้นที่ 12	ใบเสมาหินทรายแบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 50)พบจากการขุดแต่งหลุม N8E8	215
ภาพลายเส้นที่ 13	ประติมากรรมพระพุทธปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 46) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E8	216
ภาพลายเส้นที่ 14	ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปสำริด (SF.024) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E10	217
ภาพลายเส้นที่ 15	ชิ้นส่วนพระวรกายพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด (SF.025) พบจากการขุดแต่งหลุม N8W7	218
ภาพลายเส้นที่ 16	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 33) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E10	219

ภาพลายเส้นที่ 17	ชิ้นส่วนกุณฑลของพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 38) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E6	220
ภาพลายเส้นที่ 18	ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปบุเงิน (SF.027) พบจากการขุดแต่งหลุม N8W2	221
ภาพลายเส้นที่ 19	ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปบุเงิน (SF.026) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W6	221
ภาพลายเส้นที่ 20	พระพิมพ์ดินเผา พระทรงเครื่องใหญ่ปางประทานอภัย (SF.015) พบจากการขุดแต่งหลุม N10E10	222
ภาพลายเส้นที่ 21	พระพิมพ์ดินเผา พระพุทธรูปปางประทานอภัย (SF.017) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6	223
ภาพลายเส้นที่ 22	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา พระรัตนตรัยมหายาน ? (SF.018) พบจากการขุดแต่งหลุม N9W3	224
ภาพลายเส้นที่ 23	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา (SF.019) พบจากการขุดแต่งหลุม N7W7	225
ภาพลายเส้นที่ 24	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผาปางไสยาสน์ (SF.020) พบจากการขุดแต่งหลุม N12E16	226
ภาพลายเส้นที่ 25	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผาปางไสยาสน์ (SF.021) พบจากการขุดแต่งหลุม N11W4	227
ภาพลายเส้นที่ 26	พระพิมพ์ดินเผาปางลีลา (SF.022) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E7	228
ภาพลายเส้นที่ 27	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา (SF.023) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E2	229
ภาพลายเส้นที่ 28	เครื่องมือเหล็ก ? (SF.011) พบจากการขุดแต่งหลุม N2E2	230
ภาพลายเส้นที่ 29	พายตักปูนสำริด (SF.010) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W12	231
ภาพลายเส้นที่ 30	เครื่องมือสำริด ? (SF.012) พบจากการขุดแต่งหลุม N13E6	232
ภาพลายเส้นที่ 31	แหวนสำริด (SF.014) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W2	233
ภาพลายเส้นที่ 32	ตะคันดินเผา พบจากการขุดแต่งหลุม N3W5 N4E9 N14W4	234
ภาพลายเส้นที่ 33	ฝาภาชนะดินเผา(เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินลำดับถุงที่ 34) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9	235
ภาพลายเส้นที่ 34	ฝาภาชนะดินเผา(เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหินลำดับถุงที่ 34) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9	235
ภาพลายเส้นที่ 35	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน(ลำดับถุงที่ 8) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W2	236
ภาพลายเส้นที่ 36	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องดิน(ลำดับถุงที่ 17) พบจากการขุดแต่งหลุม N2W3	236
ภาพลายเส้นที่ 37	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน(ลำดับถุงที่ 11) พบจากการขุดแต่งหลุม N7W14	237
ภาพลายเส้นที่ 38	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน(ลำดับถุงที่ 16) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W14	237

ภาพลายเส้นที่ 39	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องถ้วย(ลำดับถุงที่ 18) พบจากการขุดแต่งหลุม N5W8	238
ภาพลายเส้นที่ 40	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องถ้วย(ลำดับถุงที่ 20) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6	238
ภาพลายเส้นที่ 41	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน(ลำดับถุงที่ 10) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9	239
ภาพลายเส้นที่ 42	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน(ลำดับถุงที่ 21) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W3	239
ภาพลายเส้นที่ 43	ฝากระปุกดินเผาเคลือบ (SF.001) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E12	240
ภาพลายเส้นที่ 44	ลำตัวกระปุกดินเผาเคลือบ (SF.001) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E12	241
ภาพลายเส้นที่ 45	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.002) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W8	242
ภาพลายเส้นที่ 46	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.003) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W4	243
ภาพลายเส้นที่ 47	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.004) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W9	244
ภาพลายเส้นที่ 48	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.005) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W13	245
ภาพลายเส้นที่ 49	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.006) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W8	246
ภาพลายเส้นที่ 50	ถ้วยดินเผาเคลือบ (SF.008) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E18	247
ภาพลายเส้นที่ 51	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องถ้วย(ลำดับถุงที่ 20) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6	248
ภาพลายเส้นที่ 52	เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องถ้วย(ลำดับถุงที่ 42) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E6	248
ภาพลายเส้นที่ 53	กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.007) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E16	249
ภาพลายเส้นที่ 54	ชิ้นส่วนภาชนะรูปหน้าสิงห์ (SF.028) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E10	250
ภาพลายเส้นที่ 55	แผ่นอิฐสลักลายหงส์ (SF.029) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E10	251

สารบัญผังชั้นดิน

		หน้า
1.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 1 (NORTH SECTION และ EAST SECTION)	253
2.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 1 (SOUTH SECTION และ WEST SECTION)	254
3.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 2 (NORTH SECTION และ EAST SECTION)	255
4.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (SOUTH SECTION และ WEST SECTION)	256
5.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (NORTH SECTION และ EAST SECTION)	257
6.	ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (SOUTH SECTION และ WEST SECTION)	258

สารบัญแผนผัง

		หน้า
แผนผังที่ 1	ผังบริเวณ สภาพก่อนการขุดแต่ง	260
แผนผังที่ 2	ผังบริเวณ หลุมขุดแต่ง(GRID)	261
แผนผังที่ 3	ผังบริเวณ สภาพหลังการขุดแต่ง	262
แผนผังที่ 4	ผังโบราณสถาน สภาพก่อนการขุดแต่ง	263
แผนผังที่ 5	รูปผังพื้นเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) สภาพหลังการขุดแต่ง	264
แผนผังที่ 6	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศเหนือ สภาพหลังการขุดแต่ง	265
แผนผังที่ 7	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	266
แผนผังที่ 8	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศใต้ สภาพหลังการขุดแต่ง	267
แผนผังที่ 9	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศตะวันตก สภาพหลังการขุดแต่ง	268
แผนผังที่ 10	รูปผังพื้นพระอุโบสถ (หมายเลข 2) สภาพหลังการขุดแต่ง	269
แผนผังที่ 11	รูปตั้งพระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก สภาพหลังการขุดแต่ง	270
แผนผังที่ 12	รูปตั้งพระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศใต้และทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	271
แผนผังที่ 13	รูปผังพื้นเจดีย์ราย (หมายเลข 4) สภาพหลังการขุดแต่ง	272
แผนผังที่ 14	รูปตั้งเจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	273
แผนผังที่ 15	รูปผังพื้นและรูปตั้งเจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	274
แผนผังที่ 16	รูปผังพื้นเจดีย์ราย (หมายเลข 6) สภาพหลังการขุดแต่ง	275
แผนผังที่ 17	รูปตั้งเจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	276
แผนผังที่ 18	แนวกำแพงวัดด้านทิศเหนือ และทิศตะวันออก สภาพหลังการขุดแต่ง	277
แผนผังที่ 19	แนวกำแพงวัดด้านทิศเหนือ และทิศใต้ สภาพหลังการขุดแต่ง	278
แผนผังที่ 20	แนวกำแพงวัดด้านทิศตะวันตก สภาพหลังการขุดแต่ง	279
แผนผังที่ 21	แนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศใต้, ทิศตะวันออกและทิศเหนือ สภาพหลังการขุดแต่ง	280
แผนผังที่ 22	ผังบริเวณ สมัยที่ 1 แบบสันนิษฐาน	281
แผนผังที่ 23	ผังบริเวณ สมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน	282
แผนผังที่ 24	รูปผังพื้นเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) สมัยที่ 1 แบบสันนิษฐาน	283
แผนผังที่ 25	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) สมัยที่ 1 แบบสันนิษฐาน	283

แผนผังที่ 26	*รูปผังพื้นเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) สมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน*	285
แผนผังที่ 27	รูปตั้งเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) สมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน	286
แผนผังที่ 28	รูปผังพื้นพระอุโบสถ (หมายเลข 2) สมัยที่ 1และสมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน	287
แผนผังที่ 29	รูปตั้งตามขวางพระอุโบสถ(หมายเลข 2) สมัยที่ 1และสมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน	288
แผนผังที่ 30	รูปตั้งตามยาว พระอุโบสถ (หมายเลข 2) สมัยที่ 1 แบบสันนิษฐาน	289
แผนผังที่ 31	รูปตั้งตามยาว พระอุโบสถ (หมายเลข 2) สมัยที่ 2 แบบสันนิษฐาน	290
แผนผังที่ 32	รูปตั้งและผังพื้นเจดีย์รายหมายเลข 4-6 แบบสันนิษฐาน	291

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือในอดีตมีนามว่า "กรุงศรีอยุธยา" ดำรงฐานะเป็นราชธานีของราชอาณาจักรสยามเป็นเวลานาน 417 ปี (พ.ศ. 1893 - พ.ศ. 2310) กรุงศรีอยุธยามีการพัฒนาการทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จนนับได้ว่าเป็นมหานครที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนั้นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักฐานที่ยืนยันถึงอดีตอันรุ่งโรจน์ ได้แก่ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และเอกสารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ

บริเวณพื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันออกนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณก่อนการสถาปนาพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.1893 ที่เรียกกันว่า "อโยธยา" โดยศึกษาจากร่องรอยของโบราณวัตถุสถานและลำคลองที่ตัดเป็นเส้นตรงจำนวนมาก ซึ่งตัวเมืองประกอบด้วยแม่น้ำตามธรรมชาติคือแม้น้ำป่าสักเดิม ล้อมเป็นคูเมือง 3 ด้าน คือ คูเมืองด้านเหนือ ตะวันออก และด้านใต้ แต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามบริเวณที่ไหลผ่าน ได้แก่ ตอนที่ไหลผ่านคูเมืองด้านเหนือเรียกว่าแม่น้ำหันตรา ตอนที่ไหลผ่านคูเมืองด้านตะวันออก เรียกว่า คลองโพธิ์ ส่วนตอนที่หักมุมมาเป็นคูเมืองด้านใต้เรียกว่า "ลำน้ำแม่เบี้ย" ซึ่งจะมาบรรจบกันกับแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากน้ำแม่เบี้ยทางตอนใต้ของวัดพนัญเชิง

ในปัจจุบันพื้นที่ทางด้านตะวันออกของเกาะเมืองประกอบด้วย ตำบลหันตรา ตำบลไผ่ลิง และตำบลคลองสวนพลู ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำจะท่วมในฤดูฝน มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านด้านตะวันตก (เป็นแม่น้ำที่เกิดมาจากการขุดขยายคูเมืองด้านตะวันออกของเกาะเมือง) ส่วนด้านตะวันออกมีแม่น้ำป่าสักเดิมไหลผ่าน แต่ปัจจุบันได้ตื้นเขินกลายเป็นคลอง ซึ่งชาวบ้านเรียกชื่อต่างๆ กันตามชื่อหมู่บ้านที่น้ำไหลผ่าน ได้แก่ คลองหันตรา คลองกระมังไผ่ลิง คลองบ้านบาตร คลองดุสิต คลองข้าวสาร

นอกจากนี้ยังมีคลองที่ตัดจากแม่น้ำป่าสักเข้าไปในแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ คลองวัดประดู่ คลองวัดเดิม และคลองถนนตาล [1]

จากหลักฐานทางด้านเอกสารซึ่งเกี่ยวข้องกับกรุงศรีอยุธยา และร่องรอยของโบราณสถาน โบราณวัตถุในเขตเกาะเมืองและรอบเกาะเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาที่มีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18-19 และมีพัฒนาการสืบเนื่องกันมาโดยตลอด การสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของพระเจ้าอู่ทองเมื่อปี พ.ศ.1893 นั้นดูเหมือนจะเป็นเพียงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน อันเนื่องมาจากการที่มีบันทึกเหตุการณ์ไว้ในพระราชพงศาวดาร[2] สมัยกรุงศรี

---

[1] เกื้อกูล ยืนยงอนันต์,**ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ.2438-2500** , หน้า 14.

[2] พระราชพงศาวดารเป็นเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประวัติราชวงศ์ ธรรมเนียมในการเขียนประวัติศาสตร์แบบตำนาน(Legend)และพงศาวดารนั้นมีส่วนค่อนข้างจะใกล้เคียงกันมาก ข้อแตกต่างระหว่างตำนานกับพงศาวดาร คือ ตำนานมีลักษณะเป็นส่วนรวม เพราะตำนานมักเป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติพุทธศาสนาหรือเรื่องราวการสร้างบ้านแปลงเมือง การกำเนิดของวงศ์วานว่านเครือของชนชาติกลุ่มหนึ่งๆ หรืออธิบายถึงกำเนิดของปูชนียสถานวัตถุ ซึ่งมีความสำนึกทางสังคมร่วมกัน หรือแม้จะเป็นเรื่องสรรเสริญวีรบุรุษอันเป็นลักษณะที่ปรากฏในพงศาวดารเช่นกัน แต่วีรบุรุษในตำนานมี

อยุธยา ส่วนเรื่องราวทางประวัติศาตร์ของอยุธยาก่อนหน้าที่จะทำการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ยังคงเป็นประเด็นปัญหาทางวิชาการที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งอยู่ในปัจจุบัน

ผลของการศึกษาชุมชนก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในบริเวณนอกและในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาจากหลักฐานทั้งทางด้านเอกสารและหลักฐานทางด้านโบราณคดีรวมทั้งศิลปกรรม ของนักวิชาการหลายท่านในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่ล้วนแสดงให้เห็นว่าก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.1893 นั้น พื้นที่ในบริเวณนอกและในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาได้มีชุมชนโบราณขนาดใหญ่ตั้งถิ่นฐานมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว ผลงานสำคัญที่ผู้สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยานำมาใช้อ้างอิงอยู่เสมอ ได้แก่

1. การศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2450 ใน*ตำนานกรุงเก่าและภูมิสถานพระนคร* ของพระยาโบราณราชธานินทร์ [3] ซึ่งเป็นข้าหลวงมหาดไทยและเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า รับราชการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาระหว่างปี พ.ศ. 2438-2472 นั้น ท่านอาจจะเป็นคนแรกที่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการตั้งชุมชนโบราณก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาชุมชน โดยกล่าวว่า แต่เดิมมีเมืองชื่อกรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ข้างฟากตะวันออกของกรุงเทพทวารวดี คงอยู่ทางสถานีรถไฟกรุงเก่าออกไปในแถบพื้นที่วัดสมณโกษ [4] วัดกุฎีดาว [5] และวัดศรีโยธยา [6] (อยู่ฟากตะวันออกของตัวเกาะเมืองในปัจจุบัน) ส่วนเมืองหลวงที่สถาปนาขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.1893 ที่บริเวณหนองโสน มีชื่อเรียกว่า "กรุงเทพทวารวดี"

ลักษณะสามัญร่วมกับกลุ่มชน ซึ่งต่างจากพงศาวดารที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเทวราชาที่พระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพหรือเป็นเทพที่จุติลงมา เรื่องต่างๆ ของตำนานจะมีการผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้ตำนานมีลักษณะเนื้อเรื่องไปทางนิทานปรัมปราหรือเทพนิยาย(Myth) เหตุการณ์ในตำนานนั้นไม่สามารถหาช่วงเวลาได้ แต่พงศาวดารจะมีลักษณะเป็นเหตุการณ์และเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่สามารถกำหนดช่วงเวลาหรือศักราชที่แน่นอนได้บ้าง ดังนั้นการใช้ตำนานมาเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นต้องมีความระมัดระวังรอบคอบในการใช้ โดยการศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์หรือเนื้อเรื่องในตำนานกับเอกสารทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่พอเชื่อถือได้ เช่น จารึก หรือจดหมายเหตุของชาวต่างชาติ เมื่อเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างๆ ตรงกัน ตำนานเรื่องนั้นๆ ก็สามารถนำมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน

[3] พระยาโบราณราชธานินทร์, "เรื่องกรุงเก่า," ใน **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 63** (กรุงเทพฯ:องค์การค้าคุรุสภา,2511), หน้า 35

[4] วัดสมณโกษ ตั้งอยู่ในตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจดีย์ประธานในวัดนี้ น ณ ปากน้ำ จัดให้อยู่ในศิลปอโยธยาแบบที่ 5 เป็นเจดีย์รุ่นแรกสุดที่ไม่นิยมทำฐานเจดีย์ ส่วนองค์ระฆังใหญ่เตี้ยเกือบจรดดิน ความสูงขององค์ระฆังสูงกว่าส่วนใต้ระฆังถึงพื้นดิน มีบัลลังก์ใหญ่ ยอดเจดีย์ทั้งสูงและใหญ่ ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาลัทธิหินยานลังกาวงศ์ เจดีย์ที่วัดสมณโกษนี้จะมีอายุรุ่นเดียวกับเจดีย์ที่วัดพลับพลาชัยและวัดสีกาสมุด (น ณ ปากน้ำ, ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา,หน้า 11)

[5] วัดกุฎีดาว ตั้งอยู่ในตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พงศาวดารเหนือกล่าวว่ากษัตริย์แห่งอาณาจักรอโยธยาเป็นผู้สร้าง ส่วนพระมเหสีสร้างวัดมเหยงคณ์ในปี พ.ศ.1852 (จุลศักราช 671) (พงศาวดารเหนือ,หน้า 373)

[6] วัดศรีโยธยา (วัดอโยธยา) ตั้งอยู่ในเขตตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่เดิมมีชื่อวัดเดิม เป็นวัดเก่าที่มีมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา กล่าวกันว่าบริเวณที่ตั้งวัดนี้ได้สร้างลงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งพระราชวังเดิมของเมืองอโยธยา (โบราณราชธานินทร์,อธิบายแผนที่ฯ,หน้า 124) ในพระราชพงศาวดาร

2. ใน *พงศาวดารสยาม* ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อปี พ.ศ.2467 ได้ทรงกล่าวถึงไว้ว่า เมืองอโยธยานั้นเป็นเมืองขนาดเล็กที่พวกขอมตั้งขึ้นเมื่อปกครองอยู่ที่เมืองลพบุรีเพื่อให้เป็นแบบเมืองหน้าด่าน เนื่องจากเห็นเป็นจุดสำคัญในการคมนาคมทางน้ำ มีลำน้ำขนาดใหญ่ไหลมาบรรจบกันถึง 3 สาย ได้แก่ ลำน้ำสัก ลำน้ำลพบุรี และลำน้ำเจ้าพระยา แต่เมื่อครั้งแรกสร้างเมืองนั้นพื้นที่นี้ยังเป็นที่ลุ่มไม่สามารถทำไร่นาได้ จึงมีสภาพเป็นเพียงเมืองขนาดเล็ก ต่อมาเมื่อพื้นที่นี้มีความเป็นที่ดอนขึ้น จึงมีคนไปตั้งถิ่นฐานทำไร่นาค้าขายมากขึ้นจนกลายเป็นแหล่งการค้าขนาดใหญ่ด้วยปัจจัยเด่นทางเส้นทางคมนาคมดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางด้านสังคมวัฒนธรรมในการสถาปนาวัดและพระพุทธรูปเป็นศูนย์กลางของชุมชน อันได้แก่ การสถาปนาพระเจ้าพนัญเชิง เมื่อ พ.ศ.1867 รวมถึงการสร้างวัดธรรมิกราช และวัดขนาดใหญ่อีกหลายวัดที่สร้างก่อนพระเจ้าอู่ทองจะสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของเมืองที่มีกำลังในการสร้างวัดดังกล่าว สาเหตุที่พระเจ้าอู่ทองมาสร้างเมืองอโยธยาเป็นราชธานี มีอยู่ 2 ประการ คือ เมืองอโยธยาเป็นเมืองที่กำลังเจริญรุ่งเรือง และเมืองอโยธยาเป็นจุดรวมของลำน้ำใหญ่อันเป็นเส้นทางคมนาคมกับหัวเมืองฝ่ายเหนือ เป็นชัยภูมิที่จะแผ่ขยายอาณาเขตครอบครองหัวเมืองไว้ในอำนาจ [7] ซึ่งเนื้อหาโดยส่วนรวมสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของพระยาโบราณราชธานินทร์

4. บทความ "กรุงอโยธยาในประวัติศาสตร์" ของ ศรีศักร วัลลิโภดม เมื่อ พ.ศ.2509 ได้ให้ความเห็นว่า เมืองอโยธยาหรืออยุธยานี้มีมาก่อนแล้ว การสถาปนากรุงศรีอยุธยาของพระเจ้าอู่ทองใน พ.ศ.1893 นั้น เป็นเพียงการย้ายเปลี่ยนตำแหน่งที่ตั้งของพระราชวังจากบริเวณเดิมมาสร้างใหม่อยู่ที่บริเวณเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น [8]

5. ปี พ.ศ.2513 อาจารย์มานิต วัลลิโภดม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ "เมืองอโยธยา" ว่า อโยธยาน่าจะเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของแคว้นละโว้หรือลพบุรีมาแต่เดิม ซึ่งแคว้นละโว้ดังกล่าวนั้นมีความสำคัญและเป็นศูนย์กลางอยู่ในดินแดนลุ่มแม่น้ำลพบุรีและลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามาแต่เดิม ต่อมาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 การที่สภาพภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลง ได้แก่แม่น้ำลพบุรีซึ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญของแคว้นละโว้ในการติดต่อกับฝั่งทะเลแปรสภาพ ทำให้กษัตริย์ที่ครองอยู่เมืองละโว้ได้ย้ายลงมาหาทำเลที่ตั้งเมืองใหม่ทางใต้ในบริเวณที่เป็นเมืองอโยธยา ซึ่งเป็นบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากนั้น

เหนือกล่าวว่า พระเจ้าหลวงได้สั่งให้ยกวังให้เป็นวัด เรียกว่า วัดเดิม ตั้งแต่นั้นมา (**พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ฉบับกรมพระปรมานุชิตชิโนรส และพงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา(น้อย) เล่ม 2** ,หน้า 366) ส่วนรูปแบบเจดีย์ประธานในวัดเป็นเจดีย์ก่ออิฐไม่สอปูน น ณ ปากน้ำ กล่าวว่าเป็นเจดีย์รุ่นแรกที่ตั้งอยู่บนฐาน 4 เหลี่ยมสูงแบบศิลปอู่ทองตอนปลาย (น ณ ปากน้ำ, **ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา** (กรงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2516) ,หน้า 10) ภายหลังได้รับการบูรณะในสมัยอยุธยาตอนปลาย และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (โบราณราชธานินทร์,**อธิบายแผนที่ฯ**,หน้า 125)

[7] สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **แสดงบรรยายพงศาวดารสยาม** (กรุงเทพฯ : 2467),หน้า 42-43 กล่าวถึงในชาญวิทย์ เกษตรศิริ "ชุมชนอโยธยา-อยุธยา ปัญหาเรื่องวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม,**เรื่องของ 2 นคร**, หน้า 81-82)

[8] ศรีศักร วัลลิโภดม, "กรุงอโยธยาในประวัติศาสตร์" **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับพิเศษ 3(มิถุนายน 2509 , หน้า 58-87. อ้างถึงใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ,ชุมชนอโยธยา-อยุธยา ปัญหาเรื่องวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม **เรื่องของ 2 นคร :รวมบทความทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสุโขทัยและอยุธยา** (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์,2524) ,หน้า 83

เปลี่ยนชื่อเมืองจากละโว้เป็นลพบุรี ส่วนเมืองลพบุรีก็ยังคงมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและการศึกษาและศิลปวิทยาการอยู่ตามเดิม [9]

5. เอกสารสัมมนาทางวิชาการประวัติศาสตร์อยุธยาเรื่อง "ชุมชนอโยธยา-อยุธยา ปัญหาเรื่องวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม" ของชาญวิทย์ เกษตรศิริ เมื่อปี พ.ศ.2523 ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพภูมิศาสตร์ของอยุธยาที่ทำให้เกิดพื้นฐานทางเศรษฐกิจว่าด้วยการเพาะปลูกข้าว และด้วยความเจริญเติบโตของทางการค้าขายของเมืองอโยธยา จึงทำให้อโยธยากลายเป็นศูนย์กลางสำคัญแทนที่เมืองลพบุรีมาก่อนที่จะมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 [10]

6. การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศิลปอโยธยา(ก่อนกรุงศรีอยุธยา) ของ น ณ ปากน้ำ หรือ ประยูร อุลุชาฎะ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างชุมชนต่างๆ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กับชุมชนโบราณที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเรียกว่า "อโยธยา" เช่นเดียวกันกับนักวิชาการหลายท่าน โดยเชื่อมโยงตำนาน และพงศาวดารให้เข้ากับรูปแบบทางศิลปกรรม ที่มีลักษณะและรูปแบบเก่ากว่าศิลปะอยุธยา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 เป็นการแสดงให้เห็นว่าบริเวณนอกเกาะเมืองและในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาเป็นชุมชนที่มีอยู่แล้วในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18-19 และมีการสถาปนาวัดและพระพุทธรูปให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา [11]

การศึกษาของนักวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชนก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาข้างต้น พอจะแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของชุมชนที่มีมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ซึ่งกระจายตัวอยู่โดยทั่วไปบริเวณนอกและในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา บางแห่งก็มีความหนาแน่นในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้วย

นอกเหนือไปจากหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุสถานที่นักวิชาการได้นำมาใช้ในการศึกษาจนสามารถแสดงให้เห็นถึงชุมชนที่มีมาก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังมีเอกสารโบราณกลุ่มหนึ่งที่กล่าวถึงคำว่า "อโยธยา" หรือ "ศรีอโยธยา" ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงชุมชนก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ได้แก่

1. เอกสารประเภทจารึก คือ

ศิลาจารึกเขากบ เมืองพระบาง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรากฏคำว่า "อโยธยาศรีรามเทพนคร" [12]

จารึกวัดส่องคบ จังหวัดชัยนาท พ.ศ.1951 กล่าวถึงคำว่า "สุริอโยทยา"(ศรีอโยธยา) [13]

---

[9] มานิต วัลลิโภดม,**หนังสือที่ระลึกเฉลิมพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระรามาธิบดีฯ**,จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา,2513 (อ้างถึงใน จุฬารักษ์ ดำริห์กุล,**นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มรดกโลกทางวัฒนธรรม** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,2536),หน้า 2513.

[10] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ,"ชุมชนอโยธยา-อยุธยา ปัญหาเรื่องวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม " **เรื่องของ 2 นคร:รวมบทความทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสุโขทัยและอยุธยา** (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์,2524),หน้า 83

[11] น ณ. ปากน้ำ (นามแฝง), "ศิลปะอาณาจักรอโยธยา," **เมืองโบราณ** ปีที่ 11 ,ฉบับที่ 12 (เมษายน-มิถุนายน 2528), หน้า 52.

[12] กรมศิลปากร, **จารึกสมัยสุโขทัย** (กรุงเทพฯ:ม.ป.ท.,2529.พิมพ์ในโอกาสฉลอง 700 ปีลายสือไทย),หน้า 188.

[13] กรมศิลปากร ,**จารึกในประเทศไทย** (กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร,2529), เล่ม 5, หน้า 161-162.

จารึกลานทอง ที่ขุดได้จากกรุงพระปรางค์ประธานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุราวรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิบดีหรือพระบรมราชาธิราชที่ 2 มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึง "โยชฌราชปรโมรุ" ซึ่งนักอ่านจารึกแปลความหมายคำว่า "โยชฌ" คือ "อโยธยา" [14]

2. เอกสารประเภทตำนานและพงศาวดาร คือ

ชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งได้กล่าวถึง การที่พระสุมนเถระภิกษุชาวสุโขทัยเดินทางไปยังเมืองอโยชชปุระเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรม แสดงถึงความเป็นแหล่งเล่าเรียนพระพุทธศาสนาของดินแดนแถบนี้มาแต่เดิม [15]

ตำนานมูลศาสนา กล่าวถึง พระสุมณเถระ และพระอโนมทัสสีจากกรุงสุโขทัยได้ลงไปศึกษาพระไตรปิฎกที่เมืองอโยธยา [16]

คำให้การชาวกรุงเก่า กล่าวถึงลำดับกษัตริย์ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา [17]

3. จดหมายเหตุและแผนที่ของชาวยุโรปสมัยก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก เรียกชื่อเมืองหลวงของสยามว่า "Odia" หรือ "อโยธยา" [18]

จากการศึกษาร่องรอยของชุมชนบริเวณนอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาจากหลักฐานทางด้านเอกสารและโบราณคดี พบว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น มีร่องรอยของชุมชนเก่าบริเวณนอกเกาะเมืองด้านตะวันออกและด้านใต้ ส่วนบริเวณด้านตะวันตกและด้านเหนือของเกาะเมืองนั้น ไม่มีหลักฐานทางด้านเอกสารและด้านโบราณคดีที่จะมาสนับสนุนถึงร่องรอยชุมชนโบราณได้อย่างเด่นชัด [19]

จากผลของการศึกษาเปรียบเทียบเศษเครื่องถ้วยจีนและเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินซึ่งขุดพบขณะทำการขุดค้นทางโบราณคดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในบริเวณวัดพนัญเชิง-วัดอโยธยา [20] นั้นกลับพบว่าชุมชนในบริเวณด้านทิศตะวันออกของเกาะเมืองฯ นี้เป็นชุมชนขนาดเล็กไม่ใหญ่โตขนาดเป็นเมือง มีมาแล้วตั้ง

---

[14] หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์,"พระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี" **วารสารศิลปากร** ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2514) ,หน้า 41-42.

[15] พระรัตนปัญญาเถระ, **ชินกาลมาลีปกรณ์**, แปลโดย แสง มนวิทูร,พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ:โรงพิมพบำรุงนุกูลกิจ,2518. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพงสวัสดิ์ สุริโยทัย เดือนพฤศจิกายน ,2518), หน้า 105.

[16] **ตำนานมูลศาสนา** อ้างถึงใน น ณ. ปากน้ำ(นามแฝง),**ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา** (กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์,2516), หน้า 29.

[17] กรมศิลปากร, **คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์** (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์คลังวิทยา,2510), หน้า 35-46.

[18] วินัย พงศ์ศรีเพียร, "ความสัมพันธ์ของรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในประวัติศาสตร์ไทย" ใน **สมเด็จพระนเรศวรมหาราช 400 ปีของการครองราชย์** (กรุงเทพฯ:สำนักนายกรัฐมนตรี,2533), หน้า 105.

[19] บัณฑิต ลิ่วชัยชาญ, **ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ.2438-2500** , หน้า 52-53

[20] ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ได้ในการวิจัยมีจำนวน 3 หลุม คือ หลุมขุดค้นหลังวัดสมณโกษ ใกล้คลองบ้านบาตรจำนวน 2 หลุม และหลุมขุดค้นบริเวณวัดพนัญเชิงใกล้ปากแม่น้ำเบี้ยจำนวน 1 หลุม

แต่ พ.ศ.1820-1892 โดยใช้การกำหนดอายุแหล่งโบราณคดีจากเศษเครื่องถ้วยจีนที่พบ ซึ่งมีตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน(พ.ศ.1820-1892) ราชวงศ์หมิง(พ.ศ.1911-2187) และราชวงศ์ชิง(พ.ศ.2187-2454) [21]

ซึ่งผลของการขุดค้นทางโบราณคดีที่ไม่แสดงให้เห็นความเป็นชุมชนขนาดใหญ่ของอโยธยานั้น อาจเป็นผลมาจากการขุดค้นดังกล่าวไม่ครอบคลุมพื้นที่เพียงพอ หรือบริเวณที่ขุดไม่ตรงกับบริเวณที่เป็นจุดสำคัญของชุมชน[22] ทำให้ได้หลักฐานน้อย การตีความข้อมูลให้สมบูรณ์จึงทำได้ยาก

ในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาได้ถึงกาลล่มสลายลงจากภัยสงครามกับอาณาจักรพม่า คราวเสียกรุงในครั้งนั้นสร้างความเสียหายให้แก่จนยากต่อการซ่อมแซมให้เป็นดังเก่าได้ หลังจากพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชมาได้ จึงได้ย้ายราชธานีของอาณาจักรสยามมาอยู่ที่กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ในที่สุด กรุงศรีอยุธยาจึงถูกทิ้งร้างไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การอนุรักษ์เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาจึงเริ่มขึ้นและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีลำดับการอนุรักษ์ดังนี้

พ.ศ. 2451 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระยาโบราณราชธานินทร์ สมุหเทศาภิบาล ผู้สำเร็จราชการมณฑลกรุงเก่า ดำเนินการสำรวจขุดแต่ง และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในพระราชวังโบราณ รวมทั้งสงวนที่ดินเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาไว้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ห้ามบุคคลถือสิทธิ์ครอบครอง

พ.ศ. 2475 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้สนับสนุนให้มีการตราพระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และที่ดินร้างภายในกำแพงเมืองให้กระทรวงการคลัง

พ.ศ. 2478 กรมศิลปากรในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่สำคัญในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นโบราณสถานของชาติจำนวน 69 แห่ง

พ.ศ. 2481 กรรมสิทธิ์ที่ดินเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นของกระทรวงการคลัง ตามพระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงเมืองร้างให้เป็นศูนย์กลางการค้าและการปกครอง

พ.ศ. 2499 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาหลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นต้น แต่การดำเนินการหยุดชะงักในปีถัดมา (พ.ศ. 2500) เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ และกระทรวงวัฒนธรรมถูกสั่งยุบ

พ.ศ. 2510 สำนักผังเมืองในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เสนอให้กรมศิลปากรร่วมกับสำนักผังเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการพัฒนาเกาะเมืองตามโครงการสำรวจ ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียงต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้รับการอนุมัติโครงการ

---

[21] ปรีชา กาญจนาคม ,**เศษภาชนะดินเผาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา** (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ,2528) ,หน้า 41

[22] บัณฑิต ลิ่วชัยชาญ, **ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ.2438-2500** , หน้า 52

พ.ศ. 2511 กรมศิลปากรได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน 1,000,000 บาท สำหรับดำเนินการตามโครงการพัฒนาเกาะเมือง ได้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานที่สำคัญ

พ.ศ. 2519 กรมศิลปากรได้ประกาศเขตพื้นที่ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1,810 ไร่ เป็นเขตโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2519

พ.ศ. 2525 ปรับปรุงเป็นโครงการอุทยานประวัติศาสตร์

พ.ศ. 2530 เริ่มโครงการจัดทำแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียง [23]

ด้วยการตะหนักถึงความสำคัญและความยิ่งใหญ่ในอดีตของกรุงศรีอยุธยา องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีมติ ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนีเซีย ให้ขึ้นทะเบียนนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ไว้ในบัญชีมรดกโลก เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 [24]

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ภายในการดำเนินการควบคุมและประสานงานของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ได้ทำการขุดแต่งบูรณะและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โบราณสถานในเกาะเมืองและนอกเกาะเมือง โดยคำนึงถึงหลักพื้นฐานในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของการสงวนรักษามรดกทางสถาปัตยกรรมของสภาระหว่างประเทศว่าด้วยอนุสรณ์สถาน และแหล่งโบราณคดี (INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES) ซึ่งมีหัวข้อดังนี้

การป้องกันการเสื่อมสภาพ (PROTECTION)

การสงวนรักษาสภาพ (PRESERVATION)

การอนุรักษ์ (CONSERVATION)

การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (CONSOLIDATION)

การบูรณะปฏิสังขรณ์ (RESTORATION)

การฟื้นฟูสภาพตามเค้าโครงเดิมทางสถาปัตยกรรม (RECONSTRUCTION)

การรื้อแล้วประกอบคืนตามสภาพเดิม (ANASTYLOSIS)

โบราณสถานในกลุ่มอโยธยาที่จะทำการขุดแต่งในครั้งนี้มีทั้งหมด 7 แห่งดังนี้ วัดสมณโกฏฐาราม วัดจักรวรรดิ์ วัดนางคำ วัดสีกาสมุด วัดมเหยงคณ์ วัดช้างและตำหนักมเหยงคณ์ โดยจะปฏิบัติงานพร้อมๆกันทั้งหมด ซึ่งจะมีการขุดแต่งและขุดค้นตามโบราณสถานแต่ละแห่ง ตามข้อกำหนดต่างๆจนแล้วเสร็จ

วัตถุประสงค์

1 เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมไว้ซึ่งโบราณวัตถุสถาน อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยให้คงอยู่สืบไป

---

[23] กรมศิลปากร, **โครงการปรับปรุงแผนแม่บทโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา** (กรุงเทพฯ : N S P พริ้นติ้งกรุ๊ป , 2537), หน้า 38.

[24] กรมศิลปากร, **นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2539), หน้า 35.

2. เพื่อสงวนรักษาไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ เป็นแนวทางในการศึกษาด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมของการก่อสร้างอาคารสมัยอยุธยา และการใช้วัสดุตลอดจนถึงวิธีทางการช่างต่างๆ ในสมัยนั้นให้เป็นที่ปรากฏอย่างชัดเจน

3. เพื่อศึกษาร่องรอยและหลักฐานของการอยู่อาศัยในบริเวณโบราณสถานแห่งนี้ก่อนที่จะมีการสร้างโบราณสถาน

4. เพื่อศึกษาชั้นดินที่แสดงถึงกิจกรรมในสมัยที่ก่อสร้างโบราณสถาน

5. เพื่อศึกษาวิเคราะห์โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น-ขุดแต่ง เพื่อนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุที่เคยพบจากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ อันอาจจะให้ข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

6. เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลวิชาการด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ในการศึกษาและอ้างอิงต่อไป

7. เพื่อป้องกันการพังทลายของโบราณสถาน รวมทั้งป้องกันการบุกรุกทำลาย

รายละเอียดของงาน

1. ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3X3 เมตร จำนวน 3 หลุม
2. ขุดแต่งเจดีย์ประธาน อุโบสถ และ เจดีย์ราย 3 องค์ พื้นที่ 2,400 ตารางเมตร
3. ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงวัดที่เหลือตามที่กำหนดไว้ในผังรูปแบบ พื้นที่ 15,600 เมตร
4. ขุดแต่งพื้นที่ว่างนอกกำแพงวัด 7,000 ตารางเมตร
5. ทำแบบโบราณสถานหลังการขุดแต่งทั้งหมด
6. ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด

พื้นที่ดำเนินการ

วัดช้าง ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของงาน

1. พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามรายการประกอบแบบและผังรูปแบบ จำนวน 1 แผ่น
2. พื้นที่ปฏิบัติงานรวม 25,000 ตารางเมตร

วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่างๆ

1. ให้ยึดถือตามมาตรฐานงานโบราณคดี [25] ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

2. สำหรับการดำเนินการทางโบราณคดีที่โบราณสถานแห่งนี้มีงานที่ต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษ คือ

- หาขอบเขตของวัด (กำแพง)

---

[25] ดูภาคผนวก **มาตรฐานงานโบราณคดี** ท้ายเล่ม

- หาเจดีย์ราย ซึ่งถูกทำลายจนเหลือแต่ฐานราก

ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ใช้เวลาปฏิบัติงานทั้งสิ้นจำนวน 180 วัน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา
2. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
3. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

ผลงานที่ต้องการเพื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา

1. ขุดค้นทางโบราณคดีตามจำนวนที่กำหนด
2. ขุดแต่งโบราณสถานแล้วเสร็จตามพื้นที่ที่กำหนดในผังขุดแต่ง
3. รายงานการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีตามมาตรฐานงานโบราณคดี
4. ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังการขุดแต่งทั้งหมดตามมาตรฐานงานโบราณคดี
5. ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดตามกำหนดและเป็นไปตามมาตรฐานงานโบราณคดี
6. รวบรวมโบราณวัตถุพร้อมบัญชีโบราณวัตถุมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ
7. รวบรวมฟิล์มสไลด์ รูปภาพ(จัดใส่อัลบั้ม) พร้อมฟิล์มและทะเบียนฟิล์มมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ
8. ปฏิบัติงานอย่างอื่นแล้วเสร็จตามสัญญาจ้าง ผังรูปแบบ รายการประกอบแบบมาตรฐานงานโบราณคดี และทำความสะอาดพื้นที่ปฏิบัติงานให้เรียบร้อย
9. ออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานที่พบทั้งหมด พร้อมประมาณราคากลางและกำหนดรายการประกอบแบบบูรณะ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้สามารถศึกษาลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมของโบราณสถานได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดีสมัยอยุธยา
2. ช่วยให้การศึกษาประวัติศาสตร์ของบริเวณที่ตั้งของโบราณสถานวัดช้าง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ผัง "อโยธยา" แห่งนี้กระจ่างชัดขึ้น และอาจได้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือข้อสรุปอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่อไป
3. ช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโบราณสถาน ให้ดูสวยงามต่อผู้พบเห็น และเป็นการกำหนดขอบเขตโบราณสถานให้ชัดเจนมากขึ้น ป้องกันการบุกรุกทำลายโบราณสถาน

4. ช่วยสร้างทัศนคติและความเข้าใจอันดีงามในการอนุรักษ์โบราณสถาน ให้กับประชาชนโดยทั่วไปที่มีต่อกรมศิลปากร

5. ช่วยพัฒนาส่งเสริมให้โบราณสถานแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะให้ทั้งความรู้ และความสวยงามกับนักท่องเที่ยวทั่วไป

6. ช่วยสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่ให้ช่วยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ ในปีท่องเที่ยวไทย *(AMAZING THAILAND)*

บทที่ 1

การดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานและการขุดค้นทางโบราณคดี

1.1 ที่ตั้งโบราณสถาน

โบราณสถานวัดช้าง เป็นโบราณสถานตั้งอยู่ ณ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในแนวพิกัดภูมิศาสตร์ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 21 ลิปดา 28 ฟิลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 35 ลิปดา 52 ฟิลิปดาเหนือ (แผนที่ทหารลำดับชุด L 70175 ระวาง 5137 IV มาตราส่วน 1 : 50,000) หรือตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์โบราณสถานอโยธยาเหนือ บริเวณทุ่งหันตราหรือทุ่งทหารกล้า [26] วัดช้างตั้งอยู่บนที่ดอนมีคูน้ำล้อมรอบ แต่ในปัจจุบันตื้นเขินหมดแล้ว และมีอาณาเขตติดต่อกับเขตอื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับตำหนักมเหยงคณ์

ทิศใต้ ติดกับเคหะชุมชนอยุธยา

ทิศตะวันออก ติดกับแนวคูน้ำโบราณ

ทิศตะวันตก ติดกับแนวคลองมเหยงคณ์

นอกจากนี้วัดช้างยังตั้งอยู่ใกล้กับวัดมเหยงคณ์ ซึ่งเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่ และยังมีความสำคัญในประวัติศาสตร์อีกด้วย

1.2 ประวัติการทำงานที่ผ่านมา

วัดช้าง ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือเอกสารใดๆ กล่าวถึง แต่มีตำนานเรื่องลายแทงปรากฏอยู่ในลักษณะตำนานคำบอกเล่าสืบต่อกันมา และตำนานดังกล่าวยังเกี่ยวโยงไปถึงวัดมเหยงคณ์ โดยเฉพาะเจดีย์ช้างล้อมอันเป็นเจดีย์ประธานของวัด

อาจารย์หวน สุมาลัย นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่นผู้ล่วงลับ ได้เล่าให้ฟังว่า "ที่วัดมเหยงคณ์ถ้าใครสามารถนับช้างที่ล้อมรอบเจดีย์ประธานได้ครบ 80 เชือก เชือกที่ 80 นั้นจะนำโชคลาภทรัพย์สมบัติมาให้ และแล้วการนับช้างที่ฐานพระเจดีย์ประธานก็เกิดขึ้น แต่ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดนับครบ 80 เชือก เพราะนับได้แค่ 79 เชือกเท่านั้น ไม่มีใครเฉลียวใจว่าที่วัดช้าง ใกล้ๆ กันนั้น มีช้างปูนปั้นขนาดใหญ่มหึมาตัวหนึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ วันหนึ่งมีชายขี้เมาบ้านอยู่วัดหลังวัดมเหยงคณ์เมาสุรา เดินผ่านหน้าพระอุโบสถวัดช้าง เพื่อจะกลับบ้านในตอนหัวค่ำ ด้วยความมึนเมาประกอบกับเคยฟังเรื่องเกี่ยวกับลายแทงและเคยนับช้างที่ฐานพระเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์มาก่อน จึงได้เอาไม้ตะพดที่ถือติดมือมาฟาดลงกลางหลังช้างหน้าพระอุโบสถพร้อมกับร้องว่า "นี่ไงล่ะ ไอ้ตัวที่ 80" ซึ่งพอพูดขาดคำปูนที่ลำตัวช้างก็แยกออก (คงทนแรงไม้ตะพดที่ฟาดลงไปไม่ไหว) เงินพดด้วงสมัยเก่าจึงไหลออกมาลงสู่พื้นดินกองสูงขนาดเอวคน ชายขี้เมาจึงหายเมาทันที และกลับไปเอาปุ้งกี๋มาขนเงินพดด้วงเหล่านั้นหลายเที่ยวกว่าจะหมด" [27]

---

[26] **ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 37 เรื่องกรุงเก่า** (กรุงเทพฯ : คุรุสภา, 2512), หน้า

[27] โบราณบุรานุรักษ์ (นามแฝง), "วัดช้าง" **วารสารสยามอารยะ** ปีที่ 2 ฉบับที่ 19 (กรกฎาคม 2537), หน้า

แต่ตำนานวัดช้างข้างต้นเป็นแค่เพียงตำนาน ยังไม่มีหลักฐานใดๆ มายืนยันอย่างแน่ชัด รวมทั้งหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่ปรากฏในปัจจุบัน ก็แสดงให้เห็นว่าช้างที่ล้อมรอบเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ มีจำนวนทั้งหมด 80 เชือก โดยประดับที่ฐานประทักษิณของเจดีย์ทั้ง 4 ด้าน ด้านละ 20 เชือก

วัดช้าง ถูกประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 60 ตอนที่ 39 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2486

พ.ศ. 2541 กรมศิลปากร โดยการดำเนินงานของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ทำการขุดตรวจ หาแนวและขอบเขตของโบราณสถาน รวมทั้งเขียนแบบบันทึกสภาพปัจจุบัน เพื่อเตรียมโครงการขุดค้น ขุดแต่ง เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานวัดช้างในปีต่อไป

1.3 สภาพปัจจุบันของโบราณสถาน

โบราณสถานวัดช้างในปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมเป็นวัดร้าง ไม่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา สถาปัตยกรรมที่ปรากฏให้เห็นในเวลานี้ เป็นประจักษ์พยานได้ว่าวัดช้างคงเป็นวัดที่มีความสำคัญมากวัดหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากขนาดของวัดและสถาปัตยกรรมภายในวัดที่มีความใหญ่โต โดยเฉพาะองค์เจดีย์ประธานของวัด(แผนผังที่ 1)

โบราณสถานภายในวัดช้างที่เหลือหลักฐานในปัจจุบัน ได้แก่

1.3.1 เจดีย์ประธาน

1.3.2 พระอุโบสถ

1.3.3 เจดีย์ราย

ลักษณะของโบราณสถานก่อนการขุดแต่ง มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 เจดีย์ประธาน

เป็นโบราณสถานที่ยังคงสภาพสมบูรณ์มากกว่าโบราณสถานอื่นๆ ของวัด เจดีย์ประธานมีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส(ภาพที่ 1-4) สันนิษฐานว่าน่าจะมีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ทิศ แต่ปัจจุบันเหลือเพียงร่องรอยของบันไดที่พอสังเกตเห็นเฉพาะด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือ

บนลานประทักษิณมีชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ที่ชำรุดตกลงมากระจายอยู่โดยรอบองค์เจดีย์(ภาพที่ 24) ลานประทักษิณนี้น่าจะมีการก่อกำแพงแก้วเตี้ยๆ รอบองค์เจดีย์ (ยังพอสังเกตเห็นได้จากด้านทิศเหนือ)

เหนือลานประทักษิณขึ้นไปจะเป็นฐานกลมขนาดใหญ่ (ฐานเขียง) ถัดขึ้นไปจึงเป็นมาลัยเถาสามชั้นแล้วจึงถึงบัวปากระฆัง ซึ่งมีลักษณะเป็นบัวกลีบยาว เหนือบัวปากระฆังขึ้นไปเป็นองค์ระฆังทรงกลมขนาดใหญ่ ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยม แม้ว่าในปัจจุบันบัลลังก์ดังกล่าวจะอยู่ในสภาพที่ชำรุดมากจนไม่สามารถเห็นรายละเอียดได้ชัดเจนก็ตาม แต่ก็คงมีลักษณะเดียวกับบัลลังก์โดยทั่วไป เหนือบัลลังก์ขึ้นไปเป็นก้านฉัตรซึ่งไม่มีเสาหารรองรับส่วนของปล้องไฉน ก้านฉัตรนี้มีลักษณะพิเศษ คือ มีการทำเป็นบัวลูกแก้วอกไก่ 2 ชั้น

ประดับที่ก้านฉัตร ส่วนตัวฉัตรหรือปล้องไฉนอยู่ในสภาพชำรุดมาก บางแห่งมีร้อยร้าว และส่วนยอดได้พังทลายลงแล้ว

1.3.2 พระอุโบสถ

เป็นอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานเหลือหลักฐานให้เห็นเฉพาะผนังอาคารด้านทิศใต้บางส่วนเท่านั้น เป็นผนังก่ออิฐสอปูนแล้วฉาบปูนทับอีกที ส่วนต่างๆ ของพระอุโบสถได้พังทลายลงเกือบหมด มีสภาพเป็นเนินดินและมีวัชพืชขึ้นปกคลุม(ภาพที่ 5-9) จากการเดินสำรวจบนเนินดินพระอุโบสถ ได้พบชิ้นส่วนใบเสมาที่ชำรุดแตกหัก ใบเสมาดังกล่าวทำจากหินชนวน จากชิ้นส่วนที่เหลืออยู่สันนิษฐานว่ารูปสมบูรณ์คงมีลักษณะและขนาดใกล้เคียงกับใบเสมาของวัดมเหยงคณ์ที่อยู่ใกล้เคียงกัน

รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถ ไม่สามารถทราบได้เนื่องจากถูกทับถมเป็นเนินดิน

1.3.3 เจดีย์ราย

ตั้งอยู่บริเวณมุมทั้งสี่ขององค์เจดีย์ประธานหรือทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุม อยู่ในสภาพพังทลายจึงไม่สามารถศึกษารายละเอียดขององค์เจดีย์ได้(ภาพที่ 10-17) แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเจดีย์ทรงกลม เพราะมีชิ้นส่วนของปล้องไฉน และมาลัยเถา ตกกระจายอยู่ทั่วบริเวณ(ภาพที่ 16)

1.4 การวางผังหลุมขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี

การวางผังหลุมขุดแต่ง ใช้ระบบตารางสี่เหลี่ยมจตุรัส(GRID SYSTEM) ขนาด 5X5 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด มีการกำหนดจุดตาย(O.FIXED POINT) ของผังทั้งหมด ไว้ตรงด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์เจดีย์ประธาน และห่างจากฐานประทักษิณของเจดีย์ประธาน 15 เมตร โดยทำการผังหมุดถาวรไว้ จากจุดกำหนดตายตัว วางเส้นแกน(BASE LINE) ในแนวทิศเหนือ-ใต้ และแนวตะวันออก-ใต้ โดยเส้นแกนจะตัดกันตรงจุด O.FIXED POINT พอดี ในการตีผังหลุมขุดแต่งจะทำหมุดไม้ไว้ทุกตำแหน่ง สามารถแบ่งพื้นที่โบราณสถานวัดช้างออกเป็น 4 ZONE ดังนี้ (ดูผังหลุมขุดแต่งประกอบ)

ZONE 1 - ครอบคลุมพื้นที่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือบริเวณที่ตั้งของพระอุโบสถและเจดีย์รายประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ การเรียกชื่อหลุมขุดแต่งคือ N1E1, N1E2,...N2E1,...ตามลำดับ

ZONE 2 - ครอบคลุมพื้นที่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ การเรียกชื่อหลุมขุดแต่งคือ S1E1, S1E2,...S2E1,...ตามลำดับ

ZONE 3 - ครอบคลุมพื้นที่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ หรือบริเวณที่ตั้งของเจดีย์รายประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ การเรียกชื่อหลุมขุดแต่งคือ S1W1, S1W2,...S2W1,...ตามลำดับ

ZONE 4 - ครอบคลุมพื้นที่ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ หรือบริเวณที่ตั้งของเจดีย์ประธาน,เจดีย์รายประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือและเจดีย์รายประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ การเรียกชื่อหลุมขุดแต่งคือ N1W1, N1W2,...N2W1,...ตามลำดับ

การขุดตรวจและขุดค้นทางโบราณคดีที่โบราณสถานวัดช้างครั้งนี้จำนวน 3 หลุม ขนาด 3X3 เมตร 2หลุมและขนาด 2X15 เมตร โดยกำหนดพื้นที่ขุดค้นตามผังบริเวณในการขุดแต่ง ดังนี้

ผังหลุมขุดแต่ง วัดช้าง

อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุ

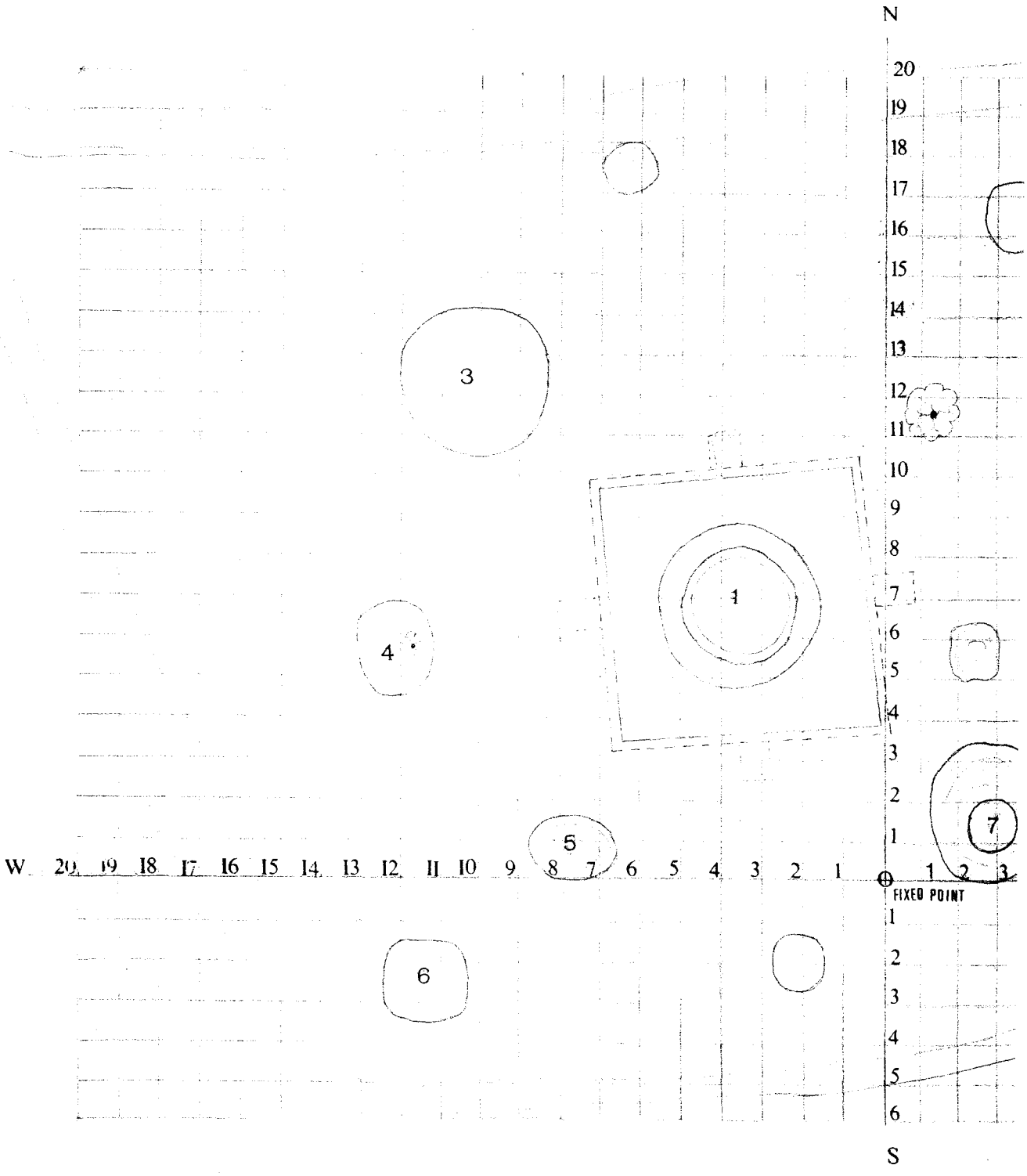

Delta TRACING PAPER 90/95 gm² SIZE A 2

ุดแต่ง วัดช้าง

ยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

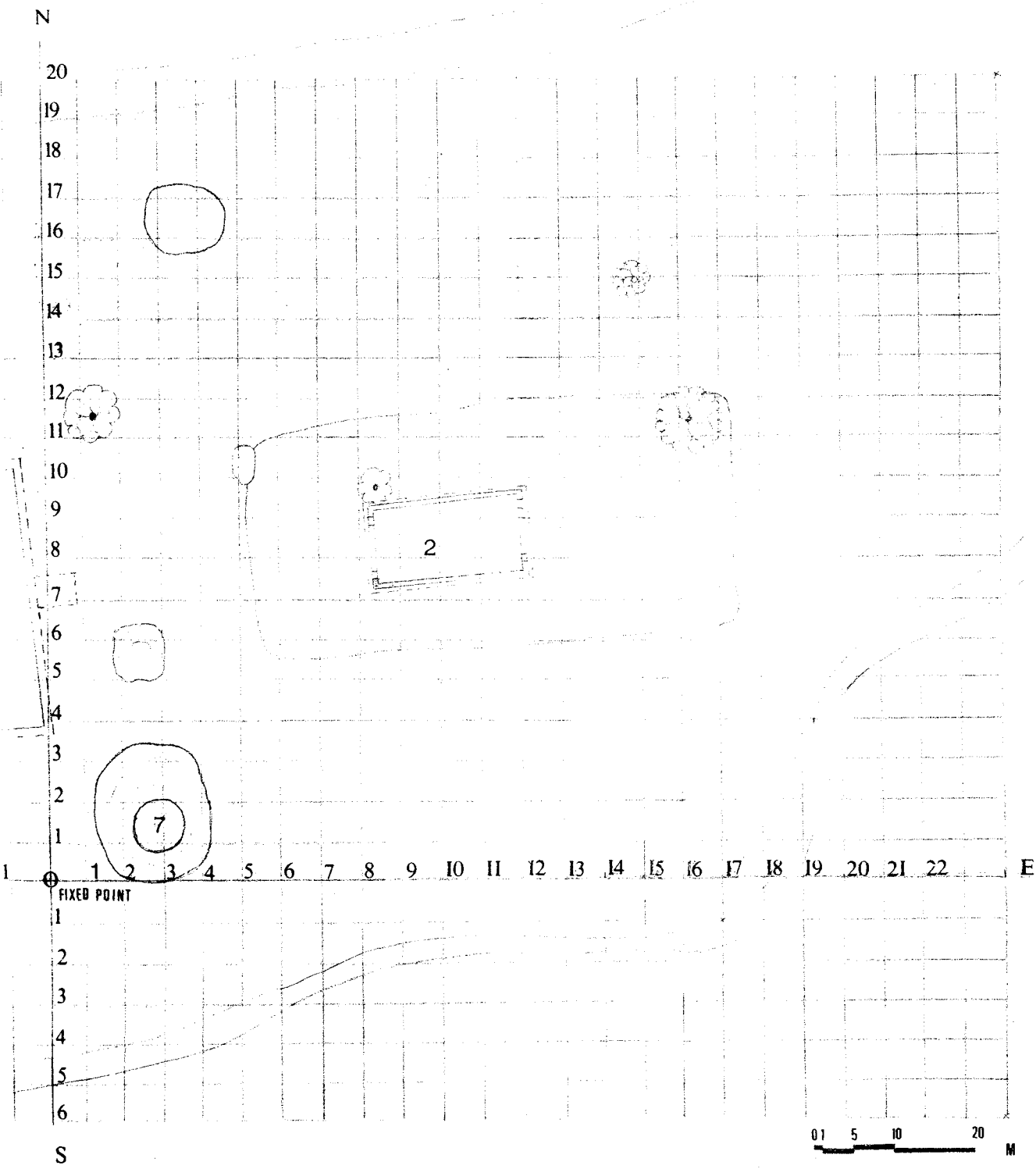

มาตราส่วน 1 : 500

- หลุมขุดค้นที่ 1 (TP.I) อยู่ในพื้นที่ภายนอกโบราณสถาน ตำแหน่งหลุม N13E12 บริเวณด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ

- หลุมขุดค้นที่ 2 (TP.II) อยู่พื้นที่ภายในโบราณสถาน ตำแหน่งหลุม N7W2 อยู่ชิดฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานด้านทิศเหนือ

- หลุมขุดค้นที่ 3 (TP.III) อยู่พื้นที่ภายในโบราณสถานเช่นเดียวกับหลุมขุดค้น TP II บริเวณฐานประทักษิณด้านทิศเหนือ ตำแหน่งหลุม N7W11-N7W13

1.5. เทคนิคการขุดค้นและขุดแต่งทางโบราณคดี

การขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างใช้เทคนิควิชาการโบราณคดีอย่างเคร่งครัดโดยใช้เครื่องมือประเภทจอบ เสียม อีเตอร์ และเกรียง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของโบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบหรือตามดุลยพินิจของนักโบราณคดี

1.5.1 ในการขุดค้นและการขุดแต่งทางโบราณคดี ได้ปฏิบัติตามเทคนิควิชาการโบราณคดีอย่างเคร่งครัด

1.5.2 เก็บโบราณวัตถุทุกชิ้นที่พบในแต่ละชั้นดินอย่างละเอียด ซึ่งบางกรณีได้ร่อนดินเพื่อเก็บโบราณวัตถุขนาดเล็กด้วย

1.5.3 การขุดค้นจะขุดตามระดับชั้นดินสมมุติ ซึ่งในมาตรฐานงานโบราณคดีกำหนดให้ลึกครั้งละไม่เกิน 10 เซนติเมตร แต่การขุดค้นที่โบราณสถานวัดช้าง ในแต่ละชั้นดินมีการเปลี่ยนแปลงไม่มาก จึงทำการขุดครั้งละ 20เซนติเมตร โดยขุดจนถึงระดับที่ไม่พบโบราณวัตถุ (STERILE) สำหรับงานขุดแต่งโบราณสถานวัดช้าง ได้ขุดจนถึงระดับพื้นใช้งานเดิม ซึ่งลึกประมาณ 20 เซนติเมตรโดยเฉลี่ยจากระดับผิวดินเดิม

1.5.4 ในการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้าง มีการขุดหลุมตรวจสอบการวางรากฐานของโบราณสถานทุกองค์ ขนาด 1 X 1 เมตร พบว่ามีการก่อสร้างทับซ้อนกัน 2 สมัย โดยจะขุดแต่งยึดหลักฐานงานก่อสร้างครั้งสุดท้าย แต่ได้ทำการขุดแต่งศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสมัยที่ 1 ที่ถูกทับซ้อน และได้นำข้อมูลดังกล่าวมาทำแบบสันนิษฐานโบราณสถานวัดช้าง ในสมัยที่ 1 และสมัยที่ 2

1.5.5 ดิน อิฐหัก กระเบื้อง เศษวัสดุสิ่งของต่างๆ ที่ไร้ประโยชน์ได้นำไปปรับถมพื้นที่บริเวณด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานวัดช้าง

1.5.6 วิธีปฏิบัติด้านเทคนิควิชาการ หรือการปฏิบัติงานอื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ แต่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการโบราณคดีและต่อราชการ ให้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดีผู้ควบคุมงาน หรือกรรมการตรวจการจ้าง

1.5.7 วิธีปฏิบัติด้านเทคนิควิชาการ หรือการปฏิบัติงานอื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ แต่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการโบราณคดีและต่อราชการ ได้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดีผู้ควบคุมงาน หรือกรรมการตรวจการจ้าง ซึ่งทางห้างฯ ยินดีปฏิบัติตามโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ

1.6. วิธีการเก็บและบันทึกข้อมูลของการขุดค้น -ขุดแต่งทางโบราณคดี

1.6.1 ในการเก็บข้อมูลทางโบราณคดี ได้มีการบันทึกอย่างละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร แผนผังและภาพถ่าย และออกแบบฟอร์มต่างๆ เพื่อช่วยในการบันทึกตามความเหมาะสมกับลักษณะงาน และหลักฐานทางโบราณคดี ดังต่อไปนี้

- บันทึกประจำวัน (Diary Record)
- บัญชีโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (Small Finds List)
- บัญชีของที่พบ (Bag List)
- ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน(Earthen Ware)
- ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน(*Stone Ware*)
- ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย(*Porcelain*)
- แบบบันทึกภาพถ่าย (Photo List)

สำหรับการขุดค้นทางโบราณคดีได้เพิ่มแบบฟอร์ม ดังต่อไปนี้

- แบบบันทึกการปฏิบัติงานขุดค้นแต่ละระดับ

1.6.2 โบราณวัตถุชิ้นสำคัญได้ทำความสะอาดด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัสดุแต่ละชนิด แล้วบันทึกข้อมูลเกี่ยวการพบอย่างละเอียด ซึ่งการเขียนถุงเก็บโบราณวัตถุมีรายละเอียดดังนี้คือ ชื่อโครงการ, ชื่อโบราณสถาน, ตำแหน่งที่พบ ,ระดับ ,ชื่อโบราณวัตถุ ,วันที่พบ ยกตัวอย่าง เช่น

AY 99

วัดช้าง

GRID N1W2

0-20 CM.DT

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด

2 กันยายน 2542

การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพบดังกล่าว บางกรณีถ้าหากไม่สามารถหาตำแหน่งที่เหมาะสม จะเขียนลงแผ่นกระดาษหุ้มพลาสติค ผูกติดกับโบราณวัตถุไว้

1.6.3 โบราณวัตถุชิ้นที่บอบบาง หรือเปราะได้ใช้กระดาษหรือวัสดุที่อ่อนนุ่มหุ้มไว้ แล้วเก็บใส่กล่องพลาสติคใสตามขนาดที่เหมาะสม

1.6.4 โบราณวัตถุและชิ้นส่วนโบราณสถานที่พบจากการปฏิบัติงานทางโบราณคดี ได้ทำความสะอาด และเก็บรักษาไว้ในถุงพลาสติค กล่องพลาสติค ตามความเหมาะสม และทำทะเบียนโบราณวัตถุทั้งหมดมอบให้กรมศิลปากร ส่วนอิฐ หรือส่วนประกอบซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างของโบราณสถานต่างๆ ได้แยกประเภท แยกขนาด ทำความสะอาดแล้วเก็บรักษาไว้ในพื้นที่โบราณสถานวัดช้างอย่างเป็นระเบียบ เพื่อเตรียมไว้ใช้ในการบูรณะต่อไป

1.6.5. ทำการศึกษาชั้นดินทางโบราณคดี และเก็บตัวอย่างดินในแต่ละชั้นดินพร้อมบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด

1.6.6 การทำผังชั้นดินทางโบราณคดีจะทำทั้ง 4 ด้าน ลงในกระดาษฟิล์มเขียนแบบขนาด A3 กำหนดมาตราส่วน 1:250

บทที่ 2
โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

จากการขุดแต่งลอกเอาดินที่ปกคลุมโบราณสถานวัดช้างออกจนหมด ทำให้สามารถศึกษารูปแบบและแผนผังของโบราณสถานแห่งนี้ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สภาพโดยทั่วไปและลักษณะแผนผัง (แผนผังที่ 3-4)

แผนผังของวัดช้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีการวางตำแหน่งพระอุโบสถและเจดีย์ประธานซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมหลักของผัง ตั้งเรียงกันจากทางทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตก ตามลำดับ ที่มุมของเจดีย์ประธานมีเจดีย์รายเป็นเจดีย์ประจำมุมในแต่ละมุม ซึ่งเหลือหลักฐานให้เห็นเพียง 3 องค์ คือ มุมตะวันตกเฉียงเหนือ ตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ ตามลำดับ ส่วนมุมตะวันออกเฉียงเหนือสันนิษฐานว่าอาจถูกรื้อทำลายออกไปจนหมดไม่เหลือหลักฐานใดๆ ให้เห็น เจดีย์ประธานและเจดีย์ประจำมุม 3 องค์นี้จะถูกล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางของกำแพงแต่ละด้าน และทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์มี่บริเวณมุมกำแพง

ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานเป็นตำแหน่งที่ตั้งของพระอุโบสถ ซึ่งมีแผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานเสมารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบทั้ง 8 ทิศ และมีกำแพงวัดล้อมรอบพระอุโบสถอีก ซึ่งกำแพงนี้ในสมัยแรกจะก่อแค่เชื่อมกับตัวกำแพงของเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก และใช้ประตูทางเข้า-ออกร่วมกัน แต่มาในสมัยที่ 2 ตัวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถนี้จะก่อยื่นเลยเข้าไปในกำแพงขององค์เจดีย์ประธาน และทำประตูทางเข้า-ออก เสียใหม่(ภาพที่ 56-59) (จะกล่าวรายละเอียดในบทที่ 5 ซึ่งเป็นบทวิเคราะห์ อีกครั้งหนึ่ง)

จะเห็นได้ว่าโบราณสถานแห่งนี้ให้ความสำคัญกับเจดีย์ประธานซึ่งมีขนาดใหญ่โตเป็นอันมาก ในขณะที่โบราณสถานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเจดีย์รายหรือพระอุโบสถจะมีขนาดเล็ก เมื่อเทียบสัดส่วนกับองค์เจดีย์ประธาน

กล่าวโดยสรุป สิ่งก่อสร้างทั้งหมดของวัดช้างตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงซึ่งทำหน้าที่เป็นกำแพงแก้วและกำแพงวัด โดยแนวกำแพงจะสร้างให้เป็นแนวขนานไปรูปแบบของอาคารหลักของผัง คือ ในส่วนของเจดีย์ประธานจะมีกำแพงเป็นรูปสี่เหลียมจัตุรัส ส่วนกำแพงส่วนที่ล้อมพระอุโบสถมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเช่นเดียวกับแผนผังอาคารของพระอุโบสถ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า แผนผังของวัดช้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสที่มีมุขยื่นออกไปทางด้านหน้า

ผังบริเวณวัดช้างจะมีคูน้ำล้อมรอบ โดยเฉพาะด้านทิศตะวันตกจะใช้คลองมเหยงคณ์แทนคูน้ำ ซึ่งคลองมเหยงคณ์นี้ในสมัยโบราณ น่าจะเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของพื้นที่บริเวณนี้ เช่นเดียวกับคลองกูฏีดาวที่อยู่ขนานกันถัดออกไปทางด้านทิศตะวันตก เพราะสามารถจะเชื่อมต่อกับคลองกะมังได้ในทางทิศใต้

และคลองวัดดุสิตในทางทิศเหนือ แต่ปัจจุบันคลองมเหยงคณ์ได้ตื้นเขินลงและบางส่วนทางน้ำได้ถูกตัดขาด เพราะการถมที่ของประชาชน ทำให้เส้นทางคมนาคมเส้นนี้ได้ลดความสำคัญลง และไม่ได้ใช้ในที่สุด

2.2 ลักษณะโบราณสถานหลังการขุดแต่ง

2.2.1 เจดีย์ประธาน (โบราณสถานหมายเลข 1)

เจดีย์ประธานเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง 35 X 35 เมตร สูงประมาณ 2.80 เมตร ซึ่งเป็นลักษณะของฐานเขียงซ้อนกัน 2 ชั้น มีบันไดทางขึ้นที่กึ่งกลางฐานทั้งสี่ด้าน (แผนผังที่5-9)บันไดแต่ละด้านมีขนาดความกว้างประมาณ 3 เมตร บันไดทางด้านตะวันตกและด้านใต้ได้ถูกรื้อทำลายเหลือเพียงส่วนฐานของบันได หน้าบันไดทางขึ้นด้านทิศตะวันออกฝั่งขวามือ(ภาพที่ 31-34) มีฐานสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 1.20 X 1.20 เมตร มีชิ้นส่วนของเท้าสิงห์ติดอยู่กับฐาน ส่วนฝั่งด้านซ้ายมือกลับไม่พบหลักฐานของแท่นสี่เหลี่ยม แต่พบชิ้นส่วนของประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างทรงเครื่อง นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนลำตัวสิงห์ขนาด 0.55 X 0.90 เมตร ที่ฐานเจดีย์ประธานด้านทิศเหนือ

บนลานประทักษิณยังพบชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ เช่น บัวปากระฆัง ฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย ปล้องไฉน ตกกระจายอยู่โดยรอบองค์เจดีย์ สันนิษฐานว่าแต่เดิมบนลานประทักษิณนี้น่าจะมีระเบียงเตี้ยๆ ล้อมรอบ เพราะได้พบหลักฐานชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่ทำเป็นรูปบัวคว่ำคล้ายกับราวระเบียงจำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ บริเวณฐานประทักษิณด้านทิศเหนือและด้านทิศตะวันออก(ภาพที่ 36)

ตัวองค์เจดีย์ที่ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ประกอบด้วยฐานเขียงทรงกลมสูงประมาณ 1.60 เมตร 1 ชั้น บนฐานเขียงทรงกลมเป็นชุดของฐานบัวลูกฟักซึ่งประกอบด้วยฐานเขียงทรงกลมซ้อนกัน 3 ชั้น ชั้นบัวคว่ำ ท้องไม้ บนท้องไม้ยังมีการประดับด้วยยังมีการประดับด้วยลูกฟัก 3 ชั้น และชั้นบัวหงาย โดยชุดฐานบัวลูกฟักนี้สูงประมาณ 1.70 เมตร เหนือชั้นบัวหงายจนถึงบัวปากระฆัง หลักฐานส่วนนี้ได้ขาดหายไป เหลือเพียงปูนฉาบส่วนหนึ่งด้านทิศใต้มีความสูงประมาณ 0.29 เมตร ซึ่งตำแหน่งในส่วนนี้ตามระเบียบแบบแผนของเจดีย์ทรงกลมสมัยอยุธยาเป็นชุดของมาลัยเถาซ้อนกัน 3 ชั้น ถ้าเป็นเจดีย์ทรงกลมสมัยสุโขทัยจะเป็นชั้นของบัวถลาซ้อนกัน 3 ชั้น แต่จากหลักฐานปูนฉาบดังกล่าวทำให้เป็นที่น่าสงสัยว่า คงไม่มีการทำทั้งมาลัยเถาและบัวถลา แต่จะทำเป็นชุดฐานบัวลูกฟักซ้อนกันอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งปูนฉาบที่ปรากฏให้เห็น คือ ท้องไม้ของชุดฐานบัวลูกฟักนั่นเอง

องค์ระฆังนี้มีการบูรณะก่อพอกทับเจดีย์องค์เดิม หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดคือชั้นของบัวปากระฆังเดิมตำแหน่งของบัวปากระฆังอยู่สูงกว่าบัวปากระฆังองค์ปัจจุบัน แต่ได้ถูกก่อพอกทับไว้เป็นองค์เจดีย์ แล้วปั้นบัวปากระฆังใหม่ให้ลดต่ำกว่าบัวปากระฆังเดิมประมาณ 0.7 เมตร เหนือบัวปากระฆังเป็นส่วนขององค์ระฆังซึ่งมีลักษณะผายออกคล้ายองค์ระฆังของเจดีย์ในสมัยสุโขทัย

เหนือองค์ระฆังทำเป็นบัลลังก์ 4 เหลี่ยม ก้านฉัตร และปล้องไฉน ตามลำดับ ส่วนของปลียอดและเม็ดน้ำค้างได้หักชำรุดหายไป เป็นที่น่าสังเกตว่าบริเวณก้านฉัตรมีการประดับบัวลูกแก้วอกไก่ซ้อนกัน 2 ชั้น ซึ่งไม่เคยพบจากเจดีย์องค์อื่นๆ และไม่พบว่ามีการทำเสาหารรอบก้านฉัตรของเจดีย์ประธานวัดช้างองค์นี้ ซึ่งบางทีแต่เดิมอาจมีอยู่แต่หักหายไป จนไม่เหลือหลักฐานให้สังเกตเห็น

2.2.2 พระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 2) (แผนผังที่ 10-12)

เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ด้านหน้าหรือด้านทิศตะวันออกขององค์เจดีย์ประธาน หันหน้าไปทางทิศตะวันออกด้วยการทำประตูทางเข้า-ออก และการวางตำแหน่งพระประธานให้หันพระพักตร์สู่ทิศตะวันออก โดยมีกำแพงวัดล้อมรอบ ซึ่งกำแพงวัดนี้จะเชื่อมต่อกับแนวกำแพงวัดที่ล้อมรอบองค์เจดีย์ประธาน (ภาพที่ 39)

ตัวพระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาด 6 ห้องเสา แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10.50 X 19.20 เมตร ผนังทั้ง 4 ด้านพังทลายลงมาหมดเหลือเพียงผนังด้านทิศใต้เพียงส่วนหนึ่ง โดยผนังดังกล่าวมีความหนาประมาณ 0.60 เมตร มีประตูทางเข้า-ออก ที่ผนังสกัดด้านหน้าและด้านหลังด้านละ 2 ประตู ไม่สามารถทราบขนาดและจำนวนของหน้าต่างได้ เนื่องจากการพังทลายของผนัง

ที่ด้านข้างตามความยาวของอาคาร (ด้านเหนือและใต้) มีการทำพาไลปีกนกยื่นต่อมาออกจากตัวอาคาร กว้าง 1.50 เมตร โดยมีแถวเสาสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 0.50 X 0.50 เมตร ตั้งอยู่บนพาไลเพื่อรองรับหลังคาปีกนกด้านละ 7 ต้น (ภาพที่ 41-44)

ภายในอาคารมีเสาก่ออิฐรองรับหลังคาทั้งหมด 10 ต้น แบ่งเป็น 2 แถว แถวละ 5 ต้น ลักษณะของเสาเป็นเสา 8 เหลี่ยม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง (วัดที่โคนเสา) 0.70 เมตร ภายใต้ตัวเสาก่ออิฐเป็นตอม่อรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 1 X 1 เมตร สูง (ลึกลงไปในดิน) ประมาณ 1 เมตร พื้นที่ภายในอาคารทางด้านหลังมีฐานชุกชีขนาด 4 X 6 เมตร ประดิษฐานพระประธานซึ่งเป็นพระปูนปั้นขนาดหน้าตักโดยประมาณ 3 เมตร ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นส่วนๆ ตกอยู่ใกล้กับฐานชุกชีทางด้านตะวันตก ในลักษณะทลายหลังลงมาจากที่ประดิษฐานเดิม (ภาพที่ 40)

ภายหลังการขุดแต่งพบว่าพระอุโบสถนี้มีร่องรอยการบูรณะปฏิสังขรณ์ที่ชัดเจนอย่างน้อย 2 สมัย สามารถเห็นได้จากระดับพื้นของพระอุโบสถและฐานชุกชีประดิษฐานพระประธาน กล่าวคือระดับพื้นของพระวิหาร (?)หรือพระอุโบสถเดิมจะอยู่ต่ำกว่าพื้นพระอุโบสถสมัยที่ 2 ประมาณ 0.70 เมตร เป็นลักษณะพื้นปูอิฐแล้วฉาบปูนทับ เหมือนกันทั้ง 2 สมัย ส่วนฐานชุกชีเดิมมีขนาด 4 X 5 เมตร ซึ่งมีขนาดเล็กกว่างานการปฏิสังขรณ์ในสมัยหลังที่ได้ก่อขยายฐานให้มีขนาด 4 X6 เมตร

โดยรอบพระอุโบสถปรากฏฐานเสมาทั้ง 8 ทิศ ลักษณะของฐานเสมาเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส(ภาพที่ 45) มีอยู่ด้วยกัน 2 ขนาด คือ ฐานเสมามุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันออก จะมีขนาด 2 X 2 เมตร ซึ่งใหญ่กว่าฐานเสมาในตำแหน่งอื่นที่มีขนาด 1.40 X 1.40 เมตร และในขณะขุดแต่งพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถ มีได้พบใบเสมาที่ทำจากหินทรายแดงขนาดต่างๆ จำนวน 3 ใบ (ดูรายละเอียดในบทที่ 3 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง)

2.2.3 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ (โบราณสถานหมายเลข 4) (แผนผังที่ 13-14)

เจดีย์รายองค์นี้ทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือขององค์เจดีย์ประธาน ลักษณะรูปทรงเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมบนฐานสี่เหลี่ยม องค์เจดีย์อยู่ในสภาพพังทลาย ฐานเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 12 X 12 เมตร มีบันไดทางขึ้นที่กึ่งกลางฐานด้านทิศตะวันออก ซึ่งพังทลายลงเหลือเพียงส่วนฐานกว้างประมาณ 1 เมตร ส่วนองค์ระฆังพังทลายลงหมดจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม มองดูคล้ายกองอิฐขนาดใหญ่ มีความสูงทั้งหมดเท่าที่เหลือประมาณ 4.50 เมตร และยังพบชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ เช่น ปล้องไฉน

บัวปากระฆัง และชั้นบัวคว่ำ ตกกระจายอยู่โดยรอบองค์เจดีย์ ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าเดิมเป็นเจดีย์ทรงระฆังมาก่อน (ภาพที่ 47-48)

นอกจากนี้จากการขุดแต่งได้พบชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างบริเวณฐานเจดีย์ด้านตะวันออก 1 เชือก และด้านเหนืออีก 1 เชือก ซึ่งขนาดของประติมากรรมรูปช้างดังกล่าวมีสัดส่วนเล็กกว่าประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นที่พบกระจายอยู่โดยรอบวัด จึงสันนิษฐานได้ว่าประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างขนาดเล็กที่พบบริเวณเจดีย์องค์นี้น่าจะเป็นประติมากรรมที่ใช้ประดับเจดีย์ประจำมุม ส่วนประติมากรรมรูปช้างขนาดใหญ่ทำหน้าที่ประดับองค์เจดีย์ประธาน

2.2.4 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ (โบราณสถานหมายเลข 5) (แผนผังที่ 15)

เจดีย์องค์นี้ทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ขององค์เจดีย์ประธาน อยู่ในสภาพพังทลายเสียหายมากกว่าเจดีย์ประจำมุมองค์อื่นๆ ทำให้ไม่ทราบขนาดและรูปทรงที่ชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าคงมีขนาดและรูปทรงใกล้เคียงกับ สภาพปัจจุบันเท่าที่เหลือให้สังเกตเห็นมีการก่ออิฐเป็นเอ็นรูปร่างคล้ายรัศมีออกจากจุดศูนย์กลาง เอ็นอิฐดังกล่าวมีความกว้างประมาณ 0.30 เมตร บริเวณกึ่งกลางองค์เจดีย์ยังพบก้อนศิลาแลงขนาด 0.30 X 0.50 X 0.20 เมตร จำนวน 6 ก้อน บางก้อนมีร่องรอยการฉาบปูนทับ สันนิษฐานว่าก้อนศิลาแลงที่พบคงใช้เป็นวัสดุก่อสร้างห้องคูหาหรือกรุ ภายในองค์เจดีย์คล้ายกับเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ (ภาพที่ 49-50)

บริเวณติดกับฐานเจดีย์ด้านทิศตะวันตก พบรากฐานการก่ออิฐเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 2.50 X 2.50 เมตร ซึ่งอาจจะเป็นรากฐานขององค์เจดีย์ขนาดเล็กอีกองค์หนึ่ง หรืออาจใช้เป็นแท่นบูชาวางรูปเคารพหรือดอกไม้สำหรับเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้นี้

2.2.5 เจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ (โบราณสถานหมายเลข 6) (แผนผังที่ 16-17)

เจดีย์องค์นี้ทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์เจดีย์ประธาน ยังคงเหลือหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมมากกว่าเจดีย์ประจำมุมองค์อื่นๆ แต่ก็อยู่ในสภาพพังทลายอีกเช่นกัน ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังบนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 12 X 12 เมตร สูงประมาณ 1 เมตร มีบันไดทางขึ้นด้านทิศตะวันออกเหลือเพียงรากฐาน กว้างประมาณ 1 เมตร ตัวองค์เจดีย์อยู่ในสภาพชำรุดพังทลายโดยมีชิ้นส่วนองค์เจดีย์ เช่น มาลัยเถา บัวปากระฆัง ปล้องไฉน บัลลังก์ ชุดฐานปัทม์ ตกกระจายอยู่รอบองค์เจดีย์ โดยเฉพาะด้านทิศใต้ยังมีชิ้นส่วนขนาดใหญ่ของก้านฉัตร และปล้องไฉนขนาดใหญ่ ตกอยู่ติดกับฐานเจดีย์ เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าเจดีย์องค์นี้มีขนาดใหญ่พอสมควร ซึ่งวัดขนาดความสูงเท่าที่เหลือได้ประมาณ 8.0 เมตร (ภาพที่ 51-54)

นอกจากนี้บริเวณกึ่งกลางองค์เจดีย์ ได้มีช่องโพรงขนาดใหญ่ที่เกิดจากการลักขุดเจาะเพื่อหาโบราณวัตถุ ทำให้ทราบว่าภายในองค์เจดีย์มีการทำเป็นห้องคูหาหรือกรุ เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาด 1.5 X 1.5 เมตร สูงประมาณ 2 เมตร ฉาบปูนทั้งห้องยกเว้นด้านบน บริเวณกึ่งกลางของผนังแต่ละด้านเจาะช่องเป็นซุ้มพระรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ 0.40 เมตร สูงประมาณ 0.50 เมตร สันนิษฐานว่าเดิมคงมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในซุ้มนี้ (ภาพที่ 55)

2.2.6 แนวกำแพงเจดีย์ประธาน และแนวกำแพงพระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 7)

แนวกำแพงวัดที่พบจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธาน และแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถ(แผนผังที่ 18-20)

แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธานอยู่ในสภาพพังทลายหรือถูกรื้อออกจนเกือบหมด มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละประมาณ 90 เมตร มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 4 ด้าน ประตูมีขนาดกว้างประมาณ 1.20 เมตร ปัจจุบันซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเหลือเค้าโครงเพียงส่วนฐาน ด้านทิศเหนือและทิศใต้เหลือเพียงรากฐานเท่านั้น (ภาพที่ 63,65,66)

มุมกำแพงทั้งสี่มุมมีการทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ประดับ แต่เหลือหลักฐานเพียงร่องรอยของส่วนฐานให้เห็นเพียงมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนอีก 2 มุมที่เหลือ ถูกรื้อทำลายจนหมด

ส่วนแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถมีสภาพเหลือเพียงรากฐาน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 22 X 50 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.70 เมตร ปรากฏหลักฐานเพียงด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ส่วนด้านทิศใต้ไม่พบหลักฐาน มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 3 ด้าน ประตูมีความกว้างประมาณ 1.20 เมตร ปัจจุบันเหลือส่วนฐานซุ้มประตูเพียงด้านตะวันออก และด้านทิศเหนือ ส่วนด้านทิศตะวันตกใช้ทางเข้าออกเดียวกับซุ้มประตูของกำแพงส่วนที่ล้อมเจดีย์ประธาน

2.2.6 แนวกำแพงล้อมพระอุโบสถ(โบราณสถานหมายเลข 8) (แผนผังที่ 21)

เป็นแนวกำแพงที่สร้างขึ้นในคราวบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถในสมัยที่ 2 มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 23 X 53 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.75 เมตร (ภาพที่ 60-61)

แนวกำแพงล้อมพระอุโบสถทางด้านเหนือ ปรากฏหลักฐานการสร้างอยู่ชิดกับแนวกำแพงวัดสมัยที่ 1 ทางด้านนอก

แนวกำแพงทางด้านตะวันออก สร้างถัดเข้ามาด้านในจากแนวกำแพงสมัยที่ 1 ประมาณ 1 เมตร

แนวกำแพงด้านทิศใต้ น่าจะสร้างทับบนแนวกำแพงเดิมสมัยที่ 1

แนวกำแพงด้านทิศตะวันตก สร้างยื่นเข้าไปในแนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธาน ประมาณ 4 เมตร

กำแพงล้อมพระอุโบสถเหล่านี้จะมีประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงด้านตะวันออกและตะวันตกด้านละ 1ประตู โดยกำแพงนี้จะทำหน้าที่เป็นคันกั้นดินในการถมดินปรับระดับพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถให้สูงขึ้นในคราวบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถสมัยที่ 2 (ภาพที่ 62)

2.3 เทคนิคการก่อสร้าง

สภาพภูมิประเทศของแหล่งที่ตั้งโบราณสถานวัดช้างเดิมเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง และตั้งอยู่ริมคลองมเหยงคณ์ เช่นเดียวกับวัดมเหยงคณ์และวัดสีกาสมุด ในฤดูฝนมีน้ำหลาก ซึ่งคงจะท่วมพื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมด ดังนั้นในการสร้างวัดจึงต้องมีการยกระดับพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมทั้งต้องมีระบบการระบายน้ำที่ดี เพื่อป้องกันน้ำท่วม ดังนั้นจึงมีการขุดคู-คลอง พื้นที่โดยรอบวัดช้าง และสันนิษฐานว่าดินที่เกิดจากการขุดคู-คลองนั้น ได้นำมาถมพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเตรียมการสร้างวัด

2.3.1 เจดีย์ประธาน(โบราณสถานหมายเลข 1)

เป็นสิ่งก่อสร้างหลักของวัดช้าง มีขนาดใหญ่และน้ำหนักมาก ดังนั้นในการเตรียมพื้นที่จึงต้องทำกันอย่างรอบคอบ มีความมั่นคงแข็งแรง เพื่อป้องกันการทรุดตัว จากการขุดตรวจหลุม TP.II (N2W11) และ TP.III (N11W7-N13W7) ทำให้ทราบว่าก่อนการสร้างองค์เจดีย์จะมีการอัดดินเหนียวให้แน่นมีความหนาประมาณ 1.50-2.00 เมตร (อ่ายรายละเอียดในบทที่ 4) จากนั้นจึงทำการก่ออิฐความกว้างประมาณ 2 เมตร ลึกลงไปใต้ดินประมาณ 40 เซนติเมตร ให้เป็นฐานรองรับเอ็นซึ่งเป็นโครงสร้างของฐานประทักษิณองค์เจดีย์ทั้งหมด จากนั้นจึงก่อโครงสร้างของฐานประทักษิณและองค์เจดีย์ โดยจะก่ออิฐเป็นแท่นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 20 X 20 เมตร เป็นจุดศูนย์กลางเพื่อรองรับองค์ระฆัง มีผนังของฐานประทักษิณเป็นขอบด้านนอกโดยรอบ ระหว่างแท่นสี่เหลี่ยมกับผนังของฐานประทักษิณจะมีเอ็นยึด ลักษณะคล้ายรัศมีออกจากแท่นสี่เหลี่ยม เอ็นแต่ละเส้นมีขนาดความกว้างประมาณ 1.20 เมตร ความสูงของแท่นและเอ็นยึดฐานประทักษิณสูงประมาณ 2.80 เมตร หรือเท่ากับระดับพื้นลานประทักษิณในปัจจุบัน

การสร้างบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ด้าน สันนิษฐานว่าน่าจะมีการสร้างพร้อมกับการสร้างฐานประทักษิณ เนื่องจากในระหว่างการขุดตรวจเพื่อหาหลักฐานเกี่ยวกับการก่อพอกทับของฐานเจดีย์ประธาน (N8W1) ได้พบแนวอิฐที่เชื่อมกับผนังของฐานประทักษิณในระดับเดียวกับบันได สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นโครงสร้างของบันได

ช่องว่างระหว่างเอ็นจะใช้ดินเหนียวผสมเศษอิฐหักมาอัดให้แน่นทีละชั้นจนเต็ม เพื่อความมั่นคงแข็งแรง แล้วจึงปูพื้นอิฐฉาบปูนทับอีกครั้ง

ในการสร้างองค์เจดีย์ที่กึ่งกลางองค์เจดีย์ในระดับชุดฐานเขียงทรงกลมชั้นล่างสุด จะมีคูหาสี่เหลี่ยมหรือกรุ(?) ขนาด 3 X 3 เมตร สูงประมาณ 4 เมตร ผนังทั้ง 4 ด้านและพื้นมีการฉาบปูน ส่วนด้านบนหรือเพดานจะก่ออิฐเป็นสันเหลื่อมเข้าหาจุดศูนย์กลาง ลักษณะคล้ายปิระมิด เหนือจุดศูนย์กลางนั้นจะมีแผ่นหินทรายขนาด 0.5 X 1 X 0.15 เมตร 2 แผ่นปิดทับอีกที เดิมคูหานี้จะปิดทึบไม่มีทางเข้า-ออก แต่เป็นเพราะถูกลักขุดเพื่อหาโบราณวัตถุจึงทำให้สามารถเข้าไปในคูหาดังกล่าวได้

โดยองค์เจดีย์และฐานประทักษิณนี้จะก่ออิฐสอดิน แล้วฉาบเปลือกนอกด้วยปูนหมัก อิฐที่ใช้มีขนาด 15 X 30 X 4, 15 X 30 X 5 , 15 X 30 X 6 เซนติเมตร ตามลำดับ โดยใช้ก่อปะปนกันไป เทคนิคการก่ออิฐคล้ายแบบ English bond ของทางยุโรป

เจดีย์ประธานนี้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์มาไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง จะสังเกตเห็นได้ว่ามีการพอกทับบัวปากระฆังเดิมให้เป็นส่วนขององค์ระฆัง แล้วทำบัวปากระฆังขึ้นมาใหม่ต่ำกว่าจากตำแหน่งบัวปากระฆังเดิมประมาณ 50 เซนติเมตร และที่ฐานชั้นล่างสุดขององค์เจดีย์เหนือลานประทักษิณ ซึ่งเดิมเป็นฐานปัทม์แต่ถูกก่อพอกทับกลายเป็นฐานเขียงทรงกลมธรรมดา

ส่วนหลักฐานจากการขุดแต่งที่พบชิ้นส่วนของประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างและกรอบซุ้ม กระจายอยู่ทั่วบริเวณ โดยเฉพาะบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถและบริเวณด้านนอกของซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตกขององค์เจดีย์ประธาน ประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างและกรอบซุ้มดังกล่าว สันนิษฐานได้ว่าเดิมได้ถูกใช้ประดับฐานประทักษิณโดยรอบ แต่ในการบูรณะปฏิสังขรณ์ได้นำเอาประติมากรรมรูปช้างและกรอบซุ้มออกเสียทั้งหมด อาจจะเป็นเพราะชำรุดเกินกว่าที่จะซ่อมแซม และได้ใช้ชิ้นส่วนเหล่านั้นไปถมพื้นที่บริเวณด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ เพื่อยกระดับพื้นให้สูงขึ้น

2.3.2 พระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 2)

เป็นอาคารเพียงหลังเดียวที่พบภายในวัดช้าง ตัวอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 12 X 20 เมตร ซึ่งเป็นอาคารขนาดกลาง น้ำหนักไม่มาก ก่อนการสร้างอาคารจะมีการเตรียมพื้นที่ เช่นเดียวกับการสร้างองค์เจดีย์ประธาน คือ ใช้ดินเหนียวอัดและปรับให้แน่นหนาประมาณ 1.50 เมตร จากนั้นจึงสร้างตัวอาคาร เทคนิคการก่อสร้างจากหลักฐานที่พบในปัจจุบัน พอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นอาคารก่ออิฐสอปูน โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ มุงหลังคาด้วยกระเบื้องกาบกล้วย ใช้ผนังและเสาก่ออิฐสอปูนรองรับโครงสร้างหลังคา

วัสดุที่ใช้ก่อสร้างอาคารหลังนี้ คือ อิฐ ปูน กระเบื้อง ไม้ และเหล็กยึดไม้ อิฐที่ใช้ก่อจะมีขนาดเป็นมาตรฐาน คือ 15 X 30 X 5 เซนติเมตร การก่ออิฐจะก่อแบบไม่เป็นระเบียบ นอกจากฐานชุกชีเดิมเท่านั้นที่พยายามจะก่ออิฐแบบทางกว้างและยาวในแต่ละแนว คล้ายกับการก่ออิฐแบบ *English bond* ของยุโรป ปูนมีทั้งปูนฉาบและปูนสอ โดยใช้ปูนหมักที่เกิดจากการนำก้อนหินปูนมาเผาแล้วนำไปหมัก ในการขุดแต่งก็จะพบเศษหินปูนกระจายอยู่ทั่วบริเวณ การนำปูนมาสออิฐจะมีความหนาของปูนสอประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร ส่วนปูนฉาบจะมีความหนา 2-3 เซนติเมตร

กระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาจะเป็นกระเบื้องกาบกล้วย ซึ่งมีทั้งแบบตัวผู้และตัวเมีย กระเบื้องตัวผู้ชิ้นที่สมบูรณ์มีขนาดโดยเฉลี่ย 13-14 X 28-30 X 1 เซนติเมตร หนัก 800 กรัม กระเบื้องตัวเมียชิ้นที่สมบูรณ์มีขนาดโดยเฉลี่ย 21 X 25 X 1 เซนติเมตร หนัก 830 กรัม เดือยที่ใช้เกี่ยวไม้ระแนงมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร ลักษณะของกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้เป็นลอนโค้งคล้ายกาบกล้วย ปลายเรียว กระเบื้องตัวเมียเป็นรางแบนยกขอบทั้งสองข้างขึ้นปลายเรียว กระเบื้องกาบกล้วยทั้งตัวผู้และตัวเมียจะมีเดือยสำหรับเกี่ยวกับไม้ระแนงโครงสร้างของหลังคา การมุงหลังคาจะใช้กระเบื้องตัวผู้แถวหนึ่งสลับกับกระเบื้องตัวเมียแถวหนึ่ง โดยกระเบื้องตัวผู้จะครอบอยู่บนกระเบื้องตัวเมีย

ในที่นี้ไม่พบกระเบื้องเชิงชาย แต่มีการฉาบปูนปิดทับกระเบื้องตัวผู้แผ่นที่อยู่ชายหลังคา คล้ายทำหน้าที่เป็นกระเบื้องเชิงชายแทน ส่วนชั้นหลังคามีการนำเอากระเบื้องกาบกล้วยแบบตัวเมียมาวางเรียงต่อกันตามสันหลังคาแล้วฉาบปูนหนาประมาณ 5-7 เซนติเมตร ทับอีกครั้งหนึ่ง เพื่อป้องกันการรั่วของสันหลังคา ในการขุดแต่งไม่พบโครงสร้างของหลังคาที่เป็นไม้ เนื่องจากผุพังไปตามกาลเวลา พบเพียงเหล็กยึดเครื่องไม้ ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เป็นเหล็กสี่เหลี่ยมปลายด้านหนึ่งเรียวแหลม และเป็นเหล็กสี่เหลี่ยมปลายทั้ง 2 ด้านเรียวแหลมขนาดโดยเฉลี่ย 5-12 เซนติเมตร

จากการขุดแต่งได้พบว่าพระอุโบสถหลังนี้ มีการบูรณะปฏิสังขรณ์มาไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง ซึ่งสังเกตได้ชัดเจนจากการพบพื้นพระอุโบสถในสมัยที่ 1 และสมัยที่ 2 ฐานชุกชีก็มีการก่อพอกทับฐานชุกชีเดิม การบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยที่ 2 ได้มีการก่อพอกทับฐานชุกชีเดิม การบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยที่ 2 ได้มีการนำเอาเศษวัสดุพวกเศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้องกาบกล้วยมุงหลังคาของอาคารในสมัยที่ 1 มาถมปรับยกพื้นพระอุโบสถเดิมให้สูงขึ้น พร้อมกับการก่อเสาใหม่มีลักษณะเป็นเสา 8 เหลี่ยม ตอม่อสี่เหลี่ยม โดยตอม่อมีความสูงระดับเดียวกับพื้นในสมัยที่ 2 จากนั้นจึงต่อขยายฐานชุกชีให้ใหญ่ขึ้น ส่วนอื่นๆ น่าจะคงเดิม คือ เป็นการซ่อมแซมส่วนที่พังทลายขึ้นมาใหม่ เช่น เปลี่ยนโครงสร้างหลังไม้ส่วนที่ผุพัง เปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาที่ชำรุดและน่าจะมีการฉาบปูนที่ผนังใหม่ เพราะขณะที่ขุดแต่ง ได้พบส่วนของปูนฉาบที่มีการเขียนภาพจิตรกรรม แตกหักเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ซึ่งน่าจะเป็นปูนฉาบของผนังในอาคารสมัยที่ 1 ได้ถูกนำมารวมกับเศษ

วัสดุ เพื่อใช้ถมหรับพื้นอุโบสถให้สูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าปูนฉาบในสมัยที่ 1 น่าจะชำรุดเสียหายเป็นอันมาก ดังนั้นในการบูรณะปฏิสังขรณ์จึงต้องมีการฉาบปูนทับผนังเสียใหม่ทดแทนปูนฉาบเดิม

2.3.3 เจดีย์ราย (โบราณสถานหมายเลข 4-6)

เจดีย์รายทั้ง 3 องค์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ มีรูปแบบและขนาดที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมและมีขนาดของฐานประมาณ 12 X 12 เมตร ก่อนการสร้างองค์เจดีย์ได้มีการเตรียมพื้นที่โดยใช้ดินเหนียวมาปรับอัดให้แน่น จากนั้นจึงก่อโครงสร้างขององค์เจดีย์ ลักษณะโครงสร้างคล้ายองค์เจดีย์ประธาน คือ ก่ออิฐตรงกลางเป็นแท่นสี่เหลี่ยมและมีเอ็นคล้ายรัศมียึดขอบโดยรอบ โดยที่ช่องว่างระหว่างเอ็นจะมีการนำเอาดินเหนียวผสมเศษอิฐหักกากปูนอัดแน่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดวัสดุแทนที่จะใช้อิฐก่อเต็มทั้งองค์ ตรงกึ่งกลางองค์เจดีย์จะทำเป็นห้องคูหาสี่เหลี่ยมหรือกรุ ? โดยใช้วัสดุ คือศิลาแลงทำเป็นผนังทั้ง 4 ด้าน แล้วฉาบปูนทับอีกที ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากเจดีย์รายหมายเลข 5 และ 6

วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง คือ อิฐ ปูน และอาจจะมีไม้เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่ง (ทำเป็นแกนกลาง) อิฐที่ใช้มีขนาดค่อนข้างมาตรฐาน คือ 15 X 30 X 4 เซนติเมตร ในการก่ออิฐตัวองค์ระฆังและฐานจะใช้ดินสอ ซึ่งอาจจมีการใช้ส่วนผสมบางชนิด เช่น กาวยางไม้ หรือกาวหนังสัตว์ เพื่อเพิ่มการยึดเกาะระหว่างอิฐแต่ละก้อน แต่ในส่วนของก้านฉัตรและปล้องไฉนจะใช้ปูนสอแทน เพื่อความมั่นคงแข็งแรงของส่วนยอดองค์เจดีย์ เทคนิคการก่ออิฐคล้ายกับการก่ออิฐแบบ English bond ของทางยุโรป

การประดับลวดลาย เช่น บัวปากระฆัง จะใช้เทคนิคการปั้นแปะ คือ มีการฉาบปูนที่ผิวนอกก่อนครั้งหนึ่งแล้วจึงมีการปั้นบัวปากระฆังมาแปะยึดไว้ ซึ่งเทคนิคแบบนี้เมื่อปูนเสื่อมสภาพลง ลวดลายที่ปั้นแปะไว้จะหลุดออกมาอย่างง่ายดาย เพราะไม่มีตัวยึดระหว่างปูนฉาบผิวนอกกับลวดลายดังกล่าว

2.3.4 แนวกำแพง หัวเม็ดทรงมัณฑ์ และซุ้มประตู

ปัจจุบันพังทลายลงเกือบหมด โครงสร้างของฐานกำแพงใช้เทคนิคการก่ออิฐเป็นขอบกว้างประมาณ 45 เซนติเมตร ทั้งสองด้านตามความยาวของกำแพง โดยจะก่อมีเอ็นกว้างประมาณ 45 เซนติเมตร ยึดระหว่างขอบทั้ง 2 ด้านเป็นระยะๆ ห่างกันประมาณ 2.50 เมตร ช่องว่างระหว่างเอ็นจะใช้ดินเหนียวอัดแน่น จากนั้นจึงก่อกำแพง หัวเม็ดทรงมัณฑ์ และซุ้มประตูขึ้นมา

ส่วนแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถสมัยที่ 2 จะก่ออิฐตันไม่มีการใช้ดินอัดตรงกลาง โดยกำแพงนี้จะทำหน้าที่เป็นคันกั้นดินในการถมดินปรับระดับพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถให้สูงขึ้นอีกหน้าที่หนึ่ง

บทที่ 3
โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง

ในการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้าง ได้พบโบราณวัตถุจำนวนหนึ่ง จึงทำการศึกษาวิเคราะห์โบราณวัตถุทั้งหมด ซึ่งพอจะจำแนกได้ดังนี้

3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม

3.1.1 ประเภทดินเผา

3.1.1.1 แผ่นดินเผามีลวดลาย

พบทั้งหมด 2 ชิ้น มีขนาดกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร (โบราณวัตถุลำดับที่ 14,หลุม N3E6) และ กว้าง 19.5 เซนติเมตร ยาว 21 เซนติเมตร (โบราณวัตถุลำดับที่ 15,หลุมN11E10) ทั้ง 2 ชิ้นที่พบมีความหนาโดยเฉลี่ย 4.5 เซนติเมตร ลักษณะเป็นชิ้นส่วนไม่ทราบรูปทรงที่แน่ชัด ด้านหน้าทำลวดลายพันธุ์พฤกษา (ภาพที่ 67 ,ภาพลายเส้นที่ 1) สันนิษฐานว่าแผ่นดินเผาดังกล่าวน่าจะเป็นชิ้นส่วนลายประดับที่ใช้ประดับอาคาร แต่ไม่สามารถระบุตำแหน่งที่แผ่นดินเผานี้ประดับอยู่ เพราะไม่มีหลักฐานยืนยัน ซึ่งคงต้องมีการศึกษากันอย่างละเอียดในเวลาต่อไป ซึ่งแผ่นดินเผาในลักษณะนี้ได้พบจากการขุดแต่งวัดกุฏีดาวซึ่งอยู่ใกล้เคียง เมื่อ พ.ศ. 2540 เช่นกัน

3.1.1.2 โคมไฟดินเผา (ภาพที่ 68)

พบเป็นเศษชิ้นส่วนลำตัวและฐานของโคมไฟ ที่มีการขูดขีดและฉลุบริเวณลำตัวให้เป็นลวดลาย พบจากหลุม N6W14 เป็นชิ้นส่วนของฐาน 1 ชิ้น , หลุม N9E6 ลำตัว 1 ชิ้น , หลุม N11W6 ลำตัวและฐานรวม 2 ชิ้น , หลุม N4W2 ลำตัวและฐานรวม 2 ชิ้น โคมไฟดินเผานี้สันนิษฐานว่าใช้ประดับ (ตามไฟ) บนกำแพงวัด เช่นเดียวกับที่วัดไชยวัฒนาราม รูปทรงที่สมบูรณ์ของโคมไฟจะมีส่วนฐานกลม ตัวโคมทำลวดลายต่างๆ เช่น พันธุ์พฤกษา เรขาคณิต ส่วนยอดทำเป็นรูปดอกบัวตูม แต่เนื่องจากในการขุดแต่งวัดช้างได้พบชิ้นส่วนของโคมไฟจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับความยาวของกำแพงวัด สันนิษฐานว่าโคมไฟดินเผาดังกล่าวอาจถูกนำมาจากที่อื่นก็เป็นได้

3.1.1.3 กระเบื้องดินเผา (โบราณวัตถุลำดับที่ 30, ภาพที่ 69)

จากการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างได้พบกระเบื้องมุงหลังคาเพียงแบบเดียว คือ กระเบื้องลอน หรือที่ที่ชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นว่า กระเบื้องแบบกาบกล้วย และ กระเบื้องลูกฟูก ซึ่งหมายถึงกระเบื้อง "กาบู" หรือ "กระบู" ซึ่งมีบางแห่งเขียนว่า "กบู" หรือ "ลบู" หรือ "ลาบู" มาจากลักษณะการมุงหลังคาบ้านด้วยไม้ไผ่ผ่าสองซีก เอาคว่ำอันหงายอัน โดยกระเบื้องดังกล่าวจะพบในบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของพระอุโบสถทางด้านหน้าของวัด

ในการขุดแต่งได้พบกระเบื้อง 2 ชนิดที่ใช้มุงหลังคากระเบื้องลอนเช่นเดียวกับที่พบในโบราณสถานสมัยอยุธยาในแห่งอื่นๆ กล่าวคือ จะประกอบด้วยกระเบื้อง 2 ชนิด คือ กระเบื้องตัวผู้และกระเบื้องตัวเมีย กระเบื้องตัวเมียจะมีลักษณะแบนกว้าง ยกขอบสองข้าง ทำขอเกี่ยวระแนงไว้ใต้แผ่นกระเบื้องตอนบนซึ่งปกติจะมีลักษณะเป็นปุ่มสี่เหลี่ยมเล็กๆ ส่วนกระเบื้องตัวผู้คือตัวที่มีลักษณะเหมือนกระบอกไม้ไผ่ผ่าสองซีก หรือกาบกล้วย มีขอสำหรับเกี่ยวระแนงไม้ซึ่งปกติทำเป็นทรงกรวยยาวคล้ายงวงช้าง ตัวผู้มีลักษณะคล้ายครึ่งวงกลม กระเบื้องที่พบในการขุดแต่งพระอุโบสถส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ จึงได้เลือกเก็บตัวอย่างชิ้นที่มีความสมบูรณ์จากการขุดแต่งจำนวน 3 ชิ้น เป็นกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้ จำนวน 3 ชิ้น และกระเบื้องกาบกล้วยตัวเมีย จำนวน 2 ชิ้น

กระเบื้องตัวผู้ชิ้นที่สมบูรณ์มีขนาดโดยเฉลี่ย 13-14 X 28-30 X 1 เซนติเมตร หนัก 800 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 2)

กระเบื้องตัวเมียชิ้นที่สมบูรณ์มีขนาดโดยเฉลี่ย 21 X 25 X 1 เซนติเมตร หนัก 830 กรัม (ภาพลายเส้นที่ 3)

3.1.1.4 กระเบื้องชายคา(?) (โบราณวัตถุลำดับที่ 29)

กระเบื้องเชิงชายคาเป็นส่วนประกอบสำหรับหลังคาที่มุงด้วยกระเบื้องลอน เนื่องจากกระเบื้องลอนนั้นจะทำเป็นรางและมีฝาครอบตรงขอบรางสลับกันไปมาจนดูเป็นราง ตัวหงายเรียกกระเบื้องตัวเมีย ส่วนตัวคว่ำเรียกกระเบื้องตัวผู้ เมื่อมุงต่อมาจนสุดชายคา กระเบื้องตัวผู้ที่ครอบทับกระเบื้องตัวเมียจะเห็นเป็นรู อาจจะเป็นทางให้นกและค้างคาวมุดเข้าไปจนถึงเพดานหรือในอาคารได้ จึงต้องมีกระเบื้องเชิงชายคาเป็นตัวปิดรูโหว่นั้นเสีย

ในการขุดแต่งวัดช้างบริเวณพระอุโบสถไม่พบชิ้นส่วนของกระเบื้องเชิงชายดินเผาที่มีการทำลวดลายประดับที่ด้านหน้าของแผ่นกระเบื้องเช่นเดียวกับที่พบในโบราณสถานสมัยอยุธยาโดยทั่วไป แต่ได้พบกระเบื้องส่วนชายหลังคาที่ทำด้วยกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้ซึ่งถูกพอกปูนทับที่ส่วนบนและด้านหน้าให้เป็นรูปทรงของกลีบบัวแทนการใช้กระเบื้องเชิงชาย (ภาพที่ 70, ภาพลายเส้นที่ 4)

3.1.2 **ประเภทปูนปั้น**

จากการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างได้พบปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมจำนวนมากในบริเวณวัด สามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1.2.1 ช้างปูนปั้น

พบเป็นชิ้นส่วนของประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างที่มีแกนในเป็นอิฐ ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นชิ้นๆ พบโดยทั่วไปภายในบริเวณวัด แต่พบเป็นจำนวนมากบริเวณด้านในกำแพงวัดส่วนที่ล้อมพระอุโบสถด้านทิศตะวันตก และบริเวณนอกซุ้มประตูวัดด้านทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ในลักษณะของเศษปูนปั้นที่นำไปถมพื้นที่วัด นอกจากนี้ก็พบบริเวณเชิงบันไดทางขึ้นเจดีย์

ประธานด้านตะวันออก และเจดีย์รายหมายเลข 3 โดยลักษณะของช้างเท่าที่พบมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ช้างทรงเครื่อง (ช้างสวมเครื่องประดับ) และช้างธรรมดา

ช้างทรงเครื่อง มีกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ความสูงประมาณ 100 เซนติเมตร จะมีขนาดเล็กกว่าช้างธรรมดา โดยปรากฏส่วนของหัวช้างที่มีลายประดับ และส่วนของต้นขาหน้าที่สวมกำไล (?) จากการขุดแต่งพบชิ้นส่วนของช้างทรงเครื่องจำนวนน้อยมาก พบส่วนหัวช้างเพียง 1 หัว คือ บริเวณเชิงบันไดทางขึ้นสู่ฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานด้านตะวันออก

ช้างธรรมดา มีอยู่ด้วยกัน 2 ขนาด คือ แบบที่ 1 มีขนาดความกว้างประมาณ 60 เซนติเมตร ความสูงประมาณ 130 เซนติเมตร โดยปรากฏส่วนของหัว คอ และขาหน้าของช้าง ส่วนของคอจะมีลักษณะการทำเส้นโค้งเป็นลอน (ภาพที่ 71) แบบเดียวกับช้างประดับฐานที่วัดมเหยงคณ์ พบมากบริเวณนอกซุ้มประตูกำแพงด้านทิศตะวันตกของวัด และพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ภายในเขตกำแพงแก้วที่ล้อมรอบพระอุโบสถ แบบที่ 2 มีขนาดกว้างประมาณ 43 เซนติเมตร สูงประมาณ 100 เซนติเมตร ส่วนของคอจะทำเป็นลายรูปตัว V ซ้อนกัน 3 ชั้น พบเพียง 1 ตัว บริเวณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 4 (ภาพที่ 72,ภาพลายเส้นที่ 5)

จากการขุดแต่งพบว่าชิ้นส่วนของช้างที่พบเป็นจำนวนมากภายในวัดนั้น ส่วนใหญ่เป็นช้างธรรมดา ซึ่งสันนิษฐานว่าประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างดังกล่าว คงใช้ทำหน้าที่เป็นประติมากรรมประดับส่วนฐานประทักษิณเจดีย์ประธานโดยรอบแบบเดียวกับวัดมเหยงคณ์ที่อยู่ใกล้เคียงกัน แต่จากการที่ฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานในปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยของการประดับประติมากรรมรูปช้าง และประติมากรรมรูปช้างที่พบภายหลังการขุดแต่งส่วนใหญ่ก็อยู่ในสภาพที่เป็นชิ้นส่วน ไม่ได้ใช้เป็นประติมากรรมประดับ แต่ใช้ถมพื้นที่วัด ทำให้พอจะสันนิษฐานได้ว่าการประดับประติมากรรมรูปช้างโดยรอบฐานประทักษิณนั้น น่าจะเป็นการประดับในระยะแรกของการสร้างวัด ต่อมาภายหลังในช่วงบูรณะปฏิสังขรณ์ด้วยสาเหตุใดไม่ทราบแน่ชัดจึงได้รื้อช้างเหล่านี้ออกไป และไม่ได้ใช้ประดับฐานอีกต่อไป

ตามคติในไตรภูมินั้นไม่ได้กล่าวถึงลักษณะหน้าที่ของช้างมาก แต่ตามคติความเชื่อและความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาแล้ว ช้างมีบทบาทมาก การนำช้างมาประดับในลักษณะเช่นนี้ คือ โผล่ออกมาจากส่วนฐานครึ่งตัวและแบกส่วนบนไว้ น่าจะทำตามคติที่ว่าช้างนั้นคอยค้ำจุนพระศาสนาเอาไว้ การคอยแบกส่วนบนก็เท่ากับคอยค้ำจุนพระศาสนาให้ยืนยงและมั่นคงต่อไป คติความเชื่อที่ช้างคอยค้ำจุนพระศาสนาเช่นนี้ดูมีความสัมพันธ์กับที่ว่า ช้างก็เป็นผู้ให้กำเนิดศาสนา เพราะตามคติตอนพระนางสิริมหามายาทรงพระสุบินว่าได้มีช้างเผือกสู่พระครรภ์ แล้วนางก็ทรงครรภ์ จึงเป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดว่าช้างได้เข้ามาจุติเป็นพระพุทธเจ้า ดังนั้นคติความเชื่อนี้ เมื่อช้างให้กำเนิดพระศาสนาแล้ว ก็น่าจะคอยรักษาให้คงอยู่ต่อไป ประกอบกับพละกำลังอันมหาศาลของช้าง จึงได้มีการทำช้างในลักษณะที่คอยแบกส่วนบนเอาไว้ [28]

---

[28] อนันต์ ชูโชติ , **เจดีย์วัดช้างรอบ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร** , สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523, หน้า 40.

3.1.2.2 ยักษ์ (โบราณวัตถุลำดับที่ 44)

เป็นประติมากรรมปูนปั้นขนาดใหญ่พบเพียงส่วนลำตัว ขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร สูง 120 เซนติเมตร ส่วนเศียรและเท้าหักหายไป (ภาพที่ 73, ภาพลายเส้นที่ 6) พบจากการขุดแต่งเจดีย์รายหมายเลข 4 ลักษณะการแต่งกายของยักษ์เป็นการนุ่งผ้าโจงกระเบนสั้น มีชายผ้าใหญ่รูปสามเหลี่ยมพับซ้อนกันอยู่ทางด้านหน้า หัวเข็มขัดขมวดเป็นปมและปล่อยชายผ้าตกลงมาที่หน้าขาด้านขวา ลักษณะคล้ายประติมากรรมสำริดรูปพระอิศวรที่พบ ณ เทวาลัยพระอิศวร จ.กำแพงเพชร (ปรากฏจารึกสร้าง พ.ศ. 2053) ซึ่งลักษณะของการแต่งกายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลศิลปะสุโขทัยและศิลปะขอมสมัยบายน [29] ด้านหน้าสันนิษฐานว่าใช้ประดับที่เชิงบันไดทางขึ้นสู่ฐานประทักษิณของเจดีย์ประธาน ถัดจากสิงห์เข้ามา เช่นเดียวกับการประดับที่เจดีย์วัดช้างรอบ จังหวัดกำแพงเพชร

ยักษ์ในฐานะทวารบาลเป็นคติที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียทั้งในด้านรูปแบบและคติความเชื่อการสร้างประติมากรรมรูปยักษ์ทวารบาลที่ปรากฏในอินเดียตั้งแต่สมัยอินเดียโบราณ เช่น ณ ประตูสถูปสาญจี และใช้ประดับทางเข้าศาสนสถาน คตินี้ได้แพร่เข้ามายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย จึงนิยามสร้างรูปยักษ์ไว้หน้าประตูทางเข้าในพุทธศาสนา เช่นเดียวกับคติในอินเดีย ทวารบาลมีหน้าที่เป็นผู้รักษาศาสนสถานคอยป้องกันขจัดสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงมิให้เข้ามาภายในพุทธสถาน การทำรูปยักษ์ทวารบาลนิยมทำไว้หน้าทางเข้าของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่นเดียวกับการทำรูปสิงห์ นาค อันเป็นที่นิยมกันในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออก เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น และจีน ซึ่งมีการทำรูปยักษ์ทวารบาลไว้หน้าพระราชวังกรุงปักกิ่ง

จากหลักฐานโบราณคดีนับตั้งแต่สมัยก่อนไทย ปรากฏรูปยักษ์ทวารบาลในแบบศิลปะทวารวดีเป็นต้นมาจนถึงสมัยอยุธยา รัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัยหลังๆ ลงมา นับตั้งแต่อิทธิพบศิลปะเขมรเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนประเทศไทย ไทยรับเอารูปแบบของยักษ์ทวารบาลจากเขมรเข้ามาโดยเฉพาะอิทธิพลศิลปะเขมรสมัยบายน ซึ่งเขมรเองก็รับอิทธิพลศิลปะอินเดียมาอีกต่อหนึ่ง สิ่งสำคัญเกี่ยวกับยักษ์ที่ถือกันว่ามาแต่อินเดียก็คือ ถ้าเป็นทวารบาลแล้วต้องเป็นยักษ์ หรือเรียก "ยักษ์" ไม่เรียกอย่างอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นผู้เฝ้าทางเข้าหรือประตูที่เรียกว่าทวารบาลต้องเป็นยักษ์เสมอ คติความเชื่อเกี่ยวกับยักษ์ทวารบาลนั้น ในประเทศไทยนอกจากจะถือว่ายักษ์เป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ หรือท้าวกุเวรแล้ว ยักษ์ต้องมีรูปร่างสูงใหญ่ หน้าแสยะ นัยน์ตาโปน แสดงอาการดุดัน มีเขี้ยวงอกโง้ง ชอบกินคนและสัตว์ มีฤทธิเหาะเหินเดินอากาศ จำแลงแปลงตัวได้ โดยเฉพาะถือกันว่าเป็นผู้เฝ้าคุ้มครองวัด หรือเฝ้าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เข้าลักษณะที่ว่าเทพารักษ์ประจำสถานที่ ในคติของไทยเป็นคติความเชื่อเหมือนๆ กันหมดทั่วทั้งประเทศ และนิยมทำเป็นรูปยักษ์เต็มตัว มีขนาดใหญ่โต ตั้งไว้สองข้างประตูหรือทางเข้า ดังเช่นวัดพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรูปยักษ์เรียกว่าท้าวธตรัฐ กับท้าวกุเวร วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน มีรูปยักษ์เรียกว่าท้าวกุมภัณฑ์ วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปยักษ์เรียกว่าท้าวกุมภัณฑ์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณโลก

---

[29] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศจ.มจ. **ศิลปะในประเทศไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2534), หน้า 34.

มีรูปยักษ์ 2 ตน เรียกว่า อาฬวกยักษ์ กับท้าวกุเวร วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี มียักษ์ที่ลานประตูเรียกว่าประตูยักษ์ [30]

3.1.2.3 ขาสิงห์ปูนปั้น(โบราณวัตถุลำดับที่ 17)

ในการขุดแต่งได้พบชิ้นส่วนของขาสิงห์จำนวนหนึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ จึงได้เลือกเก็บตัวอย่างชิ้นที่มีความสมบูรณ์จากการขุดแต่งจำนวน 1 ชิ้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 11 X 16 X 10 เซนติเมตร หนัก 1,130 กรัม(ภาพที่ 74) เป็นส่วนหนึ่งของฐานสิงห์ปูนปั้น พบจากหลุม N10E10 ปรากฏส่วนของแข้งสิงห์และน่องสิงห์ ลักษณะของขาสิงห์เรียบทรงเพรียวและน่องสิงห์ยืดตรง ซึ่งลักษณะของขาสิงห์นี้พบในงานสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ (?) โดยใช้ประดับส่วนฐานขององค์เจดีย์รายหรือฐานชุกชีภายในพระอุโบสถ

3.1.2.4 ฐานสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 18)

เป็นส่วนหนึ่งของฐานสิงห์ปูนปั้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 30 X 25 X 11 เซนติเมตร หนัก 5,500 กรัม พบจากหลุม N7E7 จำนวน 1 ชิ้น (ภาพที่ 75,ภาพลายเส้นที่ 7)ปรากฏส่วนของท้องสิงห์ แข้งสิงห์และน่องสิงห์ ลักษณะขาสิงห์ที่เรียบทรงเพรียวและน่องสิงห์ยืดตรงแบบงานในช่วงรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา (?)

3.1.2.5 หัวเม็ดทรงมัณฑ์

ในการขุดแต่งได้พบประติมากรรมปูนปั้นที่สันนิษฐานว่าเป็นชิ้นส่วนยอดของเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ 2 รูปแบบ ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ จึงได้เลือกเก็บตัวอย่างชิ้นที่มีความสมบูรณ์จากการขุดแต่งจำนวนแบบละ 1 ชิ้น

แบบที่ 1 ทำเป็นรูปดอกบัวบาน (โบราณวัตถุลำดับที่ 19) ประกอบด้วยกลีบบัวฟันยักษ์และเกสรบัว จำนวน 1 ชิ้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 25 X 20 X 25 เซนติเมตร หนัก 9,000 กรัม พบจากหลุม N10E10 (ภาพที่ 76)

แบบที่ 2 ทำเป็นรูปดอกไม้ (โบราณวัตถุลำดับที่ 20) ประกอบด้วยกลับบัวคว่ำเรียงซ้อนกัน กึ่งกลางดอกมีช่องสี่เหลี่ยม แสดงให้เห็นว่าแต่เดิมอาจมีแกนไม้เสียบติดอยู่ จำนวน 1 ชิ้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 25 X 18 X 25 เซนติเมตร หนัก 6,400 กรัม พบจากหลุม N10E10 (ภาพที่ 77)

3.1.2.6 ชิ้นส่วนลายประดับรูปกระจัง (โบราณวัตถุลำดับที่ 16)

เป็นชิ้นส่วนของลายปูนปั้นรูปกระจังขนาดเล็กจำนวน 1 ชิ้น กว้าง 5.5 เซนติเมตร สูง 8 เซนติเมตร หนา 2.5 เซนติเมตร หนัก 70 กรัม พบจากหลุม N8E10 (ภาพที่ 78,ภาพลายเส้นที่ 8) สันนิษฐานว่าใช้เป็นส่วนประดับพุทธอาสน์ภายในพระอุโบสถ

---

[30] เฉิดฉันท์ รัตน์ปิยะภากรณ์, **การศึกษาคติความเชื่อและรูปแบบของยักษ์จากประติมากรรมที่พบในประเทศไทย**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531, หน้า 132-133.

3.1.2.7 ชิ้นส่วนลายประดับลายพันธุ์พฤกษา (โบราณวัตถุลำดับที่ 21)

เป็นชิ้นส่วนลายประดับที่ปั้นปูนเป็นลายพันธุ์พฤกษา ลายใบเทศ และเครือเถา (ภาพที่ 79) จำนวน 1 ชิ้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 19.5 X 21 X 5 เซนติเมตร หนัก 1,300 กรัม พบจากหลุม N12W9

3.1.2.8 แผงคอสิงห์ (โบราณวัตถุลำดับที่ 22)

จากการขุดแต่งได้พบชิ้นส่วนของประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์จำนวนหนึ่ง กระจายอยู่เป็นระยะโดยรอบฐานประทักษิณเจดีย์ประธาน ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์ชำรุดแตกหักเป็นชิ้นๆ เป็นส่วนของหัวสิงห์ ลำตัวสิงห์ และเท้าสิงห์ จึงได้เลือกเก็บตัวอย่างแผงคอสิงห์ที่มีลวดลายค่อนข้างสมบูรณ์ จากการขุดแต่ง จำนวน 1 ชิ้น มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 34 X 40 X 20 เซนติเมตร หนัก 12,400 กรัม จากหลุม N9W8 ประกอบด้วยลายดอกไม้ในกรอบ 3 เหลี่ยม (ภาพที่ 80)

นอกจากนี้ยังได้พบชิ้นส่วนประติมากรรมรูปสิงห์ปูนปั้นขนาดกว้าง 70 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร บริเวณด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน (ภาพที่ 81) และจากการที่พบแท่นฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีเท้าสิงห์ติดอยู่ที่ฐานบริเวณเชิงบันไดทางขึ้นสู่ฐานประทักษิณด้านเหนือ ด้านตะวันออก และด้านตะวันตก ทำให้พอจะทราบได้ว่าประติมากรรมรูปสิงห์ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นทวารบาล เฝ้าบันไดทางขึ้นทั้งสี่ด้าน

การนำสิงห์มาประดับที่เชิงบันไดทางขึ้นฐานประทักษิณเพื่อเป็นทวารบาลนั้น คงเป็นการนำเอาคติความเชื่อเกี่ยวกับสิงห์เข้ามาปนด้วย เพราะสิงห์เป็นลักษณะของสัตว์ที่ดุร้ายเป็นที่เกรงกลัวของมนุษย์และสัตว์อื่นๆ การนำสิงห์มาประดับในลักษณะที่คอยต้อนรับผู้มาเยือน ก็คงเป็นการเตือนผู้มาเยือนว่าไม่ให้ประพฤติร้ายหรือทำลายศาสนา เพราะสิงห์จะทำให้ผู้มาเยือนกลัวตามคติที่ปรากฏในไตรภูมิและคติโดยทั่วๆ ไป [31]

3.1.2.9 เส้นลวดบัวประดับ (โบราณวัตถุลำดับที่ 23)

จากการขุดแต่งได้พบชิ้นส่วนของเส้นลวดบัวประดับสถาปัตยกรรมจำนวนมาก สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้เลือกทำการเก็บตัวอย่างจากหลุม N11E10 แบบละ 1 ชิ้น (ภาพที่ 82)คือ

แบบที่ 1 เป็นเส้นลวดบัวที่ทำสันแหลมทรงสามเหลี่ยม เป็นบัวลูกแก้วอกไก่ มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 12 X 26 X 6 เซนติเมตร

แบบที่ 2 เป็นบัวที่ทำผิวเรียบแบบหน้ากระดาน หรือบัวลูกฟัก มีขนาด (กว้างXยาว Xสูง) 9 X 15 X 6 เซนติเมตร

จากตำแหน่งที่พบเส้นลวดบัวดังกล่าวที่อยู่ภายในพระอุโบสถ จึงพอจะสันนิษฐานได้ว่าเส้นลวดบัวดังกล่าวน่าจะเป็นส่วนที่ใช้ประดับฐานชุกชีภายในพระอุโบสถ

---

[31] อนันต์ ชูโชติ , **เจดีย์วัดช้างรอบ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร** , สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523, หน้า 39-40.

3.1.2.10 ส่วนปูนฉาบเขียนภาพจิตรกรรม (SF.009, โบราณวัตถุลำดับที่ 24)

เป็นชิ้นส่วนของปูนฉาบที่มีการเขียนเส้นสีแดงเป็นลายพันธุ์พฤกษาและกระหนก พบมากที่หลุม N8E9 ซึ่งเป็นบริเวณภายในพระอุโบสถ ได้เลือกเก็บตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 26 ชิ้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 24) หนัก 6,000 กรัม และคัดเลือกชิ้นที่มีลวดลายค่อนข้างชัดเจนอีก จำนวน 2 ชิ้น (SF.009) หนัก 420 กรัม (ภาพที่ 83, ภาพลายเส้นที่ 9)

การเขียนลวดลายบนผนังปูนฉาบดังกล่าวอาจถูกเขียนเพื่อให้เป็นภาพจิตรกรรมประดับผนังของพระอุโบสถในสมัยที่ 1 เพราะพบจากการขุดเจาะลงไปในระดับใต้พื้นปูอิฐของพระอุโบสถในสมัยที่ 2 (ภาพที่ 40) ลักษณะของการเขียนภาพที่ใช้สีเอกรงค์ พบมากในภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น ภาพจิตรกรรมในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ

3.1.2.11 กลีบบัวประดับ

จากการขุดแต่งภายในพระอุโบสถพบชิ้นส่วนกลีบบัวปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรมจำนวนหนึ่ง เท่าที่พบสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

แบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 25) มีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างกลม มีการหยักที่ขอบของกลีบ และทำกลีบซ้อนลดหลั่นกัน มีทั้งบัวแบบกลีบตั้งตรงและบัววรวน (ภาพที่ 84) (เก็บตัวอย่างจำนวน 5 ชิ้น) น้ำหนัก 5,700 กรัม กลีบบัวดังกล่าวน่าจะใช้ประดับพุทธอาสน์ของพระประธานภายในพระอุโบสถ

แบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 26) มีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างกลม มีการทำขอบหนาที่ริมกลีบ (เก็บตัวอย่างจำนวน 1 ชิ้น) มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 13 X 15 X 5 เซนติเมตร หนัก 1,100 กรัม (ภาพที่ 85) กลีบบัวดังกล่าวอาจจะเป็นชิ้นส่วนหนึ่งของยอดเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์บริเวณมุมกำแพงวัด (?)เช่นเดียวกับหัวเม็ดทรงมัณฑ์ (โบราณวัตถุหมายเลข 19, ภาพที่ 76)

แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 27,28) เป็นกลีบค่อนข้างเรียวและกลมอยู่ในทรงสามเหลี่ยม (ภาพที่ 86) (เก็บตัวอย่างจำนวน 5 ชิ้น) น้ำหนักรวม 5,200 กรัม กึ่งกลางในแนวตั้งของกลีบมีการทำเป็นสัน (ภาพที่ 87) กลีบบัวดังกล่าวน่าจะเป็นกลีบของหัวเสาที่มีลักษณะเป็นบัวโถ

3.1.3 ประเภทโลหะ

3.1.3.1 เหล็กยึดเครื่องไม้ (?)

ลักษณะเป็นแท่งเหล็กปลายแหลม มีหน้าตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีขนาดกว้างโดยเฉลี่ย 0.7-1 เซนติเมตร ยาวตั้งแต่ 8-17 เซนติเมตร ปลายสองข้างแหลมและงอพับเป็นมุมฉาก (โบราณวัตถุลำดับที่ 7-11) (ภาพที่ 88) เหล็กชนิดนี้พบได้ทั่วไปในโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น วัดมหาสมัน และวัดธรรมิกราช ซึ่งเหล็กแบบนี้ใช้สำหรับยึดไม้เครื่องบนหลังคาของอาคาร ตะปูนี้อาจเป็นของที่เรียกกันว่า "ตะปูปลิงปิหล่า" หรือ "ตะปูตะปลิง" ซึ่งมีขายกันแถบป่าไหม ป่าเหล็กในเกาะเมือง กล่าวกันตามหลักฐานประวัติศาสตร์ว่า ตะปูตะปลิงนั้นทำ

ขึ้นแถบบ้านท่าโขลง ในแขวงทุ่งแก้ว ฝั่งตะวันออกของคลองสระบัว ด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา

3.1.4 ประเภทหิน

3.1.4.1 ใบเสมาหินทราย

ใบเสมาหินทรายที่พบขณะขุดแต่งวัดช้างมีจำนวน 3 ใบ มีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ

ใบเสมา แบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 48) เป็นใบเสมาขนาดใหญ่ทรงสูง และมีเดือยยาว มีการสลักเป็นลายพันธุ์พฤกษาที่ผิวด้านหน้า มีขนาดความกว้าง 45 เซนติเมตร สูง 130 เซนติเมตร และหนา 15 เซนติเมตร พบจากหลุม N8E16 (ภาพที่ 89, ภาพลายเส้นที่ 10)

ใบเสมา แบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 49) เป็นใบเสมาขนาดกลาง มีการสลักเป็นแถวลายลูกประคำ กระหนก และดอกไม้ที่ผิวด้านหน้า มีขนาดความกว้าง 43 เซนติเมตร สูง 69 เซนติเมตร และหนา 9 เซนติเมตร พบจากหลุม (ภาพที่ 90, ภาพลายเส้นที่ 11)

ใบเสมา แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 50) เป็นใบเสมาขนาดค่อนข้างเล็ก ลวดลายที่สลักค่อนข้างลบเลือน มีการสลักเป็นแถวลายลูกประคำ และฐานสิงห์ ที่ผิวด้านหน้า มีขนาดความกว้าง 33 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร และหนา 12 เซนติเมตร พบจากหลุม N8E8 (ภาพที่ 91, ภาพลายเส้นที่ 12)

ใบเสมาเป็นสัญลักษณ์ที่ทำขึ้นเพื่อเป็นหลักเขตแสดงสถานที่ที่ใช้ในการทำสังฆกรรม ส่วนใหญ่ใช้ปักโดยรอบอาคารที่เป็นพระอุโบสถ ลักษณะของใบเสมาหินทรายแดงที่พบจากการขุดแต่งวัดช้างมีลักษณะเป็นใบเสมาสมัยอู่ทอง [32] หรือสมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนใหญ่พบในเขตภาคกลางนับตั้งแต่จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม เรื่อยลงไปจนถึงนครศรีธรรมราช โดยลักษณะใบเสมาที่มีทรงสูงขนาดใหญ่และหนานั้นมีอายุอยู่ในรุ่นเดียวกับใบเสมาที่พบ ณ วัดหลุมดิน จังหวัดราชบุรี และวัดกลาง ในคลองมหาพราหมณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใบเสมาที่มีลายแข้งสิงห์ที่ฐานเสมานั้นเป็นลักษณะพิเศษของเสมาอู่ทองในแถบนครชัยศรี [33]

ถึงแม้ว่าใบเสมาที่พบจากการขุดแต่งวัดช้าง ส่วนใหญ่จะเป็นใบเสมาหินทรายแดงถึง 3 ใบ แต่ด้วยขนาดและรูปแบบ ที่แตกต่างกันของใบเสมาแต่ละใบ จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าใบเสมาหินทรายทั้ง 3 ใบดังกล่าวเป็นใบเสมาของวัดช้างหรือไม่ แต่จากตำแหน่งที่พบใบเสมา 2 ใบ อยู่บนฐานเสมา (โบราณวัตถุหมายเลข 48 -ฐานเสมามุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ และโบราณวัตถุหมายเลข 49 -ฐานเสมาด้านทิศตะวันตก) จึงทำให้เชื่อว่าใบเสมาดังกล่าวน่าจะเป็นใบเสมาของวัดช้างมาแต่เดิม

---

[32] น. ณ ปากน้ำ, **ศิลปบนใบเสมา** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัพันธ์, 2524), หน้า 30-31.

[33] เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

3.1.4.2 ใบเสมาหินชนวน

ก่อนดำเนินการขุดแต่งพระอุโบสถได้พบชิ้นส่วนใบเสมาหินชนวนอยู่บนเนินดินที่ปกคลุมบริเวณฐานชุกชี ใบเสมาดังกล่าวอยู่ในสภาพชำรุด แตกหักเป็นส่วนๆ (ภาพที่ 92) ลักษณะรูปแบบของใบเสมาคล้ายใบเสมาของวัดมเหยงคณ์ที่อยู่ใกล้เคียงกันแต่มีขนาดเล็กกว่า ลักษณะของใบเสมาที่ทำจากหินชนวนขนาดใหญ่นี้ พบในวัดที่มีประวัติการสร้างอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น วัดพระราม วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และวัดมเหยงคณ์ แต่เนื่องจากปริมาณของชิ้นส่วนใบเสมาหินชนวนที่พบ ณ วัดช้างมีอยู่จำนวนน้อยมาก จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าชิ้นส่วนใบเสมาหินชนวนดังกล่าวเป็นใบเสมาของวัดช้างแต่เดิมหรือถูกนำมาจากที่อื่นในสมัยหลัง

3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา

3.2.1 พระพุทธรูปประจำศาสนสถาน

3.2.1.1 ปูนปั้น

พระประธานภายในพระอุโบสถ (ภาพที่ 93) เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นประทับนั่งขนาดหน้าตัก 3 เมตร อยู่ในสภาพชำรุดเหลือเพียงส่วนของพระวรกายที่ถูกขุดเจาะจนเห็นแกนในพระพุทธรูปที่มีร่องรอยว่าแต่เดิมเป็นเสาไม้ 8 เหลี่ยม ไม่ทราบลักษณะของการแสดงปางที่แน่ชัด เนื่องจากส่วนของพระหัตถ์และพระกรได้ชำรุดหายไป

ชิ้นส่วนพระพุทธรูป (โบราณวัตถุลำดับที่ 45) พบเป็นชิ้นส่วนลำตัวท่อนบน (พระอุระ) มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 26 X 27 X 15 เซนติเมตร พบจากหลุม N7W1 (ภาพที่ 94)

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปทรงเครื่อง พบเป็นชิ้นส่วนลำตัวท่อนล่างตั้งแต่พระอุรุจนถึงพระชงฆ์ จำนวน 2 ชิ้น พบจากหลุม N7W1 โบราณวัตถุลำดับที่ 46 มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 21 X 50 X 15 (ภาพที่ 95,ภาพลายเส้นที่ 13) และ โบราณวัตถุลำดับที่ 47 มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 26 X 27 X 15 เซนติเมตร

3.2.1.2 หินทราย

พระอันดับภายในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักประมาณ 70 เซนติเมตร ที่สลักจากหินทรายเป็นชิ้นๆ และนำมาประกอบกัน แล้วจึงฉาบปูนทับมีร่องรอยของการทาสีแดง (ชาด) เพื่อปิดทอง (?) ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นชิ้นๆ

นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายบริเวณเจดีย์รายหมายเลข 6 (ภาพที่ 96) และบนลานประทักษิณด้านตะวันตกของเจดีย์ประธาน ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดแตกหัก ชิ้นส่วนพระพุทธรูปเหล่านี้เดิมน่าจะเคยประดิษฐานอยู่ภายในห้องคูหาหรือกรุภายในองค์เจดีย์ประธานและเจดีย์รายแต่ละองค์ แต่เพราะถูกลักขุดเจาะเพื่อหาโบราณวัตถุจึงทำให้ชิ้นส่วนพระพุทธรูปเหล่านี้ถูกนำมาไว้ที่ด้านนอก

3.2.2 พระพุทธรูปบูชา

3.2.2.1 สำริด

ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูป (โบราณวัตถุหมายเลข SF.024) มีขนาด (กว้างX ยาวXสูง) 11 X 13 X 0.4 เซนติเมตร พบจากหลุม N8E10 ปรากฏส่วนของพระนลาฏด้านขวา มีเม็ดพระศกเป็นปุ่มขนาดเล็ก และไรพระศก (ภาพที่ 97,ภาพลายเส้นที่ 14) ซึ่งเป็นลักษณะของพระพุทธรูปสมัยอู่ทอง หรืออยุธยาตอนต้น [34]

- ชิ้นส่วนพระพุทธรูป (พระชัยวัฒน์) (โบราณวัตถุหมายเลข SF.025, โบราณวัตถุลำดับที่ 32 , 33 , 35, 39) พบกระจายอยู่ทั่วบริเวณวัดช้าง ขนาดหน้าตักกว้าง 5-14 เซนติเมตร จะมีทั้งแบบทรงเครื่องใหญ่ (ภาพที่ 98,ภาพลายเส้นที่ 15) ทรงเครื่องน้อย และไม่ได้ทรงเครื่อง (ภาพที่ 99,ภาพลายเส้นที่ 16) โดยจะแสดงปางสมาธิและปางมารวิชัย บางองค์พบว่ามีปิดทองทั่วทั้งองค์ รูปแบบศิลปะจะคล้ายพระพุทธรูปทรงเครื่องพระประธานภายในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ พระชัยวัฒน์หรือพระชัย เป็นพระพุทธรูปที่นิยมทำกันมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วัตถุประสงค์ในการสร้างก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลหรือแก้บน แล้วจึงนำไปบรรจุไว้ตามเจดีย์หรือศาสนสถานอื่นๆ ความเชื่อนี้สืบทอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ [35] เพียงแต่ในปัจจุบันใช้พระพุทธรูปที่ทำจากพลาสติคชุบสีเงิน-ทอง แทน

ในปัจจุบันที่ฝาผนังภายในวิหารพระพุทธไตรรัตนนายก วัดพนัญเชิง มีการเจาะชุ้มขนาดเล็กเรียงรายกันจำนวนมากสำหรับประดิษฐานพระชัยวัฒน์ จึงเป็นไปได้ว่าพระชัยวัฒน์ที่พบในขณะขุดแต่งวัดช้างนี้ แต่เดิมอาจนี้เคยประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถหรืออาจบรรจุไว้ในเจดีย์หรือฐานชุกชี ทำนองเดียวกับที่วัดพนัญเชิง แต่เนื่องจากการถูกลักลอบขุดเจาะทำลายโบราณสถาน จึงกระจัดกระจายออกมาอยู่ทั่วบริเวณโบราณสถาน

3.2.2.2 เงิน

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปบุเงิน (โบราณวัตถุหมายเลข SF.026 และ SF.027) โบราณวัตถุหมายเลข SF.026 เป็นชิ้นส่วนของเศียร มีขนาด (กว้างXยาวXสูง) 2 X 4 X 2 เซนติเมตร หนัก 10 กรัม พบจากหลุม N6W6 (ภาพที่ 100,ภาพลายเส้นที่ 19) โบราณวัตถุหมายเลข SF.027 เป็นส่วนฐาน หนัก 5 กรัม พบจากหลุม N8W5 (ภาพที่ 101,ภาพลายเส้นที่ 18) ทำด้วยแผ่นเงินบุลวดลายลงบนแกนในซึ่งเป็นเนื้อผง (?) ส่วนฐานประกอบไปด้วยแถวของกลีบบัว ไข่ปลา ดอกไม้สี่กลีบ และฐานสิงห์ เรียงจากบนลงล่างตามลำดับ

---

[34] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์หม่อมเจ้า, **ศิลปะในประเทศไทย** ,พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534), หน้า 31.

[35] กรมศิลปากร, **รูปและสัญลักษณ์แห่งพระศากยพุทธ** (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ, 2532), หน้า 49

3.2.3 **พระพิมพ์**

3.2.3.1 ประเภทดินเผา

- พระทรงเครื่องใหญ่ (โบราณวัตถุหมายเลข SF.015) เป็นชิ้นส่วนพระทรงเครื่องใหญ่ยืนปางประทานอภัย (ประทานอภัยด้วยพระหัตถ์ขวา-ปางประทานอภัยห้ามญาติ) ในกรอบซุ้มเรือนแก้ว ส่วนของพระพักตร์และพระชงฆ์หายไป ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร สูง 10.5 เซนติเมตร หนา 2 เซนติเมตร หนัก 160 กรัม พบจากหลุม N10E10 (ภาพที่ 102,ภาพลายเส้นที่ 20)

- พระทรงเครื่องใหญ่ (โบราณวัตถุหมายเลข SF.016) เป็นชิ้นส่วนพระทรงเครื่องใหญ่ยืนปางประทานอภัย (ประทานอภัยด้วยพระหัตถ์ขวา-ปางประทานอภัยห้ามญาติ) ในกรอบซุ้มเรือนแก้ว ส่วนของพระเศียรและพระชงฆ์หายไป ขนาดกว้าง 6.5 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 2 เซนติเมตร หนัก 90 กรัม พบจากหลุม N10E13

- พระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย (โบราณวัตถุหมายเลข SF.017) ประทับยืนภายในกรอบซุ้มเรือนแก้ว สภาพสมบูรณ์ ขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร สูง 16 เซนติเมตร หนา 2 เซนติเมตร หนัก 220 กรัม พบจากหลุม N9E6 (ภาพที่ 103,ภาพลายเส้นที่ 21)

- พระรัตนตรัยมหายาน (โบราณวัตถุหมายเลข SF.018) เป็นรูปบุคคลภายในซุ้มเรือนแก้ว ที่มีร่องรอยว่ามีการทำเป็นซุ้มเรือนแก้วอีกซุ้มหนึ่งต่อออกไปอีกทางด้านขวา รูปบุคคลดังกล่าวมีตาที่ 3 อยู่ที่หน้าผาก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของรูปพระรัตนตรัยมหายาน โดยรูปบุคคลที่ปรากฏนั้นคือนางปรัชญาปารมิตาหรือนางปัญญาบารมีซึ่งอยู่เบื้องซ้ายของพระพุทธรูปนาคปรก มีขนาดกว้าง 4.5 เซนติเมตร สูง 4.5 เซนติเมตร หนา 2 เซนติเมตร หนัก 25 กรัม พบจากหลุม N9W3 (ภาพที่ 104, ภาพลายเส้นที่ 22)

- พระแผง (โบราณวัตถุหมายเลข SF.019) เป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยขนาดเล็กหลายองค์เรียงกันเป็นแถวอยู่ภายในแผ่นเดียวกัน โดยเป็นกรอบรูปสามเหลี่ยมด้านหลังเรียบ มีขนาดกว้าง 5.5 เซนติเมตร สูง 4 เซนติเมตร หนา 1.5 เซนติเมตร หนัก 40 กรัม พบจากหลุม N7W7 (ภาพที่ 105,ภาพลายเส้นที่ 23) พระแผงหรือที่นิยมเรียกว่าพระกำแพงนั้น มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง โดยอาจได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะพม่าก็ได้ [36]

- พระพุทธรูปปางไสยาสน์ (โบราณวัตถุหมายเลข SF.020) เป็นชิ้นส่วนท่อนล่างตั้งแต่พระอุรุถึงพระชงฆ์ มีพระหัตถ์ซ้ายวางทาบลงบนพระอุรุซ้าย และมีการขูดขีดเส้นให้เป็นลวดลายของสบง และมีชายสังฆาฏิทางด้านหลัง สภาพชำรุดส่วนพระบาทหักหายไป ขนาดกว้าง 8 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 2.5 เซนติเมตร หนัก 80 กรัม พบจากหลุม N12E16 (ภาพลายเส้นที่ 24)

---

[36] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์หม่อมเจ้า, **ศิลปะในประเทศไทย** ,พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534), หน้า 33.

- พระพุทธรูปปางไสยาสน์ (โบราณวัตถุหมายเลข SF.021) เป็นชิ้นส่วนท่อนล่างตั้งแต่พระอุรุถึงพระชงฆ์ มีพระหัตถ์ซ้ายวางทาบลงบนพระอุรุซ้าย และมีการขูดขีดเส้นให้เป็นลวดลายของสบง และมีชายสังฆาฏิทางด้านหลัง สภาพชำรุดส่วนพระบาทหักหายไป ขนาดกว้าง 4.5 เซนติเมตร สูง 11 เซนติเมตร หนา 2.7 เซนติเมตร หนัก 100 กรัม พบจากหลุม N11W4 (ภาพที่ 106,ภาพลายเส้นที่ 25)

- พระพุทธรูปปางลีลา (โบราณวัตถุหมายเลข SF.022) ประทับยืนภายในกรอบซุ้มเรือนแก้ว สภาพชำรุดแตกหักบางชิ้นส่วนหายไป ขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร สูง 23 เซนติเมตร หนา 2 เซนติเมตร หนัก 320 กรัม พบจากหลุม N7W7 (ภาพที่ 107, ภาพลายเส้นที่ 26)

- ชิ้นส่วนพระพุทธรูปยืน (โบราณวัตถุหมายเลข SF.023) เป็นภาพนูนต่ำแสดงส่วนของพระชงฆ์และพระบาท ประทับยืนอยู่บนฐานปัทม์ ขนาดกว้าง 6 เซนติเมตรสูง 7 เซนติเมตร หนา 4.5 เซนติเมตร หนัก 200 กรัม พบจากหลุม N8E2 (ภาพที่ 108,ภาพลายเส้นที่ 27)

คติการสร้างพระพิมพ์ดินเผาเชื่อว่าน่าจะเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดีย ราวพุทธศตวรรษที่ 6-7 จัดทำขึ้นเพื่อเป็นของที่ระลึก ณ สังเวชนียสถานทั้ง 8 แห่ง สำหรับแจกหรือจำหน่ายแก่ผู้ไปสักการะบูชา [37] และต่อมาเป็นวัตถุซึ่งพุทธศาสนิกชนผู้ยากจนสร้างขึ้นไว้เป็นที่เคารพบูชา แต่ชาวประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้มักประสงค์สร้างขึ้นเพื่อจะให้เป็นพระพุทธรูปและพระธรรมอันเป็นหัวใจศาสนาปรากฏอยู่แม้จนสมัยเมื่อปัญจอันตรธานมาถึง คือเชื่อสามารถรู้พระธรรมวินัยแล้ว ได้พบพระพิมพ์และจารึกย่อๆ อันเป็นหัวใจพระศาสนา คือ คาถา เย ธมฺมาฯ แล้วก็ยังจะรู้ได้ว่ามีพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา ด้วยเหตุนี้คนโบราณจึงชอบสร้างพระพิมพ์เป็นจำนวนมากแล้วบรรจุไว้ในเจดียสถานเพื่อเป็นการสืบอายุพระศาสนาอีกประการหนึ่ง [38]

3.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้

3.3.1 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะ

3.3.1.1 เหล็ก

- เครื่องมือ (?) (โบราณวัตถุหมายเลข SF.011) ทำด้วยเหล็กยาว 14.5 เซนติเมตร หนัก 120 กรัม พบจากหลุม N2E2 ปลายด้านหนึ่งแบนกว้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนอีกด้านเป็นเดือยแหลมยาว (ภาพที่ 109, ภาพลายเส้นที่ 28) ไม่ทราบแน่ชัดว่าเครื่องมือดังกล่าวใช้สำหรับทำอะไร

- เครื่องมือ (?) (โบราณวัตถุหมายเลข SF.013) เป็นแท่งเหล็กกลวงยาว 65 เซนติเมตร หนัก 1380 กรัม พบจากหลุม N11W11 ส่วนปลายแหลมและงอโค้ง มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน (ภาพที่ 110)

---

[37] กรมศิลปากร, **รูปและสัญลักษณ์แห่งพระศากยพุทธ** (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ฟจำกัด, 2532) ,หน้า 13.

[38] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตรจารย์หม่อมเจ้า, **ศิลปะในประเทศไทย** ,พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534), หน้า 8.

3.3.1.2 สำริด

พายป้ายปูน (โบราณวัตถุหมายเลข SF.010) ใช้ป้ายปูนลงบนใบพลู เป็นแท่งโลหะทำด้วยสำริด ยาว 11 เซนติเมตร ปลายด้านหนึ่งแบนกว้าง 1.8 เซนติเมตร อีกด้านทำเป็นด้ามจับ หนัก 20 กรัม พบจากหลุม N6W12 มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน (ภาพที่ 111, ภาพลายเส้นที่ 29)

เครื่องมือ (?)(โบราณวัตถุหมายเลข SF.012) เป็นเส้นโลหะสี่เหลี่ยมที่ถูกขดเป็นวงกลม ส่วนปลายสองด้านปล่อยยาวลงมา มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกว้าง 2.5 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.2 เซนติเมตร หนัก 10 กรัม พบจากหลุม N13E6 (ภาพที่ 112, ภาพลายเส้นที่ 30)

แหวน (โบราณวัตถุหมายเลข SF.014) เป็นเส้นโลหะขดเป็นวงกลม 3 แถว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกว้าง 2.5 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร หนัก 30 กรัม พบจากหลุม N4W2 (ภาพที่ 113, ภาพลายเส้นที่ 31)

3.3.2 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากหิน

หินบด (โบราณวัตถุลำดับที่ 1) ทำจากหิน พบจากหลุม S3W12 จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุดเหลือเพียงครึ่งอัน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ยาว 12.5 เซนติเมตร หนัก 620 กรัม พบจากหลุม S3W2 (ภาพที่ 114)

หินลับมีด (?) (โบราณวัตถุลำดับที่ 2) จำนวน 1 ชิ้น ทำจากหินที่มีพื้นผิวเรียบ 2 ด้าน ขนาดกว้าง 7.5 เซนติเมตร ยาว 12 เซนติเมตร หนา 3.5 เซนติเมตร หนัก 440 กรัม พบจากหลุม N8E6 (ภาพที่ 115)

3.4 โบราณวัตถุประเภทอาวุธ

3.4.1 ลูกกระสุนดินเผา

ทำจากดินเหนียวปั้นเป็นก้อนทรงกลมขนาดใหญ่แล้วนำไปเผา พบจากหลุม N7E10 (โบราณวัตถุลำดับที่ 4) จำนวน 2 ลูก สภาพสมบูรณ์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 9.5 เซนติเมตร จำนวน 1 ลูก น้ำหนัก 800 กรัม และ 6 เซนติเมตร จำนวน 1 ลูก น้ำหนัก 200 กรัม

พบจากหลุม N12E10 (โบราณวัตถุลำดับที่ 5) 2 ชิ้น สภาพชำรุด ลูกที่ 1 เหลือเพียง 1/2 ลูก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 9 เซนติเมตร น้ำหนัก 310 กรัม ส่วนลูกที่ 2 ชำรุดเหลือเพียง 1/4 ลูก น้ำหนัก 140 กรัม (ภาพที่ 116)

3.4.2 ลูกกระสุนหินทราย

สลักจากหินทรายสีส้มแดง พบจากหลุม N12E10 (โบราณวัตถุหมายเลข 6) จำนวน 1 ลูก สภาพสมบูรณ์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร หนัก 200 กรัม (ภาพที่ 116)

3.5 โบราณวัตถุเกี่ยวกับโลหะกรรม

3.5.1 ตะกรัน

พบจากหลุม N10E3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 3) จำนวน 4 ชิ้น หนักรวม 60 กรัม (ภาพที่ 117)

3.6 ภาชนะดินเผาในประเทศ

3.6.1 ภาชนะดินเผาพื้นเมือง

เนื้อดิน (Earthenware) เผาด้วยอุณหภูมิที่ 1,000 C ไม่เกิน 1,200 C เนื้อดินมีทั้งเนื้อละเอียดถึงเนื้อหยาบ ชนิดเนื้อละเอียดจะบางกว่าชนิดเนื้อหยาบ ซึ่งจะมีความหนามาก ส่วนผสมในเนื้อดินมีเม็ดทรายบางชิ้นมีเศษหญ้าและฟางปะปน สีของเนื้อดินมีทั้งสีส้มแดง ส้มนวล และสีเทาดำ เนื้อในมักมี 2 สี หรือที่เรียกว่าสอดไส้ดำ เพราะเผาในอุณหภูมิต่ำ จึงสุกไม่ทั่วถึงเนื้อใน

การตกแต่งผิวภาชนะสำหรับภาชนะแบบผิวเรียบมีการขัดผิวมัน บางชิ้นทาด้วยน้ำดิน (slip) สีแดง (ภาพที่ 118) ชิ้นที่มีการตกแต่งลวดลายนั้นใช้วิธีกดพิมพ์หรือตีประทับเป็นลวดลายต่างๆ ได้แก่ ลายเชือกทาบ ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน กดลายฟันปลา ขูดขีดเป็นลายเส้นขนาน (ภาพที่ 119,120) ลักษณะการตกแต่งลวดลายแบบนี้เหมือนกับเศษภาชนะดินเผาที่พบที่บ้านวิชาเยนทร์ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 ในสมัยอยุธยาตอนปลาย

การขึ้นรูปภาชนะมีทั้งขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน และขึ้นรูปด้วยมือ โดยใช้อุปกรณ์ช่วย 2 ชิ้น คือ หินดุ(dabber) และไม้เรียบ (paddle) สำหรับแผ่นไม้เรียบที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการช่วยขึ้นรูปภาชนะนั้นได้มีการแกะลวดลายบนแผ่นไม้ เมื่อตบแผ่นไม้ลงบนผิวภาชนะจึงปรากฏลวดลายดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนของภาชนะประเภทหม้อก้นกลม ที่เรียกอีกอย่างว่า หม้อทะนน (ภาพลายเส้นที่ 36) และคงเป็นหม้อที่มีฝาปิด เพราะได้พบชิ้นส่วนของฝาทรงกลมโค้งครึ่งวงกลม (ภาพที่ 121,ภาพลายเส้นที่ 32)

นอกจากนี้ชิ้นส่วนของภาชนะที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างเป็นส่วนของภาชนะประเภทต่างๆ ได้แก่ ตะคัน (ภาพลายเส้นที่ 34) แจกัน และไห (ภาพที่ 122)

3.6.2 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย

ไหและกระถางก้นเรียบ

เป็นชิ้นส่วนเศษภาชนะเนื้อแกร่ง ขนาดค่อนข้างใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10-15 เซนติเมตร (ภาพที่ 123, ภาพลายเส้นที่ 35 และภาพที่ 124, ภาพที่ 37) เนื้อดินหยาบมีทรายปน เผาในอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 1,200 C เนื้อสุกทั่วกัน ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน การตกแต่งผิวภาชนะตกแต่งด้วยการขุดร่องเส้นขนาน กดประทับลายคล้ายเมล็ดข้าว ?

ครก

เป็นชิ้นส่วนฐานครกขนาดเล็กอันเป็นผลผลิตจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี อายุการผลิตและการดำเนินกิจการเตาเผาราวพุทธศตวรรษที่ 23

3.6.3 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน

เป็นชิ้นส่วนเศษภาชนะเนื้อแกร่ง (Stone ware) เท่าที่พบเป็นชิ้นส่วนของอ่างปากกว้าง (ภาพที่ 125, ภาพลายเส้นที่ 38) และเป็นชิ้นส่วนของไห มี 2 ชิ้น มีลวดลายลูกโซ่และกลีบบัวจงกล มีร่องรอยการเคลือบผิวด้านนอกด้วยสีดำ ส่วนอีกชิ้นหนึ่งมีการประทับลายก้านขดในช่องสี่เหลี่ยม (ภาพที่ 126)

3.6.4 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาสุโขทัย

เศษภาชนะเคลือบเป็นชิ้นส่วนของภาชนะประเภทกระปุก ชาม หรือถ้วยขนาดไม่ใหญ่มากนัก ด้านในมีร่องรอยของกี่ท่อ เคลือบทั้งด้านในและด้านนอกด้วนน้ำเคลือบสีเขียวไข่กาหรือที่เรียกว่า เซลาดอน น้ำเคลือบแตกราน บางชิ้นมีการตกแต่งผิวใต้น้ำเคลือบด้วยการขูดขีดเป็นลาย (ภาพที่ 127,ภาพลายเส้นที่ 39-40 และ 52)

เครื่องถ้วยเซลาดอนนี้จัดว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดีที่สุดของแหล่งเตาศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย รู้จักกันทั่วไปในชื่อ "เครื่องถ้วยสังคโลก" มีอายุการผลิตและดำเนินกิจการเตาเผาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17-22

ในการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างได้พบภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาสุโขทัย สภาพค่อนข้างสมบูรณ์มีดังนี้

กระปุก (SF.001) ทรงกลมมีเชิง ปากกว้างมีฝาปิด เขียนลวดลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก ส่วนฝาแตกและปากบิ่นเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 12.5 เซนติเมตร สูงรวมฝา 12.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร หนัก 410 กรัม พบจากหลุม N9E12 (ภาพที่ 128, ภาพลายเส้นที่ 43-44)

กระปุก (SF.002) ทรงกลมมีเชิง ปากแคบ ครึ่งใบบนมีการเคลือบน้ำเคลือบสีเขียวและสีน้ำตาล ปากและก้นบิ่นเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 3 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร หนัก 140 กรัม พบจากหลุม N6W8 (ภาพที่ 129, ภาพลายเส้นที่ 45)

กระปุก (SF.003) ทรงกลมมีเชิง ปากแคบ สีเทา เขียนลายคล้ายต้นหญ้าสีฟ้าอ่อนที่ผิวด้านนอก สภาพชำรุด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร หนัก 60 กรัม พบจากหลุม N4W4 (ภาพที่ 130, ภาพลายเส้นที่ 46)

กระปุก (SF.004) ทรงกลมไม่มีเชิง ปากแคบ เคลือบสีขาว ยกเว้นส่วนก้นไม่เคลือบ สภาพชำรุด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2.5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร หนัก 80 กรัม พบจากหลุม N6W9 (ภาพที่ 131, ภาพลายเส้นที่ 47)

กระปุก (SF.005) ทรงกลมมีเชิง ปากแคบ ครึ่งใบบนเคลือบสีเทา สภาพสมบูรณ์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 2 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร หนัก 50 กรัม พบจากหลุม N6W13 (ภาพที่ 132, ภาพลายเส้นที่ 48)

กระปุก (SF.006) ทรงกลมมีเชิง ปากแคบ ลำตัวตกแต่งด้ายจุดสีน้ำตาลใต้เคลือบสีขาว สภาพชำรุด ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 1.4 เซนติเมตร สูง 5.5 เซนติเมตร หนา 0.3 เซนติเมตร หนัก 80 กรัม พบจากหลุม N4W8 (ภาพที่ 133,ภาพลายเส้นที่ 49)

ถ้วย (SF.008) ทรงกลมไม่มีเชิง ปากกว้าง ผิวด้านนอกขูดขีดเป็นลายเส้นตามแนวตั้งโดยรอบถ้วย เคลือบสีเขียวเซลาดอนที่ผิวด้านนอก-ใน ปากบิ่นเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 6.8 เซนติเมตร

สูงรวมฝา 5 เซนติเมตร หนา 0.4 เซนติเมตร หนัก 110 กรัม พบจากหลุม N11E18 (ภาพที่ 134, ภาพลายเส้นที่ 50)

นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนก้นของแจกันและชิ้นส่วนของชามที่เขียนลายสีน้ำตาล (ภาพที่ 135, ภาพลายเส้นที่ 41-42)

3.7 ชนะดินเผาต่างประเทศ

3.7.1 เครื่องถ้วยจีน

เป็นชิ้นส่วนเศษภาชนะประเภทถ้วย ชาม มีทั้งถ้วยขนาดเล็กแบบถ้วยชา ถ้วยน้ำจิ้ม จนถึงชามขนาดย่อม เป็นเครื่องถ้วยแบบที่เรียกกันว่าเครื่องลายคราม มีเนื้อดินละเอียด สีขาวใส เคลือบทั้งด้านนอกและด้านในด้วยน้ำเคลือบสีขาวอมฟ้า เขียนลายใต้เคลือบด้วยสีน้ำเงินเป็นลายพันธุ์พฤกษา ลายดอกไม้ก้านขด ลายประแจจีน ฯลฯ (ภาพที่ 136, ภาพลายเส้นที่ 51)

บริเวณที่มีการตกแต่งลวดลายมีทั้งลำตัวด้านนอก ขอบปาด้านใน ก้นภาชนะทั้งด้านนอกและด้านใน ส่วนใหญ่มีการตีตราเครื่องหมายการค้าไว้ที่ก้นภาชนะด้านนอกด้วย เครื่องหมายการค้าดังกล่าวมีทั้งที่เป็นตัวอักษรจีน และที่เป็นตราหรือ logo (ภาพที่ 137)

เครื่องถ้วยลายครามหรือเครื่องถ้วยเขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจีนในช่วงพุทธศวรรษที่ 19-24 ในประเทศไทยพบหลักฐานเครื่องถ้วยลายครามจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง แต่ที่วัดช้างได้พบเครื่องถ้วยลายครามที่ผลิตสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงเป็นส่วนใหญ่ มีพิเศษอยู่เพียงชิ้นเดียว คือ เป็นเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หยวน (ต้นพุทธศตวรรษที่ 19-ต้นพุทธศวรรษที่ 20) [39] พบจากหลุม ลักษณะเป็นชิ้นส่วนของภาชนะทรงชาม เคลือบเขียว ซึ่งคุณณัฏฐภัทร จันทวิช ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเครื่องถ้วยจากกรมศิลปากร กำหนดอายุให้อยู่ในช่วงของสมัยราชวงศ์หยวนหรือราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19-ต้นพุทธศวรรษที่ 20 ร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัย ซึ่งโดยปกติจากการขุดค้นและขุดแต่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะไม่พบเครื่องถ้วยในสมัยราชวงศ์หยวน ส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หมิง และราชวงศ์ชิง

ชิ้นส่วนของภาชนะทรงชามที่ถูกกำหนดอายุว่าน่าจะมีอายุการสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวนที่พบ ณ วัดช้าง นั้น เป็นเครื่องถ้วยที่พบจากเตาหลงฉวน ซึ่งเป็นเตาที่ผลิตเครื่องถ้วยสีเขียวไข่กาหรือที่เรียกว่า เซลาดอน โดยมีข้อแตกต่างจากเตาหลงฉวนในสมัยราชวงศ์สุ้งบางอย่าง เช่น ที่ก้นด้านนอกบางทีก็ไม่เคลือบ รูปทรงของภาชนะมีลักษณะแข็งกระด้างขึ้น ลวดลายที่ก้นภาชนะด้านในบางทีก็เป็นตัวลายดินปั้นที่กดจากแม่พิมพ์มาติดโดยไม่เคลือบทับทำให้เห็นเนื้อดินสีแดง และบางทีก็มีรอยกี่วงแหวนปรากฏที่ก้นภาชนะด้านใน [40]

กระปุก (SF.007) ทรงกลมไม่มีเชิง ปากกว้างมีฝาปิด เขียนลวดลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก ส่วนฝาแตกและปากบิ่นเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปาก 7 เซนติเมตร สูงรวมฝา 5.5 เซนติเมตร หนา 0.7 เซนติเมตร หนัก 220 กรัม พบจากหลุม N9E16 (ภาพที่ 138,ภาพลายเส้นที่ 53)

---

[39] ณัฏฐภัทร จันทวิช, **เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย** (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 28.

[40] เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนภาชนะเคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอก และปั้นเป็นรูปหน้าสิงห์ประดับที่ส่วนของไหล่ภาชนะจำนวน 1 ชิ้น (โบราณวัตถุหมายเลข SF.028) ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากประเทศจีน (ภาพที่ 139, ภาพลายเส้นที่ 54)

3.8 โบราณวัตถุอื่นๆ

3.8.1 เปลือกหอยเบี้ยหรือเบี้ยจั่น (โบราณวัตถุลำดับที่ 53)

พบจากการขุดแต่งทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเจดีย์รายหมายเลข 4 จำนวน 9 ตัว (ภาพที่ 140) หอยชนิดนี้ใช้เป็นเงินปลีกที่มีราคาเท่ากันหมดทุกชนิดและขนาด มีหลักฐานว่าใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพิ่งมาประกาศเลิกใช้เมื่อ พ.ศ. 2405 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง [41]

3.8.2 แผ่นอิฐเขียนลายรูปหงส์ (โบราณวัตถุหมายเลข SF.029)

มีขนาด 15X30X4.5 เซนติเมตร หนัก 2800 กรัม พบจากหลุม N9E10 หรือ บริเวณฐานชุกชีของพระอุโบสถ เป็นแผ่นอิฐขนาดเดียวกับที่ใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรม บนผิวด้านหนึ่งมีการขุดขีดรูปหงส์ ไม่ทราบแน่ชัดว่าแผ่นอิฐดังกล่าวทำขึ้นเพื่ออะไร (ภาพที่ 141, ภาพลายเส้นที่ 55)

---

[41] กองกษาปณ์ กรมธนารักษ์, 2520, หน้า 74.

ตารางแสดงบัญชีโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ

(SPECIAL FIND LIST)

ทะเบียนโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (SPECIAL FIND LIST)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
SF.001	กระปุก	ทรงกลม มีเชิง ปากกว้าง มีฝาปิด เขียนลวดลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก ส่วนฝาแตก และปากบิ่นเล็กน้อย	ตัว 1 ฝา 1	Ø ปาก 12.5	รวมฝา 12.5	0.7	410	ดินเผา	อยุธยา	หลุม N9E12 16/6/42
SF.002	กระปุก	ทรงกลม มีเชิง ปากแคบ ครึ่งใบบนมีการเคลือบน้ำเคลือบสีเขียว,น้ำตาล ปากและก้นบิ่นเล็กน้อย	1	Ø ปาก 3	7.5	0.4	140	ดินเผา		หลุม N6W8 11/7/42
SF.003	กระปุก	ทรงกลม มีเชิง ปากแคบ สีเทา เขียนลายคล้ายต้นหญ้าสีฟ้าอ่อน สภาพชำรุด	1	Ø ปาก 2	5	0.3	60	ดินเผา		หลุม N4W4 26/7/42
SF.004	กระปุก	ทรงกลม ไม่มีเชิง ปากแคบ เคลือบสีขาว ยกเว้นส่วนก้นไม่เคลือบ สภาพชำรุด	1	Ø ปาก 2.5	6	0.4	80	ดินเผา		หลุม N6W9 3/7/42
SF.005	กระปุก	ทรงกลม มีเชิง ปากแคบ ครึ่งใบบนเคลือบสีเทา สภาพสมบูรณ์	1	Ø ปาก 2	5.5	0.3	50	ดินเผา		หลุม N6W13 29/7/42
SF.006	กระปุก	ทรงกลม มีเชิง ปากแคบ ลำตัวตกแต่งด้วยจุดสีน้ำตาลใต้เคลือบสีขาว สภาพชำรุด	1	Ø ปาก 1.04	5.5	0.3	80	ดินเผา		หลุม N4W8 10/8/42
SF.007	กระปุก	ทรงกลม ไม่มีเชิง ปากกว้าง มีฝาปิด เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก ฝาแตก ปากบิ่นเล็กน้อย	ตัว 1 ฝา 1	Ø ปาก 7	5.5	0.7	220	ดินเผา		หลุม N9E16 10/9/42

ทะเบียนโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (SPECIAL FIND LIST)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
SF.008	ถ้วย	ทรงกลม ปากกว้าง ไม่มีเชิง ผิวด้านถูกขูดขีดเป็นลายเส้นตามแนวตั้งโดยรอบถ้วย เคลือบสีเขียวเซลาดอนที่ผิวด้านใน-	1	Ø ปาก 6.8	5	0.4	110	ดินเผา		หลุม N11E18 5/8/42
SF.009	ภาพจิตรกรรม	เป็นชิ้นส่วนปูนฉาบที่มีการเขียนเส้นสี แดงเป็นลายพันธุ์พฤกษา และกระหนก(เก็บตัวอย่าง 2 ชิ้น)	2				420	ปูน		หลุม N8E9 15/6/42
SF.010	พายตักปูน	แท่งโลหะปลายด้านหนึ่งแบน อีกด้านทำเป็นด้ามจับ มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	1	1.8	11	0.5	20	สำริด		หลุม N6W12 24/7/42
SF.011	เครื่องมือ	ทำด้วยเหล็กปลายด้านหนึ่งแบนกว้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนอีกด้านเป็นเดือยแหลมยาว มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	1	6	14.5	0.7	120	เหล็ก		หลุม N2E2 15/7/42
SF.012	เครื่องมือ	เป็นเส้นโลหะที่ถูกขดเป็นวงกลม ส่วนปลายทั้งสองด้านปล่อยยาวลงมา มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	1	Ø วงกลม 2.5	5.5	0.2	10	สำริด		หลุม N13E6 30/7/42
SF.013	เครื่องมือ	เป็นแท่งเหล็กกลวง ส่วนปลายแหลมและงอโค้ง มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	1	Ø ที่โคน 4	65		1,380	เหล็ก		หลุม N11W11 14/7/42
SF.014	แหวน	เป็นเส้นโลหะขดเป็นวงกลม 3 แถว มีสนิมขึ้นบางแห่ง	1	Ø 2.5		1	30	สำริด		หลุม N4W2 25/7/42
SF.015	พระพิมพ์	เป็นชิ้นส่วนพระทรงเครื่องใหญ่ประทับยืนปางประทานอภัย ในกรอบซุ้มเรือนแก้ว ส่วนของพระพักตร์และพระชงฆ์หายไป	1	7.5	10.5	2	160	ดินเผา	อยุธยาตอนปลาย	หลุม N10E10 13/6/42

ทะเบียนโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (SPECIAL FIND LIST)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
SF.016	พระพิมพ์	เป็นชิ้นส่วนพระทรงเครื่องใหญ่ประทับยืนปางประทานอภัย ในกรอบซุ้มเรือนแก้ว ส่วนของพระเศียรและพระชงฆ์หายไป	1	6.5	7.5	2	90	ดินเผา	อยุธยาตอนปลาย	หลุม N10E13 8/7/42
SF.017	พระพิมพ์	พระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัยในกรอบซุ้มเรือนแก้ว สภาพสมบูรณ์	1	5	16	2	220	ดินเผา		หลุม N9E6 29/7/42
SF.018	พระพิมพ์	เป็นชิ้นส่วนหนึ่งของรูปบุคคลภายในซุ้มเรือนแก้ว ที่มีร่องรอยว่ามีการทำเป็นซุ้มเรือนแก้วอีกซุ้มหนึ่งต่อออกไปอีกทางด้านขวา รูปบุคคลดังกล่าวมีตาที่ 3 อยู่ที่หน้าผาก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของรูปพระรัตนตรัยมหายาน โดยรูปบุคคลที่ปรากฏนั้นคือนางปรัชญาปารมิตาหรือนางบัญญาบารมีซึ่งอยู่เบื้องซ้ายของพระพุทธรูปนาคปรก	1	4.5	4.5	2	25	ดินเผา		หลุม N9W3 21/6/42
SF.019	พระพิมพ์	ด้านหน้าเป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยขนาดเล็กเรียงกันเป็นแถวอยู่ภายในกรอบรูปสามเหลี่ยม ด้านหลังเรียบ สภาพชำรุดแตกหายไปบางส่วน (พระแผง)	1	5.5	4	1.5	40	ดินเผา		หลุม N7W7 23/6/42
SF.020	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนท่อนล่างของพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ที่มีพระหัตถ์วางทาบลงบนพระอุรุซ้าย มีการขูดขีดเส้นให้เป็นลวดลายของสบง และมีชายสังฆาฏิทางด้านหลัง สภาพชำรุด ส่วนพระบาทหักหายไป	1	8	5	2.5	80	ดินเผา		หลุม N12E16 30/7/42

ทะเบียนโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (SPECIAL FIND LIST)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
SF.021	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนท่อนล่างของพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ที่มีพระหัตถ์วางทาบลงบนพระอุรุซ้าย มีการขูดขีดเส้นให้เป็นลวดลายของสบง และมีชายสังฆาฏิทางด้านหลัง สภาพชำรุด ส่วนพระบาทหักหายไป	1	4.5	11	2.7	100	ดินเผา		หลุม N11W4 14/6/42
SF.022	พระพิมพ์	เป็นชิ้นส่วนของพระพุทธรูปประทับยืนปางลีลาภายในกรอบซุ้มเรือนแก้ว สภาพชำรุดแตกหักบางชิ้นส่วนหายไป	3	10	23	2	320	ดินเผา		หลุม N7W7 23/6/42
SF.023	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระชงฆ์และพระบาท ประทับยืนอยู่บนฐานบัทม์	1	6	7	4.5	200	ดินเผา		หลุม N8E2 1/8/42
SF.024	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปด้านขวา ปรากฏส่วนของพระศก พนะนลาภ พระขนง และพระเนตร	1	11	13	0.4	150	สำริด		หลุม N8E10 30/6/42
SF.025	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนด้านหน้าของพระพุทธรูปทรงเครื่องประทับนั่งปางสมาธิ พระเศียรหักหายไป	1	7	7.5	0.2	50	สำริด		หลุม N8W7 29/7/42
SF.026	พระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนของเศียรพระพุทธรูปบุด้วยแผ่นเงินบนแกนใน (มีเศษชิ้นส่วนของฐานบัทม์ 2 ชิ้น)	3	2	4	2	10	เงิน		หลุม N6W6 22/6/42
SF.027	พระพุทธรูป	เป็นแผ่นเงินดุนลาย ซึ่งเป็นส่วนของฐานพระพุทธรูปที่มีแข้งสิงห์ประกอบ	3				5	เงิน		หลุม N8W2 19/6/42

ทะเบียนโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (SPECIAL FIND LIST)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
SF.028	ชิ้นส่วนภาชนะรูปหน้าสิงห์	เป็นชิ้นส่วนหนึ่งของเศษภาชนะ (ไห?) ที่มีการเคลือบผิวด้วยด้านนอกด้วยสีเขียว และปั้นรูปหน้าเสือประดับอยู่ภายในช่อง (คอภาชนะ?)	1	3.5	4.5	2	30	ดินเผาเคลือบ		หลุม N11E20 12/6/42
SF.029	แผ่นอิฐสลักลาย	เป็นแผ่นอิฐขนาดเดียวกับที่ใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรม บนผิวด้านหนึ่งมีการขูดขีดเส้นเป็นรูปหงส์	1	15	30	4.5	2,800	ดินเผา		หลุม N9E10 24/6/42

ตารางแสดงบัญชีโบราณวัตถุ

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
1	สาก	ทรงกระบอกปลายมน สภาพชำรุดแตกหักเหลือเพียงครึ่งเดียว	1	Ø 5	12.5		620	หิน		หลุม S3W12 12/7/42
2	หินลับมีด	เป็นแผ่นหินที่มีพื้นผิวเรียบ 2 ด้าน	1	7.5	12	3.5	440	หิน		N8E6 4/8/42
3	ตะกรัน	เป็นก้อนโลหะพื้นผิวขรุขระ	4				หนักรวม 60	โลหะ		N10E3 20/6/42
4	ลูกกระสุน	ทำจากดินเหนียวปั้นเป็นก้อนทรงกลมแล้วนำไปเผา สภาพสมบูรณ์	2	1. Ø 9.5 2. Ø 6			800 200	ดินเผา		N7E10 9/6/42
5	ลูกกระสุน	ทำจากดินเหนียวปั้นเป็นก้อนทรงกลมแล้วนำไปเผา สภาพชำรุด ลูกที่ 1 เหลือเพียง ½ ลูก ลูกที่ 2 เหลือเพียง ¼ ลูก	2	1. Ø 9 2. -			310 140	ดินเผา		N12E10 17/7/42
6	ลูกกระสุน	สลักจากหินทรายให้เป็นก้อนทรงกลม สภาพสมบูรณ์	1	Ø 5			200	หินทราย		N12E10 17/7/42
7	เหล็กยึดเครื่องไม้	แท่งเหล็กสี่เหลี่ยมยาว มีปลายงอทั้ง 2 ด้าน สภาพชำรุดและมีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	2	1. 0.7 2. 0.7	1. 12 2. 13	1. 0.5 2. 0.5	1. 30 2. 20	เหล็ก		N9E12 16/6/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
8	เหล็กยึดเครื่องไม้	แท่งเหล็กสี่เหลี่ยมยาว มีปลายงอทั้ง 2 ด้าน มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน ชิ้นที่ 1-2 สภาพสมบูรณ์ ชิ้นที่ 3-4 ชำรุด	4	1-2. 1 3. 0.8 4. 0.7	1-2. 8 3. 15 4. 5.5	1-2. 0.5 3. 1 4. 0.5	50 80 10	เหล็ก		หลุม N9E10 20/6/42
9	เหล็กยึดเครื่องไม้	แท่งเหล็กสี่เหลี่ยมยาว มีปลายงอทั้ง 2 ด้าน มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน สภาพสมบูรณ์	1	0.8	17	0.8	80	เหล็ก		หลุม N9E9 20/6/42
10	เหล็กยึดเครื่องไม้	แท่งเหล็กสี่เหลี่ยมยาว มีปลายงอทั้ง 2 ด้าน มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน สภาพชำรุด	3		8		หนักรวม 80	เหล็ก		หลุม N10E10 17/6/42
11	เหล็กยึดเครื่องไม้	แท่งเหล็กสี่เหลี่ยมยาว มีปลายงอทั้ง 2 ด้าน มีสนิมขึ้นทั่วทั้งอัน	2	1. 0.7 2. 0.7	1. 16 2. 9.5	1. 0.5 2. 0.6	1. 70 2. 50	เหล็ก		หลุม N9E6 2/8/42
12	ชิ้นส่วนสถูปจำลอง	เป็นชิ้นส่วนของปล้องไฉน	1	5	6		200	หินทราย		หลุม N7W6 22/6/42
13	ชิ้นส่วนสถูปจำลอง	เป็นชิ้นส่วนของปล้องไฉน ขนาดต่างๆ	4	1. 9 2. 4 3. 3 4. 2.5	1. 10 2. 6 3. 3 4. 2.5		หนักรวม 1040	หินทราย		หลุม N4E3 30/7/42
14	ชิ้นส่วนลายประดับ	เป็นแผ่นดินเผาด้านหน้าสลักเป็นลายพันธุ์พฤกษา ด้านหลังเรียบ สภาพชำรุด	1	13	15	4	800	ดินเผา		หลุม N3E6 30/7/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
15	ชิ้นส่วนลายประดับ	เป็นแผ่นดินเผาด้านหน้าสลักเป็นลายพันธุ์พฤกษา ด้านหลังเรียบ สภาพชำรุด	1	19.5	21	5	1300	ดินเผา		หลุม N11E10 13/7/42
16	ชิ้นส่วนลายประดับ	ทำจากปูนปั้นเป็นรูปกระจัง	1	5.5	8	2.5	70	ปูนปั้น		หลุม N8E10 20/6/42
17	ขาสิงห์ปูนปั้น	เป็นส่วนหนึ่งของฐานสิงห์ปูนปั้น ปรากฏส่วนของแข้งสิงห์และน่องสิงห์ ลักษณะขาสิงห์เรียบทรงเพรียวและน่องสิงห์ยืดตรง	1	11	16	10	1,130	ปูนปั้น	อยุธยาตอนปลาย	หลุม N10E10 15/8/42
18	ฐานสิงห์ปูนปั้น	เป็นส่วนหนึ่งของฐานสิงห์ปูนปั้น ปรากฏส่วนท้องสิงห์ แข้งสิงห์ และน่องสิงห์ ลักษณะขาสิงห์เรียบทรงเพรียวและน่องสิงห์ยืดตรง	1	30	25	11	5,500	ปูนปั้น	อยุธยาตอนปลาย	หลุม N7E7 15/8/42
19	หัวเม็ดทรงมัณฑ์ ?	เป็นชิ้นส่วนยอดสุดของเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ ทำเป็นรูปดอกบัวบาน ประกอบด้วยกลีบบัวพันยักษ์และเกสรบัว สภาพชำรุด	1	25	20	25	9,000	ปูนปั้น		หลุม N10E10 15/8/42
20	หัวเม็ดทรงมัณฑ์ ?	เป็นชิ้นส่วนยอดสุดของเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ ทำเป็นรูปดอกไม้ ประกอบด้วยกลีบบัวคว่ำเรียงซ้อนกัน กึ่งกลางดอกมีช่องสี่เหลี่ยม แสดงให้เห็นว่าแต่เดิมอาจมีแกนไม้เสียบยึดอยู่	1	25	18	25	6,400	ปูนปั้น		หลุม N10E10 15/8/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
21	ชิ้นส่วนลายประดับ	ปั้นปูนเป็นลายพันธุ์พฤกษา ลายใบเทศและเครือเถา	1	28	25	15	5,700	ปูนปั้น		หลุม N12W9 16/7/42
22	แผงคอสิงห์ปูนปั้น	เป็นชิ้นส่วนของแผงคอสิงห์ทำด้วยปูนปั้น ประกอบด้วยลายดอกไม้ในกรอบรูปสามเหลี่ยม	1	34	40	20	12,400	ปูนปั้น		หลุม N9W8 15/8/42
23	เส้นลวดบัวประดับ	เป็นชิ้นส่วนของลายประดับสถาปัตยกรรม มีทั้งลักษณะของบัวที่ทำสันแหลมทรงสามเหลี่ยม - บัวลูกแก้วอกไก่ และบัวหน้ากระดาน-บัวลูกพัก	2	1. 12 2. 9	1. 26 2. 15	1. 6 2. 6	2,750	ปูนปั้น		หลุม N11E10 12/6/42
24	ปูนฉาบเขียนภาพจิตรกรรม	เป็นชิ้นส่วนของปูนฉาบ (ฐานชุกชีภายในพระอุโบสถ ?) ที่มีการรองพื้นบนปูนฉาบก่อนทำการเขียนลายด้วยสีดำ แดง ส้ม เป็นลายพันธุ์พฤกษา ซึ่งประกอบด้วยลายดอกไม้และกระหนก สภาพแตกหักเป็นชิ้นๆ ลายลบเลือน	26				หนักรวม 6,000	ปูนปั้น		หลุม N8E9 15/6/42
25	กลีบบัวประดับ แบบที่ 1	เป็นชิ้นส่วนของกลีบบัวประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างกลม มีการหยักที่ขอบของกลีบ และทำกลีบซ้อนลดหลั่นกัน	5	18	15	10	5,700	ปูนปั้น		หลุม N9E10 22/6/42
26	กลีบบัวประดับ แบบที่ 2	เป็นชิ้นส่วนของกลีบบัวประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างกลม มีการทำขอบหนาที่ริมกลีบ	1	13	15	5	1,100	ปูนปั้น		หลุม N9E10 22/6/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
27	กลีบบัวประดับแบบที่ 3	เป็นชิ้นส่วนของกลีบบัวประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างเรียวอยู่ในทรงสามเหลี่ยม กึ่งกลางในแนวตั้งของกลีบมีการทำเป็นสัน	3	13	18	9	3,000	ปูนปั้น		หลุม N9E10 22/6/42
28	กลีบบัวประดับแบบที่ 3	เป็นชิ้นส่วนของกลีบบัวประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นกลีบค่อนข้างกลม กึ่งกลางในแนวตั้งของกลีบมีการทำเป็นสัน	1	12	21	11	2,200	ปูนปั้น		หลุม N9E10 22/6/42
29	กระเบื้องส่วนชายหลังคา	เป็นกระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วยตัวผู้ พอกปูนที่ส่วนบนและที่ช่องด้านหน้าของกระเบื้องให้เป็นทรงกลีบบัว ใช้แทนการทำกระเบื้องอุดเชิงชายคา (เก็บตัวอย่าง 3 ชิ้น)	3	14	30	15	3,600 1,250 2,000	ดินเผา +ปูน		หลุม N10E10 20/6/42
30	กระเบื้องมุมหลังคา	กระเบื้องแบบกาบกล้วยตัวผู้ (ลำตัวโค้ง มีเดือยแหลมยาวไว้เกี่ยวไม้ระแนง) (เก็บตัวอย่าง 3 ชิ้น)	3	13-14	28-30	1	แผ่นละ 800	ดินเผา		หลุม N9E10 18/7/42
		กระเบื้องกาบกล้วยตัวเมีย (ลำตัวแบน มีเดือยสี่เหลี่ยมสั้นไว้เกี่ยวไม้ระแนง) (เก็บตัวอย่าง 2 ชิ้น)	2	21	25	1	830	ดินเผา		หลุม N10E10 20/6/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุรยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
31	ชิ้นส่วนแกนในของพระพุทธรูปปูนเงิน	ทำจากผง(?) อัดแน่น เป็นชิ้นส่วนของต่างๆ ของพระพุทธรูป ได้แก่ พระเพลา+ฐานบัทม์ 3 ชิ้น ฐานปัทม์ 4 ชิ้น พระวรกาย 1 ชิ้น พระเศียร 1 ชิ้น	9				หนักรวม 360	เนื้อผง (ขี้เลื่อย+ดิน) ?		หลุม N7W6 22/6/42
32	เศียรพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูป สภาพชำรุด รายละเอียดไม่ชัดเจน	1	3	5.5	2.5	40	สำริด		หลุม N4E3 17/7/42
33	พระวรกายพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระวรกายพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิ พระเศียรหักหายไป สภาพชำรุด	1	5	7	1.5	60	สำริด		หลุม N7E10 13/6/42
34	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	ฐาน 1 ชิ้น พระหัตถ์ 1ชิ้น พระนลาภ 1 ชิ้น พระกรรณข้างขวา 1 ชิ้น อื่นๆ 5 ชิ้น	10				หนักรวม 410	สำริด		หลุม N8E9 20/6/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
35	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	พระเพลา+ฐาน 1 ชิ้น พระหัตถ์ 2 ชิ้น พระศก 1 ชิ้น อื่นๆ 4 ชิ้น	8				หนักรวม 240	สำริด		หลุม N7W6 22/6/42
36	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระพุทธรูป+แกนใน	1				60	สำริด		หลุม N1E3 18/7/42
37	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	ฐานบัทม์ 1 ชิ้น พระหัตถ์ทำปางสมาธิ 1 ชิ้น	2				หนักรวม 100	สำริด		หลุม N7W8 11/7/42
38	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนของพระพุทธรูปทรงเครื่อง (ปรากฏกุณฑล 1 ข้าง)	11				หนักรวม 500	สำริด		หลุม N11E18 5/8/42
39	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	พระพักตร์ 1 ชิ้น พระวรกายประทับนั่งปางสมาธิ+ฐาน 1 ชิ้น	2				หนักรวม 85	สำริด		หลุม N8W8 29/6/42
40	เม็ดพระศกพระพุทธรูป	เม็ดพระศกแบบที่ 1 ปั้นปูนเป็นเส้นแล้วขมวดเป็นก้นหอย . เม็ดพระศกแบบที่ 2 เป็นเม็ดครึ่งวงกลมขนาดเล็กเรียงติดกันเป็นแผ่น เม็ดพระศกแบบที่ 3 เป็นเม็ดครึ่งวงกลมขนาดใหญ่	40 1 1	Ø 3.5 Ø 2 Ø 3			หนักรวม 1,100	ปูนปั้น		หลุม N8E9 20/6/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
41	เม็ดพระศกพระพุทธรูป	เม็ดพระศกแบบที่ 1 ปั้นปูนเป็นเส้น แล้วขมวดเป็นก้นหอย	55	O 3.5			หนักรวม 1080	ปูนปั้น		หลุม N8E9 10/6/42
42	เม็ดพระศกพระพุทธรูป	เม็ดพระศกแบบที่ 1 ปั้นปูนเป็นเส้นแล้วขมวดเป็นก้นหอย เม็ดพระศกแบบที่ 2 เป็นเม็ดครึ่งวงกลมขนาดเล็กเรียงติดกันเป็นแผ่น	40 1	O 3.5 O 2			หนักรวม 1100	ปูนปั้น		หลุม N9E9 22/6/42
43	เม็ดพระศกพระพุทธรูป	เม็ดพระศกแบบที่ 1 ปั้นปูนเป็นเส้นแล้วขมวดเป็นก้นหอย ขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก	100 93 7	 O 3 O 1-1.5			หนักรวม 1800	ปูนปั้น		หลุม N8E9 26/6/42
44	ประติมากรรมรูปยักษ์	เป็นชิ้นส่วนลำตัวของประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์ยืน ปรากฏเพียงส่วนท้องลงมาจนถึงต้นขา ส่วนศีรษะ แขน ขา และเท้าหักหายไป	1	65	120	30		ปูนปั้น		เจดีย์รายหมายเลข 4 6/9/42
45	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระอุระของพระพุทธรูป ที่ปรากฏให้เห็นผ้าสังฆาฏิพาดอยู่บนพระอังสาซ้าย ชายสังฆาฏิยาวจรดพระนาภี	1	26	27	15		ปูนปั้น		

บัญชีโบราณวัตถุ

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
46	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระวรกายท่อนล่างของพระพุทธรูปประทับยืนตั้งแต่พระอุรุลงมาจนถึงพระชงฆ์	1	27	60	15		ปูนปั้น		หลุม N7W1 9/6/42
47	ชิ้นส่วนพระพุทธรูป	เป็นชิ้นส่วนพระวรกายท่อนล่างของพระพุทธรูปประทับยืนตั้งแต่พระอุรุลงมาจนถึงพระชงฆ์	1	18	60	15		ปูนปั้น		หลุม N8W1 9/6/42
48	ใบเสมา	เป็นใบเสมาขนาดใหญ่ทรงสูงและมีเดือยยาว มีการสลักเป็นพันธุ์พฤกษาที่ผิวด้านหน้า ลักษณะเป็นใบเสมาแบบอโยธยา	1	45	130	15	10000	หินทราย สีแดง		พบจากหลุม N8E16
49	ใบเสมา	เป็นใบเสมาขนาดกลาง มีการสลักแถวลายลูกประคำ กระหนก และดอกไม้ที่ผิวด้านหน้า ลักษณะเป็นใบเสมาแบบอโยธยา	1	43	69	9	6000	หินทราย สีแดง		
50	ใบเสมา	เป็นใบเสมาขนาดค่อนข้างเล็ก ลวดลายที่สลักค่อนข้างลบเลือน มีการสลักแถวลายลูกประคำ และฐานสิงห์ ที่ผิวด้านหน้า ลักษณะเป็นใบเสมาแบบอโยธยา	1	33	60	12	5000	หินทราย สีแดง		พบจากหลุม N8E8
51	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทราย	เป็นส่วนเศียรพระพุทธรูปสลักจากหินทรายสีเทา สภาพชำรุด ปรากฏเพียงส่วนพระศก พระนลาฏและพระกรรณ	1	12	10.5	10	2100	หินทราย		หลุม N8W2 9/6/42
52	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทราย	เป็นส่วนเศียรพระพุทธรูปสลักจากหินทรายสีเทา สภาพชำรุด ปรากฏเพียงส่วนพระรัศมีรูปเปลวเพลิง และพระศก	1	10	10.5	10	760	หินทราย		หลุม N10W1 18/7/42

บัญชีโบราณวัตถุ

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ลำดับ	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (เซนติเมตร)				วัสดุ	อายุ	ประวัติการพบ
				กว้าง	ยาว/สูง	หนา	หนัก(กรัม)			
53	เปลือกหอย	เป็นเปลือกหอยเบี้ยขนาดเล็ก	9					เปลือก-หอย		เจดีย์รายหมายเลข 4

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน

(EARTHEN WARE)

* หมายเหตุ. 1

ตารางเปรียบเทียบสีภาชนะดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง

สีภาชนะดินเผา	สีภาชนะดินเผาเปรียบเทียบกับ MUNSELL SOIL COLOR CHARTS
ส้ม	2.5YR 6/8 LIGHT RED
ส้มนวล	5YR 7/8 REDDISH YELLOW
ส้มแดง	5YR 6/8 REDDISH YELLOW
ส้มชมพู	5YR 7/6 REDDISH YELLOW
น้ำตาล	10YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN
เทา	10YR 6/1 GRAY
เทาอ่อน	10YR 7/1 LIGHT GRAY
เขียวเซลาดอล	5Y 6/3 PALE OLIVE

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
1	N7W13		/								/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	เชาะร่องที่ขอบปากด้านใน 1 เส้น	1	20	เตาพื้นเมือง
30/7/42			/									/	แจกัน	ส้มแดง	เรียบ	1	10	เตาพื้นเมือง
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ด้านนอกมีลายเป็นร่องตามแนวนอน	1	25	เตาพื้นเมือง
								/				/	แจกัน	ส้มแดง	เรียบ	1	130	เตาพื้นเมือง
2	N10W1									/	/		จุกภาชนะ	ส้มเหลือง	เรียบ	1	20	เตาพื้นเมือง
18/7/428			/									/	ชาม	ส้มแดง	มีร่องรอยการเคลือบผิวสีเหลือง ที่ร่องด้านนอก	2	60	เตาพื้นเมือง
						/						/	หม้อ	ส้มแดง	เรียบ	1	60	เตาพื้นเมือง
8	N4W2						/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเป็นลายเส้นขนานและฟันปลา	2	60	เตาพื้นเมือง
29/6/42																		
9	N6W14		/								/		หม้อทะนน	ส้มเทา	เรียบ	3	80	เตาพื้นเมือง
31/7/42					/						/		หม้อทะนน	ส้มเทา	ขูดขีดเป็นเส้นเฉียงที่ผิวด้านนอก	1	50	เตาพื้นเมือง
							/				/		หม้อทะนน	ส้ม	ขูดขีดเป็นเส้นเฉียงสลับขนานที่ผิวด้านนอก	1	100	เตาพื้นเมือง
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเป็นลายสลับฟันปลา	2	50	เตาพื้นเมือง
									/		/		แจกัน	ส้มเหลือง	เรียบ	1	50	เตาพื้นเมือง

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
10	N1W9		/							/		/	ปากแจกัน	ส้มแดง	เคลือบน้ำดินสีเทาที่ผิว	1	15	
23/8										/		/	จุกภาชนะ	ส้มเหลือง	เรียบ	1	20	
12	N16W5						/				/		ไห	เทา	กดประทับลายคล้ายพวงอุบะโดยรอบ	3	140	
21/7/42																		
13	N1W12				/						/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	มีลายขูดขีดที่ผิวด้านนอก	1	50	
22/7/42																		
14	N12E16		/								/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเป็นลายพันปลาสลับเส้นขนานที่ผิวด้านนอก	9	400	
6/8/42					/						/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง		17	600	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง		89	2100	
17	N2W3		/								/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเป็นลายพันปลาสลับเส้นขนาน	4	580	
13/6/42							/		/		/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง		24	1080	
18	N5W8									/	/		หม้อ,โถ	ส้มเหลือง	เรียบ	1	340	
5/8/42					/						/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเป็นลายเส้นเฉียง 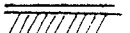	1	20	
						/						/	คอแจกัน	ส้ม	มีร่องรอยการเคลือบสีดำที่ผิวด้านนอก	1	40	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		กัน		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
20	N9E6				/						/		หม้อทะนน	ส้มเทา	ขูดขีดเป็นลายเส้นเฉียงเรียงกัน	1	120	
2/8/42					/						/		หม้อทะนน	ส้มแดง	กดประทับลายฟันปลาสลับเส้นขนานตามแนวตั้ง	1	50	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับเป็นลายตาข่าย(สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนต่อกัน)	2	80	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเส้นตามแนวนอน-ตั้ง-เฉียงสลับกัน	1	60	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดเส้นเฉียงภายในกรอบเส้นขนาน	1	55	
			/									/	หม้อ	ส้มเทา	เคลือบน้ำดินสีแดงที่ผิวด้านนอก	1	60	
					/							/	หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดลายคล้ายพวงอุบะ	1	40	
						/						/	หม้อ	ส้มเทา	เคลือบน้ำดินสีเทาที่ผิวด้านนอก	6	100	
22	N11W11					/						/	แจกัน	ส้มเหลือง	กดประทับลายเฟืองอุบะโดยรอบและมีร่องรอยการเคลือบน้ำดินสีแดงที่ผิวด้านนอก	1	50	
17/7/42																		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
23 6/7/42	N8E1						/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขูดขีดผิวเป็นลายเส้นขนานและเส้นโค้งเรียงกัน 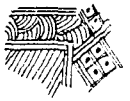	1	35	
24 25/7/42	N4W2						/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับเป็นลายเส้นขนาน	2	15	
26 14/6/42	N14W4					/		/				/	ตะคัน	ส้มเหลือง	เรียบ	1	10	
						/			/			/	ตะคัน	ส้ม	เรียบ	1	20	
27 26/7/42	N4W3		/								/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับด้านในของขอบปาก	1	40	
28 13/7/42	N11W6		/									/	หม้อ	ส้มแดง	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปากด้านนอกและบ่าภาชนะ	1	175	
									/		/		หม้อทะนน	ส้มเทา	ขูดขีดเป็นลายฟันปลาในกรอบเส้นขนาน	1	50	
29 6/8/42	N4W2						/				/		หม้อทะนน	ส้มอ่อน	กดประทับลายเส้นตั้งในกรอบเส้นขนานตามแนวนอน	4	95	
									/		/		หม้อทะนน	ส้ม+เขม่า	กดประทับลายเสื่อ (เส้นเฉียง)	3	175	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
30 8/6/42	N6E1						/				/		หม้อทะนน	ส้มอ่อน	กดประทับลายเส้นตรงสลับกันไปมา	1	50	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มแดง	กดประทับลายจุดสี่เหลี่ยมภายในกรอบเส้นขนาน	1	40	
32 19/7/42	N16E5		/									/	ไห	ส้มเหลือง	มีร่องรอยการเคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	75	
				/								/	ไห	ส้มเหลือง	มีร่องรอยการเคลือบน้ำดินสีน้ำตาล	7	415	
									/			/	หม้อ,ไห	ส้มเหลือง	มีร่องรอยการเคลือบน้ำดินสีน้ำตาล	3	390	
35 22/6/42	N8E11						/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายเสือ (เส้นขนานเรียงกัน)	1	15	
36 6/7/42	N4W2					/		/				/	แจกัน	ส้มแดง	เรียบ	1	95	
38 24/7/42	N6W12		/		/							/	หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายพันปลาสลับเส้นเฉียง	1	60	
			/									/	แจกัน	ส้มเหลือง	เรียบ	1	75	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับเส้นรูปสามเหลี่ยมสลับกัน	2	140	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.ทันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
41	N4W5					/						/	พวยคนที	ส้มเหลือง	ด้านในของพวยทำรอยหยักเป็นลอน	1	50	
30/7/42										/		/	หม้อ	ส้มเหลือง	เรียบ	1	40	
			/									/	หม้อ	ส้มเหลือง	เรียบ	1	20	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายเสื่อ	1	20	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายสลับฟันปลาสลับเส้นขนาน 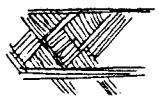	1	80	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายเส้นตั้งสลับเส้นขนาน	1	20	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายฟันปลาสลับเส้นขนาน	1	50	
44	N17E4		/								/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	เรียบ	1	10	
17/7/42							/				/		หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายเชือกทาบ	6	45	
45	N9E1						/				/		หม้อทะนน	ส้มเทา	กดประทับลายสลับฟันปลาในเส้นคู่ขนาน	1	45	
21/6/42																		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
45 (ต่อ) 21/6/42	N9E1						/					/	คณโฑ	น้ำตาล	ขูดขีดลายกลีบบัว	1	30	
46 22/6/42	N7W6									/		/	จุก,ฝา	ส้ม	ทรงกรวยคว่ำ	1	40	
										/		/	ฝาหม้อ	ส้มเทา	ฝาแบบหงาย	1	30	
							/				/		หม้อทะนน	ส้มเทา	กดประทับลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดต่อกัน (ตาข่าย) 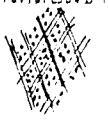	1	20	
47 19/7/42	N16W5		/									/	หม้อ	ส้มเหลือง	เซาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปากด้านใน	2	180	
48 6/8/42	N11E17					/						/	ไห	เทาเข้ม	เคลือบสีน้ำตาลแก่ที่ผิวด้านนอก	1	120	
51 13/6/42	N4E1		/									/	แจกัน	ส้มแดง	เรียบ	1	60	
54 18/7/42	N12W9								/			/	ครก	ส้ม	เรียบ	1	340	
		/										/	หม้อ	เทา	เรียบ	1	100	
			/									/	หม้อ	ส้มเหลือง	เรียบ	2	300	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (EARTHEN WARE)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
54 (ต่อ) 18/7/42	N12W9		/				/					/	หม้อทะนน	ส้มเหลือง	ขอบปากใช้ปลายไม้แหลมกดเป็นจุดโดยรอบ บ่ากดประทับด้วยลายเส้นเฉียงสลับเส้นขนานในแนวตั้ง	1	100	
55 15/7/42	N3W5					/						/	ตะคัน	ส้ม	เรียบ	2	40	
56 14/6/42	N11W4					/					/		หม้อทะนน	ส้ม	ขูดขีดเส้นเฉียงไขว้กัน	4	80	
58 25/7/42	N12W1		/				/					/	หม้อทะนน	ส้มเหลือง	เรียบ	2	340	
							/					/	หม้อทะนน	ส้มเหลือง	กดประทับลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดภายในช่องว่างระหว่างเส้นขนาน	9	820	
59 16/7/42	N4E9	/				/			/			/	ตะคัน	ส้มเหลือง	เรียบ	3	30	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อหิน

(STONE WARE)

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
1	N7W13	/										/	ชาม	น้ำตาลเทา	มีร่องรอยเคลือบสีดำที่ผิวด้านนอก	1	15	
30/7/42			/									/	หม้อ	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปากด้านใน	1	5	
						/						/	หม้อ	น้ำตาลแดง	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	20	
2	N10W1		/									/	ถ้วย	เทา	-	1	10	
18/7/42						/						/	ถ้วย	น้ำตาลเทา	-	3	60	
							/					/	ถ้วย	น้ำตาลเทา	ผิวด้านนอกทำเส้นขนานตามแนวนอน	1	20	
4	N5W13									/		/	ฝาโถ	เหลือง	เคลือบน้ำดินสีเขียวที่ผิวด้านนอก	1	80	
21/7/42					/							/	ไห	น้ำตาลแดง	เคลือบน้ำดินสีดำที่ผิวด้านนอก-ใน และกดประทับปลายไม้แหลมเป็นจุดอยู่ภายในกรอบเส้นขนาน	1	190	เตาแม่น้ำ-น้อย
									/			/	-	น้ำตาลแดง	เคลือบน้ำดินสีเทาที่ผิวด้านนอก-ใน	3	480	
5	N9W8	/										/	โถ	น้ำตาลเทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปขอบปาก 3 ร่อง เคลือบน้ำดินสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	2	120	
19/7/42			/									/	ไห	เทา	เขียนลายเส้นด้วยสีส้ม และเคลือบสีเทาที่ผิวด้านนอกครึ่งใบบน	1	10	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
6	N6W13		/									/	หม้อ,ไห	น้ำตาลเข้ม	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	150	
22/7/42						/						/	-	ส้มเทา	เคลือบน้ำดินสีดำที่ผิวด้านนอก	6	180	
						/						/	ไห	ส้ม	เคลือบน้ำดินสีดำที่ผิวด้านนอก	5	180	
									/			/	ไห	ส้ม	เคลือบน้ำดินสีดำที่ผิวด้านนอก	2	130	
7	เจดีย์ราย				/							/	ไห	ส้มแดง	เซาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	190	
15/7/42	No.3														และเคลือบสีน้ำตาลอ่อนที่ผิวด้านนอก			
															ขูดขีดเป็นลายเส้นตั้งที่ผิวด้านนอก			
							/				/		หม้อทะนน	เทา	เคลือบสีดำที่ผิวด้านนอก-ใน	1	20	
		/										/	ชาม	เทา	เคลือบสีดำที่ผิวด้านนอก-ใน	3	200	
							/					/	ชาม	เทา		9	120	
8	N4W2		/									/	ไห	น้ำตาลเทา	เคลือบสีน้ำตาล-ดำที่ผิวด้านนอก ปั้น	1	520	
29/6/42															แปะหูที่ไหล่			
			/									/	อ่าง	เทา	-	1	65	
						/						/	ไห	ส้ม	เคลือบสีน้ำตาลเข้มที่ผิวด้านนอก	1	95	
						/							-	เทา	-	1	20	
								/				/	ครก	เทาดำ	-	1	150	
									/			/	ไห	น้ำตาลเทา	–	1	185	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
9	N6W14		/									/	แจกัน	ส้มเทา	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	10	
31/7/42					/							/	แจกัน	ส้มเทา	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก และมีการเซาะร่องเป็นเส้นที่ไหล่	1	10	
												/	โคมไฟ	ส้มแดง	เคลือบน้ำดินสีเทาที่ผิวด้านนอก	2	190	
								/				/	ไห	เทา	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	90	
								/				/	ไห	ส้ม	-	2	210	
10	N1W9									/		/	ฝากระปุก	เทา	เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบ	1	15	
23/8/42							/					/	แจกัน	นวล	เขียนลายสีครามใต้เคลือบ	2	10	
									/			/	แจกัน	เทา	-	1	80	
								/				/	ชาม	นวล	เคลือบผิวสีเขียวแก่	1	100	
								/				/	ชาม	เทา	เคลือบผิวสีเขียวแก่ที่ผิวด้านใน	1	160	
								/				/	แจกัน	เทา	เขียนลายตามสีน้ำตาลใต้เคลือบ	1	150	เตาป่ายาง?
11	N7W4								/			/	ไห	น้ำตาลเทา	เคลือบน้ำดินสีเทาที่ผิวด้านนอก	1	260	
1/8/42																		
12	N16W5							/				/	แจกัน	ขาว	เคลือบสีน้ำตาลอ่อนที่ผิวด้านนอก	1	800	
21/7/42																		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
13	N1W12				/							/	โถ	เทา	เชาะร่องตามแนวนอนที่ผิวด้านนอก	1	100	
22/7/42									/			/	-	ส้มแดง	-	1	80	
15	N10E18						/		/			/	โอ่ง	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก และมี	13	3700	
5/8/42															การขูดเป็นเส้นตามแนวนอนโดยรอบ	7	8920	
															ลำตัว			
					/							/	โอ่ง	เทา	มีการปั้นหูแปะที่ไหล่ภาชนะ	1	360	
16	N6W14		/	/		/						/	อ่าง	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	1260	
29/6/42			/	/												1	160	
						/			/							1	160	
									/							1	260	
18	N5W8		/		/							/	ไห	น้ำตาลแดง	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	200	
5/8/42															กดประทับเป็นลายจุดที่ไหล่			
									/			/	ไห	น้ำตาลแดง	เรียบ	1	400	
						/						/	-	น้ำตาลเทา	เรียบ	1	120	
							/					/	ไห	ม่วง	กดประทับลายจุดและเส้นขนาน	1	80	
19	N17W13					/						/	ไห	น้ำตาลเทา	เรียบ	10	180	
19/7/42									/			/	-	น้ำตาลเทา	เรียบ	4	370	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
19 (ต่อ) 19/7/42	N17W13				/							/	-	เทาดำ	เชาะร่องเป็นเส้นตามแนวนอนขนานเรียงกัน	1	80	
20 2/8/42	N9E6	/										/	ครก	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	50	
		/										/	ไห	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก และปั้นหูแปะที่ไหล่	1	10	
		/		/								/	แจกัน	เทา	-	1	5	
						/						/	ไห	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	3	150	
					/							/	ไห	ม่วงเทา	เชาะร่องตามแนวนอนเป็นเส้นขนานเรียงกันที่ผิวด้านนอก และเคลือบสีน้ำตาล	1	50	
					/							/	ไห	ม่วงเทา	เชาะร่องตามแนวนอนและเคลือบสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	1	60	
				/								/	–	น้ำตาลแดง	-	1	60	
						/						/	—	ส้มเหลือง	-	1	150	
								/				/	กระปุก	นวล	เคลือบสีเหลืองนวลที่ผิวด้านนอก ส่วนก้นไม่เคลือบ	1	50	
							/					/	โคมไฟ	ม่วงเทา	เชาะร่องเป็นเส้นรอบวงที่ผิวด้านนอก และฉลุเนื้อภาชนะเป็นลาย	1	60	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
21 26/7/42	N4W3		/									/	แจกัน	เทาเข้ม	กดประทับลายลูกโซ่และกลีบบัวจงกลเรียงกัน มีร่องรอยการเคลือบผิวด้วยสีดำ	1	180	
								/				/	ไห	เทา	ลำตัวเซาะร่องเป็นเส้นตามแนวตั้ง ส่วนก้นเซาะร่องเป็นวงซ้อนกัน เคลือบสีขาวที่ผิวด้านนอก	1	620	
22 17/7/42	N11W11							/				/	ชาม	เทา	เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอก-ใน	1	340	
23 6/7/42	N8E1		/									/	แจกัน	เทา	เซาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	20	
24 25/7/42	N4W2	/										/	โถ	น้ำตาลแดง	เซาะร่องและเคลือบสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	1	60	เตาแม่น้ำน้อย
							/					/	โถ	น้ำตาลแดง	เซาะร่องและเคลือบสีเหลืองที่ผิว	2	100	
								/				/	โถ	น้ำตาลแดง	เซาะร่องและเคลือบสีเหลืองที่ผิว	1	50	
						/						/	กระปุก	น้ำตาลเทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอกครึ่งใบ	1	25	เตาสุโขทัย
						/						/	ถ้วย	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านใน	2	55	เตาสุโขทัย

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
26 14/6/42	N14W4				/							/	แจกัน	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นโดยรอบคอ และเคลือบสีขาวที่ผิวด้านนอก	1	20	
27 26/7/42	N4W3					/						/	ไห	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	130	
						/						/	–	เทา	-	4	100	
								/				/	ไห	น้ำตาลแดง	-	4	190	
28 13/7/42	N11W6							/				/	ขาตั้ง?		เคลือบสีขาวที่ผิวด้านนอก	1	680	
			/									/	หม้อ	น้ำตาลเทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปากและบ่า	2	95	
							/					/	โคมไฟ	ม่วงแดง	ขูดขีดและฉลุให้เป็นลาย	1	40	
								/				/	โคมไฟ	ม่วงแดง	ขูดขีดและฉลุให้เป็นลาย ที่ผิวด้านนอกเชาะร่องเป็นวงกลมซ้อนกัน	1	310	
									/			/	ไห	ม่วงแดง	-	1	75	
29 6/8/42	N4W2							/				/	กระปุก	เทา	เขียนลายจุดสีน้ำตาลใต้เคลือบสีเขียว	1	10	
									/			/	ไห	นวล	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	160	
								/				/	แจกัน	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	80	
						/						/	แจกัน	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	110	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานชุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ								ฝา	การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น										
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
29 (ต่อ) 6/8/42	N4W2							/				/	ชาม	เทา	ลำตัวเป็นเหลี่ยม เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	80	
			/									/	หม้อ	เทา	ขอบปากด้านในมีร่องรอยการเคลือบผิวสีน้ำตาล	1	50	
			/		/							/	หม้อ	น้ำตาลแดง	เชาะร่องเป็นเส้นในแนวนอนซ้อนกันบริเวณไหล่	1	75	
			/		/							/	หม้อ	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นในแนวนอนซ้อนกันและเคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	50	
			/									/	หม้อ	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	6	95	
				/								/	หม้อ	เทา	เรียบ	5	110	
						/						/	หม้อ	เทา	เรียบ	7	140	
					/							/	ไห	เทา	เชาะร่องเป็นเส้นในแนวนอนซ้อนกัน 5 เส้น	1	300	
						/			/			/	ไห	ม่วง	เคลือบสีน้ำตาลครึ่งใบที่ผิวด้านนอก	1	60	
						/						/	ไห	ม่วง	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	15	
								/				/	หม้อ	เทา	เคลือบน้ำดินสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	130	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
30	N6E1		/									/	หม้อ	เทา	เคลือบน้ำดินสีดำที่ผิวด้านนอก-ใน	1	50	
8/6/42		/										/	ครก	ม่วง	เซาะร่องเป็นเส้นขนาดใหญ่ขนานไปกับขอบปากด้านนอก	2	120	
						/						/	ครก	ม่วง	เรียบ	1	20	
									/			/	ครก	ม่วง	เรียบ	1	300	
31	N15W4								/			/	ขาตั้ง-หม้อ	เทาเข้ม	ภายในกลวง	1	105	
23/7/42																		
32	N16E5				/							/	ไห	เทา	กดปลายไม้แหลมเป็นจุดภายในช่องว่างระหว่างเส้นขนาน	1	170	
19/7/42																		
33	N9E1		/				/					/	แจกัน	ส้มแดง	ปากบานคอแคบทรงกรวย	1	140	
9/6/42												/	แจกัน	ส้มแดง	เซาะร่องเป็นเส้นตามแนวนอนซ้อนกัน	1	75	
			/									/	หม้อ	ส้มแดง	เรียบ	1	110	
			/									/	หม้อ	ส้มอ่อน	กดปลายไม้แหลมเป็นจุดบริเวณขอบปากหม้อด้านบนเรียงกันเป็นระยะ	1	60	
								/				/	ครก	น้ำตาลแดง	เรียบ	1	360	
			/									/	แจกัน	น้ำตาลแดง	เคลือบสีเหลืองที่ด้านในของขอบปาก	1	15	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
33(ต่อ)	N9E1			/								/	แจกัน	น้ำตาลแดง	เรียบ	1	20	
9/6/42									/			/	ไห	ม่วง	เรียบ	2	175	
34	N1W9									/		/	หม้อ	เทา	เคลือบน้ำดินสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	5	125	
14/7/42										/		/	กระปุก	เทา	เขียนลายเป็นวงสีดำใต้เคลือบสีน้ำตาลอ่อน	4	75	
36	N4W2						/		/			/	โคมไฟ	ม่วง	ขูดขีดและฉลุเป็นลวดลาย	1	140	
6/7/42									/			/	โคมไฟ	ม่วง	เชาะร่องเป็นวงซ้อนกันที่ผิวด้านนอก	1	140	
								/				/	ครก	ม่วง	เรียบ	1	90	
37	N10E17				/							/	ไห	เทา	กดประทับลายก้านขดภายในกรอบสี่เหลี่ยม	1	100	เตาบ้านบางปูน
31/7/42																		
38	N6W12		/									/	ไห	ส้มแดง	เรียบ	2	240	
24/7/42					/							/	ไห	ม่วง	ใช้ปลายไม้กดเส้นเฉียงเป็นแถวลาย เคลือบสีดำที่ผิว ปั้นหูแปะที่ไหล่ 1 หู	1	460	
					/							/	แจกัน	เทาเข้ม	เชาะร่องตามแนวนอนซ้อนกันเป็นวง	1	45	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
38 (ต่อ)	N6W12					/						/	แจกัน	เทาเข้ม	เรียบ	2	110	
24/7/42								/				/	ครก	ม่วง	เรียบ	1	300	
									/			/	ไห	ส้มแดง	เรียบ	1	95	
								/				/	โคมไฟ	ม่วงแดง	เชาะร่องเป็นวงซ้อนกัน มีร่องรอยการเคลือบสีเหลือง	1	190	
39	N9W8		/									/	ไห	ม่วง	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	150	
12/7/42						/						/	ไห	ม่วง	เคลือบน้ำดินสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	3	460	
									/			/	ไห	ม่วง	เคลือบน้ำดินสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	1	250	
40	N9E6						/	/				/	โคมไฟ	น้ำตาลแดง	ขูดขีดและฉลุลำตัวเป็นลาย	1	310	
31/7/42																		
41	N4W5		/									/	หม้อ		เรียบ	3	60	
30/7/42							/					/	โคมไฟ		ขูดขีดและฉลุลำตัวเป็นลาย	4	90	
					/							/	ไห		กดด้วยปลายไม้แหลมเป็นจุดเรียงกันตามแนวนอน 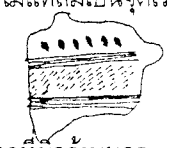	1	90	
						/						/	ไห		เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	2	90	
						/						/	แจกัน		เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอกครึ่งใบ	1	40	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
41 (ต่อ) 30/7/42	N4W5				/	/						/	แจกัน	เทาเข้ม	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอกครึ่งใบ	1	20	
												/	หม้อ	น้ำตาลแดง	เคลือบสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	1	80	
										/		/	กระปุก	เทา	เขียนเส้นสีดำใต้เคลือบสีเขียว	1	40	
						/						/	ไห	ส้มแดง	เรียบ	1	290	
46 21/6/42	N7W6								/			/	แจกัน	น้ำตาลเทา	เรียบ	1	100	
47 19/7/42	N16W5		/									/	โคมไฟ	ม่วง เทา	เชาะร่องเป็นเส้นขนานไปกับขอบปาก	1	180	
48 6/8/42	N11E17								/			/	ไห	ส้ม	เรียบ	1	120	
53 2/8/42	N8W1								/			/	ไห	ส้มแดง	เรียบ	2	360	
54 18/7/42	N12W9		/									/	หม้อ	ส้มแดง	เคลือบน้ำดินสีเหลืองที่ผิวด้านนอก	1	60	
						/						/	ไห	ม่วงแดง	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	65	
						✓						/	หม้อ	ม่วงแดง	เรียบ	1	80	
							/					/	ไห	ม่วง	เชาะร่องเป็นวงซ้อนกันและกดด้วยปลายไม้แหลมเป็นจุด	1	80	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน (STONE WARE)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ									การขึ้นรูป		รูปทรง	สี / เนื้อ	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	แหล่งผลิต
		ปาก		ไหล่		ลำตัว		ก้น		ฝา								
		โค้งเข้า	โค้งออก	เรียบ	ลาย	เรียบ	ลาย	มีเชิง	ไม่มีเชิง		มือ	แป้น						
57	N4W2	/										/	โถ	ม่วง	ขอบปากด้านนอกหยักเป็นลอน	4	240	
25/7/42						/						/	โถ	ม่วง	เรียบ	4	100	
			/									/	แจกัน	เทา	เรียบ	1	60	
		/										/	โถ	ม่วง	ขอบปากด้านนอกหยักเป็นลอน	1	80	
						/						/	โถ	ม่วง	เรียบ	2	160	
									/			/	โถ	ม่วง	เรียบ	1	60	
			/									/	ไห	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก-ใน	1	40	
						/						/	ไห	เทา	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก-ใน	1	120	

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
1	N7W13	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	5		
30/7/42					/		ชาม	เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านใน-นอก	2	260		เตาเมืองศรีสัชนาลัย
					/		จาน	เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบ	1	30		เตาเมืองศรีสัชนาลัย
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	4	240		
		/			/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	3	20		
2	N10W1					/	กระปุก	เขียนลายใบไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	10		
18/7/42		/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	20		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	5		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	80		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	100		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	20		
3	N9E10	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	20		
5/7/42				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	10		
				/			ชาม	เขียนลายดอกไม้สีกรมท่าใต้เคลือบ	3	120		
					/		ชาม	เขียนลายใต้เคลือบสีเขียวอ่อนที่ผิวทั้งด้านนอก-ใน	1	60		เตาเมืองศรีสัชนาลัย
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	120		เตาเมืองศรีสัชนาลัย

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
4 21/7/42	N5W13				/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	60		
5 19/7/42	N9W8				/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	3	160		
6 22/7/42	N6W13				/		ชาม	เคลือบผิวด้วยสีเขียว เขียนลายบนเคลือบด้วยสีเหลืองน้ำเงิน	1	80		
7 15/7/42	N14W9	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	80		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	140		
8 29/6/42	N4W2			/			แจกัน	เขียนลายพันธุ์พฤกษาสีดำใต้เคลือบ	1	20		
		/					ไห	เคลือบสีน้ำตาลดำที่ผิวด้านนอก	1	20		
9 31/7/42	N6W14	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	2	30		
10 23/8/42	N1W9	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	10		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	10		
13 22/7/42	N1W12			/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	100		
18 5/8/42	N5W8			/			ชาม	ขูดขีดเป็นลายใต้เคลือบสีเขียว	1	110		เตาสุโขทัย
			/				ชาม	ขูดขีดเป็นลายใต้เคลือบสีเขียว ผิวด้านนอกหยักเป็นลอน	1	25		เตาสุโขทัย

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
18 (ต่อ)					/		กระปุก	เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบสีเขียว	1	45		เตาเมืองสุโขทัย
5/8/42					/		ถ้วย	เคลือบสีเขียว	1	40		
					/		ชาม	เคลือบสีน้ำตาลที่ผิวด้านนอก	1	50		
					/		ชาม	เคลือบสีขาว	1	40		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	30		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	110		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก ด้านล่างของถ้วยเขียนตัวอักษรจีน	1	60		
20	N9E6					/	กระปุก	เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบ	1	7		
2/8/42		/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	5		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	40		
				/			แจกัน	ขูดขีดลายใต้เคลือบสีเขียว	3	130		
				/			ชาม	เคลือบสีเขียวที่ผิวทั้งด้านนอก-ใน	1	90		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	10		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	50		
					/		ชาม	เคลือบสีขาว	1	70		
					/		ชาม	ขูดขีดเป็นลายดอกไม้ที่ก้นชามด้านใน และเคลือบสีเขียว	1	230		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
21 26/7/42	N4W3				/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	110		
23 6/7/42	N8E1				/		ชาม	เขียนลายสีเขียวแก่ใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	250		
24 25/7/42	N4W2	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	8	200		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	3	500		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	4	240		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	50		
25 22/6/42	N7W6			/			ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินและเขียวใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	40		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	60		
27 26/7/42	N4W3	/					ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	10		
				/			ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	3	100		
				/			ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	2	50		
					/		ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	2	170		
					/		ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านใน	1	100		
28 13/7/42	N11W6			/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	20		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	15		
					/		ชาม	เขียนลายใบไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ด้านใน	2	110		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
29 6/8/42	N4W2	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินภายในวงกลมใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	20		
30 8/6/42	N6E1	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	7		
				/			ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	15		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก ใต้ก้นด้านนอกเขียนตัวอักษรจีน	2	100		
					/		ชาม	เคลือบสีเขียวที่ผิวทั้งด้านใน-นอก	3	190		
					/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านใน-นอก	1	175		
32 19/7/42	N16E5					/	กระปุก	เขียนลายดอกไม้ใบไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	20		
					/		ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบ ใต้ก้นด้านนอกเขียนตัวอักษรจีน	1	60		
35 22/6/42	N8E11			/			แจกัน	เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอก	1	15		
					/		แจกัน	เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอก	1	180		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	20		
36 6/7/42	N4W2	/					ถ้วย	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	20		
					/		ถ้วย	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	75		
					/		ถ้วย	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน ก้นถ้วยด้านนอกมีตัวอักษรจีน	1	50		
					/		ถ้วย	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	45		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
37 24/7/42	N6W12			/	/ /		กระปุก ชาม	เขียนลายดอกไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบที่ก้นชามด้านใน	1 1	15 130		
39 12/7/42	N9W8				/		ชาม	เคลือบสีเขียวที่ผิวด้านนอก-ใน	1	210		
40 31/7/42	N9E6	/					จาน	ขูดขีดให้เป็นลายใต้เคลือบสีเขียวทั้งด้านนอก-ใน ผิวด้านนอกหยักเป็นลอน	1	10		
41 30/7/42	N4W5			/ /	 /		ชาม ชาม ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ (กระต่าย) เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1 1 1	40 40 80		
42 30/7/42	N11E6				/		ชาม	เขียนลายใบไม้สีน้ำเงินใต้เคลือบ ด้านนอกเขียนอักษรจีนเป็นเครื่องหมายการค้า	2	110		
43 11/7/42	N5W8			/			กระปุก	เขียนลายสีดำใต้เคลือบ	3	40	พศว.19-20	เตาสุโขทัย
45 21/6/42	N9E1			/	 /		ชาม ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1 2	30 25		
48 6/8/42	N11E17				/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	2	140		

ตารางการศึกษาเศษภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (PORCELAIN)

งานขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะวัดช้าง ต.พันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

เลขที่ถุง /วันที่	GRID หลุมที่พบ	ส่วนของภาชนะ					รูปทรง	เทคนิคการตกแต่ง/ลวดลาย	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)	อายุ	แหล่งผลิต
		ปาก	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ฝา						
49 13/6/42	N6E1				/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน ก้นชามด้านนอกเขียนอักษรจีน	2	100		
		/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	4	20		
50 9/6/42	N5E1	/					ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	30		
51 13/6/42	N4E1					/	กระปุก	เขียนลายสีดำเป็นวงกลมใต้เคลือบสีน้ำตาล	1	5		
52 20/6/42	N7E10				/		ชาม	เขียนลายสีฟ้าใต้เคลือบทั้งด้านนอก-ใน	1	25		
				/			ชาม	เขียนลายสีฟ้าใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	10		
		/					ชาม	เขียนลายสีฟ้าใต้เคลือบที่ผิวด้านนอก	1	10		
53 2/8/42	N8W1				/		ชาม	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบทั้งด้านนอก	1	80		

บทที่ 4
การขุดค้นทางโบราณคดี

โบราณสถานวัดช้างได้มีการกำหนดหลุมขุดค้นทางโบราณคดีทั้งหมด 3 หลุม คือ หลุม TEST PIT I (TP.I) และหลุม TEST PIT II (TP.II) เป็นหลุมขุดค้นขนาด 3 X 3 เมตร ส่วนหลุม TEST PIT III (TP.III) มีขนาด 2 X 15 เมตร โดยหลุม TEST PIT I (TP.I) เป็นหลุมขุดค้นทางวัฒนธรรมเพื่อศึกษากิจกรรมของชุมชนรอบนอกเขตโบราณสถาน ซึ่งจะศึกษาจากโบราณวัตถุที่ขุดพบและชั้นดินของหลุมขุดค้นอย่างละเอียด

ส่วนหลุม TEST PIT II (TP.II) และหลุม TEST PIT III (TP.III) เป็นหลุมขุดตรวจเพื่อศึกษาอายุสมัยและโครงสร้างรากฐานของเจดีย์ประธาน และเป็นการตรวจสอบชั้นของการอัดดินภายในโบราณสถานวัดช้าง

4.1. **หลุมขุดค้นที่ 1 TEST PIT I (TP.I)**

หลุม TP.I เป็นหลุมขุดค้นทางวัฒนธรรม อยู่ในตำแหน่งของผังหลุมขุดแต่ง N13E12 หรืออยู่ทางด้านทิศเหนือของพระอุโบสถนอกกำแพงแก้ว (ภาพที่ 142) ขนาดของหลุม 3 X 3 เมตร

สภาพพื้นที่ก่อนขุดเป็นพื้นราบ มีวัชพืชและต้นสะแกขึ้นปกคลุมโดยทั่วไป มีเศษอิฐหักและเศษกระเบื้องมุงหลังคากระจายอยู่ทั่วทั้งบริเวณ การขุดหลุม TP.I นี้เป็นการขุดค้นในช่วงแรกของการดำเนินงาน จึงยังไม่ได้กำหนดระดับเส้นสมมุติ (DATUM LINE) ขึ้นมา จึงได้ใช้ระดับผิวหน้าดิน (SURFACE) เป็นระดับเส้นสมมุติชั่วคราวก่อน ต่อมาได้มีการกำหนดระดับเส้นสมมุติขึ้นมาใหม่ โดยอยู่เหนือพื้นปูอิฐที่ติดกับมุมเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 0.50 เมตร และได้ใช้ระดับเส้นสมมุตินี้ในการทำผังชั้นดินทั้ง 3 หลุม

โดยระดับของผิวดินของหลุม TP.I มีค่าเฉลี่ยอยู่ต่ำกว่าระดับเส้นสมมุติประมาณ 1.50 เมตร ในการขุดค้นจะใช้เทคนิคการขุดค้นชั้นละระดับสมมุติทุก 20 เซนติเมตร ซึ่งจะกำหนดจากผิวดินเป็นหลัก โดยใช้จอบ อีเตอร์ เสียม และเกรียง เป็นเครื่องมือในการขุดค้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของดินแต่ละชั้นและโบราณวัตถุที่ขุดพบ หลุมขุดค้น TP.I มีความลึกจากผิวดินถึงก้นหลุมประมาณ 3.50 เมตร

ผลจากการขุดค้นโดยแบ่งเป็นชั้นดินธรรมชาติและชั้นดินทางวัฒนธรรม มีดังนี้

4.1.1 ชั้นดินธรรมชาติ (ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 1, ภาพที่ 143-147)

<u>ชั้นดินธรรมชาติที่ 1</u> สภาพเป็นดินร่วนปนดินเหนียว มีรากวัชพืชและรากของต้นสะแกขึ้นปะปนทั่วชั้นดิน โบราณวัตถุที่พบ คือ เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหิน และเนื้อเครื่องถ้วย โดยเฉพาะจะพบเศษอิฐหักและเศษกระเบื้องมุงหลังคามากที่สุด มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.90 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/4 YELLOWISH BROWN

เปียก 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ 2 สภาพเป็นดินเหนียวสีดำ มีความแน่นคล้ายดินท้องนา เมื่อขุดออกมาแล้วมีลักษณะคล้ายดินร่วน และพบผลึกแก้วใส (ไมกา ?) ปะปนในเนื้อดิน ยังพบรากสะแกอยู่บ้างเล็กน้อย แต่ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.50 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

ชั้นดินธรรมชาติที่ 3 สภาพเป็นดินเหนียวมีผลึกแก้วใสแวววาว (ไมกา ?) มีจุดประสีแดง (ออกไซด์ของเหล็ก?) ปะปนในชั้นดิน มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.30 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ 4 สภาพคล้ายชั้นดินที่ 3 คือมีผลึกแก้วใสแต่เป็นจุดประสีเหลือง (ออกไซด์กำมะถัน?) ปะปนในชั้นดิน มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.50 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN

เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ 5 สภาพเป็นดินเหนียว เป็นชั้นดินที่มีร่องรอยของการเผาไหม้ พบเศษถ่านไม้ปะปนทั่วชั้นดิน แต่ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.30 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

ชั้นดินธรรมชาติที่ 6 สภาพเป็นดินเหนียว คล้ายเคยเป็นดินเลนหรือตะกอนมาก่อน มีจุดประสีเหลือง (ออกไซด์ของกำมะถัน?) และผลึกแก้วใส (ไมกา?) ปะปนในชั้นดิน เป็นชั้น STERILE ของ TP.I มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.40 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/1 GRAY

เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

4.1.2 ชั้นดินวัฒนธรรม

ในหลุมขุดค้น TP.I มีเพียงชั้นดินที่ 1 หรือชั้นบนสุดเท่านั้นที่เป็นชั้นดินวัฒนธรรม ซึ่งได้พบโบราณวัตถุ เช่น เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องมุงหลังคาดินเผา และเศษอิฐหัก ปะปนในชั้นดิน โดยเฉพาะชั้นหน้าดินจะพบมากเป็นพิเศษ

จากการที่พบโบราณวัตถุเหล่านี้และการสังเกตจากผังชั้นดินทำให้ทราบว่าชั้นดินที่ 1 คือ การเตรียมพื้นที่ก่อนการสร้างวัดช้าง เป็นเพราะสภาพภูมิประเทศของแหล่งที่ตั้งโบราณสถานวัดช้าง เดิมเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง และตั้งอยู่ริมคลองมเหยงคณ์ เช่นเดียวกับวัดมเหยงคณ์และวัดสีกาสมุด ในฤดูฝนมีน้ำหลากคงจะท่วมพื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมด ดังนั้นในการสร้างวัดจึงต้องมีการยกระดับพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมทั้งต้องมีระบบการระบายน้ำที่ดี เพื่อป้องกันน้ำท่วม จึงต้องมีการขุดคูน้ำโดยรอบพื้นที่วัดช้าง และนำดินที่เกิดจากการขุดคูน้ำนั้นมาถมพื้นที่ เพื่อเตรียมการสร้างวัด ซึ่งก็คือชั้นดินธรรมชาติที่ 1 นั่นเอง

4.1.3 **สรุป**

ผลจากการขุดค้นหลุม TP.I ทำให้ทราบว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ก่อนการสร้างวัดเป็นที่ราบลุ่มหรือเป็นทุ่งนามาก่อน ซึ่งอยู่ในชั้นดินธรรมชาติที่ 2 และไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ในชั้นดินนี้

เมื่อมีการสร้างวัดได้มีการขุดคูน้ำโดยรอบ และนำดินที่ได้จากการขุดคูน้ำมาถมปรับระดับพื้นที่ให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันการถูกน้ำท่วม ซึ่งอยู่ในชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ส่วนโบราณวัตถุที่พบในชั้นดินนี้ คือ เศษกระเบื้องมุงหลังคา เศษอิฐหัก น่าจะเป็นเศษวัสดุที่เหลือจากการก่อสร้างหรือการบูรณะปฏิสังขรณ์แล้วนำมาทิ้งไว้ แต่โบราณวัตถุเหล่านี้ได้พบเป็นจำนวนน้อย จึงไม่สามารถนำมาช่วยกำหนดอายุสมัยของโบราณสถานวัดช้างได้

4.2. หลุมขุดค้นที่ 2 (TEST PIT .II)

หลุมขุดค้นที่ 2 หรือชื่อย่อว่า TP.II เป็นหลุมขุดตรวจเพื่อศึกษาอายุสมัยและโครงสร้างรากฐานของเจดีย์ประธาน ซึ่งจะขุดตรวจติดกับฐานประทักษิณด้านทิศเหนือขององค์เจดีย์ประธาน (ภาพที่ 148) หรืออยู่ในผังหลุมขุดแต่ง N11W2 ขนาดของหลุม 3 X 3 เมตร

เดิมพื้นที่บริเวณนี้ได้รับการขุดแต่งลอกเอาดินที่ทับถมปกคลุมโบราณสถานออกจนหมดถึงพื้นปูอิฐ การขุดตรวจจะรื้อเอาพื้นปูอิฐนี้ออก และขุดลึกลงไป ระดับพื้นที่โดยเฉลี่ยต่ำกว่าระดับเส้นสมมุติประมาณ 50 CM.DT. เมื่อรื้อพื้นปูอิฐออก จะขุดปรับระดับไปที่ 60 CM.DT.โดยประมาณ จากนั้นจึงใช้เทคนิคการขุดค้นชั้นละระดับสมมุติ ระดับชั้นละ 20 เซนติเมตร หลุมขุดค้น TP.II นี้จะมีระดับความลึกจากผิวดินถึงก้นหลุมประมาณ 3.50 เมตร

ผลจากการขุดค้นจะแบ่งเป็นชั้นดินธรรมชาติ และชั้นดินวัฒนธรรมได้ดังนี้

4.2.1 ชั้นดินธรรมชาติ (ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 2 ,ภาพที่ 149-154)

<u>ชั้นดินธรรมชาติที่ 1</u> มีสภาพเป็นดินเหนียวผสมเศษอิฐหักกากปูน ชั้นบนสุดจะมีการปูพื้นอิฐหนาประมาณ 3-4 แผ่นอิฐ พื้นปูอิฐนี้มีลักษณะคล้ายลูกคลื่น คงเป็นเพราะการทรุดตัวของดิน มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.30 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

<u>ชั้นดินธรรมชาติที่ 2</u> มีสภาพเป็นดินเหนียว มีความแน่นแข็ง และพบเศษภาชนะดินเผาเพียงชิ้นเดียวเป็นเนื้อเครื่องดิน ซึ่งน่าจะเป็นชิ้นส่วนของหม้อทะนน มีความหนาของชั้นดินประมาณ 1.00 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

<u>ชั้นดินธรรมชาติที่ 3</u> มีสภาพเป็นดินเหนียวสีดำ มีความแน่นแข็ง คล้ายดินท้องนาเดิม เมื่อขุดออกมาแล้วมีลักษณะคล้ายดินร่วน ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ มีความหนาของชั้นดินประมาณ 1.00 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 2/1 BLACK

เปียก 10 YR 2/1 BLACK

ชั้นดินธรรมชาติที่ 4 มีสภาพเป็นดินเหนียวมีจุดประสีแดง (ออกไซด์ของเหล็ก?) และผลึกแก้วใสแวววาว (ไมกา?) ปะปนในชั้นดิน มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.70 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ 5 คล้ายชั้นดินที่ 4 มีสภาพเป็นดินเหนียวมีจุดประสีเหลือง (ออกไซด์ของก่ามะถัน ?) เป็นชั้น STERILE ของ TP.II มีความหนาของชั้นดินประมาณ 0.50 เมตร

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

4.2.2 ชั้นดินวัฒนธรรม

หลุมขุดค้น TP.II มีชั้นดินวัฒนธรรม คือ ชั้นดินธรรมชาติที่ 1 และ 2 ซึ่งอยู่ในสมัยเดียวกัน กล่าวคือ ชั้นดินธรรมชาติที่ 2 เป็นการนำดินจากการขุดคูคลองมาถมปรับพื้นที่ให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันน้ำท่วม ส่วนชั้นดินธรรมชาติที่ 1 เป็นการปรับระดับชั้นดินธรรมชาติที่ 2 ให้มีความราบเรียบโดยใช้เศษอิฐหักกากปูนและดินโคลนหรือเลน? เป็นวัสดุในการปรับระดับ โดยเฉพาะตำแหน่งที่ต้องการสร้างองค์เจดีย์ประธาน ชั้นดินทั้งสองนี้จะต้องถูกปรับอัดให้แน่นมีความแข็งแรงเป็นพิเศษ พอที่จะรับน้ำหนักกดทับของโครงสร้างองค์เจดีย์ประธาน ซึ่งจะสามารถเห็นได้ชัดเจนจากผนังชั้นดินด้านทิศใต้ ซึ่งเป็นด้านที่ติดกับโบราณสถาน

ส่วนพื้นที่โดยรอบจะรับน้ำหนักเพียงพื้นปูอิฐ การปรับอัดจึงไม่ต้องทำเป็นพิเศษอย่างเช่นตำแหน่งที่สร้างโบราณสถาน โดยสังเกตเห็นได้จากผนังชั้นดินด้านตะวันออก-ตะวันตก และทิศเหนือของหลุม TP.II ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการทรุดตัวของชั้นดินอย่างชัดเจน

4.2.3. สรุป

ผลจากการขุดค้น หลุม TP.II ทำให้ทราบว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ก่อนการสร้างวัดเคยเป็นที่ราบลุ่มหรือทุ่งนามาก่อน ซึ่งจะตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 3 และไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ในชั้นดินนี้ แสดงให้เห็นว่าไม่เคยมีการอยู่อาศัยมาก่อน

เมื่อมีการสร้างวัดเกิดขึ้นจึงมีการขุดคูน้ำโดยรอบและมีการนำดินที่ได้จากการขุดคูน้ำนั้นมาถมปรับระดับพื้นที่ให้สูงขึ้น เพื่อป้องกันน้ำท่วม โดยหลุม TP.II จะตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ 1 และ 2 โดยเฉพาะตำแหน่งที่ต้องการสร้างโบราณสถาน เช่น เจดีย์ประธานจะมีการปรับอัดให้แน่นเป็นพิเศษเพื่อรองรับน้ำหนักที่กดทับของโครงสร้างองค์เจดีย์ ส่วนพื้นที่โดยรอบทั่วไปจะเป็นการปรับอัดธรรมดา เพราะไม่ได้รับน้ำหนักที่กดทับมากอย่างเช่นองค์เจดีย์ประธาน

จะเห็นได้ว่าจากการขุดค้นไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ที่จะสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อกำหนดอายุโบราณสถานได้ จึงเป็นการศึกษาชั้นดินในแต่ละหลุมเพียงเท่านั้น

4.3 หลุมขุดค้นที่ 3 (TEST PIT.III)

หลุมขุดค้นที่ 3 หรือหลุม TP.III เป็นหลุมขุดตรวจเพื่อศึกษาอายุสมัยและโครงสร้างรากฐานของเจดีย์ประธานเช่นเดียวกับหลุม TP.II จะขุดติดกับฐานประทักษิณด้านทิศเหนือขององค์เจดีย์ประธาน หรืออยู่ในผังหลุมขุดแต่ง N7W11-N7W13 (ภาพที่ 155) ขนาดของหลุมขุดตรวจ 2 X 15 เมตร

สภาพพื้นที่ก่อนการขุดตรวจได้มีขุดแต่งลอกเอาดินที่ปกคลุมโบราณสถานออกจนถึงพื้นปูอิฐ ดังนั้นในการขุดตรวจจะรื้อเอาอิฐปูพื้นออก (ภาพที่ 156-157) แล้วขุดลึกลงไปจนถึงชั้น STERILE โดยมีความลึกจนถึงก้นหลุมขุดตรวจประมาณ 3.50 เมตร

ผลการขุดตรวจจะแบ่งเป็นชั้นดินทางธรรมชาติและชั้นดินทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

4.3.1 ชั้นดินทางธรรมชาติ (ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 , ภาพที่ 158-163)

ชั้นดินธรรมชาติที่ I เป็นชั้นบนสุด เป็นพื้นปูอิฐหนาประมาณ 3-4 แผ่นอิฐ (ขนาดอิฐ 15X30X4 เซนติเมตร) พื้นปูอิฐมีการทรุดตัว บางส่วนที่ถูกรื้อทำลายไปกลายเป็นดินเหนียวผสมเศษอิฐหักกากปูน

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ II สภาพเป็นดินเหนียวสีดำ มีความแน่น-แข็ง มีเศษอิฐหักปะปนบ้างเล็กน้อย

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 2/1 BLACK

เปียก 10 YR 2/1 BLACK

ชั้นดินธรรมชาติที่ III สภาพเป็นดินเหนียวสีเทา มีความแน่นแข็ง พบผลึกใสแวววาว (ไมก้า?) ไม่พบโบราณวัตถุ

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN

เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ IIIA ชั้นดินแทรก เป็นดินเหนียวสีดำ มีผลึกแก้วใสแวววาว (ไมก้า?) ปะปน

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN

เปียก 10 YR 3/4 DARK YELLOWISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ IIIB ชั้นแทรก ลักษณะเป็นทรายละเอียดสีน้ำตาล

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ IV ลักษณะเป็นดินเหนียวสีเทา-ดำ มีความแข็งจับตัวกันแน่น มีผลึกไมก้า? ปะปนในชั้นดิน คงเป็นชั้นดินเดิมก่อนมีการสร้างโบราณสถาน ไม่พบโบราณวัตถุ

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

ชั้นดินธรรมชาติที่ V สภาพเป็นดินเหนียวมีจุดประสีแดงหนาแน่น (ออกไซด์ของเหล็ก?) ไม่พบโบราณวัตถุ

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินธรรมชาติที่ VI ลักษณะเป็นดินเหนียวคล้ายชั้นดินที่ V แต่มีจุดประสีเหลืองหนาแน่น (ออกไซด์ของกำมะถัน?) ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ

ค่าสีดิน แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เป็นก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

4.3.2 ชั้นดินทางวัฒนธรรม

หลุมขุดค้นที่ III มีชั้นดินทางวัฒนธรรม คือ ชั้นดินที่ I , II และ III โดยชั้นดินทั้ง 3 ชั้นนี้อยู่ในวัฒนธรรมหรือสมัยเดียวกัน กล่าวคือ

ชั้นดินธรรมชาติที่ III เป็นการนำดินที่เกิดจากการขุดคูคลองรอบวัดช้างมาถมปรับพื้นที่เพื่อยกระดับให้สูงขึ้น จากนั้นจึงใช้ชั้นดินธรรมชาติที่ II ซึ่งเป็นดินโคลนหรือเลน? และเศษอิฐหักกากปูน นำมาถมปรับชั้นดินธรรมชาติที่ III ให้มีความหนาแน่นและราบเรียบเพื่อเตรียมปูพื้นอิฐฉาบปูน ซึ่งตรงกับชั้นดินธรรมชาติที่ I

โดยเฉพาะผนังชั้นดินด้านทิศตะวันตก จะเห็นได้ว่าชั้นดินมีการปรับอัดให้แน่นเป็นพิเศษ เพื่อรองรับน้ำหนักที่กดทับ และป้องกันการทรุดตัวขององค์เจดีย์ประธาน ในขณะที่ผนังชั้นดินอีก 3 ด้าน แสดงให้เห็นว่ามีการปรับอัดอย่างธรรมดา ซึ่งสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนจากการทรุดตัวของพื้นปูอิฐ คงเป็นเพราะคิดว่าน้ำหนักที่กดทับของพื้นปูอิฐมีไม่มากนัก จึงปรับอัดอย่างธรรมดา จึงทำให้พื้นทรุดตัวอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ส่วนโบราณวัตถุที่พบจากหลุมขุดค้นเป็นเพียงเศษภาชนะดินเผา (STONE WARE) เพียง 2-3 ชิ้น มีแหล่งผลิตจากเตาแม่น้ำน้อยและเตาบ้านบางปูน จากที่ได้พบเป็นจำนวนน้อยและตำแหน่งที่พบคือ ระดับผิวดิน (SURFACE) เหนือพื้นปูอิฐ ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้กำหนดอายุของโบราณสถานวัดช้างได้ ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาชั้นดินของหลุมขุดค้น TP.III เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

4.3.3 สรุป

การขุดค้นหลุม TP.III จะมีผลของการขุดค้นเหมือนกับหลุม TP.II ที่อยู่ใกล้กัน คือ ทำให้ทราบว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ก่อนการสร้างวัดจะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มหรือทุ่งนา (ชั้นดินธรรมชาติที่ IV) มาก่อน เมื่อมีการสร้างวัดจึงทำการขุดคูคลองโดยรอบพื้นที่ แล้วนำดินที่เกิดจากการขุดคูคลองดังกล่าวนั้นมาถมปรับยกระดับพื้นที่ให้สูงขึ้น เพื่อทำการสร้างวัดช้าง ตำแหน่งที่ต้องการสร้างโบราณสถานจะมีการถมอัดดินให้แน่นเป็นพิเศษเพื่อป้องกันการทรุดตัวของโบราณสถาน ส่วนพื้นที่โดยรอบจะมีการปรับอัดแบบไม่แน่นมาก แล้วปูอิฐทับเป็นลานวัด ซึ่งต่อมาพื้นปูอิฐจะมีการทรุดตัวเป็นบางแห่ง สาเหตุส่วนหนึ่งคงเกิดจากการปรับอัดดินไม่แน่นในตอนต้นของการสร้างวัดนั่นเอง

ในการขุดค้นครั้งนี้พบโบราณวัตถุเป็นจำนวนน้อยมากเช่นเดียวกับหลุม TP.I และ TP.II ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาชั้นดินของหลุมขุดค้น TP.III เพียงอย่างเดียว

4.4 การขุดตรวจเพื่อหาลำดับอายุสมัยโบราณสถาน

วัดช้างเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งในโบราณสถานกลุ่มอโยธยา แต่ไม่มีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ใดๆ เคยกล่าวถึง ทำให้ไม่สามารถทราบอายุที่แน่นอนของโบราณสถานแห่งนี้ได้ ดังนั้นในการกำหนดอายุลำดับอายุสมัยจึงต้องเป็นการศึกษาจากโบราณสถานโดยตรง ซึ่งดำเนินการขุดตรวจทั้งหมด 6 จุด โดยมีผลของการขุดตรวจในแต่ละจุดดังนี้

4.4.1 ฐานเขียงชั้นล่างสุดด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน (หลุม N9W3)

ขนาดของหลุมขุดตรวจจากการขุดตรวจทำให้ทราบว่าฐานเดิมในเจดีย์ประธานสมัยที่ 1 ทำเป็นชุดฐานปัทม์ แต่มาในสมัยที่ 2 ได้มีการก่อพอกฐานปัทม์ให้เป็นฐานเขียงทรงกลมธรรมดา โดยความสูงของฐานยังคงเดิม

4.4.2 บนลานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน(หลุม N8W2- N8W1)

ไม่พบว่ามีการพอกทับเจดีย์องค์เดิม แต่ทำให้ทราบว่าโครงสร้างขององค์เจดีย์ประธานมีลักษณะเป็นแท่นสี่เหลี่ยมซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางเพื่อรองรับองค์ระฆัง มีผนังของฐานประทักษิณเป็นขอบด้านนอกโดยรอบ ระหว่างแท่นสี่เหลี่ยมกับผนังของฐานประทักษิณจะมีเอ็นยึดลักษณะคล้ายรัศมีออกจากแท่นสี่เหลี่ยมโดยรอบ

4.4.3 ฐานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน

เป็นการเจาะผ่าฐานประทักษิณเข้าไป ไม่พบหลักฐานการพอกทับเป็นเพียงดินเหนียวอัดแน่นเท่านั้น

4.4.4 ซุ้มประตูเดิม (สมัยที่ 1) ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน

เป็นซุ้มประตูทางเข้า-ออก ระหว่างเจดีย์ประธานและพระอุโบสถ ของแนวกำแพงด้านทิศตะวันออกในสมัยที่ 1 แต่ต่อมาในสมัยที่ 2 ซุ้มประตูและแนวกำแพงนี้ได้เลิกใช้ แต่จะสร้างแนวกำแพงและซุ้มประตูขึ้นมาใหม่ โดยขยับจากตำแหน่งเดิมไปทางทิศตะวันตกประมาณ 4 เมตร

4.4.5 แนวกำแพงแก้วด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ

เป็นการขุดตรวจที่แสดงให้เห็นว่าได้มีการสร้างแนวกำแพงใหม่ทับไปบนแนวกำแพงเดิม โดยจะรื้อแนวกำแพงเดิมออก แล้วสร้างกำแพงขึ้นมาใหม่และขยับแนวกำแพงด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถให้ยื่นเข้าไปในแนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธานประมาณ 4 เมตร

4.4.6 บริเวณด้านหน้า (ด้านทิศตะวันออก) ติดกับฐานเขียงของพระอุโบสถ

ไม่พบหลักฐานของการก่อพอกทับเป็นเพียงการอัดดินเหนียวให้แน่นเพื่อรับโครงสร้างของพระอุโบสถเพียงเท่านั้น

นอกจากการขุดตรวจเพื่อหาลำดับอายุสมัยในแต่ละจุดดังกล่าวข้างต้น ยังมีการขุดหลุมทดสอบตามยาว (TRENCH) บริเวณพื้นที่ว่างโดยรอบบริเวณโบราณสถานวัดช้างอีก 6 TRENCH คือ

1. TRENCH ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน
2. TRENCH ด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ
3. TRENCH ด้านทิศตะวันออกของพระอุโบสถ
4. TRENCH ด้านทิศตะวันตกพระอุโบสถ
5. TRENCH ด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน
6. TRENCH ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน

โดย TRENCH ทั้งหมดจะขุดจรดคูคลองที่ล้อมรอบโบราณสถานวัดช้าง แต่จากการขุดตรวจทั้งหมดก็ไม่พบโบราณสถานใดๆ เพิ่มเติม นอกเหนือไปจากสิ่งก่อสร้างที่พบภายในกำแพงแก้วของโบราณสถานวัดช้างดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น

บัญชีโบราณวัตถุ

หลุมขุดค้นที่ I (TEST PIT .I) โบราณสถานวัดช้าง

ลำดับ/ถุงที่	ระดับ (CM.DT.)	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (CM.)			น้ำหนัก (g.)	วัสดุ	แหล่งผลิต	หมายเหตุ
					กว้าง	ยาว	สูง/หนา				
1	50-60	1. ฝาตลับ	เขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ	1	1	1	0.4	5	ดินเผา (PORCELAIN)	เครื่องถ้วยจีน	-
		2. ชิ้นส่วนตุ๊กตา	เคลือบสีฟ้า-ชมพู	1	4	5	0.5	10	ดินเผา (STONE WARE)	บัจจุบัน	เป็นของใหม่
2	50-60	ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา	เป็นกระเบื้องแผ่น	48	-	-	-	630	ดินเผา (EARTHEN WARE)	เตาพื้นเมือง?	-
3	60-70	1. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนลำตัวของไห? มีลายกดประทับและขีดเส้นขนาน ขึ้นรูปด้วยแป้น	1	-	-	1	60	ดินเผา (STONE WARE)	เตาแม่น้ำน้อย	-
		2. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนลำตัวเรียบสีน้ำตาลแดง	1	-	-	0.8	10	ดินเผา (STONE WARE)	เตาแม่น้ำน้อย	-
		3. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนลำตัวของชาม? เคลือบเขียว	1	-	-	1.2	40	ดินเผา (STONE WARE)	แหล่งเตาสุโขทัย	-
4	60-70	ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา	เป็นกระเบื้องแผ่น	48	-	-	-	520	ดินเผา (EARTHEN WARE)	เตาพื้นเมือง?	-
5	70-80	ชิ้นส่วนกระเบื้องมุงหลังคา	เป็นกระเบื้องแผ่น	20	-	-	-	250	ดินเผา (EARTHEN WARE)	เตาพื้นเมือง?	-
6	270-290	ถ่านไม้	เป็นเศษของถ่านไม้ที่เกิดจากการเผาไหม้	-	-	-	-	180	ถ่าน	-	-

บัญชีโบราณวัตถุ
หลุมขุดค้นที่ II (TEST PIT .II) โบราณสถานวัดช้าง

ลำดับ/ถุงที่	ระดับ (CM.DT.)	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (CM.)			น้ำหนัก (g.)	วัสดุ	อายุ	หมายเหตุ
					กว้าง	ยาว	สูง/หนา				
1		เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนปากของหม้อทะนน ? ขึ้นรูปด้วยแป้นเนื้อดินสีส้ม	5	-	-	-	80	ดินเผา (EARTHEN WARE)	เตาแม่น้ำน้อย	-

บัญชีโบราณวัตถุ
หลุมขุดค้นที่ III (TEST PIT .III) โบราณสถานวัดช้าง

ลำดับ/ถุงที่	ระดับ (CM.DT.)	ชื่อโบราณวัตถุ	รายละเอียด	จำนวน (ชิ้น)	ขนาด (CM.)			น้ำหนัก (g.)	วัสดุ	อายุ	หมายเหตุ
					กว้าง	ยาว	สูง/หนา				
1	50-70	1. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนก้นของกระปุก ขึนรูปด้วยแป้น เนื้อดินสีส้ม	1	-	-	0.5	40	ดินเผา (EARTHEN WARE)	เตาพื้นเมือง	-
		2. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนลำตัวของโคมไฟเจาะรู เนื้อดินสีเทา	1	-	-	1	20	ดินเผา (STONE WARE)	เตาแม่น้ำน้อย	
		3. เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนก้นของไห? ไม่ตกแต่งลวดลายใดๆ เนื้อดินสีน้ำตาล-เทา	1	-	-	1.2	60	ดินเผา (STONE WARE)	เตาแม่น้ำน้อย	
2	90-110	เศษภาชนะดินเผา	เป็นส่วนลำตัวของไห ไม่พบลวดลายใดๆ เนื้อดินสีเทา	1	-	-	1.5	110	ดินเผา (STONE WARE)	เตาบ้านบางปูน	

บทที่ 5
การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ

5.1 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

จากการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างทำให้ทราบว่าเจดีย์ประธานวัดช้างเดิมเคยเป็นเจดีย์ช้างล้อมมาก่อนเช่นเดียวกับเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ซึ่งตั้งอยู่คู่กัน คติการสร้างช้างล้อมหรือช้างค้ำเจดีย์นิยมสร้างกันมากในศิลปะสุโขทัย ส่วนในศิลปะอยุธยา พบเพียง 2 องค์ คือ ที่วัดมเหยงคณ์ และวัดช้าง และพบว่ามีการสร้างเจดีย์สิงห์ล้อมอีก 2 วัด คือ เจดีย์ประธานวัดธรรมิกราช และวัดแม่นางปลื้ม โดยเชื่อว่าเจดีย์ทั้ง 4 องค์นี้น่าจะมีอายุการสร้างอยู่ในสมัยเดียวกัน คือ สมัยอยุธยาตอนต้น

คติการสร้างเจดีย์ทรงระฆังที่มีช้างล้อมน่าจะมีการทำขึ้นเนื่องในความหมายของศาสนาเพราะช้างเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อทางศาสนามาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว และยังเป็นสัตว์ที่เกี่ยวกันกับพุทธประวัติเป็นอันมาก

ประติมากรรมรูปช้างได้พบครั้งแรกในศิลปะอินเดียโบราณที่เมืองโมเหนโจดาโร และเมืองฮารัปปา เป็นประติมากรรมขนาดเล็กใช้เป็นที่ประทับตรา การทำรูปช้างในครั้งนี้คงจะยังไม่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อเกี่ยวแต่อย่างใด แต่คงจะทำขึ้นเพราะเป็นสัตว์ในท้องถิ่นและเป็นสัตว์ที่สำคัญในการใช้แรงงาน เพราะนอกจากพบภาพสลักรูปช้างแล้ว ยังมีการสลักเป็นรูปสัตว์อื่นๆ อีก คือ กระบือ และโค เป็นต้น [40]

สำหรับประติมากรรมรูปช้างที่นำมาประกอบเจดีย์ที่เก่าที่สุดนั้นคือ ที่สถูปสาญจี ในแคว้นโคปาล ทางภาคกลางของประเทศอินเดีย สถูปนี้สร้างขึ้นราว พ.ศ. 400-500 [41] เป็นภาพพุทธประวัติตอนปางประสูติ ลักษณะเป็นภาพสลักนูนต่ำที่โตรณะหรือประตูทางเข้า

นอกจากนี้ยังมีภาพสลักรูปช้างที่เสาหินของพระเจ้าอโศกมหาราช ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 3 ลักษณะของเสานี้ตรงเท้าสิงโตทั้ง 4 จะมีวงล้อ 4 วง ระหว่างวงล้อแต่ละวงได้มีการจำหลักเป็นรูปสัตว์ในช่วงล้อละตัว มีรูปช้าง ม้า สิงห์ และโค รวม 4 ตัว เสาเหล่านี้มีความหมายแห่งพระจักรพรรดิ ถือเป็นรัตนประการหนึ่งของของกษัตริย์ด้วย [42] สัตว์เหล่านี้น่าจะสัตว์ประจำทิศ มากกว่าคติความเชื่อทางศาสนา

ส่วนการสร้างช้างล้อมประดับที่ฐานเจดีย์พบครั้งแรกในศิลปะลังกาที่พระเจดีย์ชัย หรือสถูปรุวันเวลิ ซึ่งสร้างโดยพระเจ้าทุฏฐคามณี (161-197 ปีก่อนคริสต์กาล) เพื่อบรรจุพระธาตุ 1 ใน 8 ส่วนของพระพุทธองค์ และเป็นอนุสรณ์สถานของพระองค์ครั้งพระองค์ทรงชนช้างชนะพระเจ้าเอฬาร แห่งทมิฬ แต่สถูปสร้างเสร็จสมบูรณ์รวมทั้งมีหัตถีปราการ (ช้างล้อม) ในสมัยพระเจ้าสัทธาติสสะ (137-119 ปีก่อนคริสต์กาล) [43] สถูปที่มีช้างล้อม

---

[40] ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, **ศิลปะอินเดีย เล่ม 1** (กรุงเทพฯ : ศึกษาภัณฑ์พานิชย์, 2510), หน้า 36.

[41] เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

[42] เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

[43] วิไลรัตน์ ยังรอต, "สถูปที่มีหัตถีปราการในศรีลังกา" **นิตยสารศิลปากร** ปีที่ 38 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน,2538), หน้า 31.

ประดับตรงส่วนฐาน นอกจากสถูปรุวันเวลิแล้ว ก็ยังมีสถูปอภัยคีรีที่สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าวัฏฏคามณี (103-102 ปีก่อนคริสต์กาล) และได้รับการสร้างเสริมให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้ใหญ่โตกว่างสถูปรุวันเวลิ โดยพระเจ้ากรมพาหุที่ 1 (ค.ศ.112-114) ส่วนอีกแห่งหนึ่งได้แก่ สถูปมหิยังคณะ ที่ประดูลละ [44]

เจดีย์หรือสถูปในศิลปะลังกาที่กล่าวไว้ข้างต้นเชื่อกันว่าเป็นต้นแบบของเจดีย์ช้างล้อมที่พบในประเทศไทย โดยผ่านคณะสงฆ์ศรีลังกา ซึ่งนำพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ เข้ามาเผยแพร่ยังนครศรีธรรมราช ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระยาศรีธรรมมาโศกราช แห่งราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราช [45] หลักฐานที่สำคัญคือวัดพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆัง มีการทำประติมากรรมรูปช้างประดับที่ฐานเจดีย์ ลักษณะเป็นช้างโผล่มาจากซุ้มปรกเพียงครึ่งตัว อีกแห่งหนึ่งคือ เจดีย์ที่วัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งเจดีย์องค์นี้น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากนครศรีธรรมราชอีกทอดหนึ่ง เพราะเป็นเจดีย์ที่มีขนาดเล็ก [46]

ในสมัยสุโขทัยมีหลักฐานอย่างแน่ชัดว่ารับเอาพุทธศาสนามาจากนครศรีธรรมราช ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง โดยยอมรับให้พระสงฆ์จากนครศรีธรรมราชเข้ามาเป็นผู้นำฝ่ายสงฆ์ ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวว่า

"มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกแต่ศรีธรรมราชมา" [47]

มหาเถรสังฆราชปราชญ์องค์นี้น่าจะนำเอาแนวคิดรูปแบบสถาปัตยกรรมเจดีย์ช้างล้อมขึ้นมาสร้างที่เมืองสุโขทัย ซึ่งจากศิลาจารึกหลักที่ 1 ได้กล่าวถึงการสร้างเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัยไว้ว่า

"1207 ศกปีกุน ให้ขุดเอาพระธาตุทั้งหลายเห็น กระทำบำเรอแก่พระธาตุได้เดือนหกวัน แล้วจึงเอาฝังลงในกลางเมืองศรีสัชนาลัย โปรดให้ก่อพระเจดีย์เหนือพระธาตุนั้นเป็นเวลา 6 ปี จึงก่อพระเจดีย์เสร็จ" [48]

ซึ่งวัดนี้กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่าเป็นวัดที่ในศิลาจารึกสุโขทัยกล่าวว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงสร้างประดิษฐานพระธาตุไว้ใน พ.ศ. 1829 [49] สำหรับในสมัยสุโขทัยปรากฏว่ามีการสร้างเจดีย์ที่มีช้างล้อมทั้งหมดดังนี้ [50]

---

[44] เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

[45] ประทีป ชุมพล, **นครศรีธรรมราช : ตำนาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์** (กรุงเทพฯ : ชัยสยามพริ้นติ้งกรุ๊พ, 2536), หน้า 66.

[46] อนันต์ ชูโชติ , **เจดีย์วัดช้างรอบ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร** , สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523, หน้า 8.

[47] คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1** (กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2521), หน้า 22.

[48] เรื่องเดียวกัน,หน้า 25.

[49] **รายงานการสำรวจและขุดแต่งบูรณะโบราณวัตถุสถานเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ. 2508-2512**, คณะกรรมการปรับปรุงบูรณะโบราณสถานจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร จัดพิมพ์ในโอกาสวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช วันที่ 16 พฤศจิกายน 2512, หน้า 31.

[50] อนันต์ ชูโชติ ,เรื่องเดิม, หน้า 3.

เจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย มีช้าง 39 เชือก

เจดีย์ช้างล้อม เมืองสุโขทัย มีช้าง 36 เชือก

เจดีย์ช้างล้อม เมืองสุโขทัย มีช้าง 24 เชือก

เจดีย์วัดวัดเจดีย์สี่ห้อง เมืองสุโขทัย มีช้าง 24 เชือก

เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร มีช้าง 68 เชือก

เจดีย์วัดพระแก้ว เมืองกำแพงเพชร มีช้าง 32 เชือก

เจดีย์วัดช้าง เมืองกำแพงเพชร มีช้าง 18 เชือก

ในสมัยอยุธยาจากเดิมเข้าใจว่ามีเจดีย์ช้างล้อมเพียงแห่งเดียว คือ เจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ โดยมีช้างทั้งหมด 80 เชือก แต่จากการขุดแต่งวัดช้าง ได้พบหลักฐานใหม่ว่าแต่เดิมเคยมีช้างล้อมประดับที่ฐานเจดีย์เช่นเดียวกับวัดมเหยงคณ์ ไม่ทราบจำนวนช้างที่แน่ชัด แต่จากขนาดของฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานวัดช้างซึ่งมีความกว้างกว่าเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ประมาณ 3 เมตร แต่ลำตัวช้างที่พบมีขนาดใกล้เคียงกับวัดมเหยงคณ์ คือ ลำตัวกว้างโดยเฉลี่ย 60-65 เซนติเมตร จากสัดส่วนดังกล่าว ทำให้พอจะสันนิษฐานได้ว่าจำนวนช้างที่ล้อมรอบเจดีย์ประธานวัดช้างน่าจะมีจำนวนมากกว่าเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ประมาณด้านละ 2 เชือก โดยมีช้างประดับฐานประมาณ 88 เชือก

โบราณสถานวัดช้างน่าจะเป็นโบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่บริเวณนี้ แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่าไม่เคยมีเอกสารใดๆ กล่าวถึงวัดช้าง ส่วนมากจะกล่าวถึงแต่วัดมเหยงคณ์ ซึ่งเป็นวัดที่อยู่คู่กันถัดไปทางเหนือของวัดช้าง มีพงศาวดารหลายเล่มที่กล่าวถึงการสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์

พงศาวดารเหนือ

" จุลศักราช 671 ปีเถาะ เอกศก พระองค์ทรงสร้างวัดกุฎีดาววัด 1 พระอัครมเหสีทรงสร้างวัดมเหยงคณ์วัด 1 " [51]

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

"ศักราช 800 มะเมียศก (พ.ศ.1981) ครั้งสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า สร้างวัดมเหยงคณ์ " [52]

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ระบุข้อความ

"ศักราช 786 ปีมะโรงฉอศก (พ.ศ.1967) สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า สร้างวัดมเหยงคณ์ สมเด็จพระราเมศวรเจ้าผู้เป็นพระราชกุมารท่านเสด็จไปเมืองพิษณุโลก ครั้งนั้นเห็นน้ำพระเนตรพระพุทธเจ้าชินราชตกออกเป็นโลหิต" [53]

---

[51] **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ และฉบับกรมพระปรมานุชิตฯ และพงศาวดารเหนือ ฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 2** (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504), หน้า 216-217.

[52] **คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์** (พระนคร : คลังวิทยา, 2510), หน้า 447.

[53] **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด)** (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507), หน้า 11.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับความสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ระบุข้อความสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ บันทึกถึงเหตุการณ์ปฏิสังขรณ์วัดและการฉลองเป็นงานใหญ่ มีมหรสพสมโภชดังนี้

" ในปี ฉลู เอกศก (พ.ศ. 2252) นั้น มีพระราชบริหารให้ช่างปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์ เสด็จพระราชดำเนินไปให้ช่างทำการวัดเนืองๆ บางทีก็เสด็จอยู่ที่ตำหนักริมวัดมเหยงคณ์ได้เดือนหนึ่งบ้างสองเดือนบ้าง ว่าราชการอยู่ในที่นั้น สามปีเศษ วัดนั้นจึงสำเร็จบริบูรณ์ "

" ในปี มะเส็ง เบญจศกนั้น (พ.ศ. 2256) ในฉลองวัดมเหยงคณ์ทรงพระราชศรัทธา บำเพ็ญพระราชกุศลเป็นอันมาก ทรงพระราชทานเครื่องบริขาร และวัตถุทานต่างๆ แด่พระสงฆ์ 1,000 ตามพระราชประเพณีแต่ก่อน มีการมหรสพสมโภช 7 วัน เสร็จบริบูรณ์การฉลองนั้น " [54]

ระยะเวลาการสร้างวัดมเหยงคณ์ ที่ปรากฏหลักฐานในพงศาวดาร คือ ราว พ.ศ. 1981 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) กษัตริย์ลำดับที่ 7 แห่งกรุงศรีอยุธยา และถูกบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในราว พ.ศ. 2252 หรือรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ กษัตริย์ลำดับที่ 30 แห่งกรุงศรีอยุธยา

จะเห็นได้ว่าไม่มีพงศาวดารเล่มใดกล่าวถึงวัดช้าง ดังนั้นในการกำหนดอายุการสร้างโบราณสถานวัดช้าง จึงต้องอ้างอิงถึงระยะเวลาการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์ เพราะหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมของวัดช้างกับวัดมเหยงคณ์มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันหรืออาจเรียกได้ว่าเป็น "วัดคู่แฝด" ที่ตั้งอยู่คู่กัน

หลักฐานสำคัญ คือ เจดีย์ประธานที่มีช้างล้อมของวัดมเหยงคณ์ และเจดีย์ประธานวัดช้าง ซึ่งจากการขุดแต่งทำให้ทราบว่าเดิมเคยมีช้างล้อมเช่นเดียวกับวัดมเหยงคณ์ รวมทั้งแผนผังของวัดมเหยงคณ์ในสมัยที่ 1 จะมีรูปแบบเหมือนกับแผนผังวัดช้างสมัยที่ 1 ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งของเจดีย์ประธาน เจดีย์ประจำมุม หรือพระวิหาร (?) เพียงแต่ว่าขนาดของเจดีย์ประธานวัดช้างจะมีขนาดใหญ่กว่าเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์เท่านั้น

ในการสร้างวัดช้าง ยังเป็นที่น่าสงสัยว่าใครเป็นผู้สร้าง ถ้าสังเกตจากขนาดของเจดีย์ประธานที่มีขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นว่าวัดช้างน่าจะมีความสำคัญพอๆ กับวัดมเหยงคณ์ หรืออาจจะมากกว่าก็เป็นได้ ผู้ที่สร้างวัดช้างจึงน่าจะเป็นพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับที่สร้างวัดมเหยงคณ์

จากหลักฐานที่พบในปัจจุบัน สามารถสันนิษฐานความเป็นไปได้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 วัดช้างถูกสร้างขึ้นมาพร้อมๆ กับวัดมเหยงคณ์ เป็นวัดคู่กัน โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) เพราะมีรูปแบบและแผนผังที่เหมือนกัน

กรณีที่ 2 วัดช้างถูกสร้างขึ้นโดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ในกรณีนี้วัดช้างอาจสร้างขึ้นเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. 1991-2031) หรือหลังจากมีการสร้างวัดมเหยงคณ์มาแล้ว 10-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน แต่ไม่น่าจะสร้างขึ้นพร้อมกับวัดมเหยงคณ์ เพราะเมื่อตอนสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 สร้างวัดมเหยงคณ์ พระองค์ยังดำรงฐานะเป็นพระราชโอรส จึงไม่น่าที่จะสร้างเจดีย์ประธานวัดช้างให้ใหญ่กว่าเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ที่พระราชบิดาของพระองค์ทรงสร้าง

---

[54] **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ และฉบับกรมพระปรมานุชิตฯ และพงศาวดารเหนือ ฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 2** (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504), หน้า 373.

รัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่อีกองค์หนึ่งของกรุงศรีอยุธยา พระองค์เคยเสด็จขึ้นไปเสวยราชย์อยู่ ณ เมืองพิษณุโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2006 นับแต่นั้นเป็นต้นมา อิทธิพลแบบสุโขทัยก็แพร่ลงมายังกรุงศรีอยุธยามากขึ้นกว่าแต่ก่อน พระสถูปอันเป็นหลักของพระอารามก็มักสร้างเป็นพระเจดีย์ทรงลังกา ซึ่งมีอยู่ที่เมืองสุโขทัยเป็นพื้น เป็นต้นว่าพระเจดีย์ใหม่ 3 องค์ ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ [55] จะเห็นได้ว่าเจดีย์ประธานวัดช้างก็มีขนาดใกล้เคียงกับเจดีย์ 3 องค์วัดพระศรีสรรเพชญ์ จึงเป็นไปได้ว่าวัดช้างน่าจะถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยมีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย(วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย, วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย,วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร)และอาจเป็นต้นแบบของเจดีย์ 3 องค์วัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งสร้างขึ้นในภายหลังจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จสวรรคตแล้ว

ส่วนการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดช้าง ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่ามีการบูรณะในสมัยใด มีเพียงหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุบางชิ้นที่พบจากการขุดแต่ง เช่น ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่เป็นปูนปั้นรูปฐานสิงห์แบบยืดสูงคล้ายกับฐานสิงห์ที่ประดับสถาปัตยกรรมภายในวัดมเหยงคณ์และวัดกุฎีดาว ซึ่งมีประวัติการบูรณะปฏิสังขรณ์ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ใน พ.ศ. 2252-2256 [56] และพระพิมพ์ดินเผาที่เป็นพระพุทธรูปยืนทรงเครื่องใหญ่อยู่ภายในซุ้มเรือนแก้วจำนวน 2 ชิ้น อันมีรูปแบบที่นิยมสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย [57] จึงจะพอสันนิษฐานได้ว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดช้างในสมัยที่ 2 นี้น่าจะเกิดขึ้นในราวสมัยอยุธยาตอนปลาย ราว พ.ศ. 2172-2310

5.2 รูปทรงสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม

โบราณสถานวัดช้างทั้งหมดที่พบภายหลังการขุดแต่ง คือ

5.2.1 เจดีย์ประธาน

5.2.2 พระอุโบสถ

5.2.3 เจดีย์ราย (เจดีย์ประจำมุม)

5.2.4 แนวกำแพงวัด

โดยทั้งหมดอยู่ในสภาพพังทลายเป็นอย่างมาก แต่ยังพอมีหลักฐานทางสถาปัตยกรรมหลงเหลืออยู่บ้าง ทำให้สามารถสันนิษฐานรูปทรงทางสถาปัตยกรรมในแต่ละองค์ได้ดังนี้

---

[55] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตรจารย์หม่อมเจ้า, **ศิลปะในประเทศไทย** ,พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534), หน้า 36.

[56] **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับฉบับกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และฉบับกรมพระปรมานุชิตชิโนรส และพงศาวดารเหนือฉบับพระวิเชียรปรีชา(น้อย) เล่ม 2** (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504), หน้า 373.

[57] สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า, **ศิลปะในประเทศไทย** .พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด, 2534), หน้า 33.

5.2.1 เจดีย์ประธาน

จากการขุดแต่งและการขุดตรวจสอบฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก และฐานเขียงทรงกลมชั้นล่างสุดขององค์เจดีย์ด้านทิศเหนือ ประกอบกับหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมที่เหลืออยู่ เช่น มีการพอกทับบัวปากระฆังเดิมแล้วปั้นบัวปากระฆังใหม่ โดยให้อยู่ในระดับต่ำกว่าตำแหน่งเดิมประมาณ 0.70 เมตร หรือ การก่อพอกทับชุดฐานบัวล่างสุดให้กลายเป็นฐานเขียง

จากหลักฐานดังกล่าวทำให้สามารถสันนิษฐานรูปทรงขององค์เจดีย์ประธานวัดช้าง ออกเป็น 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมมีประติมากรรมรูปช้างและกรอบซุ้มประดับโดยรอบ ที่บันไดทางขึ้นสู่ลานประทักษิณทั้ง 4 ด้าน มีประติมากรรมรูปสิงห์นั่งและยักษ์ยืนถือกระบอง (?) ทำหน้าที่เป็นทวารบาลเฝ้าศาสนสถานอยู่ที่เชิงบันไดทั้งสองข้าง ลานประทักษิณปูอิฐฉาบปูน มีแนวกำแพงเตี้ยๆ ล้อมทั้ง 4 ด้าน(แผนผังที่24-25)

เหนือลานประทักษิณเป็นองค์เจดีย์ประธานทรงระฆังกลม โดยมีองค์ประกอบจากส่วนฐานสู่ยอดดังนี้ ฐานล่างสุดเป็นชุดฐานบัว อันประกอบด้วยชุดฐานบัวสูงประมาณ 1.60 เมตร เหนือขึ้นไปเป็นชุดฐานบัวลูกฟักซ้อนกัน 2 ชุด โดยฐานแต่ละชุดจะมีลูกฟัก 2 ชั้น จากชุดบัวลูกฟักชั้นบนจนถึงบัวปากระฆังหลักฐานได้ชำรุดหักหายไป สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นมาลัยเถาซ้อนกัน 3 ชั้น จากนั้นจึงเป็นส่วนของบัวปากระฆัง องค์ระฆังกลม บัลลังก์สี่เหลี่ยม ก้านฉัตรซึ่งมีการประดับลูกแก้วอกไก่ซ้อนกัน 2 ชั้น และปล้องไฉนตามลำดับ ส่วนยอดซึ่งน่าจะเป็นปลียอดและเม็ดน้ำค้างได้ชำรุดหักหายไป

สมัยที่ 2 เป็นสภาพขององค์เจดีย์ที่เห็นในปัจจุบันอันเกิดจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยได้มีการนำประติมากรรมปูนปั้นต่างๆ ที่ประดับองค์เจดีย์ออกจนหมด โดยพบว่าประติมากรรมรูปช้างและกรอบซุ้มที่ชำรุดแตกหักส่วนใหญ่ จะถูกนำไปถมปรับระดับพื้นที่ภายในเขตกำแพงด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ และด้านนอกของซุ้มประตูบริเวณกำแพงวัดด้านตะวันตกของเจดีย์ประธาน ส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์และสิงห์ก็พบว่าได้ถูกนำออกไปจากตำแหน่งที่ตั้งเดิมในระยะแรกสร้างเช่นกัน โดยพบตกอยู่บริเวณโดยรอบองค์เจดีย์ประธาน(แผนผังที่ 26-27)

องค์เจดีย์ได้มีการบูรณะด้วยการก่ออิฐพอกทับองค์ประกอบขององค์เจดีย์เพียงบางส่วนได้แก่ ชุดฐานบัวที่อยู่เหนือลานประทักษิณให้กลายเป็นฐานเขียงทรงกลม และมีการก่อพอกทับบัวปากระฆังเดิมให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ระฆัง และปั้นบัวปากระฆังขึ้นใหม่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าเดิมประมาณ 0.70 เมตร ทำให้องค์ระฆังดูสูงเพรียวมากขึ้น ส่วนบัลลังก์และปล้องไฉนในปัจจุบันไม่พบหลักฐานว่ามีการบูรณะ

5.2.2 พระอุโบสถ

เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน จากการขุดแต่งและขุดตรวจพบว่าพระอุโบสถนี้มีร่องรอยว่าเคยได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาแล้วเช่นเดียวกับเจดีย์ประธาน ทำให้สามารถสันนิษฐานรูปทรงทางสถาปัตยกรรม แบ่งออกได้เป็น 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 สันนิษฐานว่าอาคารที่เห็นอยู่ในปัจจุบันน่าจะเป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นในระยะแรกสร้างวัด สันนิษฐานว่าอาจทำหน้าที่เป็นพระวิหาร มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐสอปูนขนาด 6 ห้องเสา แผนผังอาคารเป็นรูปสี่

เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10.50 X 19.20 เมตร มีการทำบันไดทางขึ้นสู่ประตูที่ผนังสกัดหน้า-หลังด้านละ 2 ช่อง ที่ผนังด้านยาวด้านนอกของอาคารมีการทำพาไลปีกนก รองรับหลังคาของพาไลด้วยแถวเสาสี่เหลี่ยมจำนวนด้านละ 7 ต้น ภายในอาคารปูพื้นอิฐฉาบปูน มีแถวเสา 8 เหลี่ยมรองรับโครงสร้างหลังคาที่เป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วย และมีฐานชุกชีขนาด 4 X 5 เมตร ประดิษฐานพระประธานอยู่ทางด้านหลังของอาคาร(แผนผังที่ 28,29,30)

สมัยที่ 2 จากการขุดแต่งพบว่างานปฏิสังขรณ์ในสมัยนี้อาคารได้เปลี่ยนเป็นพระอุโบสถ เป็นการทำพื้นภายในพระอุโบสถขึ้นใหม่ สามารถเห็นได้จากระดับพื้นของพระอุโบสถและฐานชุกชีประดิษฐานพระประธานเป็นลักษณะพื้นปูอิฐแล้วฉาบปูนทับ เหมือนกันทั้ง 2 สมัย โดยการปูพื้นอิฐอาคารสมัยที่ 2 จะทับบนเศษวัสดุของอาคารในสมัยที่ 1 เช่น เศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้องมุงหลังคา กล่าวคือระดับพื้นของพระอุโบสถสมัยที่ 2 จะอยู่สูงว่าพื้นพระอุโบสถสมัยที่ 1 ประมาณ 0.70 เมตร และได้มีการก่อขยายฐานชุกชีเดิมให้ใหญ่ขึ้นเป็นขนาด 4 X6 เมตร

ส่วนผนังทั้ง 4 ด้านน่าจะเป็นผนังเดิมในสมัยที่ 1 เพียงแต่มีการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดและฉาบปูนทับขึ้นมาใหม่ หลังคาของอาคารซึ่งเป็นส่วนที่ชำรุดได้ง่ายที่สุด เนื่องจากเป็นโครงสร้างที่ทำจากไม้ก็น่าจะมีการซ่อมแซมหรือทำขึ้นมาใหม่ในสมัยที่ 2 นี้เช่นกัน มุงหลังคาด้วยกระเบื้องกาบกล้วย ไม่มีกระเบื้องเชิงชาย แต่ใช้วิธีพอกปูนทับชายกระเบื้องแผ่นสุดท้ายในแต่ละตับของหลังคา โดยปูนที่พอกทับมีลักษณะเป็นทรง 3 เหลี่ยม คล้ายกระเบื้องเชิงชายของจริง เพียงแต่ไม่มีลวดลายประดับเท่านั้น(แผนผังที่ 28,29,31)

5.2.3 เจดีย์ราย

จากการขุดแต่งได้พบเจดีย์รายทั้งหมด 3 องค์ ซึ่งแต่ละองค์ทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุมขององค์เจดีย์ประธานวัดช้าง โดยจะพบเจดีย์รายในตำแหน่งประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ และมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามลำดับ

ส่วนเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จากการขุดตรวจไม่พบหลักฐานการสร้าง แต่ตามหลักสมมาตรหรือแบบแผนผังทางสถาปัตยกรรมควรจะมีเจดีย์ประจำมุมครบทั้ง 4 มุม สันนิษฐานว่าอาจยังไม่ได้สร้างถูกรื้อทำลายออกไปจนหมด ทำให้ไม่เหลือหลักฐานใดๆ ให้ศึกษา

จากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่พบจากเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือและเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ พอจะยืนยันได้ว่าเจดีย์รายทั้งหมดมีรูปทรงที่เหมือนกัน คือ เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมบนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส แต่องค์เจดีย์ทั้งหมดอยู่ในสภาพพังทลาย ทำให้ไม่สามารถทราบรายละเอียดที่แน่ชัดขององค์เจดีย์รายได้ จากการสันนิษฐานรูปทรงขององค์เจดีย์รายทั้งหมด น่าจะคล้ายกับรูปทรงขององค์เจดีย์ประธาน คือ มีฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 12 X 12 เมตร มีบันไดทางขึ้นเพียงด้านเดียว คือ ด้านทิศตะวันออก ส่วนฐานขององค์เจดีย์น่าจะเป็นฐานเขียงทรงกลมซ้อนกัน 3 ชั้น แล้วเป็นชุดฐานบัวลูกฟัก (?) -ชั้นมาลัยเถา-บัวปากระฆัง-องค์ระฆังทรงกลม-บัลลังก์รูปสี่เหลี่ยม-ก้านฉัตร-ปล้องไฉน-ปลียอด และเม็ดน้ำค้าง ตามลำดับ (แผนผังที่ 32)

ส่วนภายในขององค์ระฆังจะมีการทำเป็นห้องคูหาหรือกรุรูปสี่เหลี่ยม บริเวณกึ่งกลางของผนังแต่ละด้านจะเจาะช่องเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป (?)

เพราะสาเหตุจากการพังทลายขององค์เจดีย์ราย ทำให้ไม่พบหลักฐานใดที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์รายเหล่านี้ แต่สันนิษฐานว่าเจดีย์รายดังกล่าวน่าจะได้รับการบูรณะซ่อมแซมในคราวเดียวกับการบูรณะเจดีย์ประธานและพระอุโบสถ

5.2.4 แนวกำแพงวัด

แนวกำแพงวัดที่พบจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธาน และแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถ โดยแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถนี้จะได้รับการบูรณะในสมัยที่ 2 รูปทรงสันนิษฐานของกำแพงแต่ละสมัย มีดังนี้

สมัยที่ 1 แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธานมีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละประมาณ 90 เมตร มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 4 ด้าน ประตูทางเข้ากว้างประมาณ 1.20 เมตร มุมกำแพงทั้ง 4 มุมมีการทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ประดับ ส่วนแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 22 X 50 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.50 เมตร จะมีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางของกำแพงทั้ง 4 ด้าน โดยด้านทิศตะวันตกจะใช้ทางเข้า-ออกเดียวกับซุ้มประตูของกำแพงส่วนที่ล้อมเจดีย์ประธาน

สมัยที่ 2 คือแนวกำแพงล้อมพระอุโบสถที่สร้างขึ้นมาใหม่ โดยได้ทับบางส่วนของกำแพงวัดในสมัยที่ 1 ไว้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นกำแพงเตี้ยๆ มีประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงด้านตะวันออกและด้านตะวันตกด้านละ 1 ประตู โดยกำแพงสมัยนี้ นอกเหนือจากการเป็นกำแพงล้อมพระอุโบสถแล้ว จะทำหน้าที่เป็นคันกั้นดินในการถมดินปรับระดับพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถให้สูงขึ้นอีกด้วย

บทที่ 6

สรุป

โบราณสถานวัดช้าง ตั้งอยู่ ณ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ริมคลองมเหยงคณ์เช่นเดียวกับวัดมเหยงคณ์ที่อยู่ไปทางทิศเหนือประมาณ 300 เมตร (มีตำหนักมเหยงคณ์คั่นกลาง) เป็นโบราณสถานร้างไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา มีคูน้ำโบราณล้อมรอบโดยเฉพาะด้านทิศตะวันตกใช้คลองมเหยงคณ์เป็นคูน้ำแทน

จากการขุดแต่งลอกเอาดินที่ปกคลุมโบราณสถานวัดช้างออกจนหมด ทำให้สามารถศึกษารูปแบบและแผนผังของโบราณสถานแห่งนี้ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 ผลจากการขุดแต่งโบราณสถาน

สิ่งก่อสร้างของวัดช้างตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงวัดซึ่งสร้างให้เป็นแนวขนานไปรูปแบบของอาคารหลักของผัง แผนผังของวัดช้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีการวางตำแหน่งพระอุโบสถและเจดีย์ประธานซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมหลักของผัง ตั้งเรียงกันจากทางทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตก ตามลำดับ ที่มุมของเจดีย์ประธานมีเจดีย์รายเป็นเจดีย์ประจำมุมในแต่ละมุม ซึ่งเหลือหลักฐานให้เห็นเพียง 3 องค์ คือ มุมตะวันตกเฉียงเหนือ ตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ ตามลำดับ ส่วนมุมตะวันออกเฉียงเหนือสันนิษฐานว่าอาจยังมิได้สร้างหรือถูกรื้อทำลายออกไปจนหมดไม่เหลือหลักฐานใดๆ ให้ศึกษา เจดีย์ประธานและเจดีย์ประจำมุม 3 องค์นี้จะถูกล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางของกำแพงแต่ละด้าน และทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์มีบริเวณมุมกำแพง

ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานเป็นตำแหน่งที่ตั้งของพระอุโบสถ ซึ่งมีแผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานเสมารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบทั้ง 8 ทิศ และจะมีกำแพงวัดล้อมรอบพระอุโบสถอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งกำแพงนี้ในสมัยแรกจะก่อแค่เชื่อมกับกำแพงของเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก มีซุ้มประตูทางเข้า 4 ซุ้ม โดยทางเข้าด้านทิศตะวันตกจะใช้ประตูทางเข้า-ออกร่วมกันกับแนวกำแพงของเจดีย์ประธาน แต่มาในสมัยที่ 2 กำแพงที่ล้อมพระอุโบสถนี้จะก่อยื่นเลยเข้าไปในกำแพงขององค์เจดีย์ประธานและทำประตูทางเข้า-ออก เสียใหม่ ที่กึ่งกลางกำแพงด้านทิศตะวันออกและด้านทิศตะวันตก

จะเห็นได้ว่าโบราณสถานแห่งนี้ให้ความสำคัญกับเจดีย์ประธานซึ่งมีขนาดใหญ่โตเป็นอันมาก ในขณะที่โบราณสถานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเจดีย์รายหรือพระอุโบสถจะมีขนาดเล็ก เมื่อเทียบสัดส่วนกับองค์เจดีย์ประธาน

6.1.1 เจดีย์ประธาน(โบราณสถานหมายเลข 1)

เจดีย์ประธานเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง 35 X 35 เมตร มีบันไดทางขึ้นที่กึ่งกลางฐานทั้งสี่ด้าน ปัจจุบันบันไดทางด้านตะวันตกและด้านใต้ได้ถูกรื้อทำลายเหลือเพียงส่วนฐานของบันได หน้าบันไดทางขึ้นด้านทิศตะวันออกฝั่งขวามือ มีชิ้นส่วนของเท้าสิงห์ติดอยู่กับฐาน เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าเคยมีประติมากรรมรูปสิงห์ประดับอยู่โดยทำหน้าที่เป็นทวารบาล

ตัวองค์เจดีย์ที่ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ประกอบด้วยฐานเขียงทรงกลมขนาดใหญ่ 1 ชั้น บนฐานเขียงทรงกลมเป็นชุดของฐานบัวลูกฟักซ้อนกัน 2 ชุดจากนั้นจึงเป็นชั้นของมาลัยเถาซ้อนกัน 3 ชั้น(?)แต่หลักฐานส่วนนี้ได้ขาดหายไปจึงยังไม่เป็นที่แน่ชัดมากนัก

องค์ระฆังนี้มีการบูรณะก่อพอกทับเจดีย์องค์เดิม หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดคือชั้นของบัวปากระฆังเดิมต่ำแหน่งของบัวปากระฆังอยู่สูงกว่าบัวปากระฆังองค์ปัจจุบัน แต่ได้ถูกก่อพอกทับไว้เป็นองค์เจดีย์ แล้วปั้นบัวปากระฆังใหม่ให้ลดต่ำกว่าบัวปากระฆังเดิมประมาณ 0.7 เมตร เหนือบัวปากระฆังเป็นส่วนขององค์ระฆังซึ่งมีลักษณะผายออกคล้ายองค์ระฆังของเจดีย์ในสมัยสุโขทัย

เหนือองค์ระฆังทำเป็นบัลลังก์ 4 เหลี่ยม ก้านฉัตร และปล้องไฉน ตามลำดับ ส่วนของปลียอดและเม็ดน้ำค้างได้หักชำรุดหายไป

ส่วนเทคนิคการก่อสร้างองค์เจดีย์ประธาน จะมีการอัดดินเหนียวให้แน่นมีความหนาประมาณ 1.50-2.00 เมตร จากนั้นจึงทำการก่ออิฐให้เป็นฐานรองรับเอ็นซึ่งเป็นโครงสร้างของฐานประทักษิณองค์เจดีย์ทั้งหมด จากนั้นจึงก่อโครงสร้างของฐานประทักษิณและองค์เจดีย์ โดยจะก่ออิฐเป็นแท่นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 20 X 20 เมตร เป็นจุดศูนย์กลางเพื่อรองรับองค์ระฆัง มีผนังของฐานประทักษิณเป็นของด้านนอกโดยรอบ ระหว่างแท่นสี่เหลี่ยมกับผนังของฐานประทักษิณจะมีเอ็นยึด ลักษณะคล้ายรัศมีออกจากแท่นสี่เหลี่ยม

ช่องว่างระหว่างเอ็นจะใช้ดินเหนียวผสมเศษอิฐทักมาอัดให้แน่นทีละชั้นจนเต็ม เพื่อความมั่นคงแข็งแรง แล้วจึงปูพื้นอิฐฉาบปูนทับอีกครั้ง

โดยองค์เจดีย์และฐานประทักษิณนี้จะก่ออิฐสอดิน แล้วฉาบเปลือกนอกด้วยปูนหมัก อิฐที่ใช้มีขนาด 15 X 30 X 4, 15 X 30 X 5 , 15 X 30 X 6 เซนติเมตร ตามลำดับ โดยใช้ก่อปะปนกันไป เทคนิคการก่ออิฐคล้ายแบบ English bond ของทางยุโรป

ยุคสมัย

จากการขุดแต่งและการขุดตรวจสอบฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก และฐานเขียงทรงกลมชั้นล่างสุดขององค์เจดีย์ด้านทิศเหนือ ประกอบกับหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมที่เหลืออยู่ทำให้สามารถสันนิษฐานรูปทรงขององค์เจดีย์ประธานวัดช้าง ออกเป็น 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมมีประติมากรรมรูปช้างและกรอบซุ้มประดับโดยรอบ ที่บันไดทางขึ้นสู่ลานประทักษิณทั้ง 4 ด้าน มีประติมากรรมรูปสิงห์นั่งและยักษ์ยืนถือกระบอง (?) ทำหน้าที่เป็นทวารบาลเฝ้าศาสนสถานอยู่ที่เชิงบันไดทั้งสองข้าง ลานประทักษิณปูอิฐฉาบปูน มีแนวกำแพงเตี้ยๆ ล้อมทั้ง 4 ด้าน

เหนือลานประทักษิณเป็นองค์เจดีย์ประธานทรงระฆังกลม โดยมีองค์ประกอบจากส่วนฐานสู่ยอดดังนี้ ฐานล่างสุดเป็นชุดฐานบัว อันประกอบด้วยชุดฐานบัวสูงประมาณ 1.60 เมตร เหนือขึ้นไปเป็นชุดฐานบัวลูกฟักซ้อนกัน 2 ชุด โดยฐานแต่ละชุดจะมีลูกฟัก 2 ชั้น จากชุดบัวลูกฟักชั้นบนจนถึงบัวปากระฆังหลักฐานได้ชำรุดหักหายไป สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นมาลัยเถาซ้อนกัน 3 ชั้น จากนั้นจึงเป็นส่วนของบัวปากระฆัง องค์ระฆังกลม บัลลังก์สี่เหลี่ยม ก้านฉัตรซึ่งมีการประดับลูกแก้วอกไก่ซ้อนกัน 2 ชั้น และปล้องไฉนตามลำดับ ส่วนยอดซึ่งน่าจะเป็นปลียอดและเม็ดน้ำค้างได้ชำรุดหักหายไป

สมัยที่ 2 เป็นสภาพขององค์เจดีย์ที่เห็นในปัจจุบันอันเกิดจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยได้มีการนำประติมากรรมปูนปั้นต่างๆ ที่ประดับองค์เจดีย์ออกจนหมด โดยพบว่าประติมากรรมรูปช้างและกรอบซุ้มที่ชำรุดแตกหักส่วนใหญ่ จะถูกนำไปถมปรับระดับพื้นที่ภายในเขตกำแพงด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ และด้านนอกของซุ้มประตูบริเวณกำแพงวัดด้านตะวันตกของเจดีย์ประธาน ส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์และสิงห์ก็พบว่าได้ถูกนำออกไปจากตำแหน่งที่ตั้งเดิมในระยะแรกสร้างเช่นกัน โดยพบตกอยู่บริเวณโดยรอบองค์เจดีย์ประธาน

องค์เจดีย์ได้มีการบูรณะด้วยการก่ออิฐพอกทับองค์ประกอบขององค์เจดีย์เพียงบางส่วนได้แก่ ชุดฐานบัวที่อยู่เหนือลานประทักษิณให้กลายเป็นฐานเขียงทรงกลม และมีการก่อพอกทับบัวปากระฆังเดิมให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ระฆัง และปั้นบัวปากระฆังขึ้นใหม่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่าเดิมประมาณ 0.70 เมตร ทำให้องค์ระฆังดูสูงเพรียวมากขึ้น ส่วนบัลลังก์และปล้องไฉนในปัจจุบันไม่พบหลักฐานว่ามีการบูรณะ

6.1.2 พระอุโบสถ (โบราณสถานหมายเลข 2)

เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ด้านหน้าหรือด้านทิศตะวันออกขององค์เจดีย์ประธาน หันหน้าไปทางทิศตะวันออกด้วยการทำประตูทางเข้า-ออก และการวางตำแหน่งพระประธานให้หันพระพักตร์สู่ทิศตะวันออก โดยมีกำแพงวัดล้อมรอบ ซึ่งกำแพงวัดนี้จะเชื่อมต่อกับแนวกำแพงวัดที่ล้อมรอบองค์เจดีย์ประธาน

ตัวพระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาด 6 ห้องเสา แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังทั้ง 4 ด้านพังทลายลงมาหมดเหลือเพียงผนังด้านทิศใต้เพียงส่วนหนึ่ง มีประตูทางเข้า-ออก ที่ผนังสกัดด้านหน้าและด้านหลังด้านละ 2 ประตู ไม่สามารถทราบขนาดและจำนวนของหน้าต่างได้ เนื่องจากการพังทลายของผนัง

ที่ด้านข้างตามความยาวของอาคาร (ด้านเหนือและใต้) มีการทำพาไลปีกนกยื่นต่อมาออกจากตัวอาคาร มีแถวเสาสี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนพาไลเพื่อรองรับหลังคาปีกนกด้านละ 7 ต้น

ภายในอาคารมีเสาก่ออิฐรองรับหลังคาทั้งหมด 10 ต้น แบ่งเป็น 2 แถว แถวละ 5 ต้น ลักษณะของเสาเป็นเสา 8 เหลี่ยม พื้นที่ภายในอาคารทางด้านหลังมีฐานชุกชีประดิษฐานพระประธาน ซึ่งเป็นพระปูนปั้นขนาดหน้าตักโดยประมาณ 3 เมตร ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นส่วนๆ ตกอยู่ใกล้กับฐานชุกชีทางด้านตะวันตก ในลักษณะหงายหลังลงมาจากที่ประดิษฐานเดิม

โดยรอบพระอุโบสถปรากฏฐานเสมาทั้ง 8 ทิศ ลักษณะของฐานเสมาเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ในสภาพชำรุดเช่นกัน และจากการขุดแต่งได้พบใบเสมาที่ทำจากหินทรายแดงขนาดต่างๆ จำนวน 3 ใบ

ส่วนเทคนิคการก่อสร้างได้เตรียมพื้นที่ก่อสร้าง เช่นเดียวกับการสร้างองค์เจดีย์ประธาน คือ ใช้ดินเหนียวอัดและปรับให้แน่นหนาประมาณ 1.50 เมตร จากนั้นจึงสร้างตัวอาคาร จากหลักฐานที่พบในปัจจุบันพอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นอาคารก่ออิฐสอปูน โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ มุงหลังคาด้วยกระเบื้องกาบกล้วย ใช้ผนังและเสาก่ออิฐสอปูนรองรับโครงสร้างหลังคา กระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาจะเป็นกระเบื้องกาบกล้วย ซึ่งมีทั้งแบบตัวผู้และตัวเมีย ในที่นี้ไม่พบกระเบื้องเชิงชาย แต่มีการฉาบปูนปิดทับกระเบื้องตัวผู้แผ่นที่อยู่ชายหลังคาคล้ายทำหน้าที่เป็นกระเบื้องเชิงชายแทน

วัสดุที่ใช้ก่อสร้างอาคารหลังนี้ คือ อิฐ ปูน กระเบื้อง ไม้ และเหล็กยึดไม้ อิฐที่ใช้ก่อจะมีขนาดเป็นมาตรฐาน คือ 15 X 30 X 5 เซนติเมตร การก่ออิฐจะก่อแบบไม่เป็นระเบียบ

ยุคสมัย

สมัยที่ 1 สันนิษฐานว่าอาคารที่เห็นอยู่ในปัจุบันน่าจะเป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นในระยะแรกสร้างวัด สันนิษฐานว่าอาจทำหน้าที่เป็นพระวิหารมาก่อน(?) มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐสอปูนขนาด 6 ห้องเสา แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10.50 X 19.20 เมตร มีการทำบันไดทางขึ้นสู่ประตูที่ผนังสกัดหน้า-หลังด้านละ 2 ช่อง ที่ผนังด้านยาวด้านนอกของอาคารมีการทำพาไลปีกนก รองรับหลังคาของพาไลด้วยแถวเสาสี่เหลี่ยมจำนวนด้านละ 7 ต้น ภายในอาคารปูพื้นอิฐฉาบปูน มีแถวเสา 8 เหลี่ยมรองรับโครงสร้างหลังคาที่เป็นไม้มุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วย และมีฐานชุกชีขนาด 4 X 5 เมตร ประดิษฐานพระประธานอยู่ทางด้านหลังของอาคาร

สมัยที่ 2 จากการขุดแต่งพบว่างานปฏิสังขรณ์ในสมัยนี้อาคารได้เปลี่ยนเป็นพระอุโบสถ มีการทำพื้นภายในพระอุโบสถขึ้นใหม่ สามารถเห็นได้จากระดับพื้นของพระอุโบสถและฐานชุกชีประดิษฐานพระประธานเป็นลักษณะพื้นปูอิฐแล้วฉาบปูนทับเหมือนกันทั้ง 2 สมัย โดยการปูพื้นอิฐอาคารสมัยที่ 2 จะทับบนเศษวัสดุของอาคารในสมัยที่ 1 เช่น เศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้องมุงหลังคา กล่าวคือระดับพื้นของพระอุโบสถสมัยที่ 2 จะอยู่สูงว่าพื้นพระอุโบสถสมัยที่ 1 ประมาณ 0.70 เมตร และได้มีการก่อขยายฐานชุกชีเดิมให้ใหญ่ขึ้นเป็นขนาด 4 X6 เมตร

ส่วนผนังทั้ง 4 ด้านน่าจะเป็นผนังเดิมในสมัยที่ 1 เพียงแต่มีการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดและฉาบปูนทับขึ้นมาใหม่ หลังคาของอาคารซึ่งเป็นส่วนที่ชำรุดได้ง่ายที่สุด เนื่องจากเป็นโครงสร้างที่ทำจากไม้ก็น่าจะมีการซ่อมแซมหรือทำขึ้นมาใหม่ในสมัยที่ 2 นี้เช่นกัน มุงหลังคาด้วยกระเบื้องกาบกล้วย ไม่มีกระเบื้องเชิงชาย แต่ใช้วิธีพอกปูนทับชายกระเบื้องแผ่นสุดท้ายในแต่ละตับของหลังคา โดยปูนที่พอกทับมีลักษณะเป็นทรง 3 เหลี่ยม คล้ายกระเบื้องเชิงชายของจริง เพียงแต่ไม่มีลวดลายประดับเท่านั้น

6.1.3 เจดีย์ราย (โบราณสถานหมายเลข 4-6)

เจดีย์รายทั้งหมดนี้ทำหน้าที่เป็นเจดีย์ประจำมุมขององค์เจดีย์ประธาน ในตำแหน่งมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้และมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามลำดับ

ส่วนเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ(โบราณสถานหมายเลข 3) จากการขุดตรวจไม่พบหลักฐานการสร้าง แต่ตามหลักสมมาตรหรือแบบแผนผังทางสถาปัตยกรรมควรจะมีเจดีย์ประจำมุมครบทั้ง 4 มุม สันนิษฐานว่าอาจสร้างไม่เสร็จ หรือถูกรื้อทำลายออกไปจนหมด ทำให้ไม่เหลือหลักฐานใดๆ ให้ศึกษา

ลักษณะรูปทรงเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมบนฐานสี่เหลี่ยม องค์เจดีย์อยู่ในสภาพพังทลาย ฐานเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 12 X 12 เมตร มีบันไดทางขึ้นที่กึ่งกลางฐานด้านทิศตะวันออก ส่วนองค์ระฆังพังทลายลงหมดจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม และยังพบชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ เช่น ปล้องไฉน บัวปากระฆัง และชั้นบัวคว่ำ ตกกระจายอยู่โดยรอบองค์เจดีย์

ก่อนการสร้างองค์เจดีย์ได้มีการเตรียมพื้นที่โดยใช้ดินเหนียวมาปรับอัดให้แน่น จากนั้นจึงก่อโครงสร้างขององค์เจดีย์ ลักษณะโครงสร้างคล้ายองค์เจดีย์ประธาน คือ ก่ออิฐตรงกลางเป็นแท่นสี่เหลี่ยมและมีเอ็นคล้ายรัดมียึดขอบโดยรอบ โดยที่ช่องว่างระหว่างเอ็นจะมีการนำเอาดินเหนียวผสมเศษอิฐหักกากปูนอัดแน่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดวัสดุแทนที่จะใช้อิฐก่อเต็มทั้งองค์ ตรงกึ่งกลางองค์เจดีย์จะทำเป็นห้องคูหาสี่เหลี่ยมหรือกรุ ? โดยใช้วัสดุ คือศิลาแลงทำเป็นผนังทั้ง 4 ด้าน แล้วฉาบปูนทับอีกที บริเวณกึ่งกลางของผนังแต่ละด้านจะเจาะช่องเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป (?)

วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง คือ อิฐ ปูน และอาจจะมีไม้เป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่ง (ทำเป็นแกนกลาง) อิฐที่ใช้มีขนาดค่อนข้างมาตรฐาน คือ 15 X 30 X 4 เทคนิคการก่ออิฐคล้ายกับการก่ออิฐแบบ English bond ของทางยุโรป

จากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่พบจากเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือและเจดีย์ประจำมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ พอจะยืนยันได้ว่าเจดีย์รายทั้งหมดมีรูปทรงที่เหมือนกัน คือ เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมบนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส แต่องค์เจดีย์ทั้งหมดอยู่ในสภาพพังทลาย ทำให้ไม่สามารถทราบรายละเอียดที่แน่ชัดขององค์เจดีย์รายได้ จากการสันนิษฐานรูปทรงขององค์เจดีย์รายทั้งหมด น่าจะคล้ายกับรูปทรงขององค์เจดีย์ประธาน คือ มีฐานเขียงรูปสี่เหลี่ยมมีบันไดทางขึ้นเพียงด้านเดียว คือ ด้านทิศตะวันออก ส่วนฐานขององค์เจดีย์น่าจะเป็นฐานเขียงทรงกลมซ้อนกัน 3 ชั้น แล้วเป็นชุดฐานบัวลูกฟัก (?) -ชั้นมาลัยเถา-บัวปากระฆัง-องค์ระฆังทรงกลม-บัลลังก์รูปสี่เหลี่ยม-ก้านฉัตร-ปล้องไฉน-ปลียอด และเม็ดน้ำค้าง ตามลำดับ

เพราะสาเหตุจากการพังทลายขององค์เจดีย์ราย ทำให้ไม่พบหลักฐานใดที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์รายเหล่านี้ แต่สันนิษฐานว่าเจดีย์รายดังกล่าวน่าจะได้รับการบูรณะซ่อมแซมในคราวเดียวกับการบูรณะเจดีย์ประธานและพระอุโบสถ

6.1.4 แนวกำแพงเจดีย์ประธาน และแนวกำแพงพระอุโบสถ(โบราณสถานหมายเลข 7)

แนวกำแพงวัดที่พบจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธาน และแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถ

แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธานอยู่ในสภาพพังทลายหรือถูกรื้อออกจนเกือบหมด มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละประมาณ 90 เมตร มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 4 ด้าน มุมกำแพงทั้งสี่มุมมีการทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ประดับ

ส่วนแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถมีสภาพเหลือเพียงรากฐาน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 22 X 50 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.70 เมตร มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 3 ด้าน ปัจจุบันเหลือส่วนฐานซุ้มประตูเพียงด้านตะวันออก และด้านทิศเหนือ ส่วนด้านทิศตะวันตกใช้ทางเข้าออกเดียวกับซุ้มประตูของกำแพงส่วนที่ล้อมเจดีย์ประธาน

6.1.5 แนวกำแพงล้อมพระอุโบสถ(โบราณสถานหมายเลข 8)

เป็นแนวกำแพงที่สร้างขึ้นในคราวบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถในสมัยที่ 2 มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 23 X 53 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.75 เมตร

กำแพงล้อมพระอุโบสถเหล่านี้จะมีประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงด้านตะวันออกและตะวันตกด้านละ 1ประตู โดยกำแพงนี้จะทำหน้าที่เป็นคันกั้นดินในการถมดินปรับระดับพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถให้สูงขึ้นในคราวบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถสมัยที่ 2

ยุคสมัย

สมัยที่ 1 แนวกำแพงที่ล้อมเจดีย์ประธานมีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละประมาณ 90 เมตร มีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงทั้ง 4 ด้าน ประตูทางเข้ากว้างประมาณ 1.20 เมตร มุมกำแพงทั้ง 4 มุมมีการทำเสาหัวเม็ดทรงมัณฑ์ประดับ ส่วนแนวกำแพงที่ล้อมพระอุโบสถ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ขนาด 22 X 50 เมตร ตัวกำแพงกว้างประมาณ 0.50 เมตร จะมีซุ้มประตูทางเข้าที่กึ่งกลางของกำแพงทั้ง 4 ด้าน โดยด้านทิศตะวันตกจะใช้ทางเข้า-ออกเดียวกับซุ้มประตูของกำแพงส่วนที่ล้อมเจดีย์ประธาน

สมัยที่ 2 คือแนวกำแพงล้อมพระอุโบสถที่สร้างขึ้นมาใหม่ โดยได้ทับบางส่วนของกำแพงวัดในสมัยที่ 1 ไว้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นกำแพงเตี้ยๆ มีประตูทางเข้าที่กึ่งกลางกำแพงด้านตะวันออกและด้านตะวันตกด้านละ 1 ประตู โดยกำแพงสมัยนี้ นอกเหนือจากการเป็นกำแพงล้อมพระอุโบสถแล้ว จะทำหน้าที่เป็นคันกั้นดินในการถมดินปรับระดับพื้นที่โดยรอบพระอุโบสถให้สูงขึ้นอีกด้วย

6.2 ด้านโบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่พบในการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้าง พอจะจำแนกได้ดังนี้

6.2.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญได้แก่ ประติมากรรมปูนปั้นรูปช้าง,รูปสิงห์และรูปยักษ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบเจดีย์ประธาน ซึ่งประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างนี้พบโดยทั่วไปภายในบริเวณวัด แต่พบเป็นจำนวนมากบริเวณด้านในกำแพงวัด ส่วนที่ล้อมพระอุโบสถด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้และบริเวณนอกซุ้มประตูวัดด้านทิศตะวันตก ซึ่งสันนิษฐานว่าประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างดังกล่าวคงใช้ประดับส่วนฐานประทักษิณของเจดีย์ประธานโดยรอบเช่นเดียวกับเจดีย์ประธานของวัดมเหยงคณ์ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นการประดับในสมัยที่ 1 ต่อมาภายหลังช่วงบูรณะปฏิสังขรณ์ ด้วยสาเหตุใดไม่แน่ชัดจึงรื้อประติมากรรมรูปช้างนี้ออก โดยไม่ใช้ประดับอีกต่อไป และนำชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างเหล่านี้ ไปถมปรับระดับพื้นที่บริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ

ส่วนประติมากรรมรูปยักษ์และสิงห์ซึ่งพบเป็นจำนวนน้อยและหลักฐานที่ปรากฏบริเวณหน้าบันไดทางขึ้นด้านทิศตะวันออก ทำให้ทราบว่าประติมากรรมทั้งสองอย่างนี้ได้ทำหน้าที่เป็นทวารบาลเฝ้าทางขึ้นบันไดเจดีย์ประธานเช่นเดียวกับเจดีย์ประธานวัดช้างรอบ จังหวัดกำแพงเพชร

นอกจากนี้ในการขุดแต่งพระอุโบสถได้พบโบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบในการก่อสร้างพระอุโบสถ เช่น กระเบื้องดินเผา หรือเรียกว่ากระเบื้องแบบกาบกล้วย ซึ่งมีทั้งแบบตัวเมียและตัวผู้ ไม่พบกระเบื้องเชิงชาย แต่พบหลักฐานกระเบื้องส่วนชายหลังคาที่ทำด้วยกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้ถูกพอกปูนทับที่ส่วนบนและด้านหน้าให้เป็นรูปทรงสามเหลี่ยมคล้ายกลีบบัวแทนการใช้กระเบื้องเชิงชาย รวมทั้งโบราณวัตถุประเภทเหล็กยึดเครื่องไม้ ลักษณะปลาย 2 ด้านแหลมและงอพับเป็นมุมฉาก ซึ่งโบราณวัตถุประเภทนี้พบได้ทั่วไปในโบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ใบเสมาที่ล้อมรอบพระอุโบสถได้พบหลักฐานเพียง 3 ใบ ลักษณะเป็นหินทรายสีแดงสลักลายพันธุ์พฤกษา แต่มีขนาดต่างกัน จึงยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เพราะจากการขุดแต่งได้พบใบเสมา 2 ใบ ตั้งอยู่บนตำแหน่งของฐานเสมาอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นที่ยืนยันได้ว่าใบเสมาดังกล่าวน่าจะใบเสมาของวัดช้างแต่เดิม ส่วนใบเสมาหินชนวนที่พบบนฐานชุกชีของพระอุโบสถที่อยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยน่าจะถูกนำมาจากที่อื่นในสมัยหลัง

โบราณวัตถุที่ใช้ประกอบสถาปัตยกรรมมีอยู่ชิ้นหนึ่งที่พอจะใช้กำหนดอายุของโบราณสถานวัดช้างได้ คือ ขาสิงห์ปูนปั้น พบจากหลุม N10E10 ปรากฏส่วนของแข้งสิงห์และน่องสิงห์ ลักษณะของขาสิงห์

เรียบทรงเพรียวและน่องสิงห์ยืดตรง ซึ่งเป็นลักษณะของขาสิงห์ที่พบในงานสถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช(?) โดยใช้ประดับส่วนฐานของเจดีย์รายหรือฐานชุกชีของพระอุโบสถ

6.2.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา

พระพุทธรูปที่ประจำศาสนสถานได้แก่พระประธานภายในพระอุโบสถซึ่งเป็นพระปูนปั้นขนาดหน้าตัก 3 เมตร อยู่ในสภาพชำรุดเหลือเพียงส่วนของพระวรกายที่ถูกขุดเจาะจนเห็นแกนใน มีร่องรอยว่าเดิมเป็นเสาไม้ 8 เหลี่ยม ไม่ทราบลักษณะของการแสดงปางที่แน่ชัดเนื่องจากส่วนพระหัตถ์และพระกรชำรุดหักหายไป พระอันดับที่ตั้งอยู่บนฐานชุกชีเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยขนาดหน้าตัก 70 เซนติเมตร สลักจากหินทรายเป็นชิ้นๆ และนำมาประกอบกัน แล้วฉาบปูนทับมีร่องรอยของการทาสีแดง (ชาด?) ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดแตกหักเป็นชิ้นๆ นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายบริเวณเจดีย์รายหมายเลข 6 และบนลานประทักษิณด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน อยู่ในสภาพแตกหักชำรุด ชิ้นส่วนนี้เดิมน่าจะประดิษฐานอยู่ภายในกรุ(ห้องคูหา)ของเจดีย์ประธาน และเจดีย์รายแต่ละองค์ แต่เพราะถูกลักขุดเจาะจึงถูกนำมาไว้ด้านนอก

ส่วนพระพุทธรูปบูชาที่เป็นสำริด ได้แก่ พระชัยวัฒน์ ชิ้นส่วนพระพุทธรูปบุเงิน ซึ่งพบกระจายอยู่ทั่งบริเวณโบราณสถานวัดช้าง ในประเภทของพระพิมพ์ที่เป็นดินเผาซึ่งน่าจะเป็นโบราณวัตถุสมัยอยุธยาตอนปลายมีทั้งพระทรงเครื่องใหญ่ และไม่ทรงเครื่อง แสดงปางประทานอภัย พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ส่วนที่มีอายุอยู่ในราวสมัยอยุธยาตอนต้นน่าจะได้แก่ พระพุทธรูปปางลีลา ซึ่งมีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยอย่างเด่นชัด

6.2.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้

พบเป็นจำนวนน้อยเป็นเครื่องมือประเภทเครื่องเหล็ก 2 ชิ้น ซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าเครื่องมือดังกล่าวใช้ทำอะไร และเครื่องมือที่ทำจากสำริด ได้แก่ พายป้ายปูน และแหวน ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากหิน ได้แก่ หินบด และหินลับมีด

6.2.4 โบราณวัตถุประเภทอาวุธ

พบเพียงประเภทเดียว คือ ลูกกระสุนดินเผาจำนวน 4 ลูก และหินทรายจำนวน 1 ลูก

6.2.5 ภาชนะดินเผา

ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่พบส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนของหม้อทะนนซึ่งผลิตจากเตาพื้นเมือง และกระปุกดินเผาเคลือบขนาดเล็กใช้บรรจุอัฐิซึ่งอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์พบบริเวณโดยรอบฐานประทักษิณขอบเจดีย์ประธาน กระปุกดังกล่าวมีแหล่งผลิตอยู่ในเมืองสุโขทัยหรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า "เครื่องถ้วยสังคโลก" ซึ่งมีอายุการผลิตและดำเนินกิจการเตาเผาอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-22

ส่วนภาชนะดินเผาจากต่างประเทศซึ่งเป็นเครื่องถ้วยจีนเป็นชิ้นส่วนของเศษภาชนะประเภทถ้วย ชาม กระปุก เขียนลวดลายสีน้ำเงินใต้เคลือบขาว ซึ่งมีอายุการผลิตอยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิงและชิง (พุทธศตวรรษที่ 19-24)

6.3 การขุดค้นทางโบราณคดี

ผลจากการขุดค้นหลุม TP.I ทำให้ทราบว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ก่อนการสร้างวัดเป็นที่ราบลุ่มหรือเป็นทุ่งนามาก่อน

เมื่อมีการสร้างวัดได้มีการขุดคูน้ำโดยรอบ และนำดินที่ได้จากการขุดคูน้ำมาถมปรับระดับพื้นที่ให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันการถูกน้ำท่วม ซึ่งอยู่ในชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ส่วนโบราณวัตถุที่พบในชั้นดินนี้ คือ เศษกระเบื้องมุงหลังคา เศษอิฐหัก น่าจะเป็นเศษวัสดุที่เหลือจากการก่อสร้างหรือการบูรณะปฏิสังขรณ์แล้วนำมาทิ้งไว้ แต่โบราณวัตถุเหล่านี้ได้พบเป็นจำนวนน้อย จึงไม่สามารถนำมาช่วยกำหนดอายุสมัยของโบราณสถานวัดช้างได้

ส่วนการขุดค้นหลุม TP.II จะมีผลของการขุดค้นเหมือนกับหลุม TP.III ที่อยู่ใกล้กัน คือ ทำให้ทราบว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้ก่อนการสร้างวัดจะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มหรือทุ่งนามาก่อน เมื่อมีการสร้างวัดจึงทำการขุดคูคลองโดยรอบพื้นที่ แล้วนำดินที่เกิดจากการขุดคูคลองดังกล่าวนั้นมาถมปรับยกระดับพื้นที่ให้สูงขึ้นเพื่อทำการสร้างวัดช้าง ตำแหน่งที่ต้องการสร้างโบราณสถานจะมีการถมอัดดินให้แน่นเป็นพิเศษเพื่อป้องกันการทรุดตัวของโบราณสถาน ส่วนพื้นที่โดยรอบจะมีการปรับอัดแบบไม่แน่นมาก แล้วปูอิฐทับเป็นลานวัด ซึ่งต่อมาพื้นปูอิฐจะมีการทรุดตัวเป็นบางแห่ง สาเหตุส่วนหนึ่งคงเกิดจากการปรับอัดดินไม่แน่นในตอนต้นของการสร้างวัดนั่นเอง

ในการขุดค้นทั้ง 3 หลุมนี้ได้พบโบราณวัตถุเป็นจำนวนน้อยมาก ดังนั้นจึงเป็นการศึกษาชั้นดินของแต่ละหลุมขุดค้นเพียงอย่างเดียว

6.4 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

จากการขุดแต่งโบราณสถานวัดช้างทำให้ทราบว่าเจดีย์ประธานวัดช้างเดิมเคยเป็นเจดีย์ช้างล้อมมาก่อนเช่นเดียวกับเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ซึ่งตั้งอยู่คู่กัน คติการสร้างช้างล้อมหรือช้างค้ำเจดีย์นิยมสร้างกันมากในศิลปะสุโขทัย ส่วนในศิลปะอยุธยา พบเพียง 2 องค์ คือ ที่วัดมเหยงคณ์ และวัดช้าง และพบว่ามีการสร้างเจดีย์สิงห์ล้อมอีก 2 วัด คือ เจดีย์ประธานวัดธรรมิกราช และวัดแม่นางปลื้ม โดยเชื่อว่าเจดีย์ทั้ง 4 องค์นี้น่าจะมีอายุการสร้างอยู่ในสมัยเดียวกัน คือ สมัยอยุธยาตอนต้น

การสร้างเจดีย์ที่มีช้างล้อมเช่นนี้ในสมัยสุโขทัยได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะลังกา อาจจะไม่ใช่ศิลปะลังกาโดยตรง แต่ผ่านทางเมืองนครศรีธรรมราช ในประเทศศรีลังกา ได้ปรากฏเจดีย์ที่มีช้างล้อม คือ เจดีย์รุวันเวลิ เมืองอนุราธปุระ และเจดีย์มหิยังคณะ ที่ประดูลละ ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ตามหลักฐานทางพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้เข้ามาสู่เมืองนครศรีธรรมราชก่อน อิทธิพลของรูปแบบเจดีย์เช่นนี้น่าจะเข้ามาพร้อมกับการเผยแพร่พุทธศาสนาด้วย หลักฐานที่ปรากฏชัดเจน คือ เจดีย์วัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช และเจดีย์วัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ในสมัยสุโขทัยมีหลักฐานอย่างแน่ชัดว่ารับเอาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์มาจากนครศรีธรรมราชในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยให้พระมหาเถรสังฆราช พระสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราชมาเป็นผู้นำฝ่ายสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์องค์นี้น่าจะนำเอาแนวคิดในการสร้างเจดีย์ช้างล้อมมาสร้างที่เมืองสุโขทัยด้วย เพราะจากศิลาจารึกหลักที่ 1 ได้กล่าวว่ามีการสร้างเจดีย์ช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

ส่วนการสร้างเจดีย์ช้างล้อมในสมัยอยุธยานี้น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมในสมัยสุโขทัย ซึ่งลักษณะการนำช้างมาประดับตรงที่ส่วนฐานของเจดีย์เช่นนี้เป็นที่นิยมมากในสมัยสุโขทัย โดยจะปรากฏให้เห็นอยู่หลายแห่ง เช่น วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย วัดช้างล้อม วัดสรศักดิ์ วัดเจดีย์สี่ห้อง เมืองสุโขทัย และวัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร

โบราณสถานวัดช้างน่าจะเป็นโบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่บริเวณนี้คู่กับวัดมเหยงคณ์ ซึ่งเป็นที่น่าแปลกใจว่าไม่มีพงศาวดารเล่มใดกล่าวถึงประวัติโบราณสถานวัดช้าง แต่จะกล่าวถึงการสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์เพียงอย่างเดียว ระยะเวลาในการสร้างวัดมเหยงคณ์ที่ปรากฏหลักฐานในพงศาวดาร คือ ราว พ.ศ. 1981 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) กษัตริย์ลำดับที่ 7 แห่งกรุงศรีอยุธยา และถูกบูรณะครั้งใหญ่ในราว พ.ศ. 2252 หรือรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ กษัตริย์ลำดับที่ 30 แห่งกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นในการกำหนดอายุการสร้างจึงต้องอ้างอิงถึงระยะเวลาในการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์ เนื่องจากหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมของวัดช้างกับวัดมเหยงคณ์มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นวัดคู่แฝดที่ตั้งอยู่คู่กัน

ในการสร้างวัดช้าง ยังเป็นที่น่าสงสัยว่าใครเป็นผู้สร้าง ถ้าสังเกตจากขนาดของเจดีย์ประธานที่มีขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นว่าวัดช้างน่าจะมีความสำคัญพอๆ กับวัดมเหยงคณ์ หรืออาจจะมากกว่าก็เป็นได้ ผู้ที่สร้างวัดช้างจึงน่าจะเป็นพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับที่สร้างวัดมเหยงคณ์

จากหลักฐานที่พบในปัจจุบัน สามารถสันนิษฐานความเป็นไปได้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 วัดช้างถูกสร้างขึ้นมาพร้อมๆ กับวัดมเหยงคณ์ เป็นวัดคู่กัน โดยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) เพราะมีรูปแบบและแผนผังที่เหมือนกัน

กรณีที่ 2 วัดช้างถูกสร้างขึ้นโดยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ในกรณีนี้วัดช้างอาจสร้างขึ้นเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. 1991-2031) หรือหลังจากมีการสร้างวัดมเหยงคณ์มาแล้ว 10-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน แต่ไม่น่าจะสร้างขึ้นพร้อมกับวัดมเหยงคณ์ เพราะเมื่อตอนสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 สร้างวัดมเหยงคณ์ พระองค์ยังดำรงฐานะเป็นพระราชโอรส จึงไม่น่าที่จะสร้างเจดีย์ประธานวัดช้างให้ใหญ่กว่าเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ที่พระราชบิดาของพระองค์ทรงสร้าง

รัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อิทธิพลแบบสุโขทัยก็แพร่ลงมายังกรุงศรีอยุธยามากขึ้นกว่าแต่ก่อน พระสถูปอันเป็นหลักของพระอารามก็มักสร้างเป็นเจดีย์ทรงลังกา ซึ่งมีอยู่ที่เมืองสุโขทัยเป็นพื้น เป็นต้นว่าพระเจดีย์ใหญ่ 3 องค์ ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ จะเห็นได้ว่าเจดีย์ประธานวัดช้างก็มีขนาดใกล้เคียงกับเจดีย์ 3 องค์วัดพระศรีสรรเพชญ์ จึงเป็นไปได้ว่าวัดช้างอาจจะถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และอาจเป็นต้นแบบของเจดีย์ 3 องค์วัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งสร้างขึ้นในภายหลังจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จสวรรคตแล้ว

ส่วนการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดช้าง ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่ามีการบูรณะในสมัยใด มีเพียงหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุบางชิ้นที่พบจากการขุดแต่ง เช่น ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่เป็นปูนปั้นรูปฐานสิงห์แบบยืดสูงคล้ายกับฐานสิงห์ที่ประดับสถาปัตยกรรมภายในวัดมเหยงคณ์และวัดกุฎีดาว ซึ่งมีประวัติการบูรณะปฏิสังขรณ์ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ใน พ.ศ. 2252-2256 และพระพิมพ์ดินเผาที่เป็นพระ

พุทธรูปยืนทรงเครื่องใหญ่อยู่ภายในซุ้มเรือนแก้วจำนวน 2 ชิ้น อันมีรูปแบบที่นิยมสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย จึงจะพอสันนิษฐานได้ว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัดช้างในสมัยที่ 2 นี้น่าจะเกิดขึ้นในราวสมัยอยุธยาตอนปลาย ราว พ.ศ. 2172-2310

บรรณานุกรม

เกื้อกูล ยิ้นยงอนันต์. **ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ.2438-2500** . เอกสารวิชาการหมายเลข 59. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1**. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2521.

คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. พระนคร : คลังวิทยา, 2510.

จุฬารักษ์ ดำริห์กุล. **นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มรดกโลกทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,2536.

เฉิดฉันท์ รัตน์ปิยะภากรณ์, **การศึกษาคติความเชื่อและรูปแบบของยักษ์จากประติมากรรมที่พบในประเทศไทย**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531, หน้า 132-133

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. "ชุมชนอโยธยา-อยุธยา ปัญหาเรื่องวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม "**เรื่องของ 2 นคร : รวมบทความทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสุโขทัยและอยุธยา**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์,2524.

น ณ ปากน้ำ. **ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา**. กรงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2516.

น ณ. ปากน้ำ (นามแฝง). "ศิลปะอาณาจักรอโยธยา," **วารสารเมืองโบราณ** ปีที่ 11 ,ฉบับที่ 12 (เมษายน-มิถุนายน) 2528.

น. ณ ปากน้ำ. **ศิลปบนใบเสมา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2524.

โบราณราชธานินทร์, พระยา. "เรื่องกรุงเก่า," **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 63**. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา,2511.

โบราณบุรานุรักษ์ (นามแฝง). "วัดช้าง" **วารสารสยามอารยะ** ปีที่ 2 ฉบับที่ 19 (กรกฎาคม), 2537.

ประทีป ชุมพล, **นครศรีธรรมราช : ตำนาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ชัยสยามพริ้นติ้งกรุ๊พ, 2536.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2507.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ และฉบับกรมพระปรมานุชิตฯ และพงศาวดารเหนือ ฉบับพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เล่ม 2. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

รายงานการสำรวจและขุดแต่งบูรณะโบราณวัตถุสถานเมืองเก่าสุโขทัย พ.ศ. 2508-2512, คณะกรรมการปรับปรุงบูรณะโบราณสถานจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร จัดพิมพ์ในโอกาสวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช วันที่ 16 พฤศจิกายน 2512, หน้า 31.

วิไลรัตน์ ยังรอต. "สถูปที่มีหัตถีปราการในศรีลังกา" **นิตยสารศิลปากร** ปีที่ 38 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน,2538.

ศิลปากร, กรม. **รูปและสัญลักษณ์แห่งพระศากยพุทธ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ, 2532.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์หม่อมเจ้า. **ศิลปะในประเทศไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์หม่อมเจ้า. **ศิลปะอินเดีย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : ศึกษาภัณฑ์พานิช, 2510.

อนันต์ ชูโชติ , **เจดีย์วัดช้างรอบ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร** , สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523, หน้า 40.

ภาพถ่ายประกอบ

ภาพที่ 1 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนการดำเนินงานชุดแต่ง ฟิล์ม 1/00

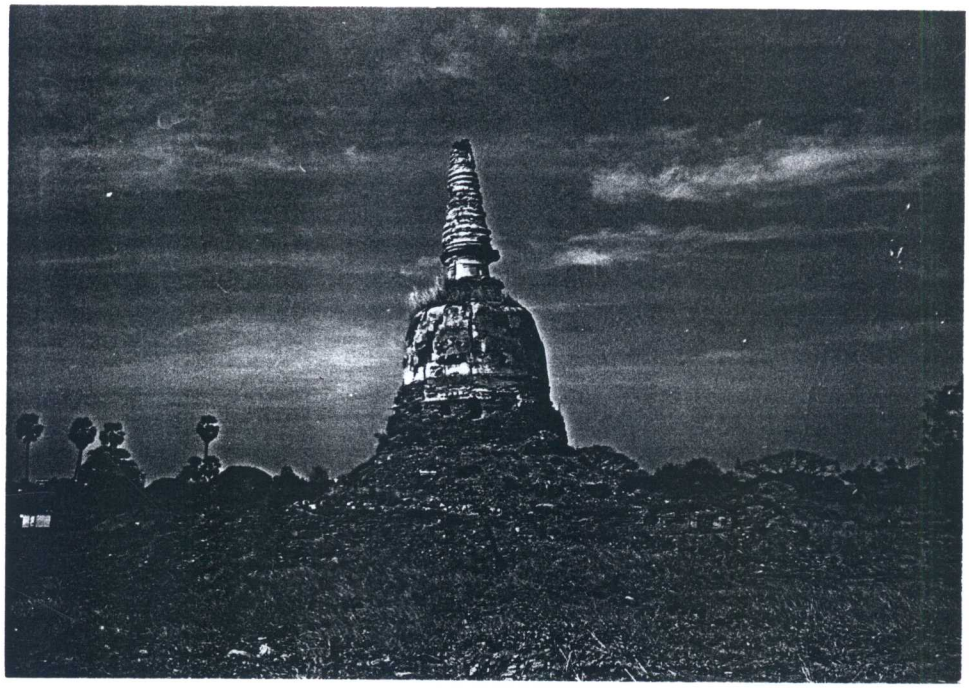

ภาพที่ 2 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนการดำเนินงานชุดแต่ง ฟิล์ม 1/1

ภาพที่ 3 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/2

ภาพที่ 4 องค์เจดีย์ประธาน (หมายเลข 1) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/3

ภาพที่ 5 ผังพื้น(PLAN) พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/4

ภาพที่ 6 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/5

ภาพที่ 7 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/6

ภาพที่ 8 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/7

ภาพที่ 9 พระอุโบสถ (หมายเลข 2) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 1/8

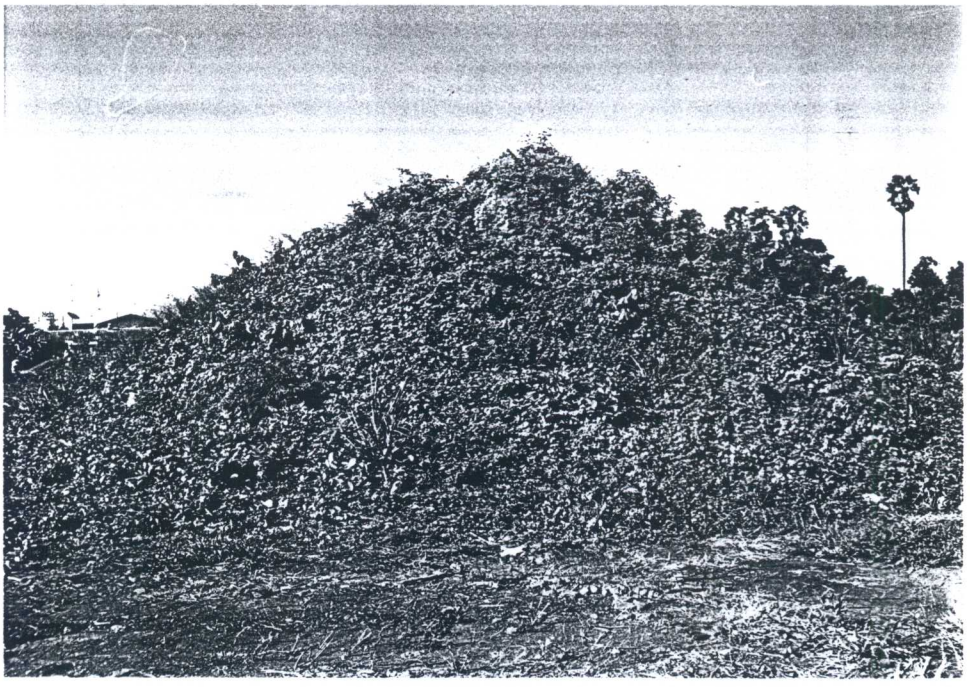

ภาพที่ 10 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 4/27

ภาพที่ 11 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 4/25

ภาพที่ 12 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/15

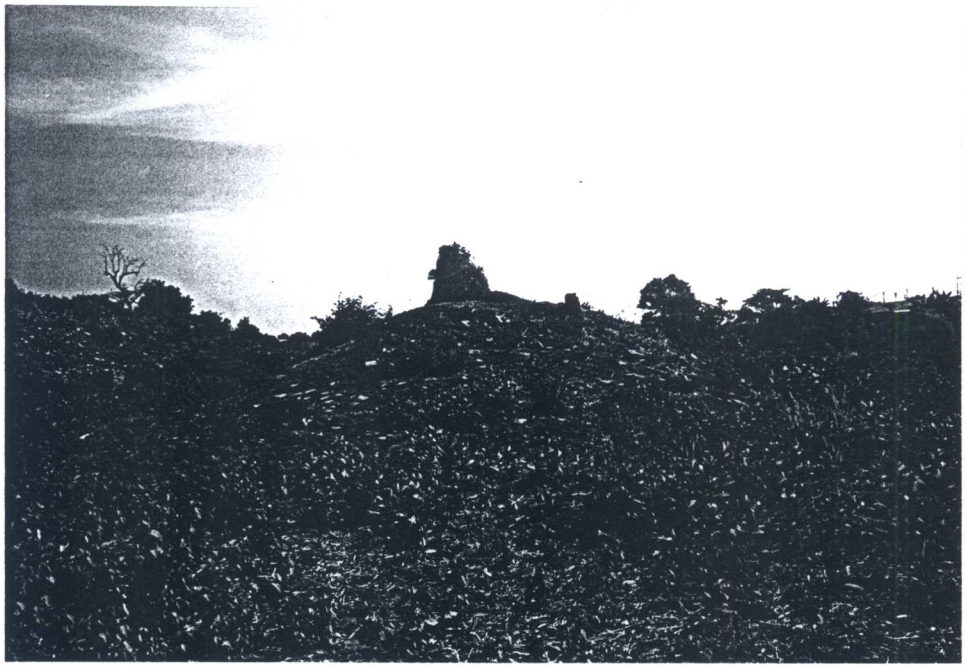

ภาพที่ 13 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 1/16

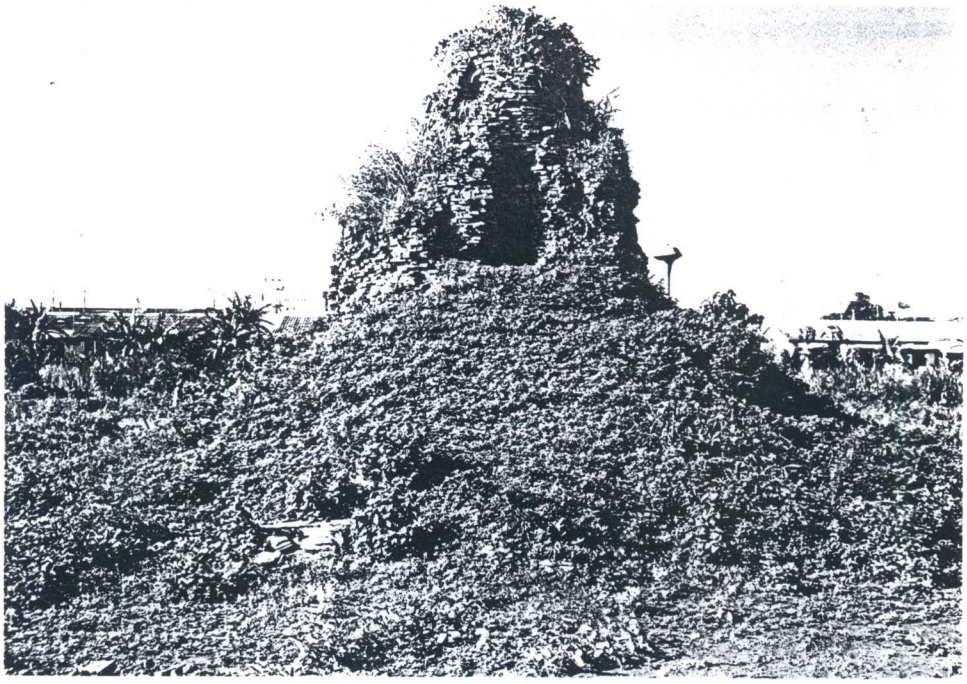

ภาพที่ 14 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศเหนือ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 4/21

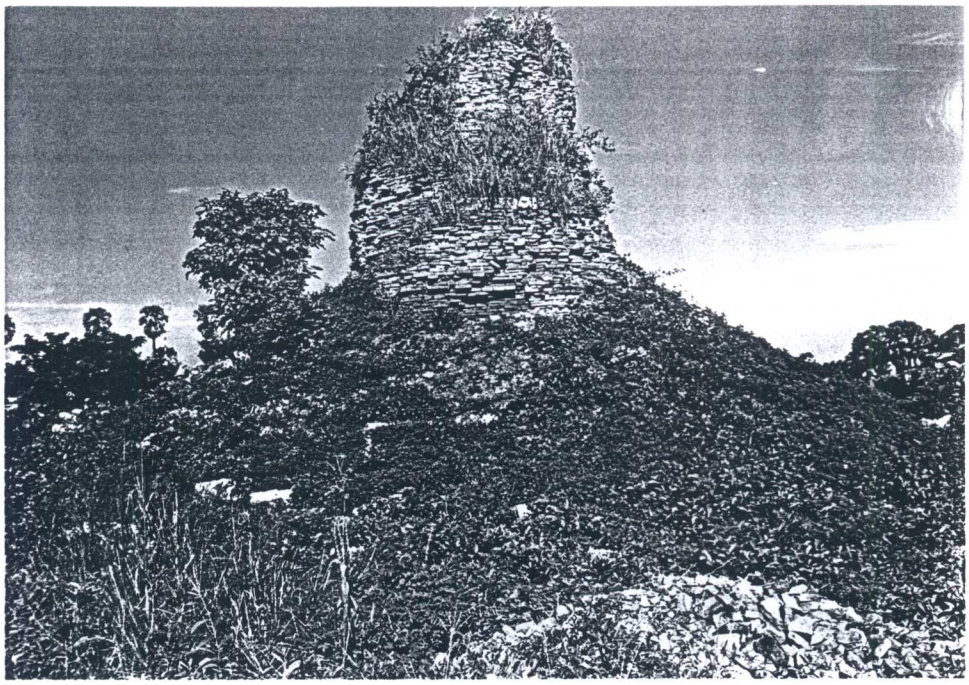

ภาพที่ 15 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันออก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 4/22

ภาพที่ 16 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศใต้ สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 4/24

ภาพที่ 17 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 4/23

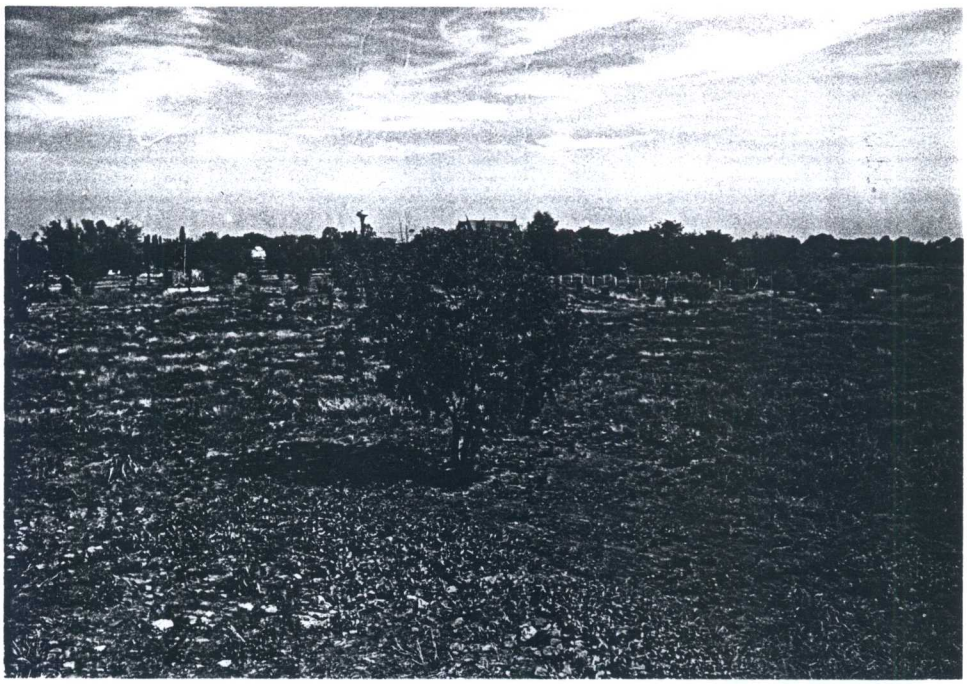

ภาพที่ 18 พื้นที่ด้านตะวันออกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 1/33

าพที่ 19 พื้นที่ด้านตะวันออกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 1/32

ภาพที่ 20 พื้นที่ด้านตะวันตกของเจดีย์ประธาน สภาพก่อนการดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 1/37

ภาพที่ 21 ซุ้มประตูบริเวณกำแพงด้านทิศตะวันตก สภาพก่อนการดำเนินงานชุดแต่ง
ฟิล์ม 1/24

ภาพที่ 22 ฐานประทักษิณด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ขณะดำเนินงานชุดแต่ง
ฟิล์ม 4/10

ภาพที่ 23 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ขณะทำการขุดแต่ง
ฟิล์ม 3/19

ภาพที่ 24 บนลานประทักษิณด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน ขณะดำเนินการขุดแต่ง
ฟิล์ม 3/34

ภาพที่ 25 พระอุโบสถ ขณะดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 4/19

ภาพที่ 26 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านตะวันออก ขณะดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 5/5

ภาพที่ 27 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศเหนือ ขณะดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 5/7

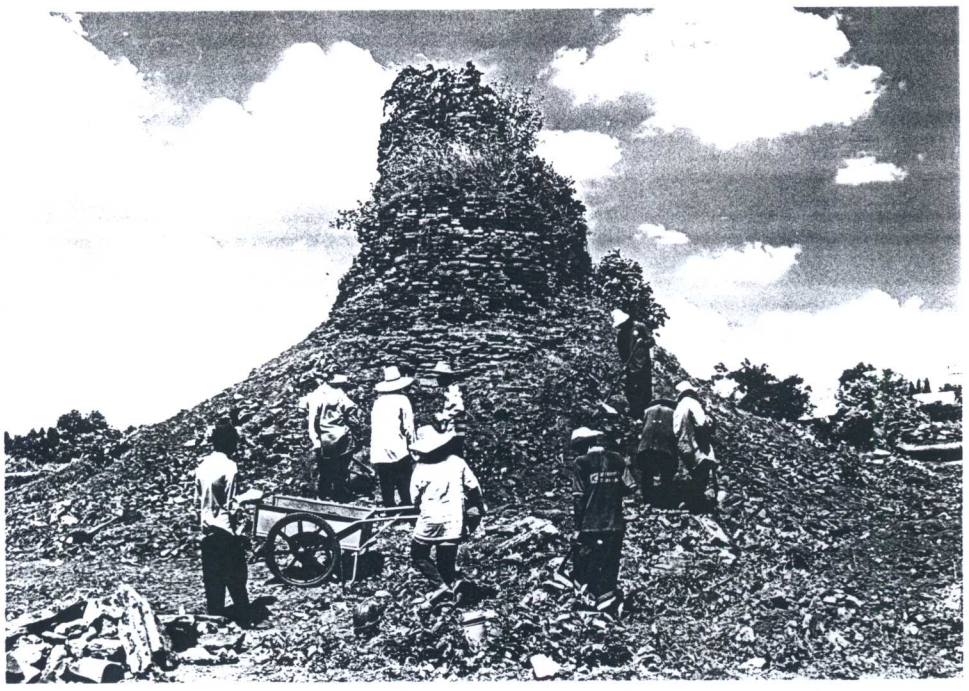

ภาพที่ 28 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก ขณะดำเนินการขุดแต่ง

ฟิล์ม 4/29

ภาพที่ 29 แนวกำแพงด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงาน-ขุดแต่ง แสดงการซ้อนทับของแนวกำแพง 2 สมัย

ฟิล์ม 5/28

ภาพที่ 30 แนวกำแพงด้านทิศเหนือขณะดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 5/26

ภาพที่ 31 เจดีย์ประธานด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/11

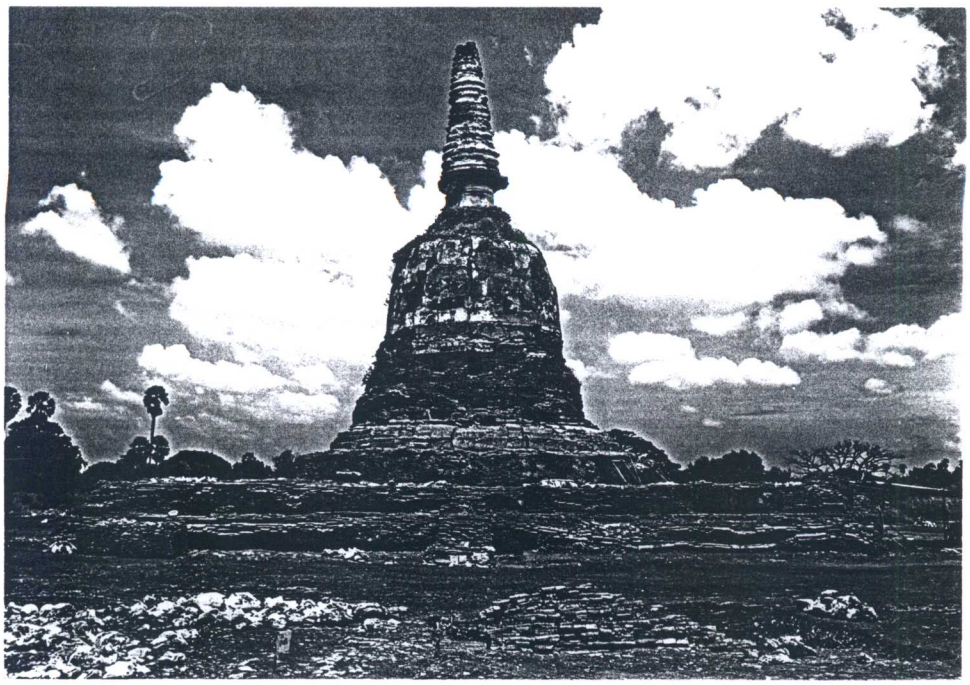

ภาพที่ 32 เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/13

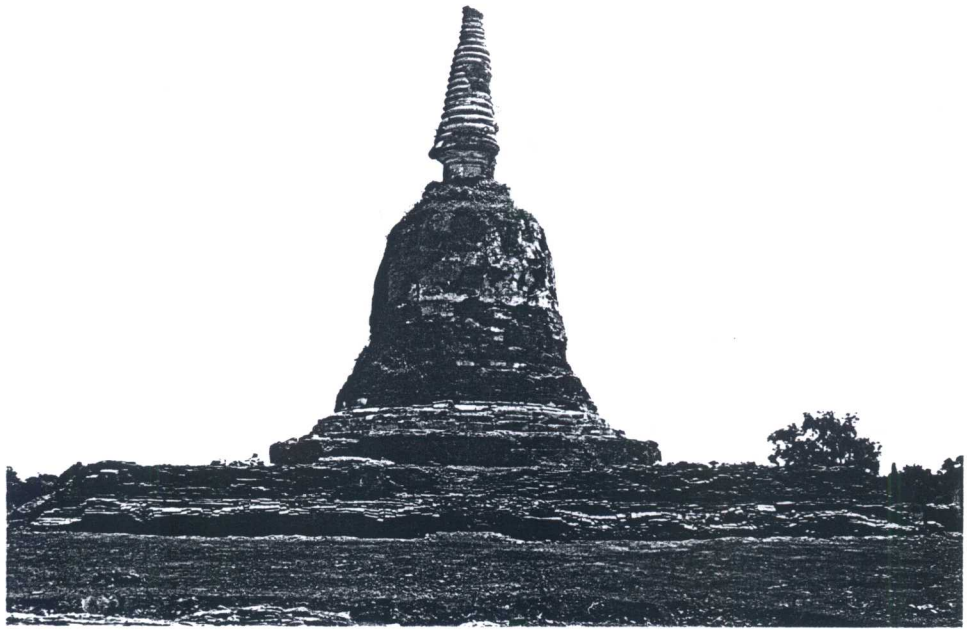

ภาพที่ 33 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 6/14

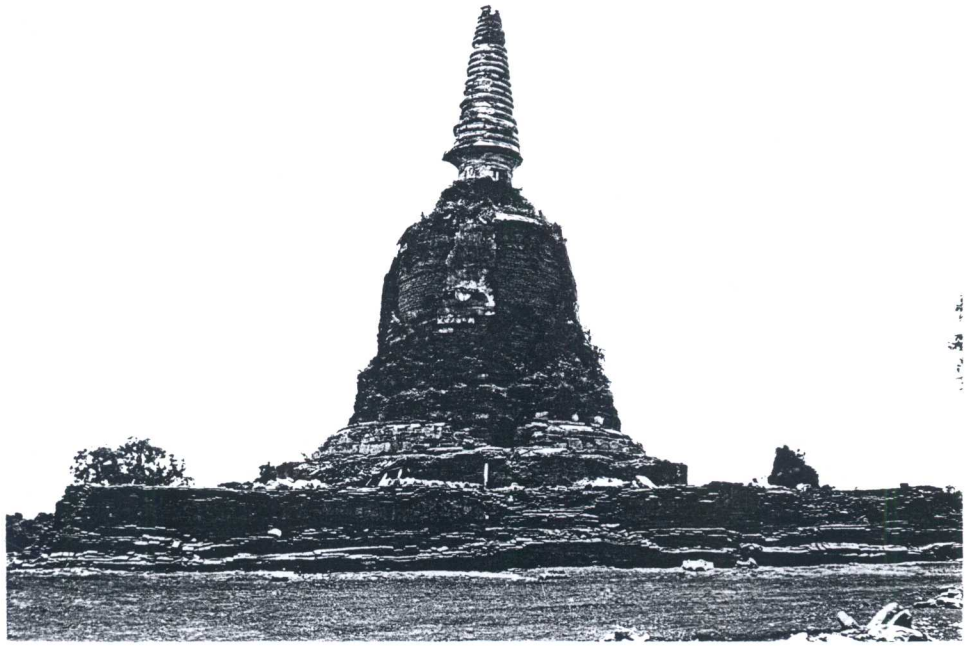

ภาพที่ 34 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 6/16

ภาพที่ 35 ลานประทักษิณด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง

ฟิล์ม 4/16

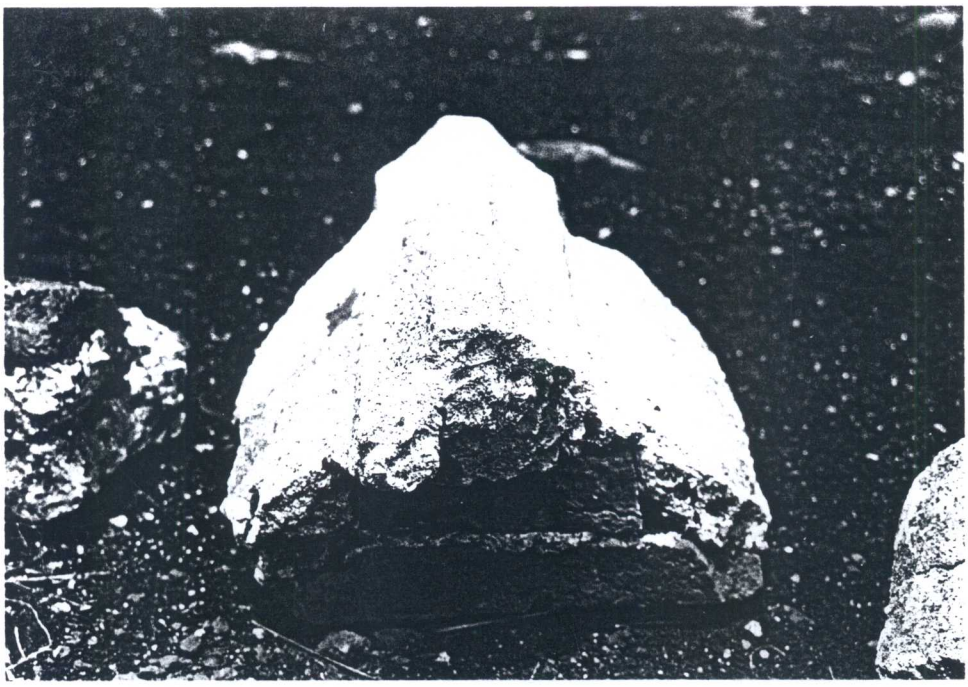

ภาพที่ 36 ซุ้มประตูของกำแพงวัดด้านทิศตะวันตก

ฟิล์ม 6/19

ภาพที่ 37 ลานประทักษิณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 4/14

ภาพที่ 38 ฐานประทักษิณเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง ฟิล์ม 6/14

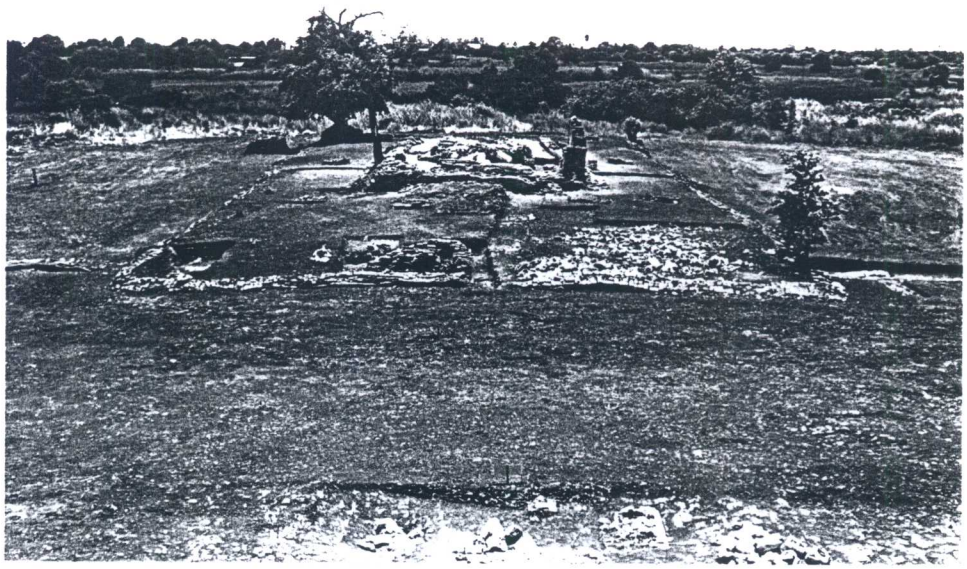

ภาพที่ 39 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/22

ภาพที่ 40 สภาพภายในพระอุโบสถ หลังการดำเนินการขุดแต่ง
ฟิล์ม 4/3

ภาพที่ 41 พระอุโบสถ ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/25

ภาพที่ 42 พระอุโบสถ ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/26

ภาพที่ 43 พระอุโบสถ ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/27

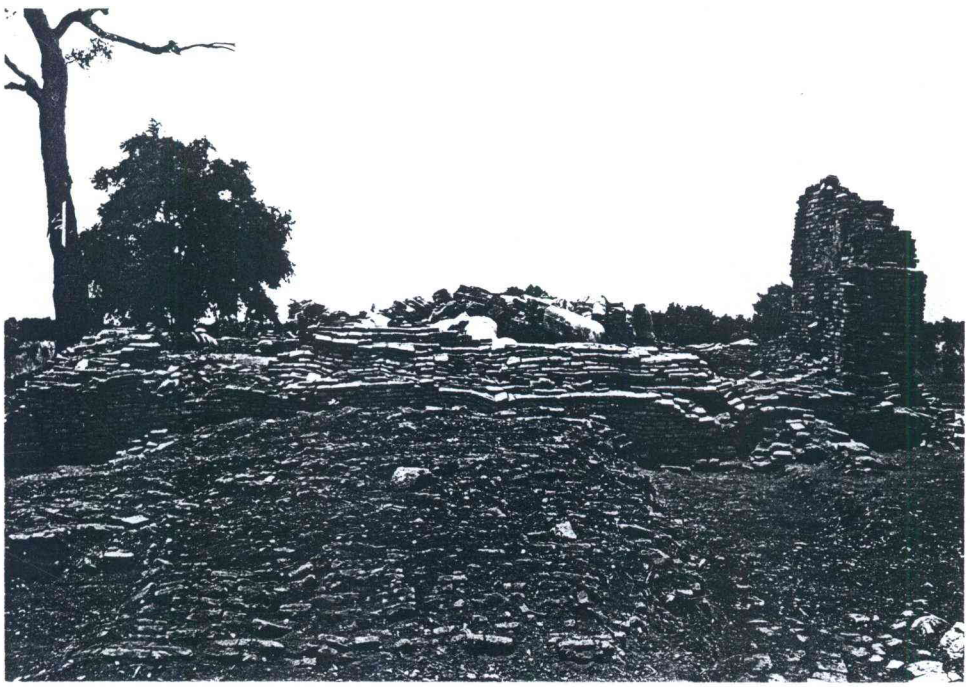

ภาพที่ 44 พระอุโบสถ ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/28

ภาพที่ 45 ฐานเสมาด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/31

ภาพที่ 46 การขุด TRENCH ทดสอบด้านทิศเหนือของวัด เพื่อหาแนวโบราณสถาน
ฟิล์ม 5/32

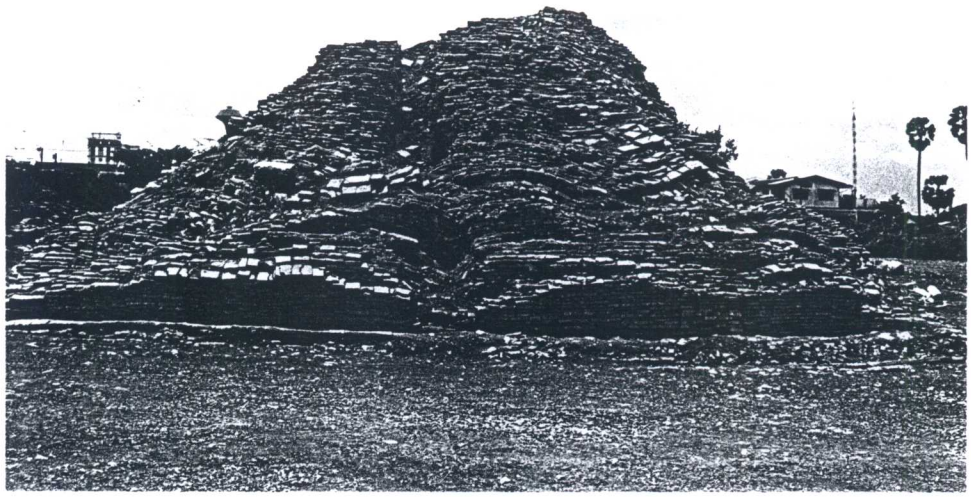

ภาพที่ 47 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/2

ภาพที่ 48 เจดีย์ราย (หมายเลข 4) ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/3

ภาพที่ 49 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/11

ภาพที่ 50 เจดีย์ราย (หมายเลข 5) ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/12

ภาพที่ 51 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศเหนือ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/13

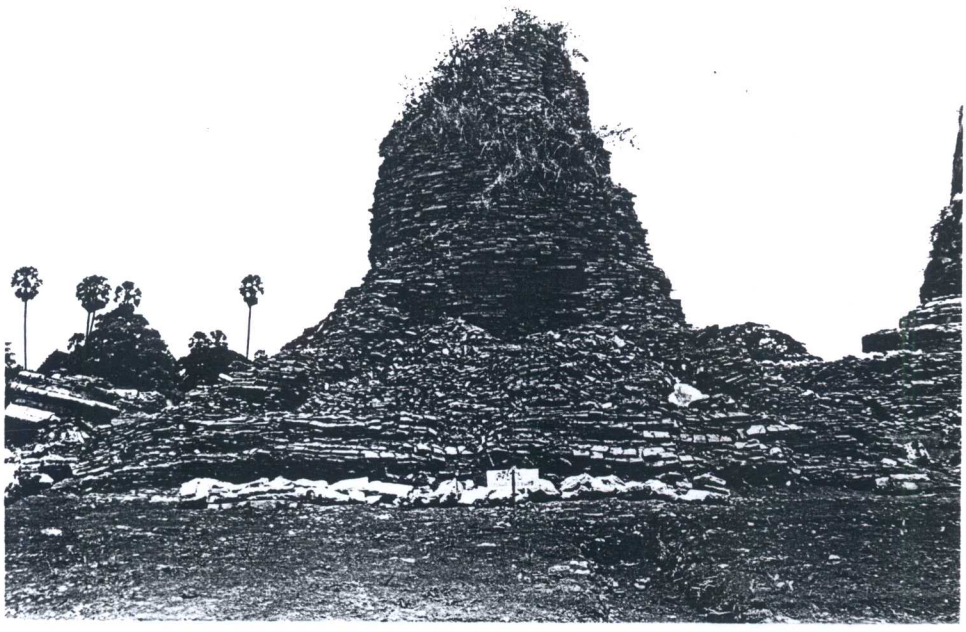

ภาพที่ 52 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันออก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/14

ภาพที่ 53 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศใต้ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/15

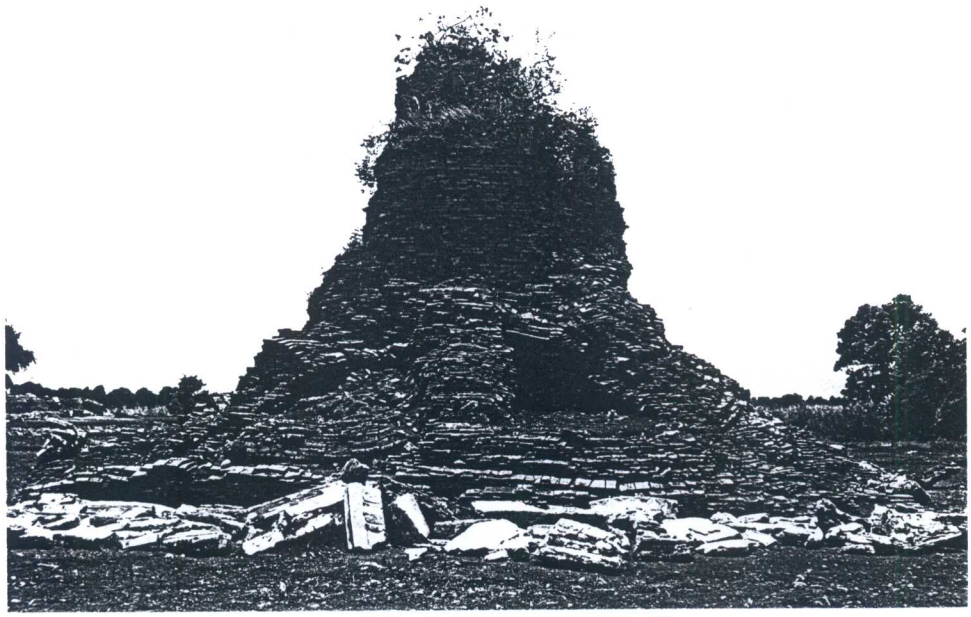

ภาพที่ 54 เจดีย์ราย (หมายเลข 6) ด้านทิศตะวันตก ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/16

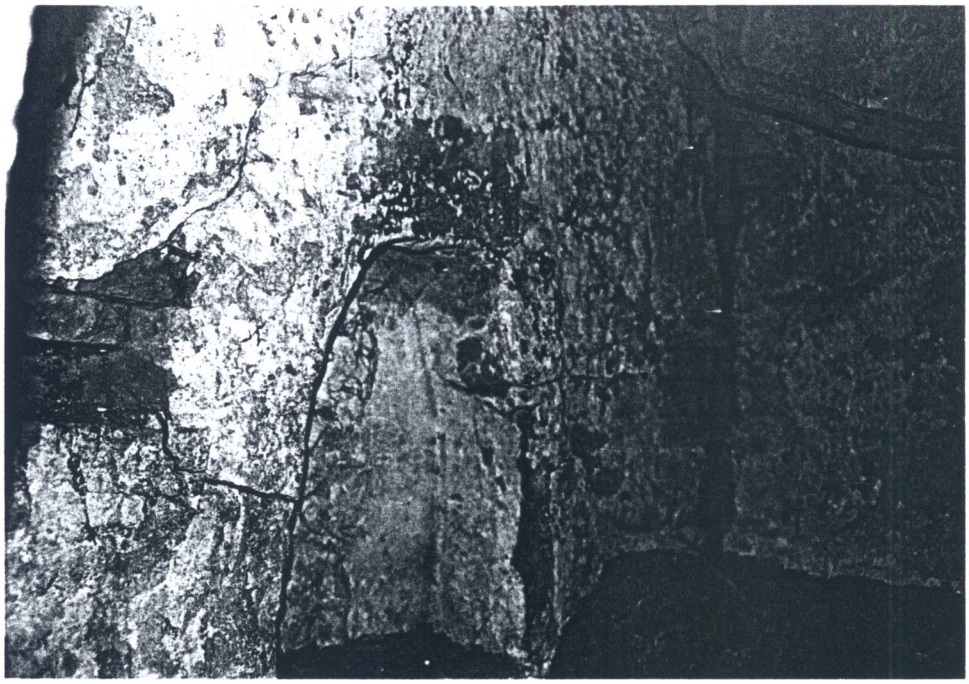

ภาพที่ 55 คูหาหรือกรุสี่เหลี่ยมภายในเจดีย์รายหมายเลข 5
ฟิล์ม 7/19

ภาพที่ 56 พื้นที่ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/6

ภาพที่ 57 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/18

ภาพที่ 58 พื้นที่ด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/17

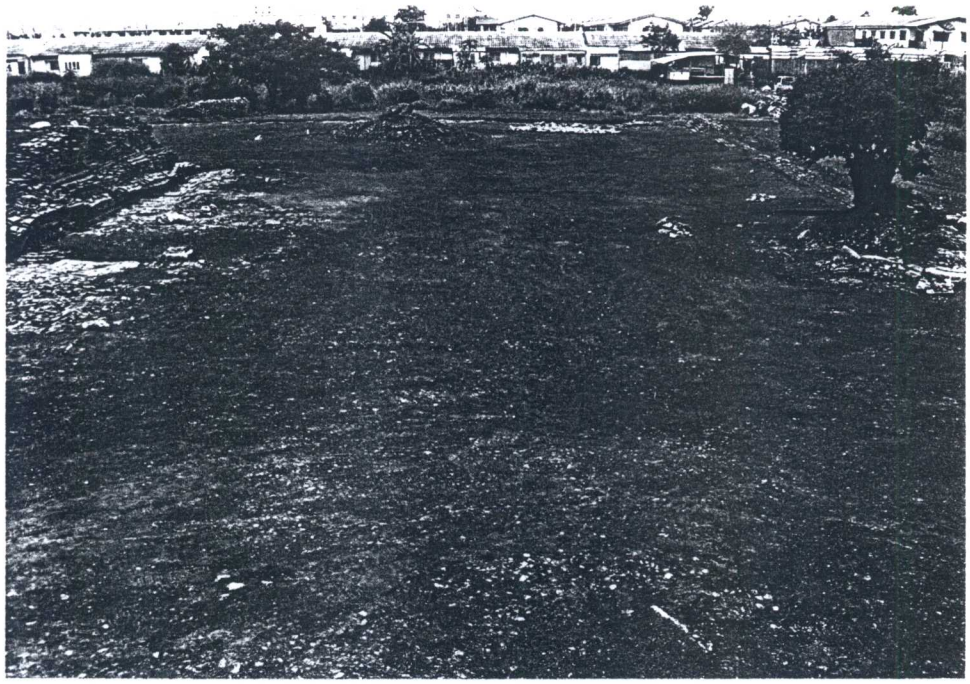

ภาพที่ 59 พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/36

ภาพที่ 60 กำแพงด้านทิศเหนือของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/7

ภาพที่ 61 ซุ้มประตูและกำแพงด้านทิศตะวันออกของพระอุโบสถ ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 6/36

ภาพที่ 62 การก่อซ้อนทับของกำแพงสมัยที่ 1 และ 2 ที่ล้อมรอบพระอุโบสถ
ฟิล์ม 7/26

ภาพที่ 63 ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออกสมัยที่ 1 ของเจดีย์ประธาน

ฟิล์ม 7/27

ภาพที่ 64 ชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างและกรอบซุ้ม ซึ่งถูกนำมาถมบริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ

ฟิล์ม 7/25

ภาพที่ 65 แนวกำแพงด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/29

ภาพที่ 66 ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน ภายหลังการดำเนินงานขุดแต่ง
ฟิล์ม 7/30

ภาพที่ 67 ชิ้นส่วนลายประดับดินเผา (โบราณวัตถุลำดับที่ 15) พบจากหลุม N11E10
ฟิล์ม 11/14

ภาพที่ 68 เศษชิ้นส่วนโคมไฟดินเผาฉลุลาย จากหลุม N9E6 ,หลุม N11W6 และหลุม N9E6
ฟิล์ม 11/8

ภาพที่ 69 กระเบื้องดินเผาแบบกาบกล้วย ตัวเมีย-ตัวผู้ มุงหลังคาพระอุโบสถ (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) พบจากหลุม N10E10 และ N9E10

ฟิล์ม 8/3

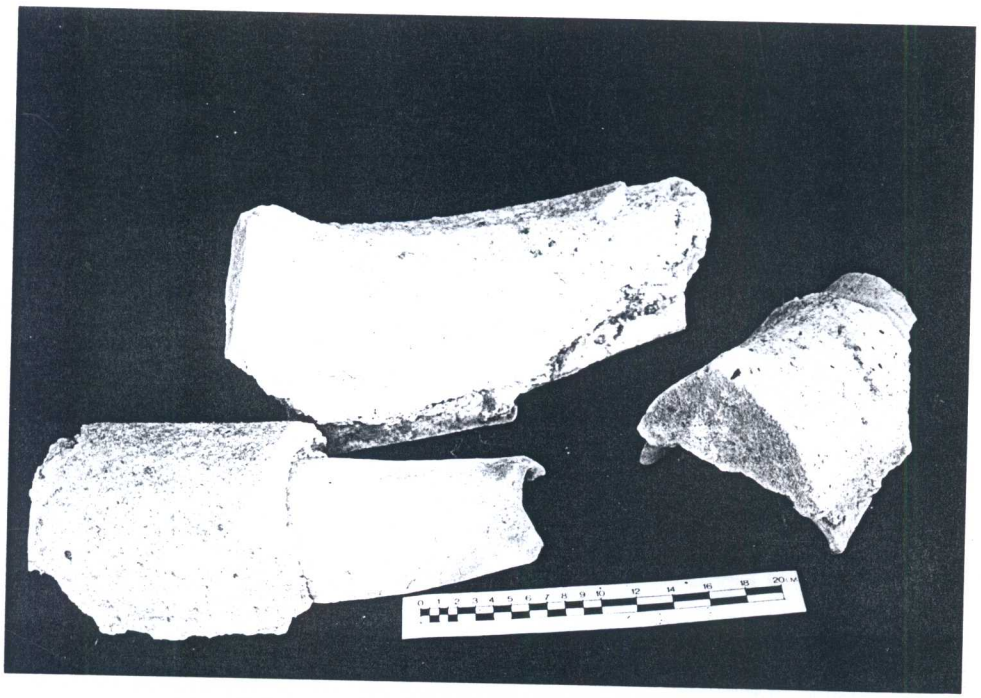

ภาพที่ 70 กระเบื้องดินเผาส่วนชายหลังคา พอกปูนที่ส่วนบน (โบราณวัตถุลำดับที่ 9) พบจากหลุม N10E10

ฟิล์ม 8/1

ภาพที่ 71 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นที่พบบริเวณซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตกของเจดีย์ประธาน

ฟิล์ม 7/34

ภาพที่ 72 ชิ้นส่วนประติมากรรมรูปช้างปูนปั้นที่พบบริเวณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 4

ฟิล์ม 11/34

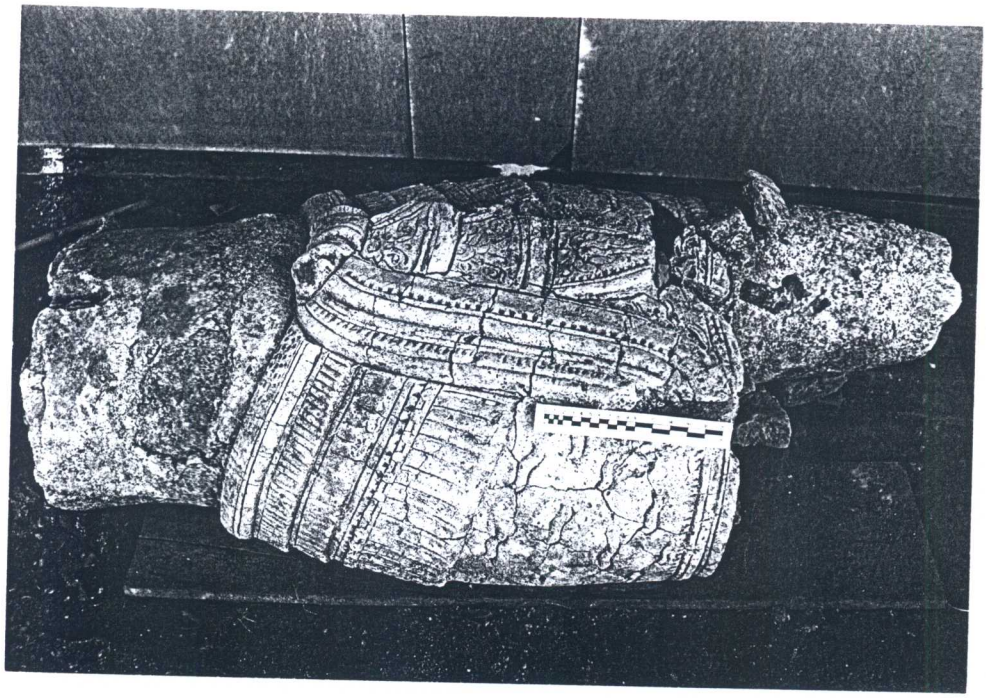

ภาพที่ 73 ชิ้นส่วนลำตัวยักษ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 44) พบจากการขุดค้นใต้เจดีย์รายหมายเลข 5
ฟิล์ม 9/21

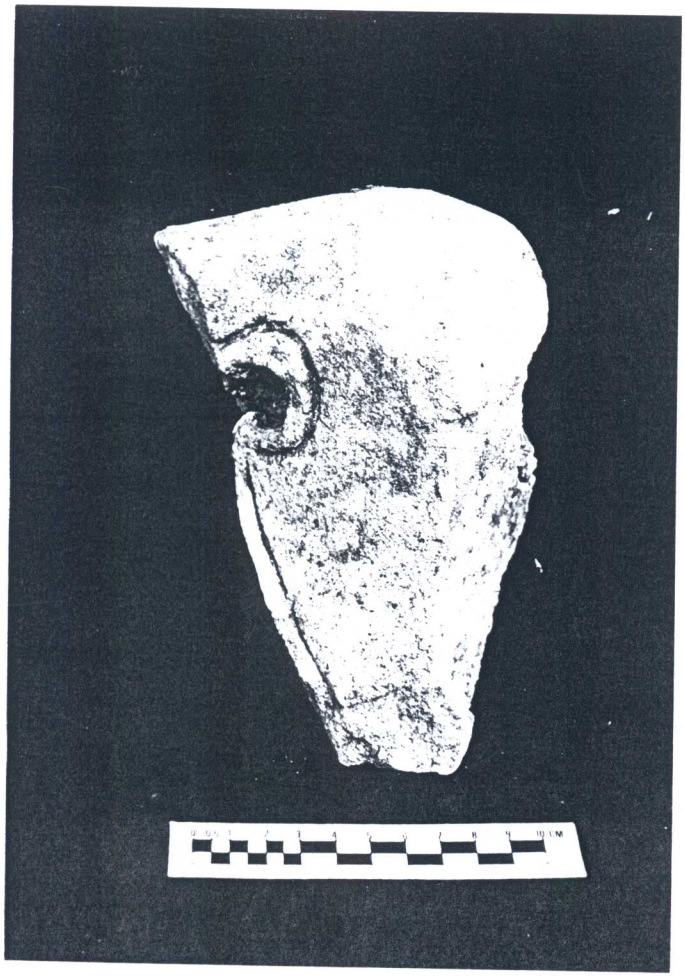

ภาพที่ 74
ชิ้นส่วนขาสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 17) พบจากหลุม N10E10
ฟิล์ม 10/31

ภาพที่ 75 ฐานสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 18) พบจากหลุม N7E7
ฟิล์ม 10/27

ภาพที่ 76 ชิ้นส่วนหัวเม็ดทรงมัณฑ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 19) พบจากหลุม N10E10
ฟิล์ม 10/28

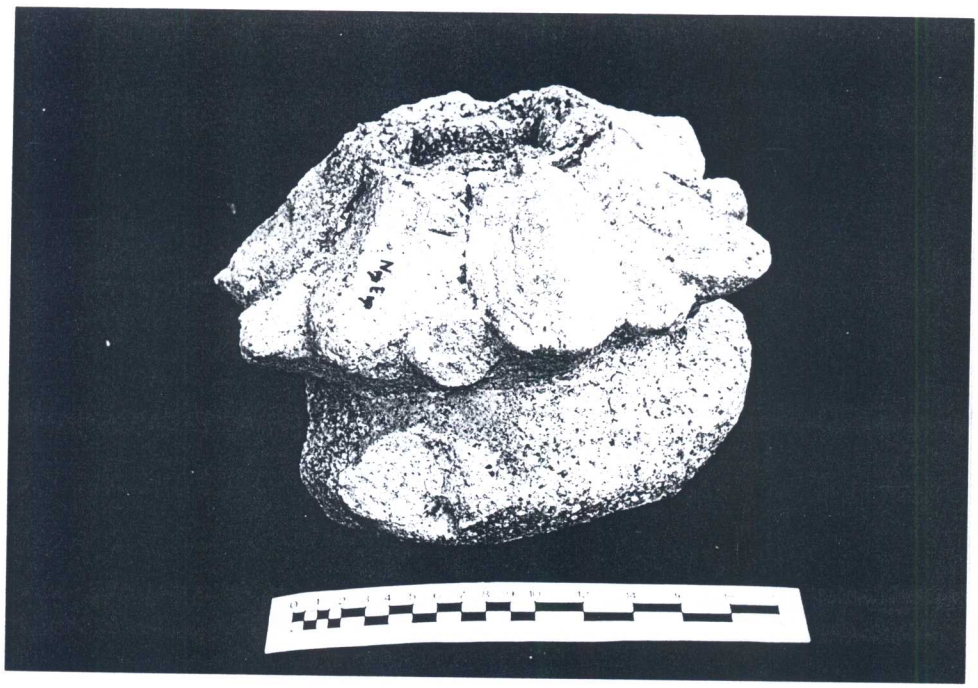

ภาพที่ 77 ชิ้นส่วนหัวเม็ดทรงมัณฑ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 20) พบจากหลุม N10E10
ฟิล์ม 10/29

ภาพที่ 78
ชิ้นส่วนลายประดับปูนปั้น
รูปกระจัง (โบราณวัตถุ
ลำดับที่ 16) พบจากหลุม
N8E10
ฟิล์ม 10/26

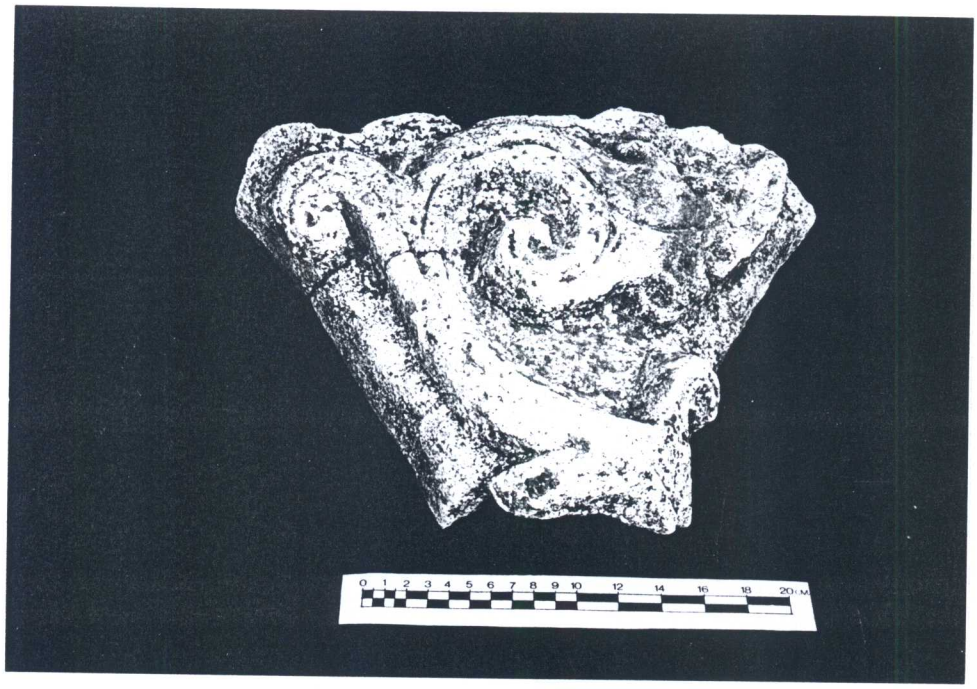

ภาพที่ 79 ชิ้นส่วนปูนปั้นลายพันธุ์พฤกษา (โบราณวัตถุลำดับที่21)) พบจากหลุม N12W9 ฟิล์ม 8/4

ภาพที่ 80 ชิ้นส่วนแผงคอสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 22) พบจากหลุม N9W8 ฟิล์ม 10/30

ภาพที่ 81 ชิ้นส่วนปูนปั้นรูปสิงห์ ด้านเหนือของเจดีย์ประธาน
ฟิล์ม 1/29

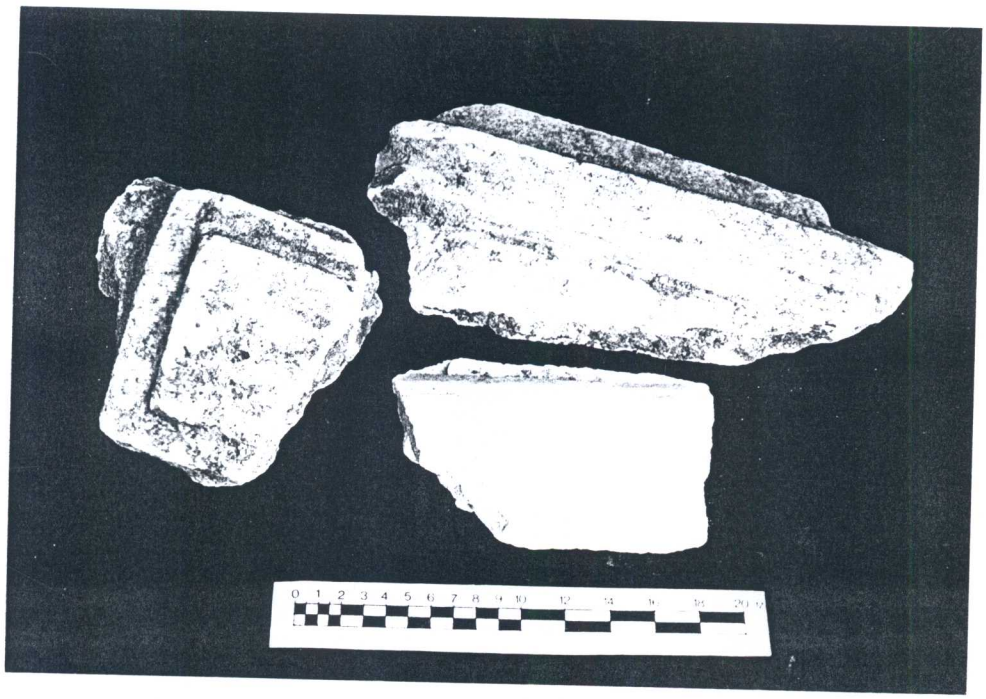

ภาพที่ 82 ชิ้นส่วนลวดบัวประดับปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 23) พบจากหลุม N11E10
ฟิล์ม 10/32

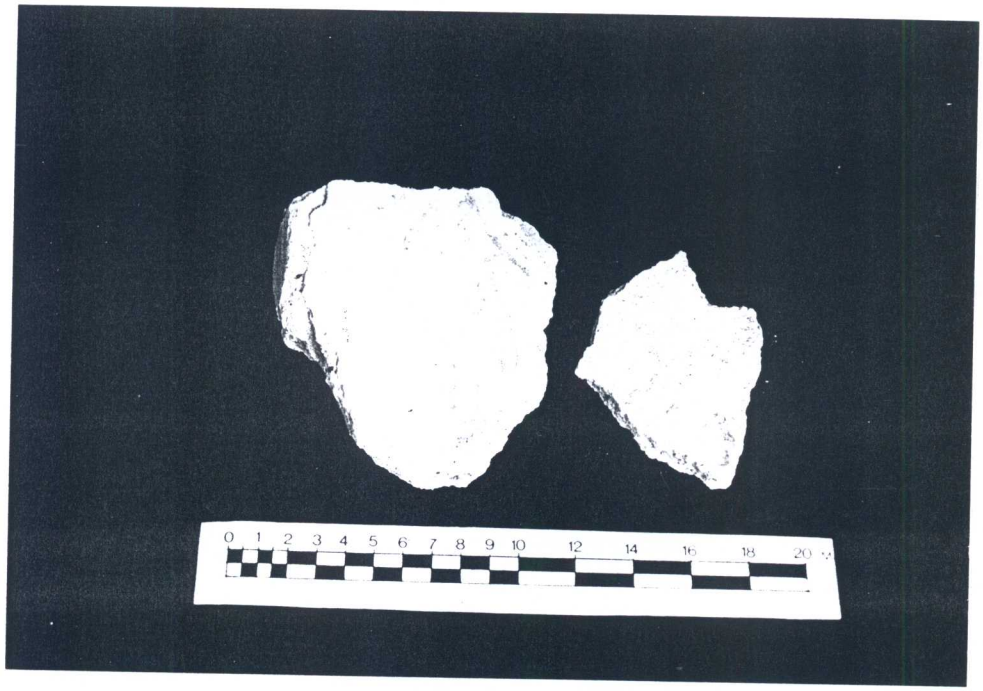

ภาพที่ 83 ปูนฉาบเขียนภาพจิตรกรรม (SF.009) พบจากหลุม N8E9
ฟิล์ม 10/33

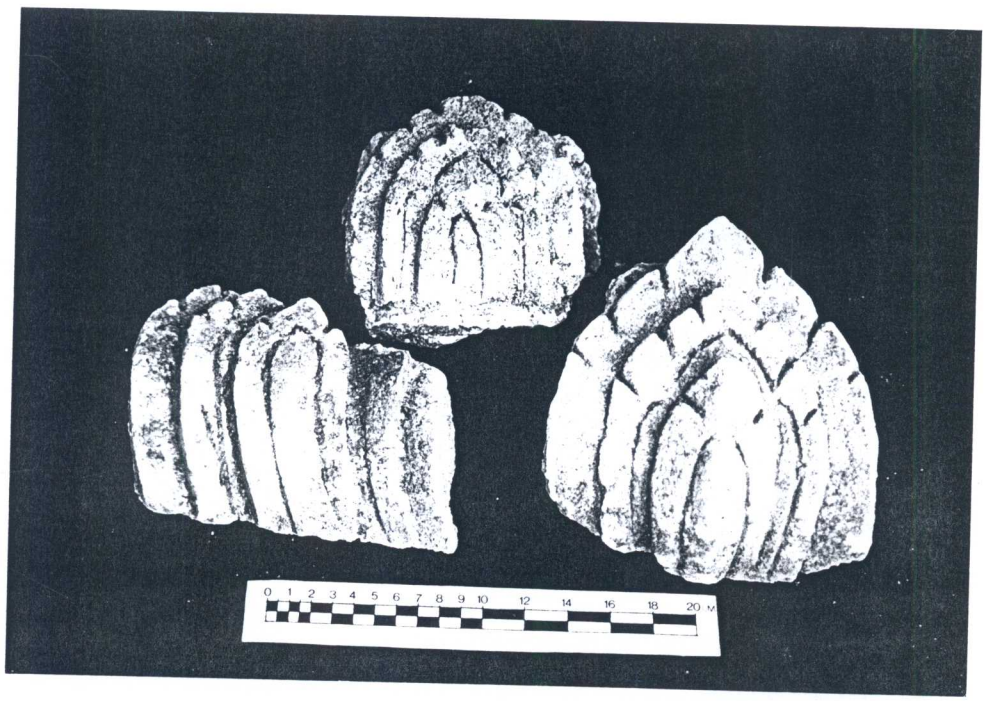

ภาพที่ 84 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 25) พบจากหลุม N9E10
ฟิล์ม 10/34

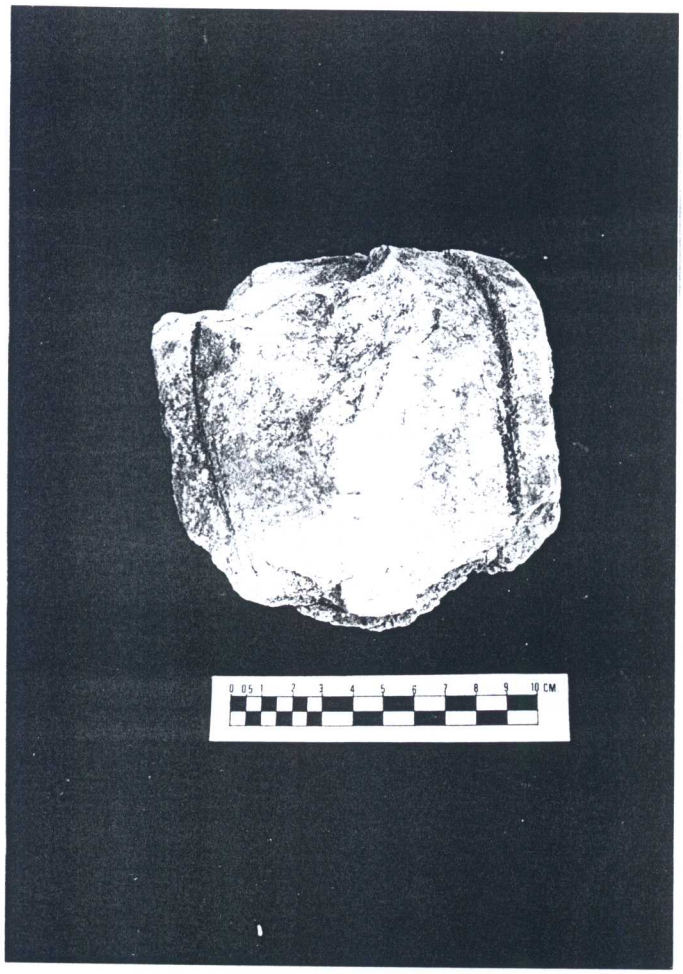

ภาพที่ 85
ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 26) พบจากหลุม N9E10
ฟิล์ม 10/35

ภาพที่ 86 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 27) พบจากหลุม N9E10
ฟิล์ม 10/36

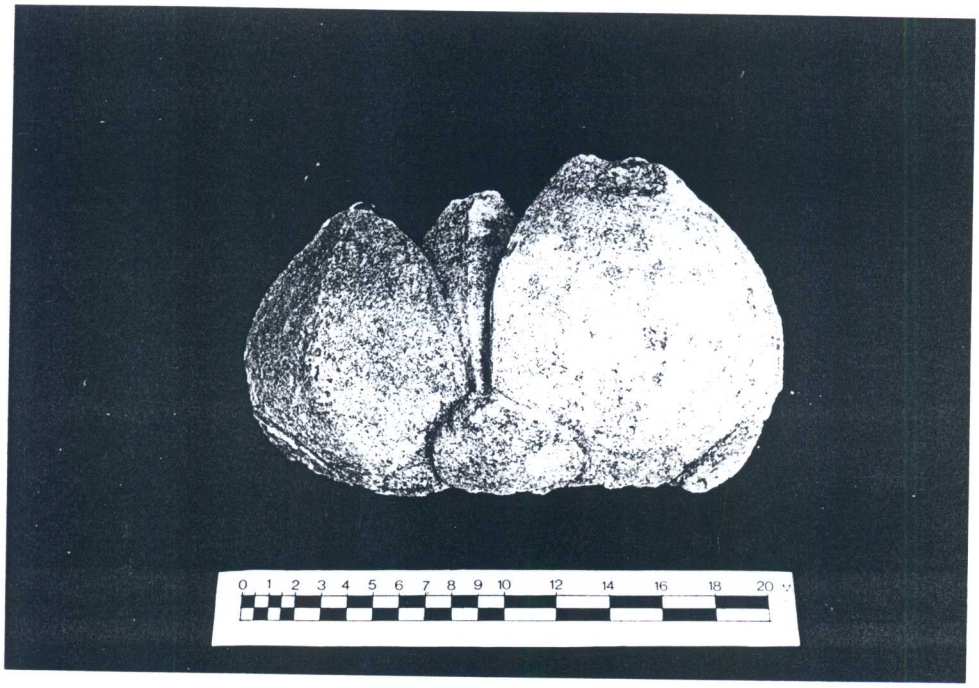

ภาพที่ 87 ชิ้นส่วนกลีบบัวประดับปูนปั้น แบบที่ 4 (โบราณวัตถุลำดับที่ 28) พบจากหลุม N9E10
ฟิล์ม 10/37

ภาพที่ 88 ตะปูตะปลิง ขนาดสั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 8) พบจากหลุม N9E10
ขนาดยาว (โบราณวัตถุลำดับที่ 9) พบจากหลุม N9E9
ฟิล์ม 10/22

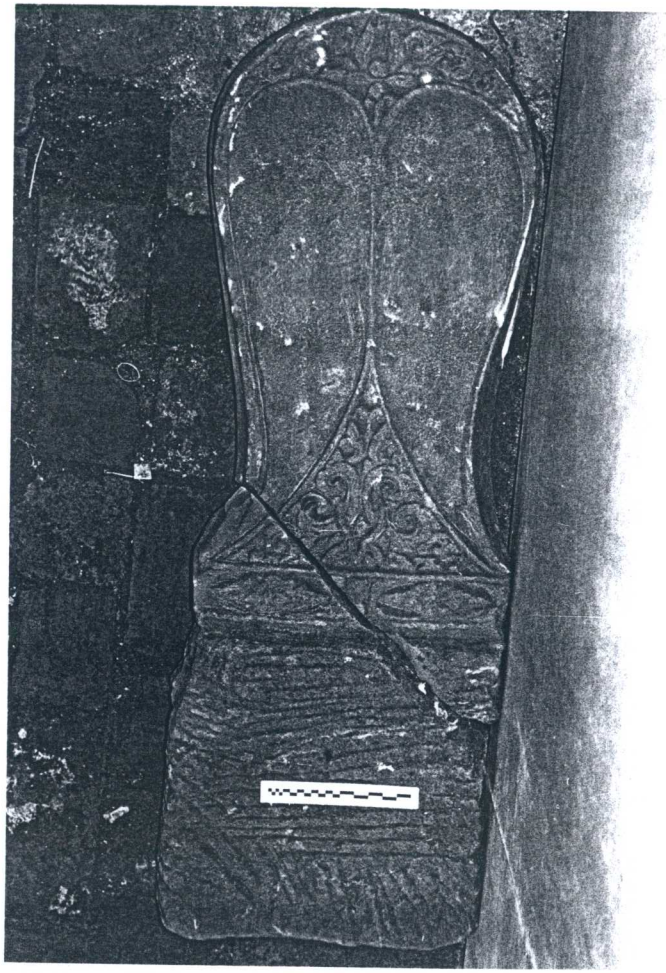

ภาพที่ 89 ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 48) พบจากการขุดแต่งทาง
ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ
ฟิล์ม 9/16

ภาพที่ 90 ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 49) พบจากการขุดแต่งทาง
ด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ
ฟิล์ม 9/14

ภาพที่ 91
ใบเสมาหินทรายแดง (โบราณวัตถุลำดับที่ 50) พบจากการขุดแต่ง TRENCH ด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ
ฟิล์ม 11/37

ภาพที่ 92 ชิ้นส่วนใบเสมาหินชนวนสีเทา บนเนินดินภายในพระอุโบสถ
ฟิล์ม 1/31

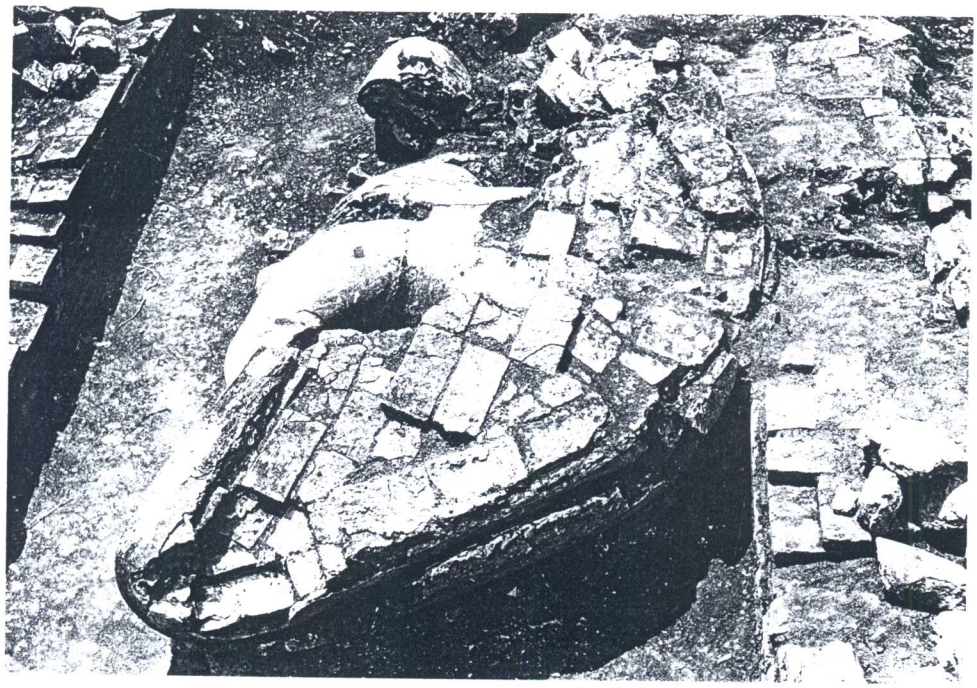

ภาพที่ 93 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประธาน พบภายหลังการขุดแต่งภายในพระอุโบสถ
ฟิล์ม 3/36

ภาพที่ 94
ชิ้นส่วนพระอุระพระพุทธรูปปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 45) พบจากหลุม
ฟิล์ม 9/17

ภาพที่ 95 ชิ้นส่วนพระวรกายท่อนล่างของพระพุทธรูปปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 46) พบจากหลุม ฟิล์ม 9/19

ภาพที่ 96 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายพบจากการขุดแต่งเจดีย์รายหมายเลข 6 ฟิล์ม 11/35

ภาพที่ 97 ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปสำริด (SF.24) พบจากหลุม N8E10
ฟิล์ม 8/9

ภาพที่ 98 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งสำริด (SF.25) พบจากหลุม N8W7
ฟิล์ม 8/10

ภาพที่ 99 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 33) พบจากหลุม N7E10
ฟิล์ม 8/13

ภาพที่ 100 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.26) พบจากหลุม N6W6
ฟิล์ม 8/11

ภาพที่ 101 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.27) พบจากหลุม N8W2
ฟิล์ม 8/20

ภาพที่ 102
พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระทรงเครื่องใหญ่ (SF.015) พบจากหลุม N10E10
ฟิล์ม 10/14

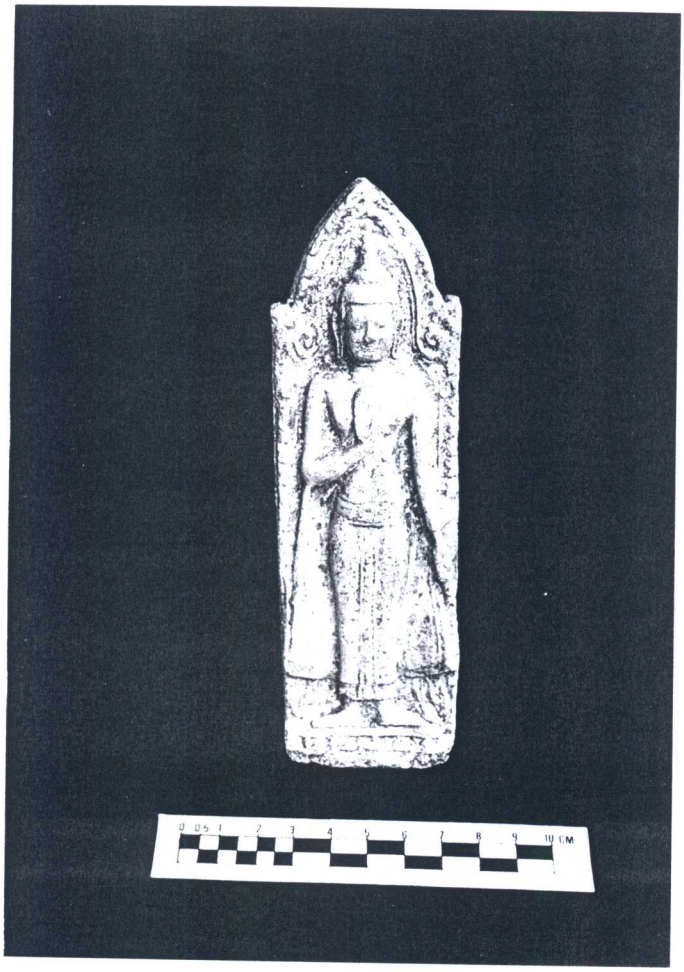

ภาพที่ 103
พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระพุทธรูปประทับยืนปางประทานอภัย (SF.017) พบจากหลุม N9E6
ฟิล์ม 10/16

ภาพที่ 104 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา ซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของรูปพระรัตนตรัยมหายาน (SF.018) พบจากหลุม N9W3

ฟิล์ม 8/5

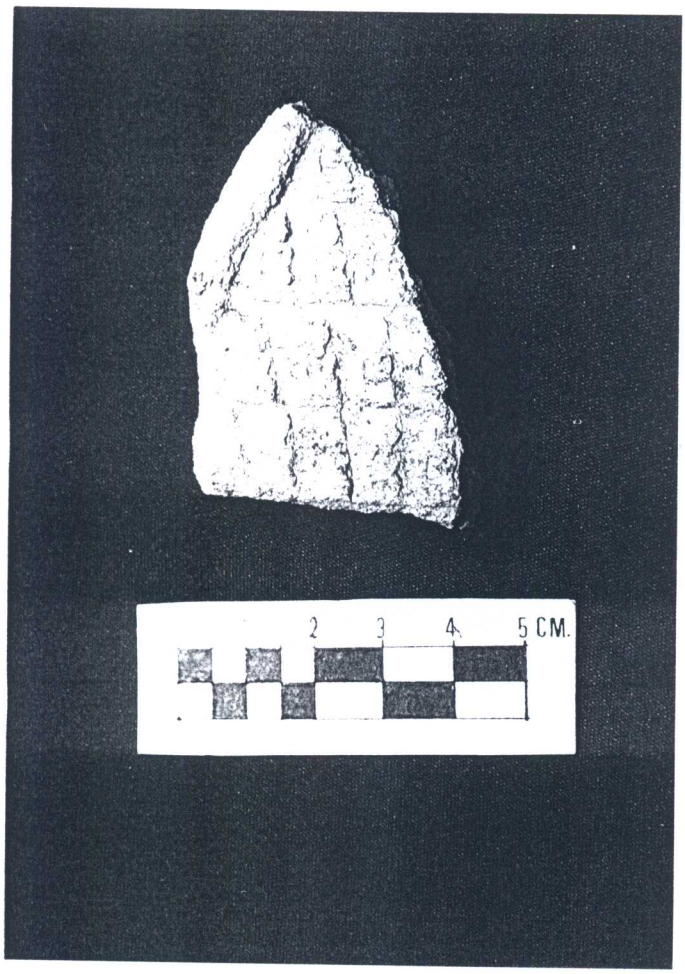

ภาพที่ 105
ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดิน[illegible]
ปางไสยาสน์ (SF.21) พบ
จากหลุม N12E16
ฟิล์ม 11/11

ภาพที่ 106 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา-พระแผง (SF.19) พบจากหลุม N7W7
ฟิล์ม 11/10

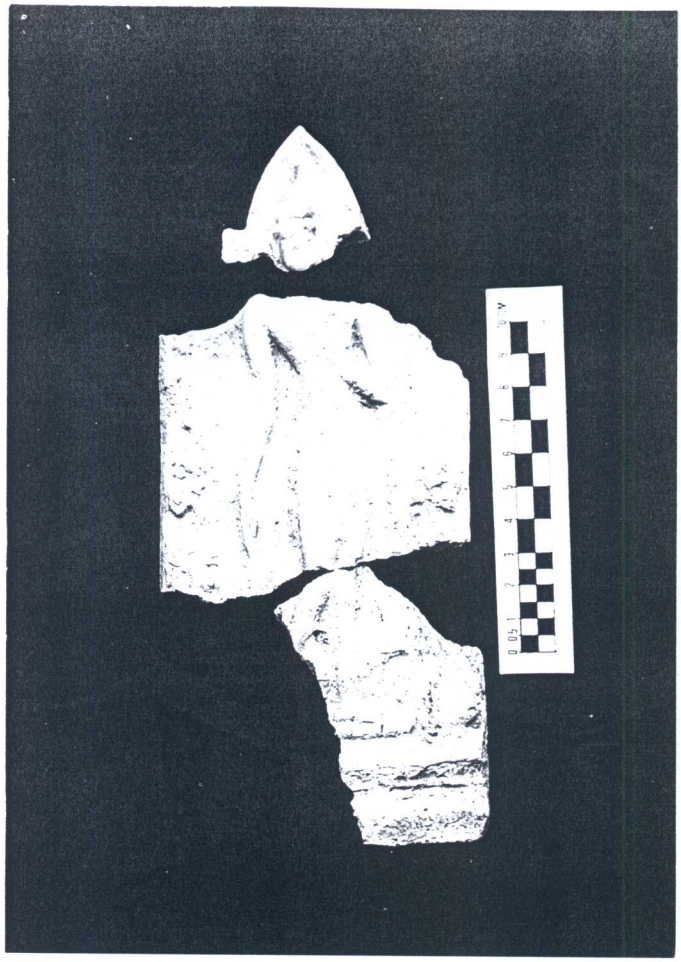

ภาพที่ 107 พระพิมพ์ดินเผา ภาพพระพุทธรูปยืนปางลีลา (SF.022) พบจากหลุม N7W7
ฟิล์ม 10/18

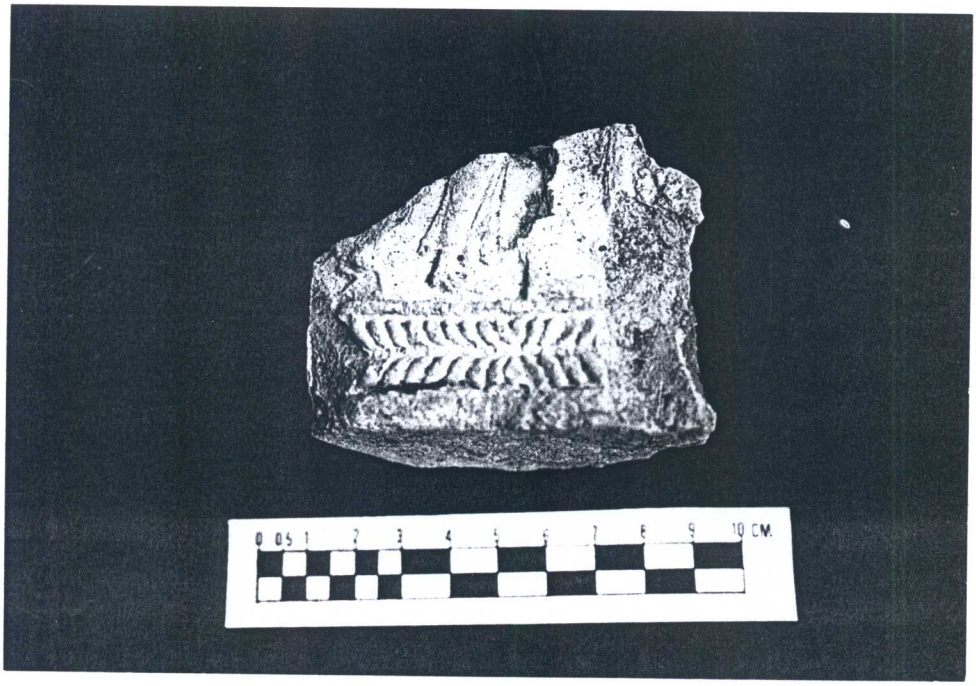

ภาพที่ 108 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา (SF.023) พบจากหลุม N8E2
ฟิล์ม 8/7

ภาพที่ 109 เครื่องมือเหล็ก (SF.011) พบจากหลุม N2E2
ฟิล์ม 10/8

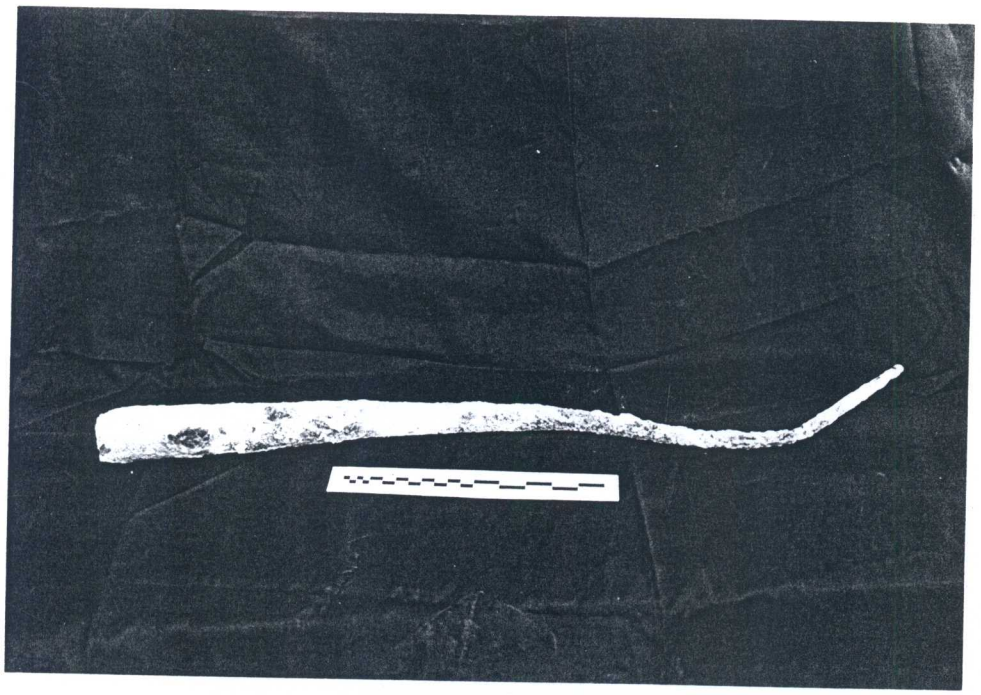

ภาพที่ 110 เครื่องมือเหล็ก (SF.013) พบจากหลุม N11W11
ฟิล์ม 10/13

ภาพที่ 111 พายตักปูน ใช้ตักปูนป้ายพลู (SF.010) พบจากหลุม N6W12
ฟิล์ม 10/7

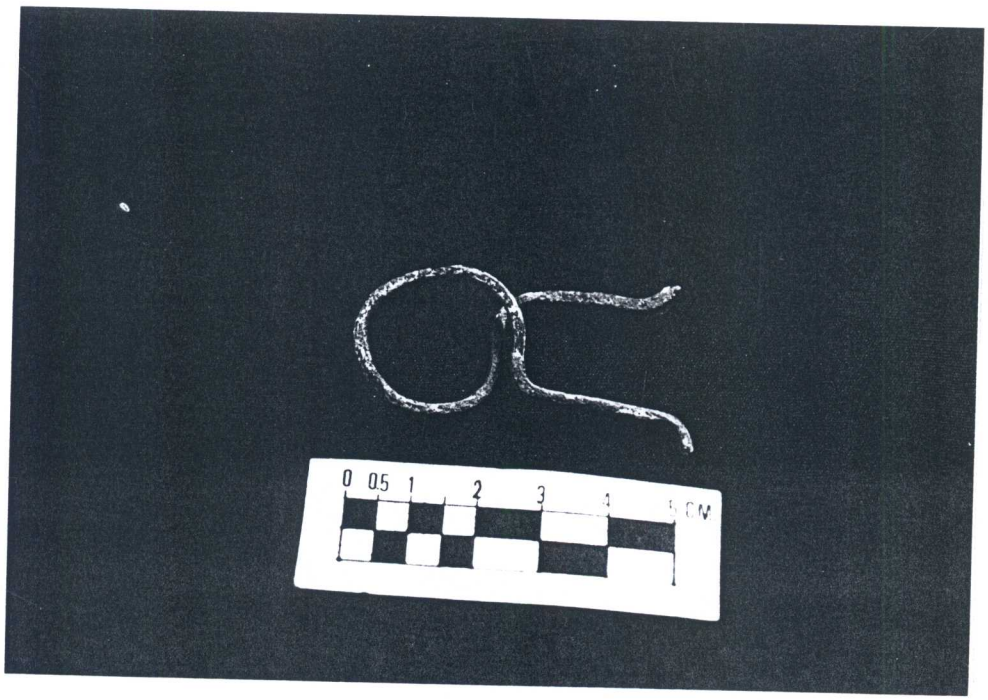

ภาพที่ 112 เครื่องมือ (?) สำริด (SF.012) พบจากหลุม N13E6
ฟิล์ม 11/21

ภาพที่ 113 แหวนสำริด (SF.010) พบจากหลุม N4W2
ฟิล์ม 10/10

ภาพที่ 114 หินบด (โบราณวัตถุลำดับที่ 1) พบจากหลุม S3W12
ฟิล์ม 10/19

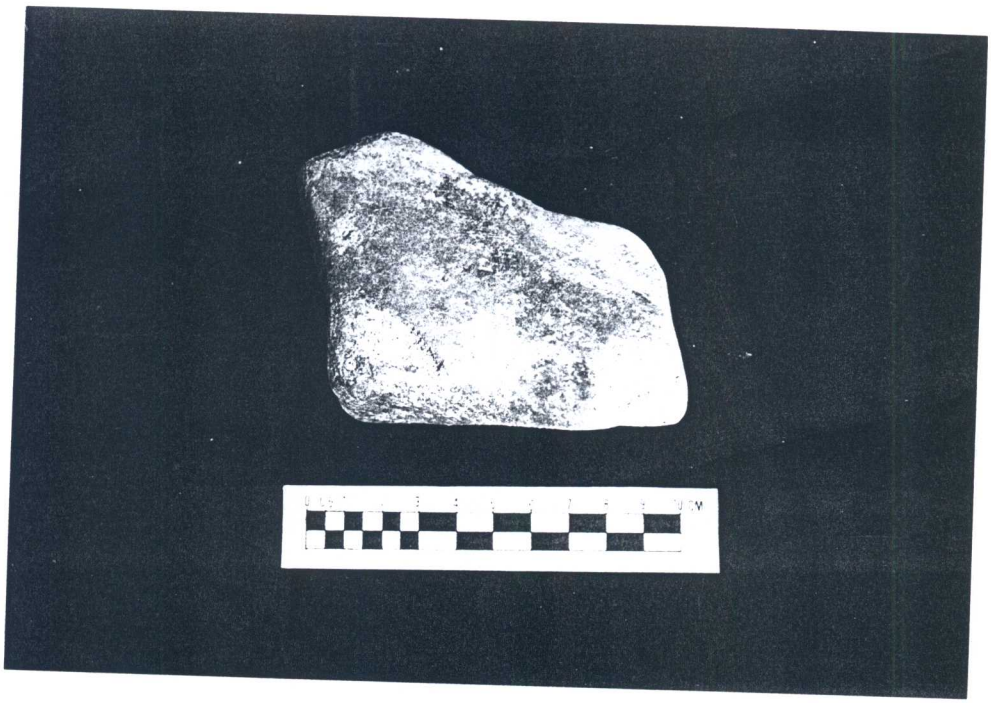

ภาพที่ 115 หินลับมีด (?) (โบราณวัตถุลำดับที่ 2) พบจากหลุม N8E6
ฟิล์ม 10/20

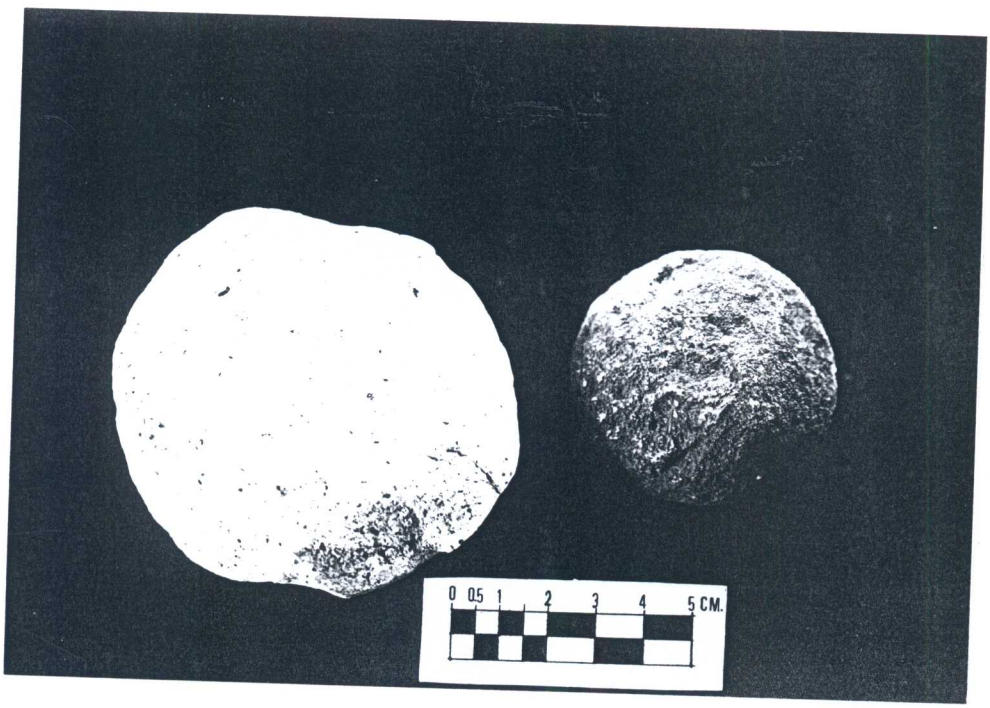

ภาพที่ 116 ลูกกระสุนดินเผา (ซ้าย) และหินทราย (ขวา) (โบราณวัตถุลำดับที่ 5)
พบจากหลุม N12E10
ฟิล์ม 11/26

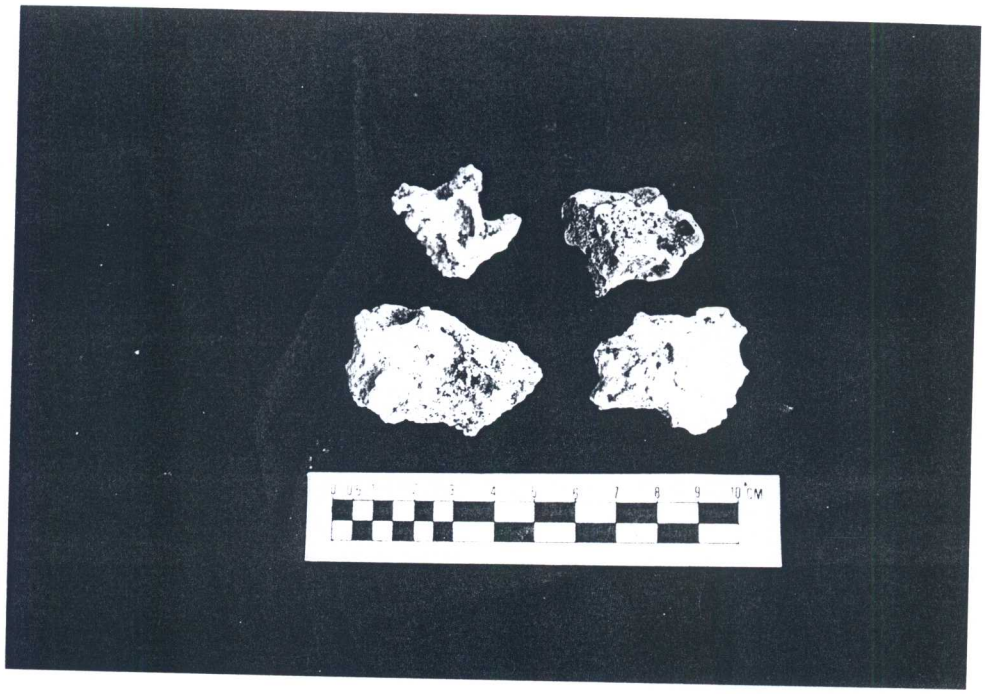

ภาพที่ 117 ตะกรัน (โบราณวัตถุลำดับที่ 3) พบจากหลุม N10E3
ฟิล์ม 10/21

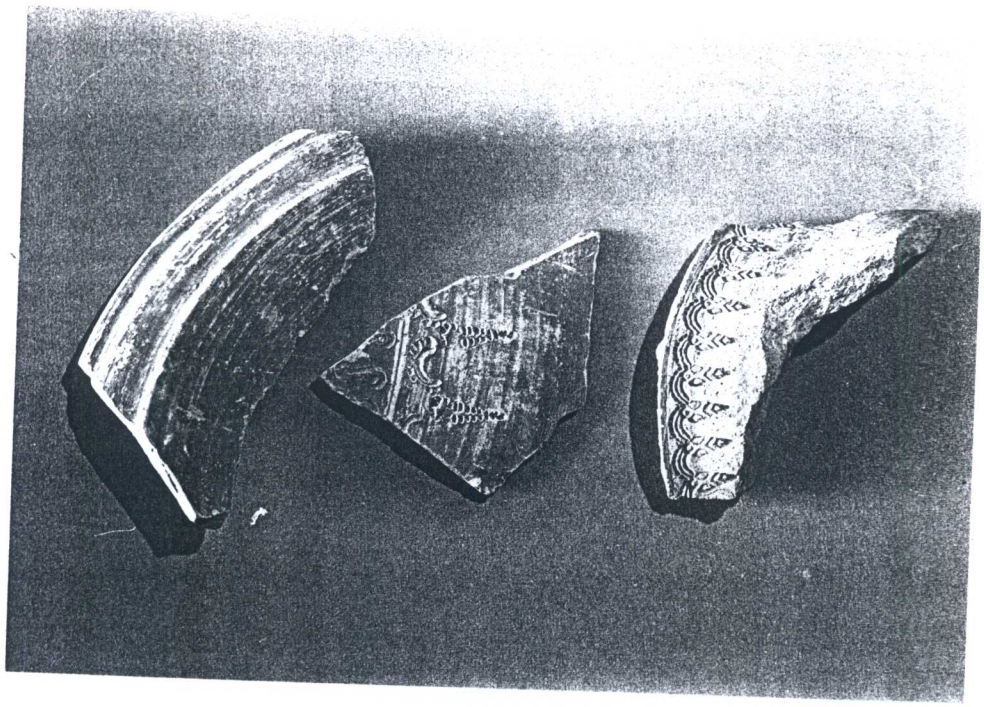

ภาพที่ 118 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware)
จากหลุม N9E6 จากหลุม N11W1
ฟิล์ม 11/3

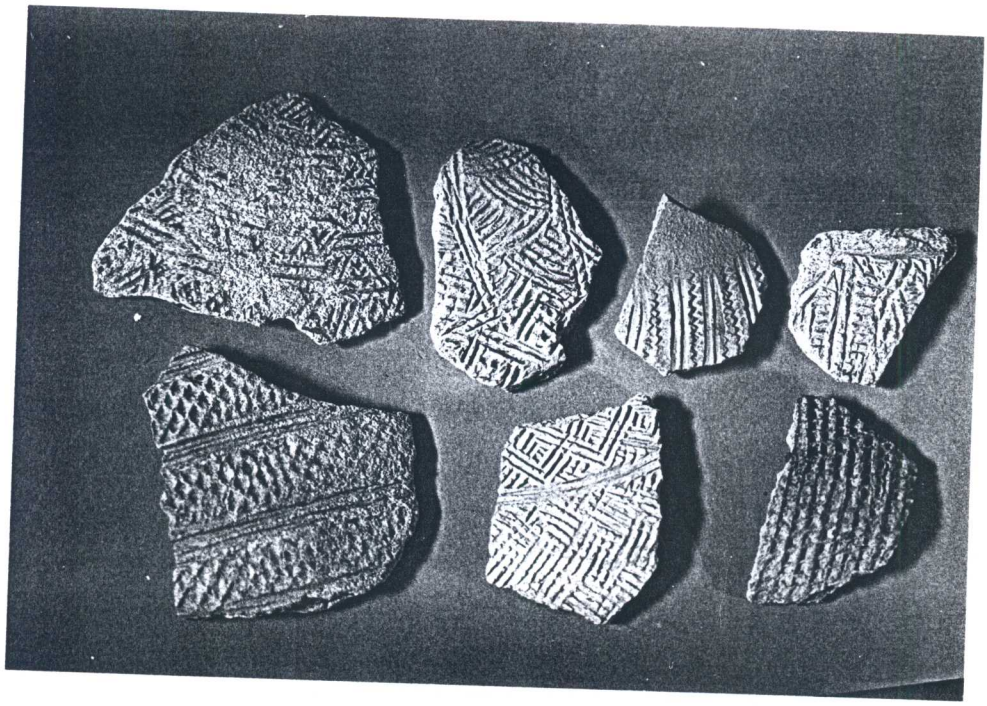

ภาพที่ 119 ลวดลายของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware) - หม้อทะนน ที่พบจากการขุดแต่งวัดช้าง

ฟิล์ม 11/0

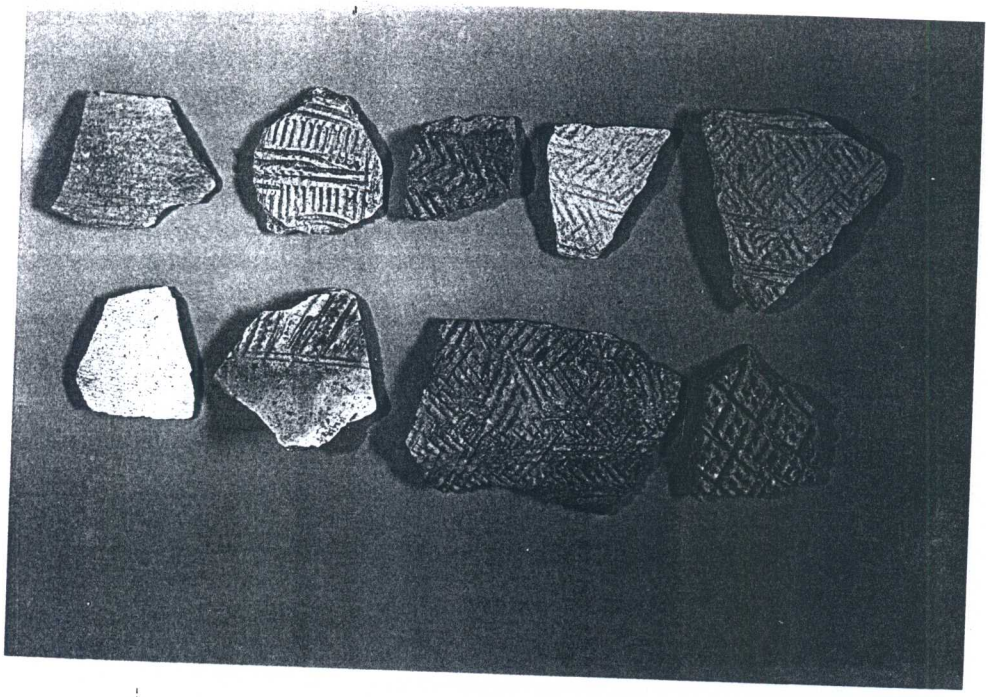

ภาพที่ 120 ลวดลายของเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน (Earthen ware) - หม้อทะนน ที่พบจากการขุดแต่งวัดช้าง

ฟิล์ม 11/1

ภาพที่ 121 ชิ้นส่วนฝาภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthen ware) ถุงที่ 46 พบจากหลุม N7W5
ฟิล์ม 11/7

ภาพที่ 122 ชิ้นส่วนปากภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดิน และเนื้อหิน ในรูปแบบต่างๆ ที่พบจากขุดแต่งวัดช้าง
ฟิล์ม 11/5

ภาพที่ 123 ชิ้นส่วนก้นของภาชนะดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 11) พบจากหลุม ฟิล์ม 11/17

ภาพที่ 124 ชิ้นส่วนไหดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 8) พบจากหลุม N4W2 ฟิล์ม 11/16

ภาพที่ 125 ชิ้นส่วนอ่างดินเผาเนื้อหิน (Stone ware) (ถุงที่ 16) พบจากหลุม N6W14
ฟิล์ม 11/15

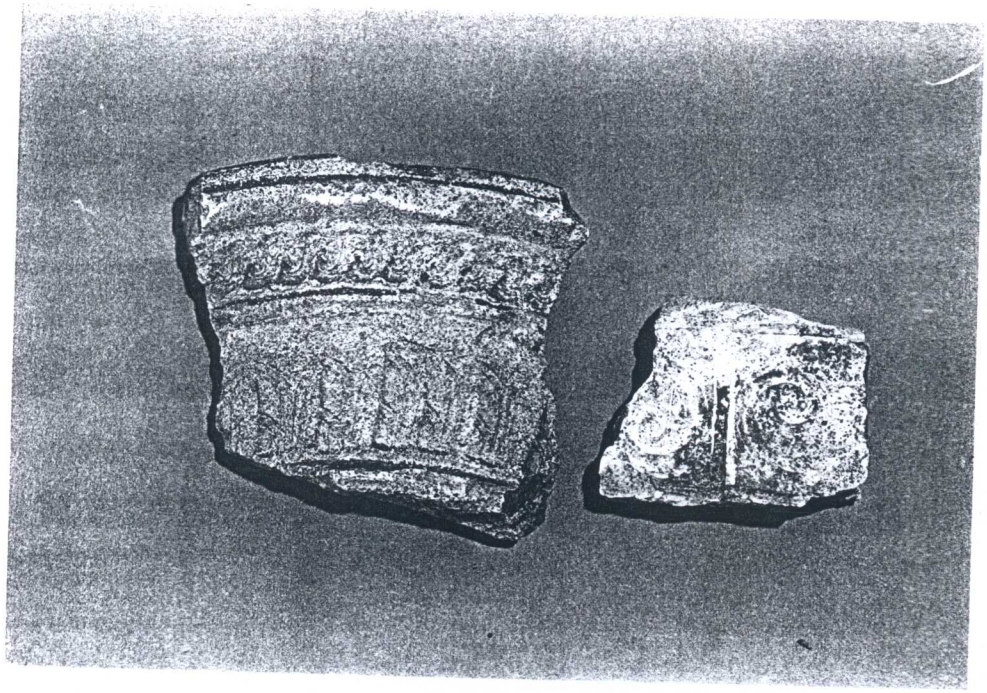

ภาพที่ 126 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อหิน (Stone ware) จากแหล่งเตาบ้านบางปูน
จากหลุม N4W3 และ หลุม N10E7
ฟิล์ม 11/2

ภาพที่ 127 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเคลือบสีเขียวจากแหล่งเตาเมืองสุโขทัย พบจากหลุม N5W8, หลุม N11E6 และหลุม N9E6

ฟิล์ม 11/22

ภาพที่ 128 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.001) พบจากหลุม N9E12

ฟิล์ม 10/0

ภาพที่ 129 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.002) พบจากหลุม N6W8
ฟิล์ม 10/2

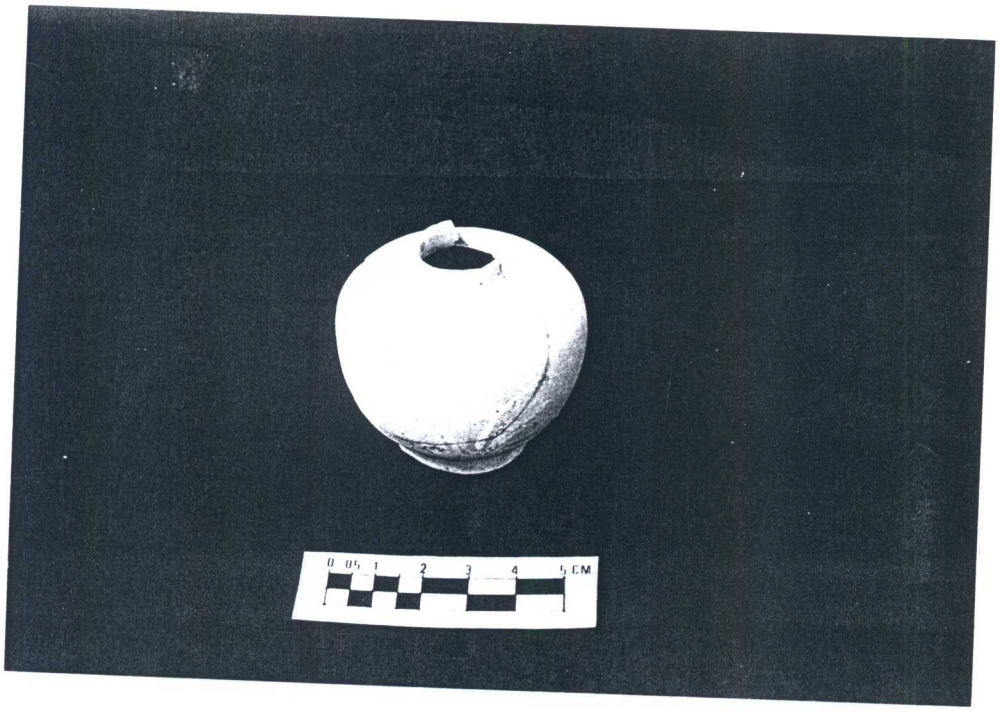

ภาพที่ 130 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.003) พบจากหลุม N4W4
ฟิล์ม 10/1

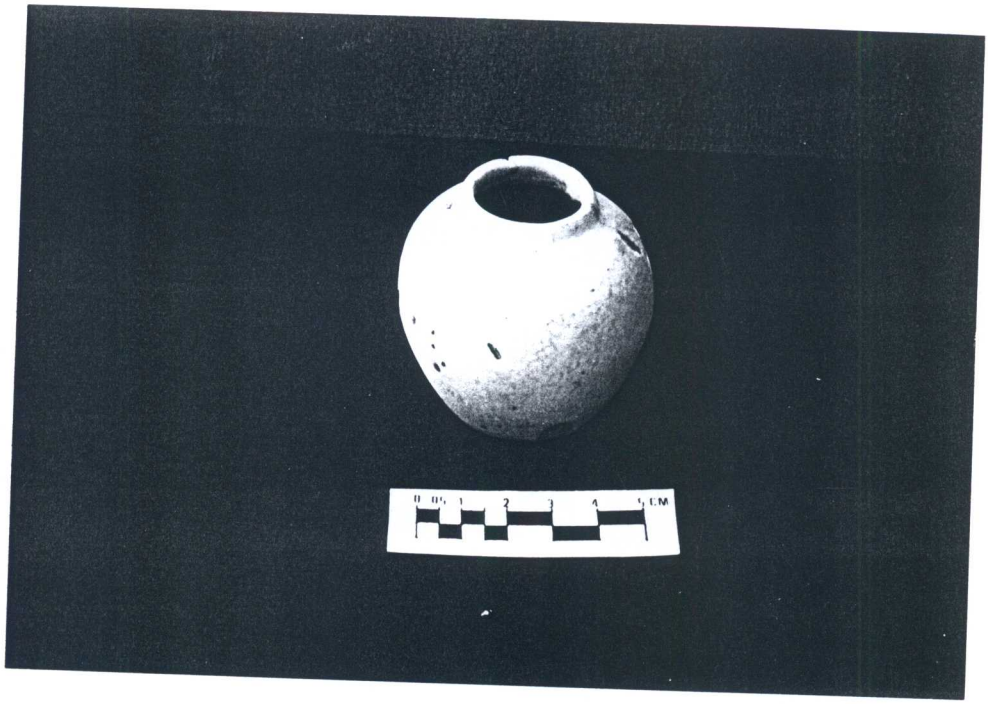

ภาพที่ 131 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.004) พบจากหลุม N6W9
ฟิล์ม 10/3

ภาพที่ 132 กระปุกดินเผาใส่อัฐิ (SF.005) พบจากหลุม N6W13
ฟิล์ม 10/4

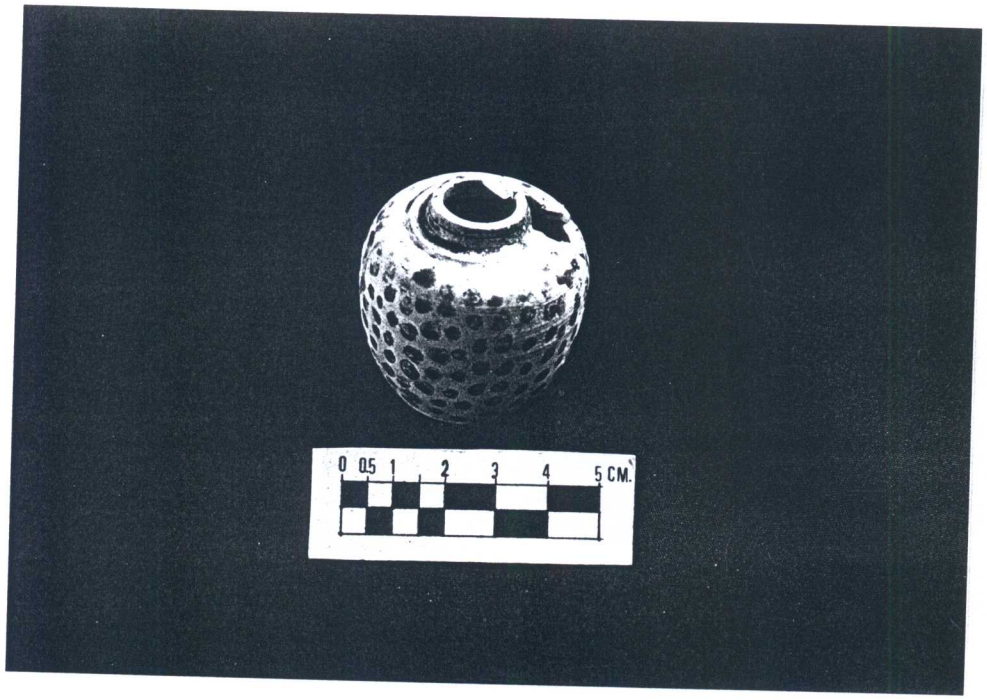

ภาพที่ 133 กระปุกดินเผาจากแหล่งเตาบ้านป่ายาง (SF.006) พบจากหลุม N4W8
ฟิล์ม 11/19

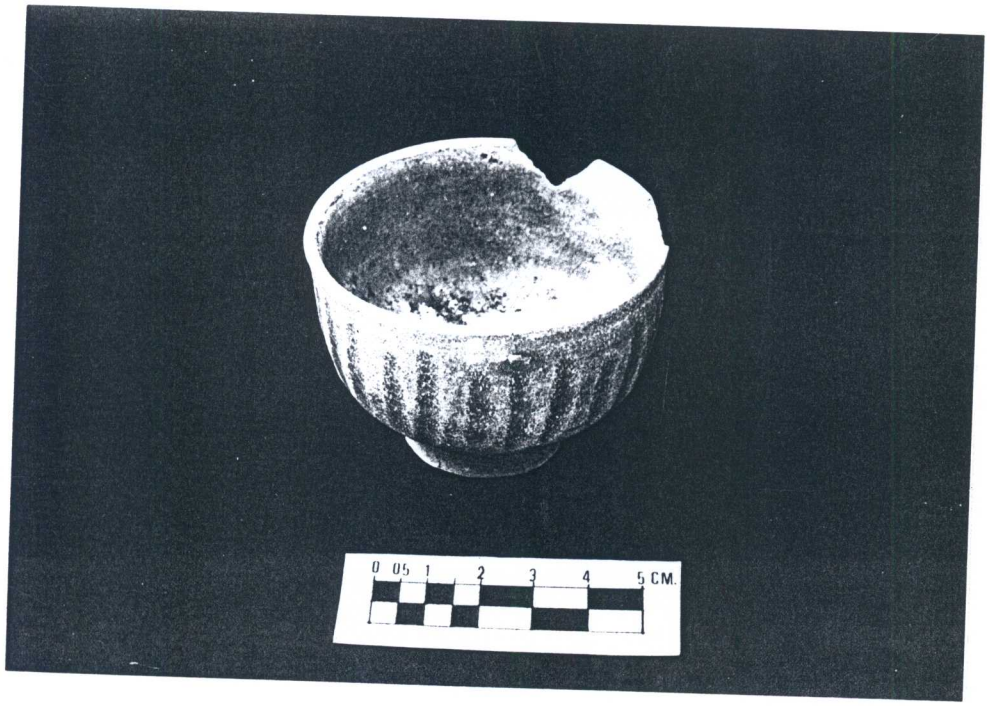

ภาพที่ 134 ถ้วยดินเผาเคลือบสีเขียว (SF.008) พบจากหลุม N11E18
ฟิล์ม 10/5

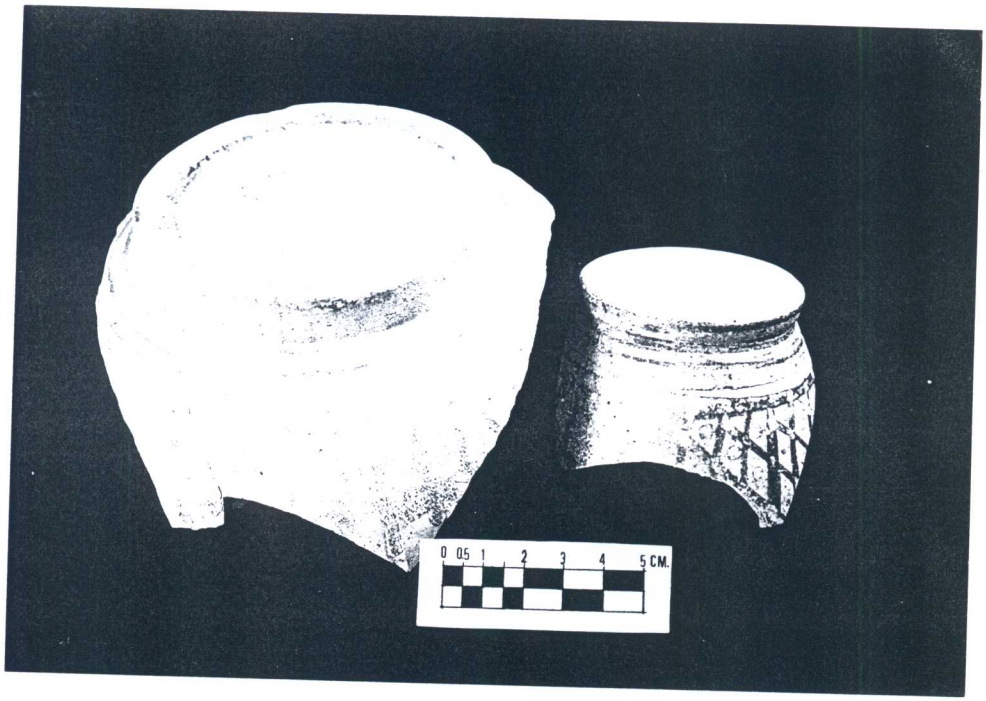

ภาพที่ 135 ชิ้นส่วนภาชนะเนื้อหิน พบจากหลุม N1W9, N4W3
ฟิล์ม 11/24

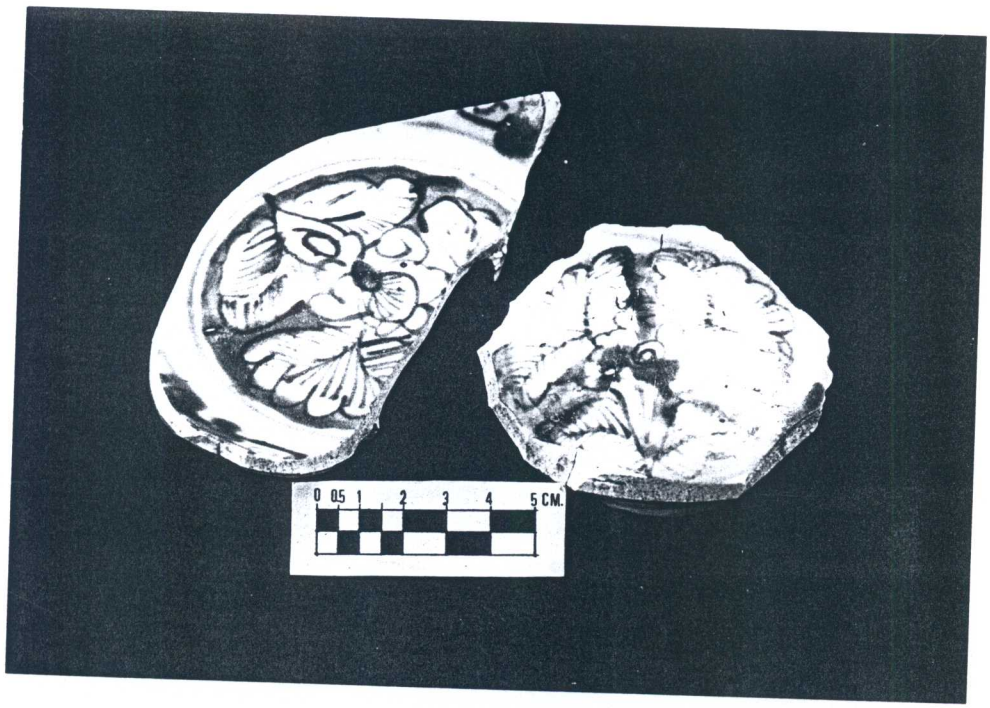

ภาพที่ 136 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน (Porcelain) พบจากหลุม N9E6,N4W2
ฟิล์ม 11/18

ภาพที่ 137 ชิ้นส่วนเครื่องถ้วยจีน (Porcelain) พบจากหลุม N4W3,N4W2
ฟิล์ม 11/20

ภาพที่ 138 กระปุกดินเผา (SF.007) พบจากหลุม N9E16
ฟิล์ม 11/13

ภาพที่ 139
ชิ้นส่วนภาชนะดินเผารูปหน้าสิงห์ (SF.28) พบจากหลุม N11E20
ฟิล์ม 11/9

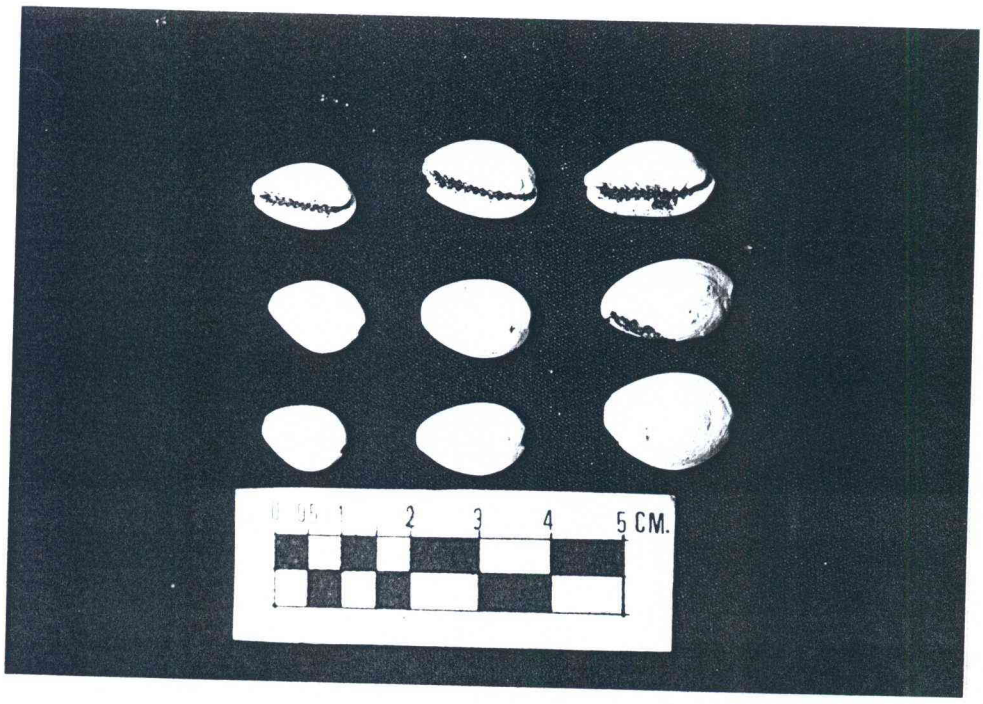

ภาพที่ 140 เปลือกหอยเบี้ย (โบราณวัตถุลำดับที่ 53) พบจากการขุดแต่งเจดีย์รายหมายเลข 4 หลุม
ฟิล์ม 11/12

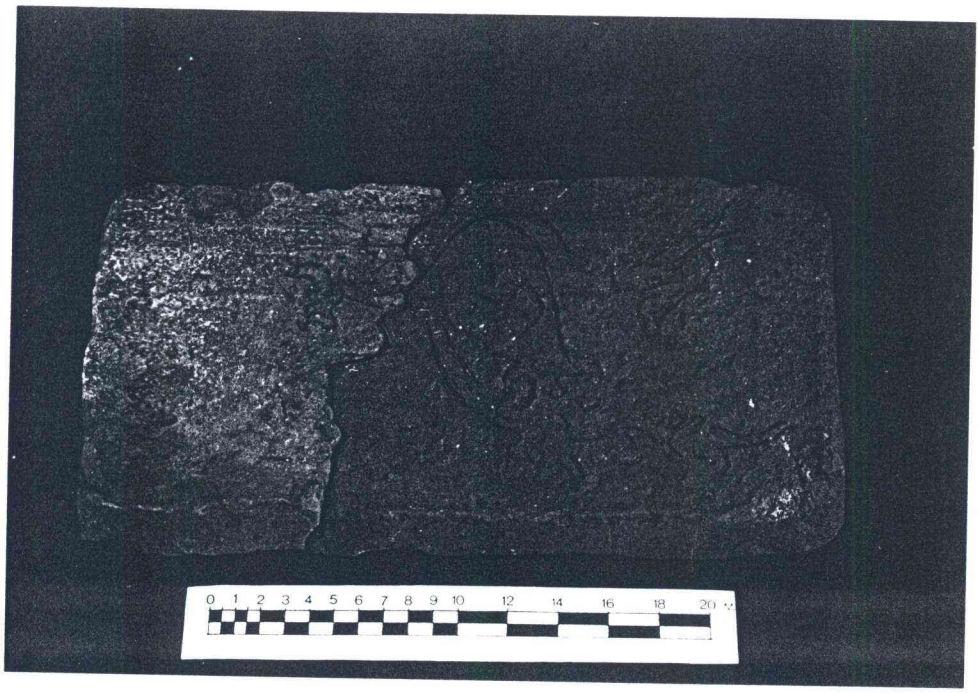

ภาพที่ 141 แผ่นอิฐสลักลายรูปหงส์ (SF.029) พบจากหลุม N9E10
ฟิล์ม 2/0

ภาพที่ 142 SURFACE หลุมขุดค้น TP.I หลังการถากถาง
ฟิล์ม 2/3

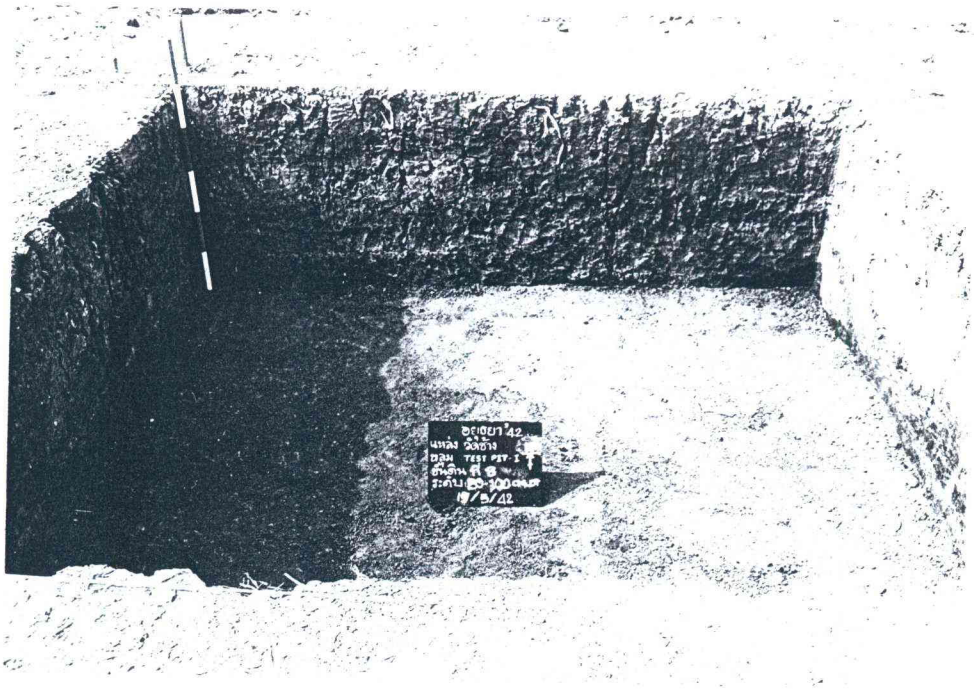

ภาพที่ 143 ชั้นดินที่ 8 หลุมขุดค้น TP I (80-100 CM.DT.)

ฟิล์ม 2/22

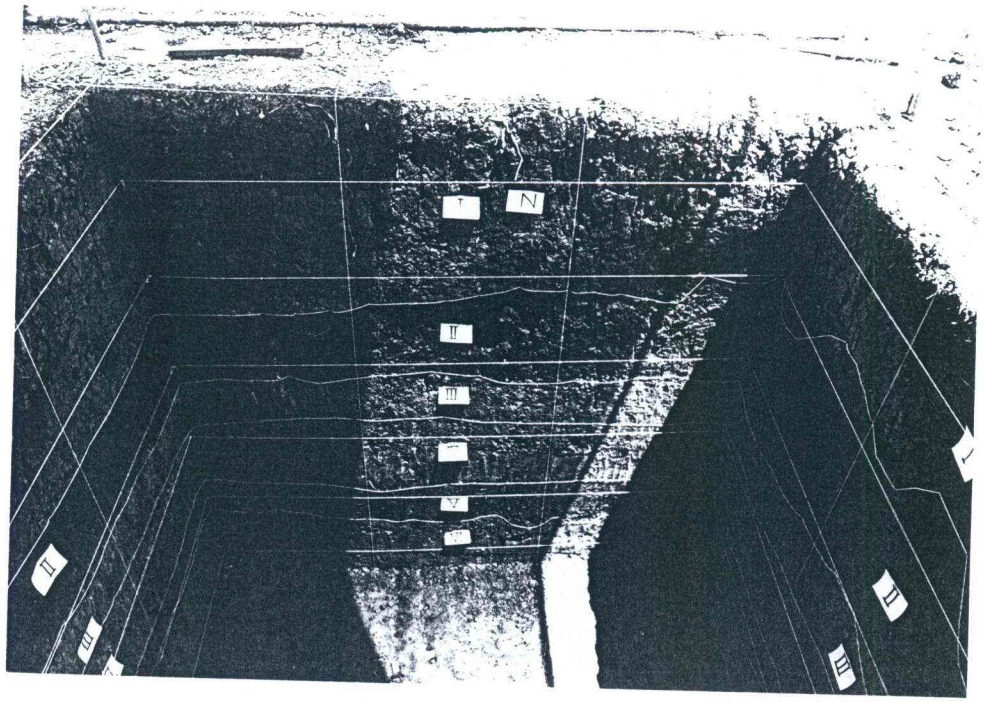

ภาพที่ 144 ผังชั้นดินด้านทิศเหนือ หลุมขุดค้น TP I

ฟิล์ม 2/36

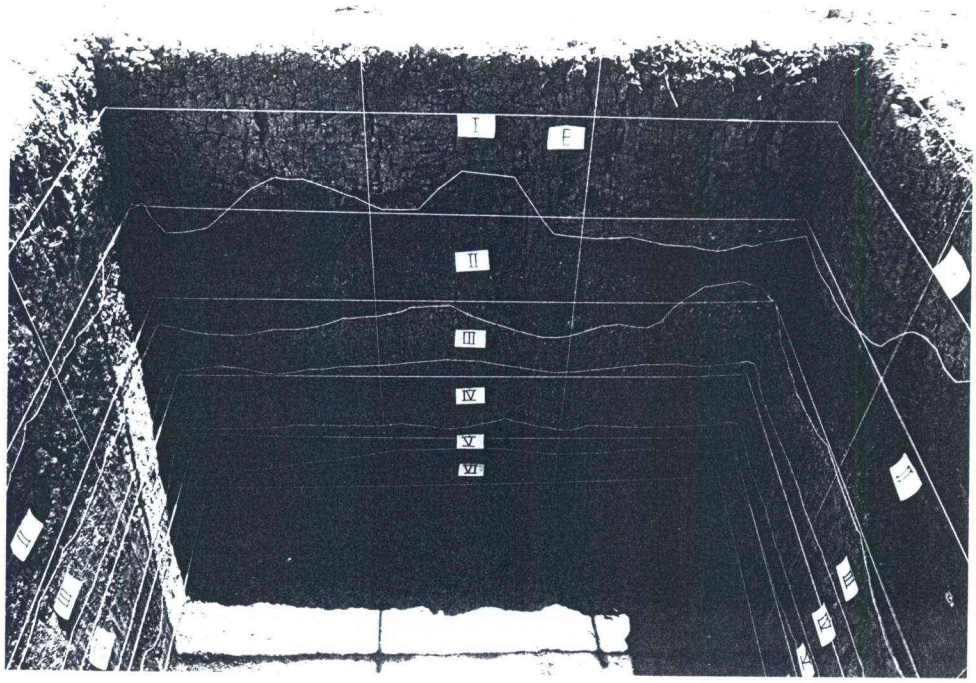

ภาพที่ 145 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP.I

ฟิล์ม 2/33

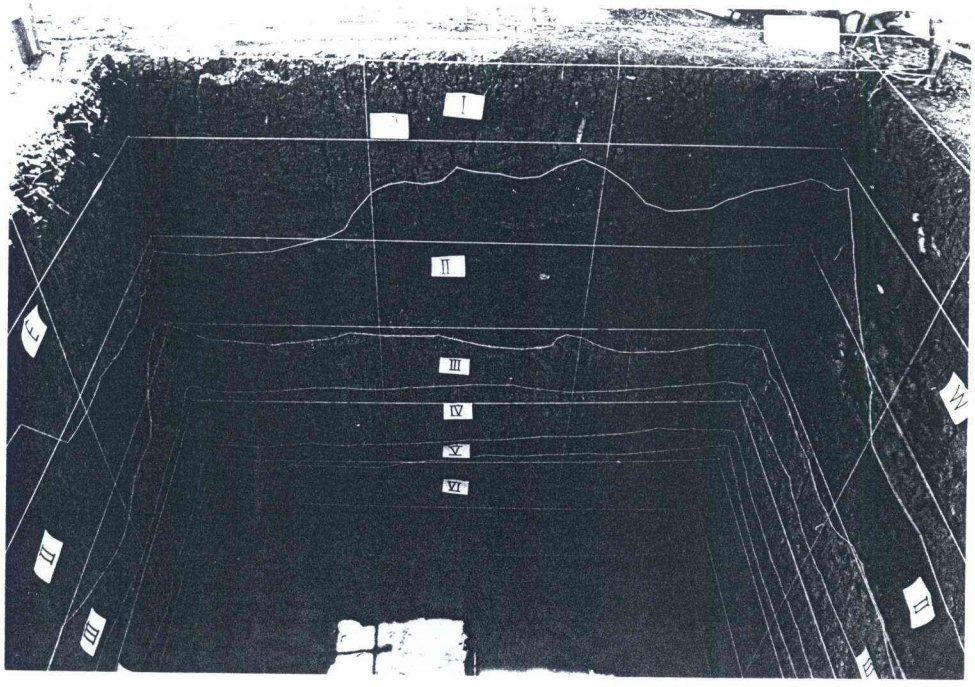

ภาพที่ 146 ผังชั้นดินด้านทิศใต้ หลุมขุดค้น TP.I

ฟิล์ม 2/34

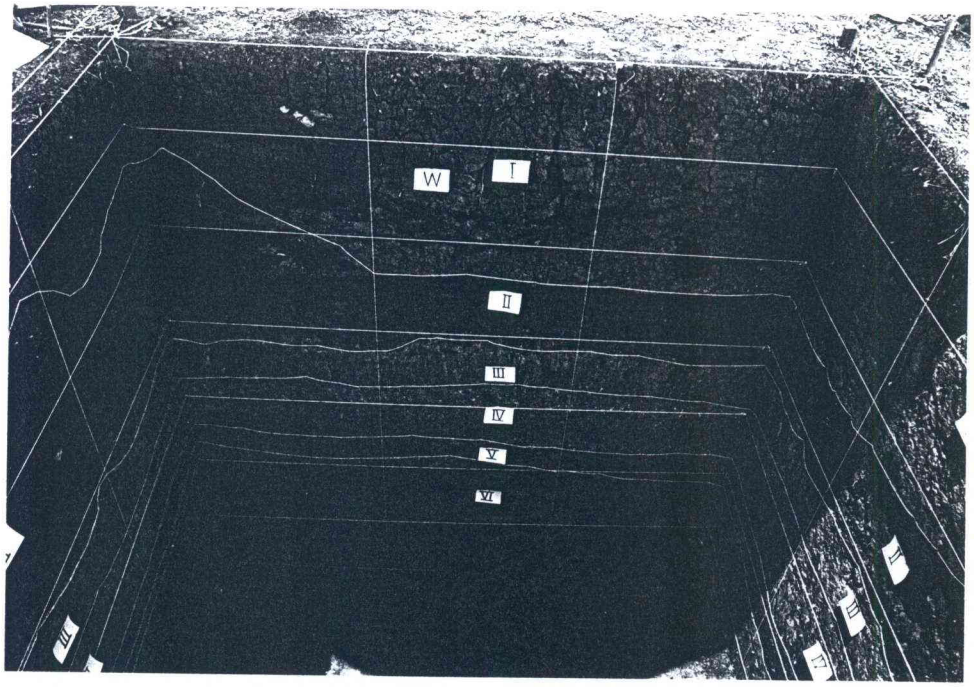

ภาพที่ 147 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันตก หลุมขุดค้น TP.I

ฟิล์ม 2/35

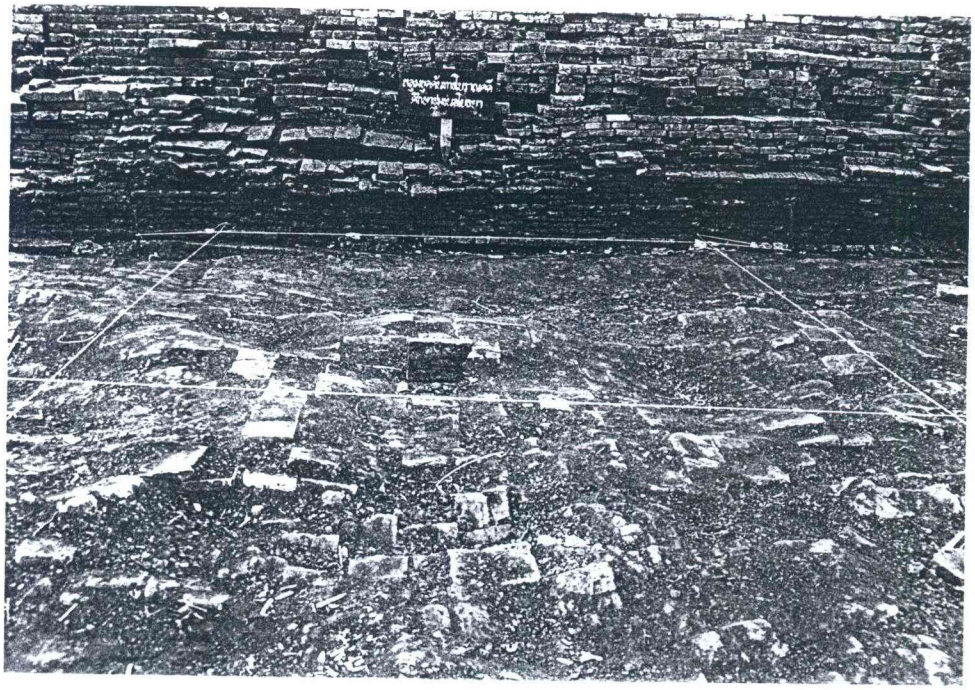

ภาพที่ 148 หลุมขุดค้น TP II จะขุดชิดฐานเจดีย์ประธานเป็นการขุดตรวจรากฐานของอาคาร

ฟิล์ม 5/2

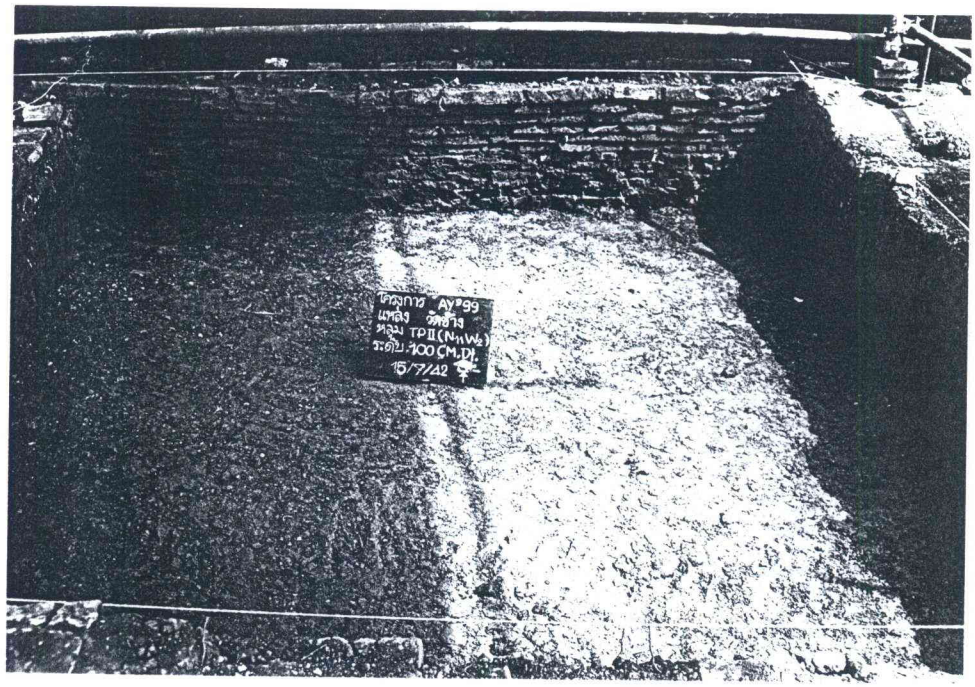

ภาพที่ 149 ชั้นดินที่ 2 หลุมขุดค้น TP II (80-100 CM.DT.)

ฟิล์ม 5/8

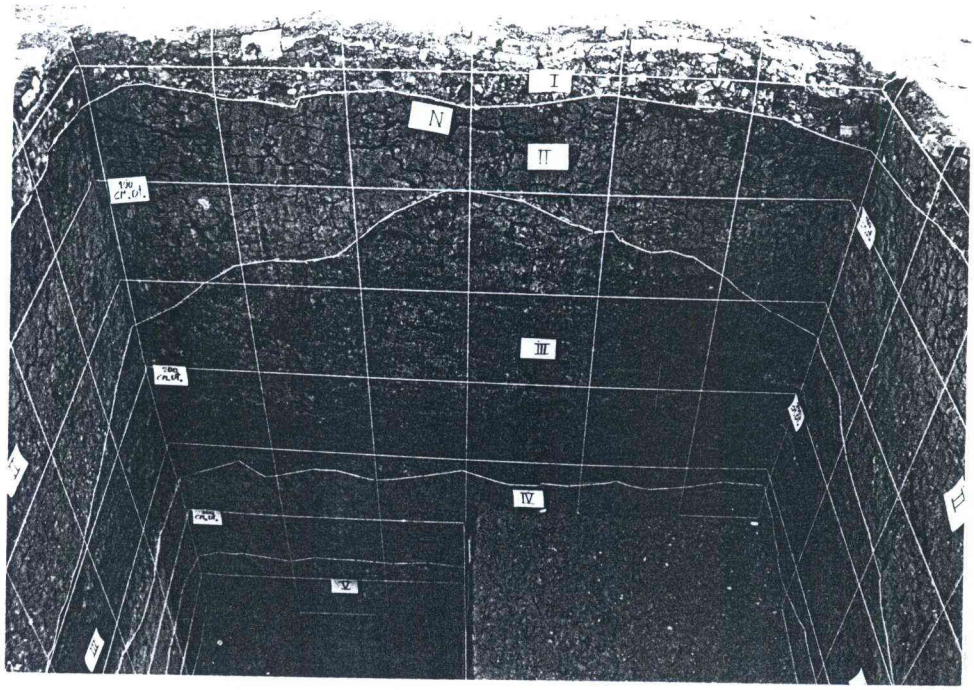

ภาพที่ 150 ผังชั้นดินด้านทิศเหนือหลุมขุดค้น TP. II

ฟิล์ม 5/35

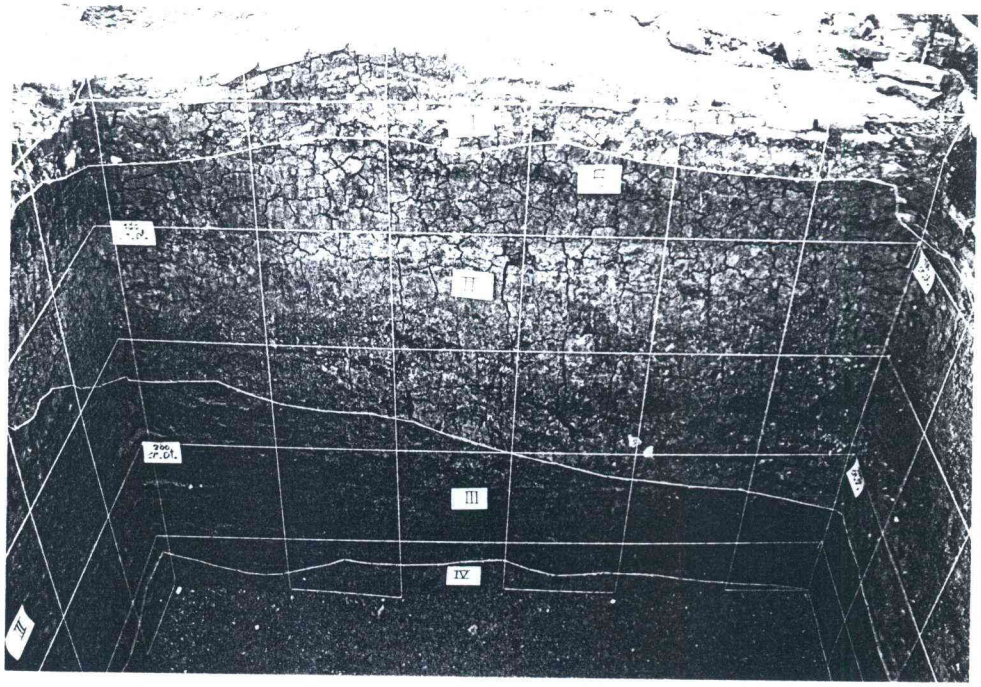

ภาพที่ 151 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP. II

ฟิล์ม 5/36

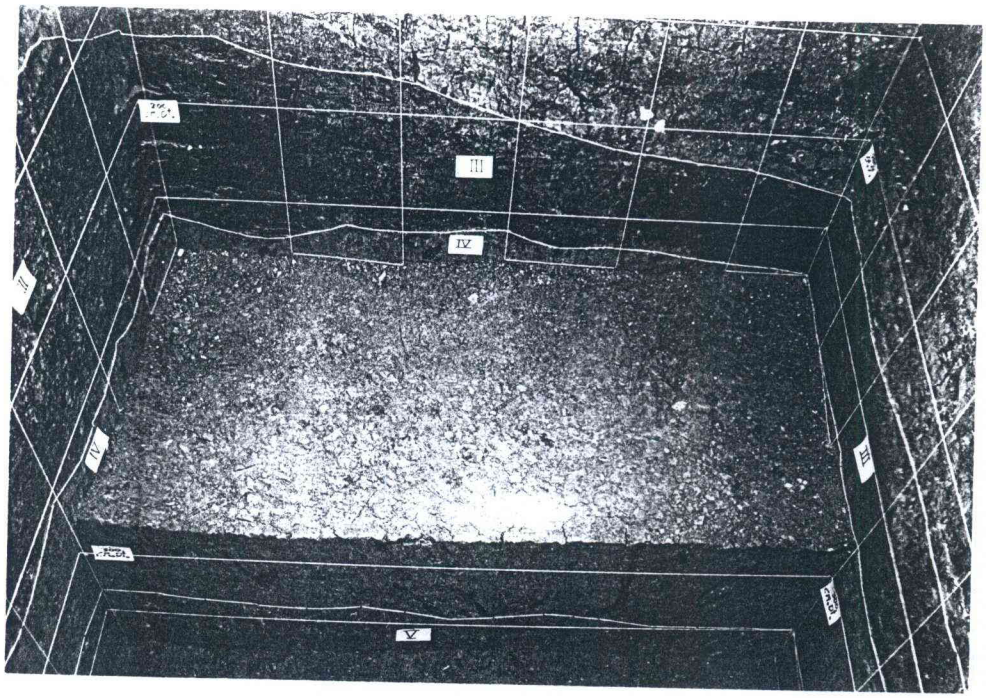

ภาพที่ 152 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันออก หลุมขุดค้น TP. II

ฟิล์ม 5/37

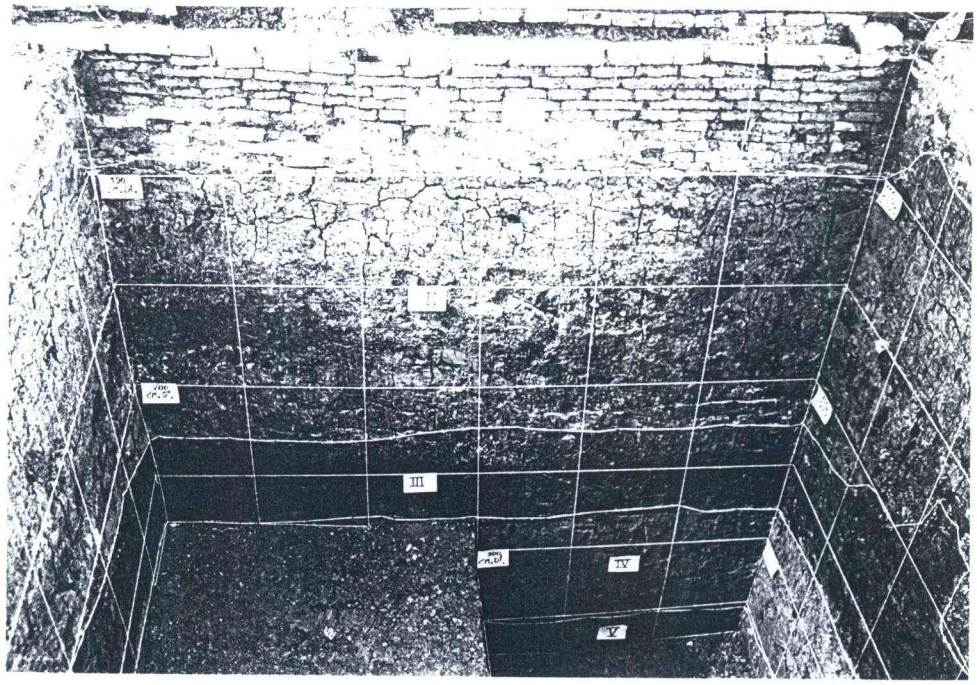

ภาพที่ 153 ผังชั้นดินด้านทิศใต้ หลุมขุดค้น TP. II

ฟิล์ม 5/33

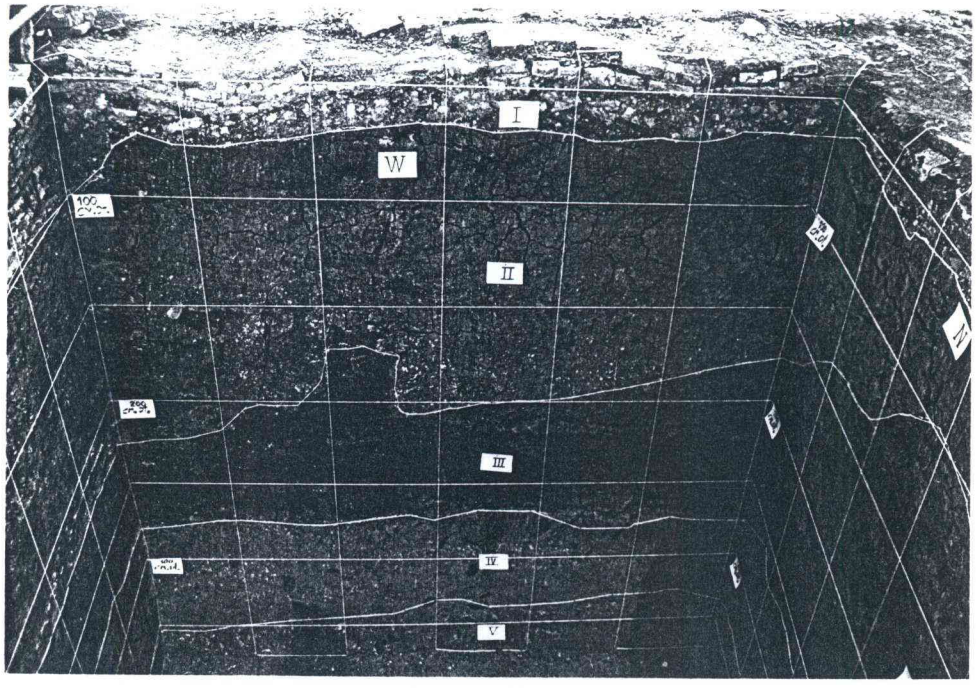

ภาพที่ 154 ผังชั้นดินด้านทิศตะวันตก หลุมขุดค้น TP. II

ฟิล์ม 5/34

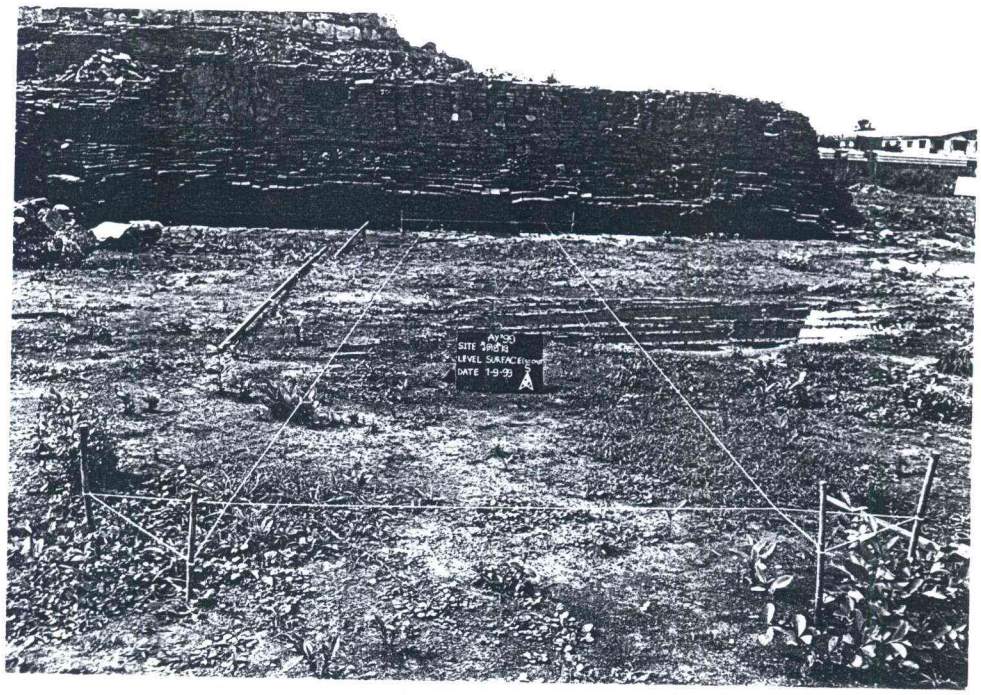

ภาพที่ 155 พื้นที่ก่อนดำเนินการขุดค้นหลุม TP.III ด้านทิศเหนือของเจดีย์ประธาน
ฟิล์ม 9/1

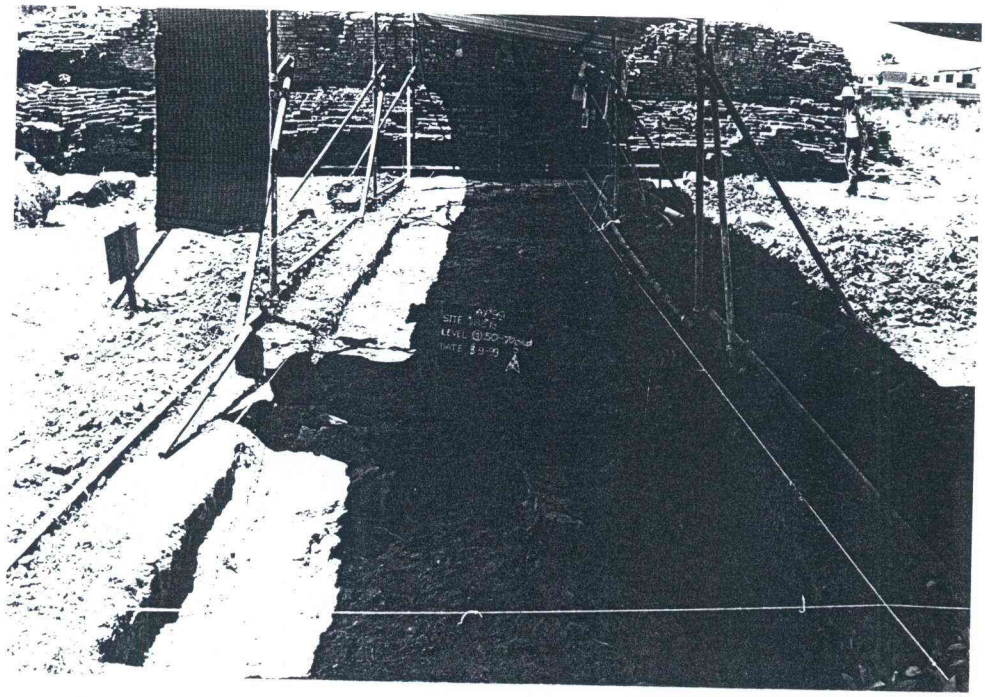

ภาพที่ 156 ชั้นดินที่ 1 หลุมขุดค้น TP.III (50-70 CM.DT.)
ฟิล์ม 9/8

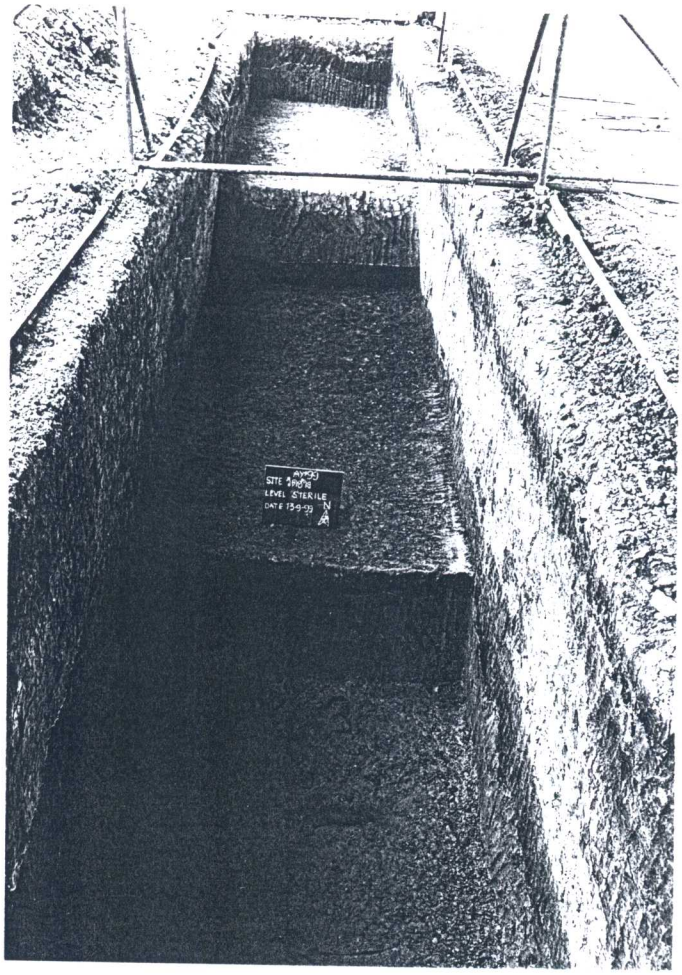

ภาพที่ 157
ระดับ STERILE หลุมขุดค้น TP.III
ฟิล์ม 9/23

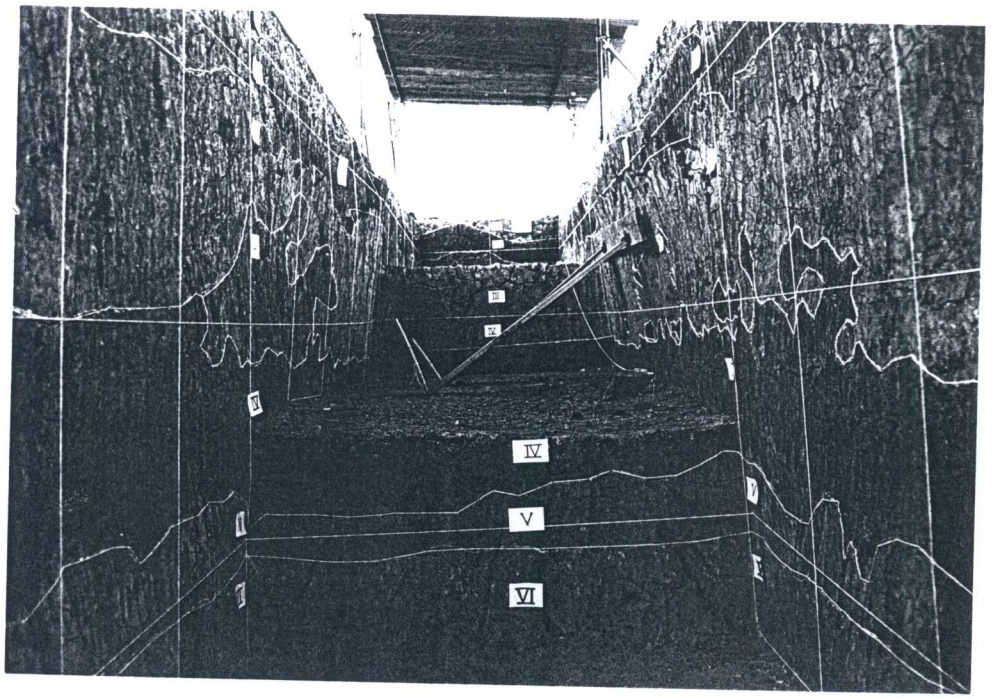

ภาพที่ 158 ผนังชั้นดินด้านทิศเหนือของหลุมขุดค้น TP.III
ฟิล์ม 9/33

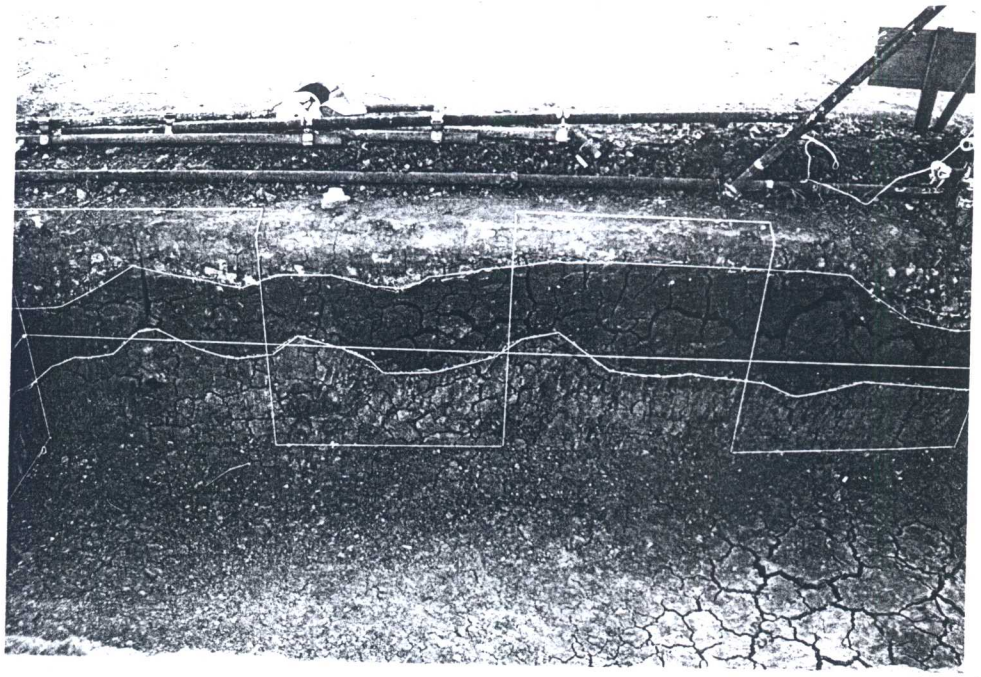

ภาพที่ 159 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันออกของหลุมขุดค้น TP.III

ฟิล์ม 9/34

ภาพที่ 160 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันออกของหลุมขุดค้น TP.III

ฟิล์ม 9/37

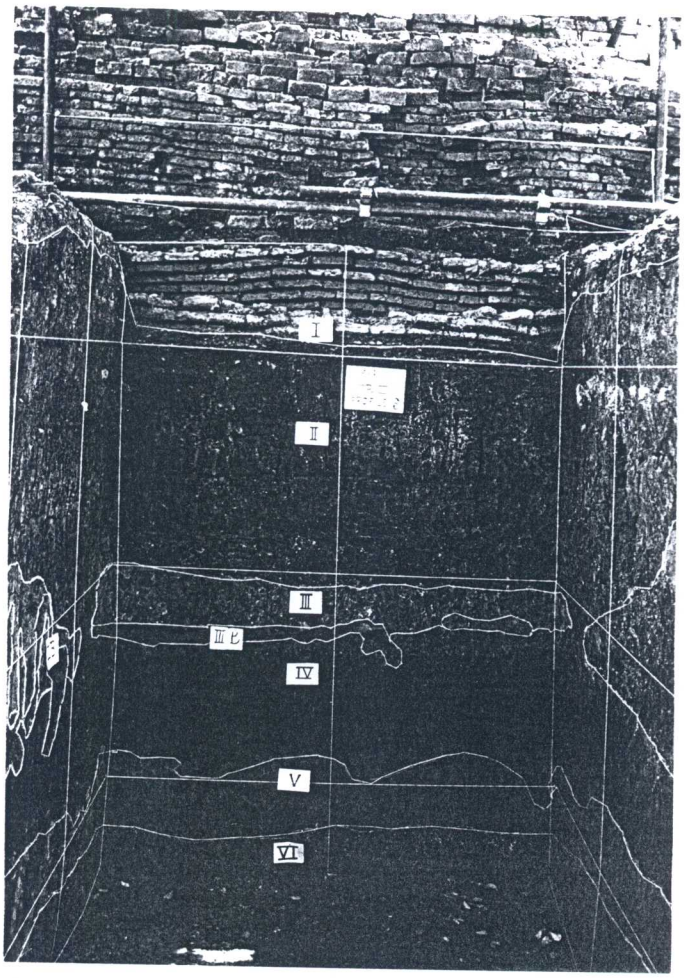

ภาพที่ 161
ผนังชั้นดินด้านทิศใต้ ของหลุมขุดค้น TP.III
ฟิล์ม 9/32

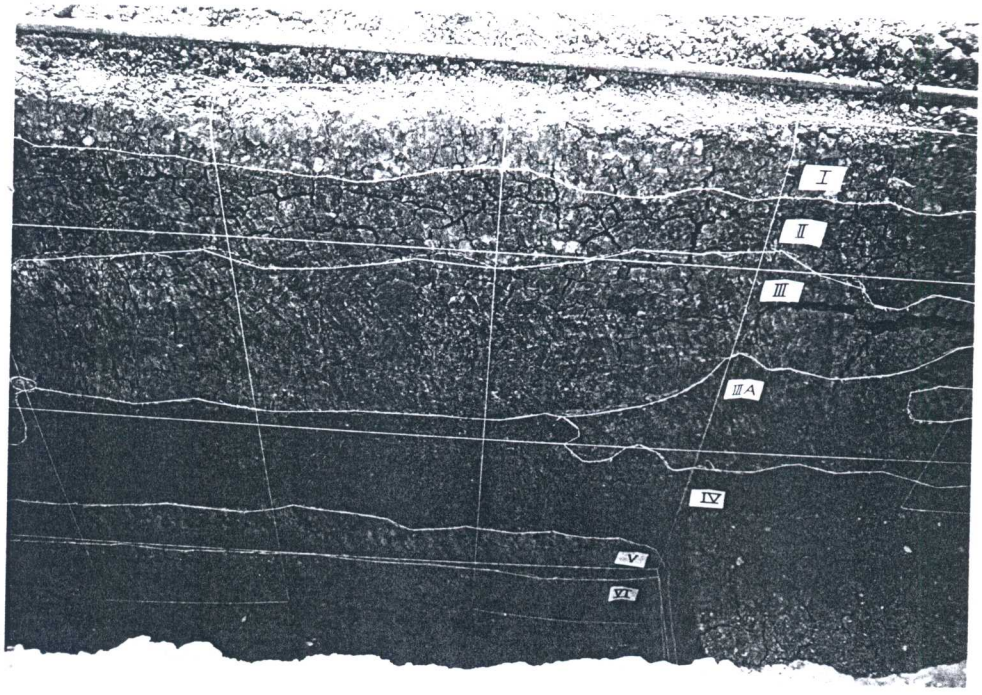

ภาพที่ 162 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.III
ฟิล์ม 9/26

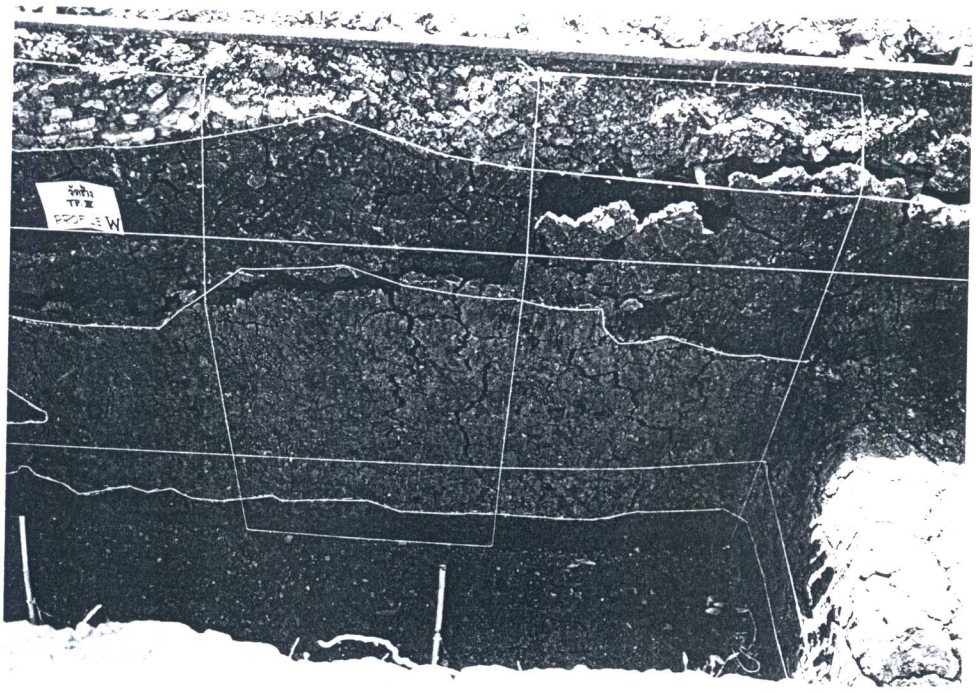

ภาพที่ 163 ผนังชั้นดินด้านทิศตะวันตกของหลุมขุดค้น TP.III

ฟิล์ม 9/29

ภาพลายเส้นประกอบ

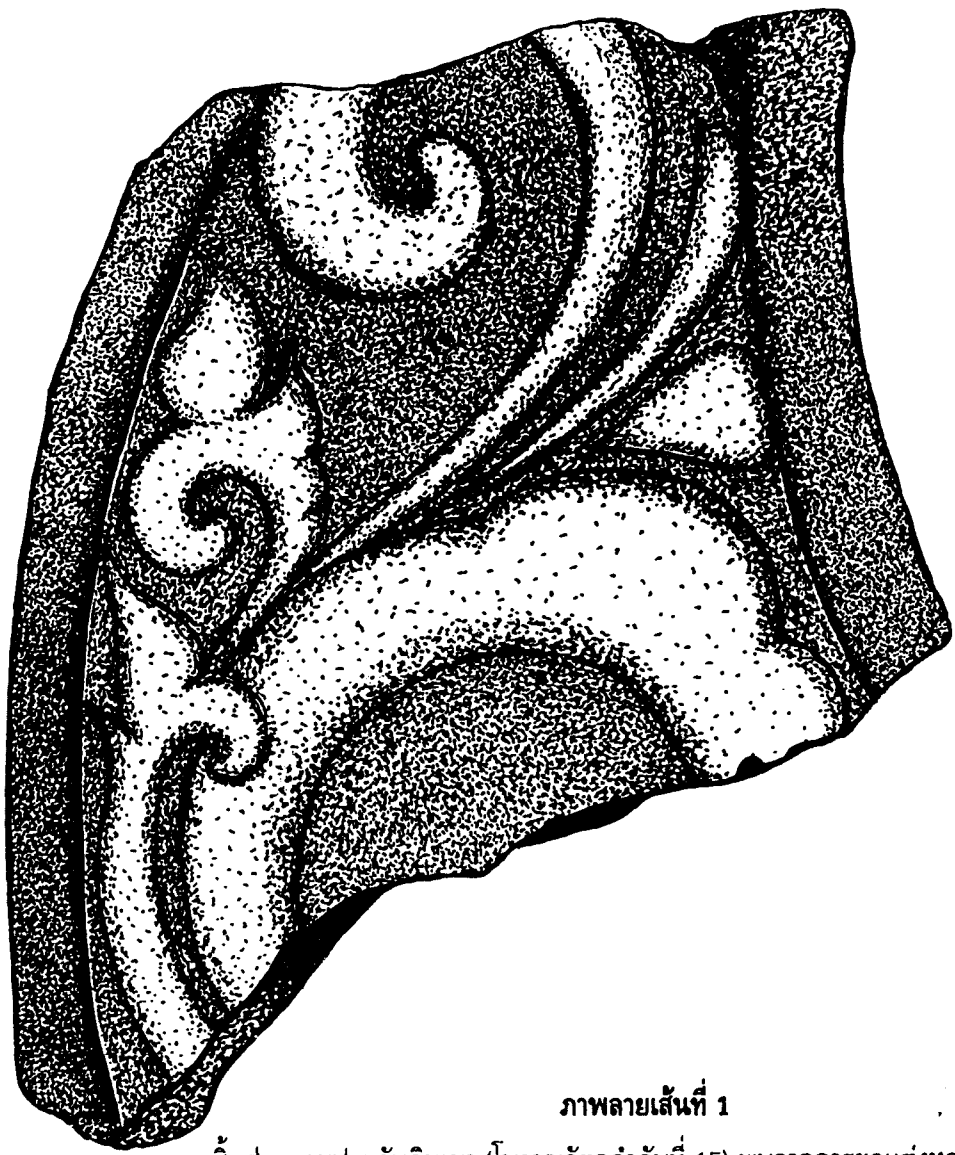

ภาพลายเส้นที่ 1

ชิ้นส่วนลายประดับดินเผา (โบราณวัตถุลำดับที่ 15) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E10

มาตราส่วน 1 : 1.5

0 1 2 3 4 5 CM.

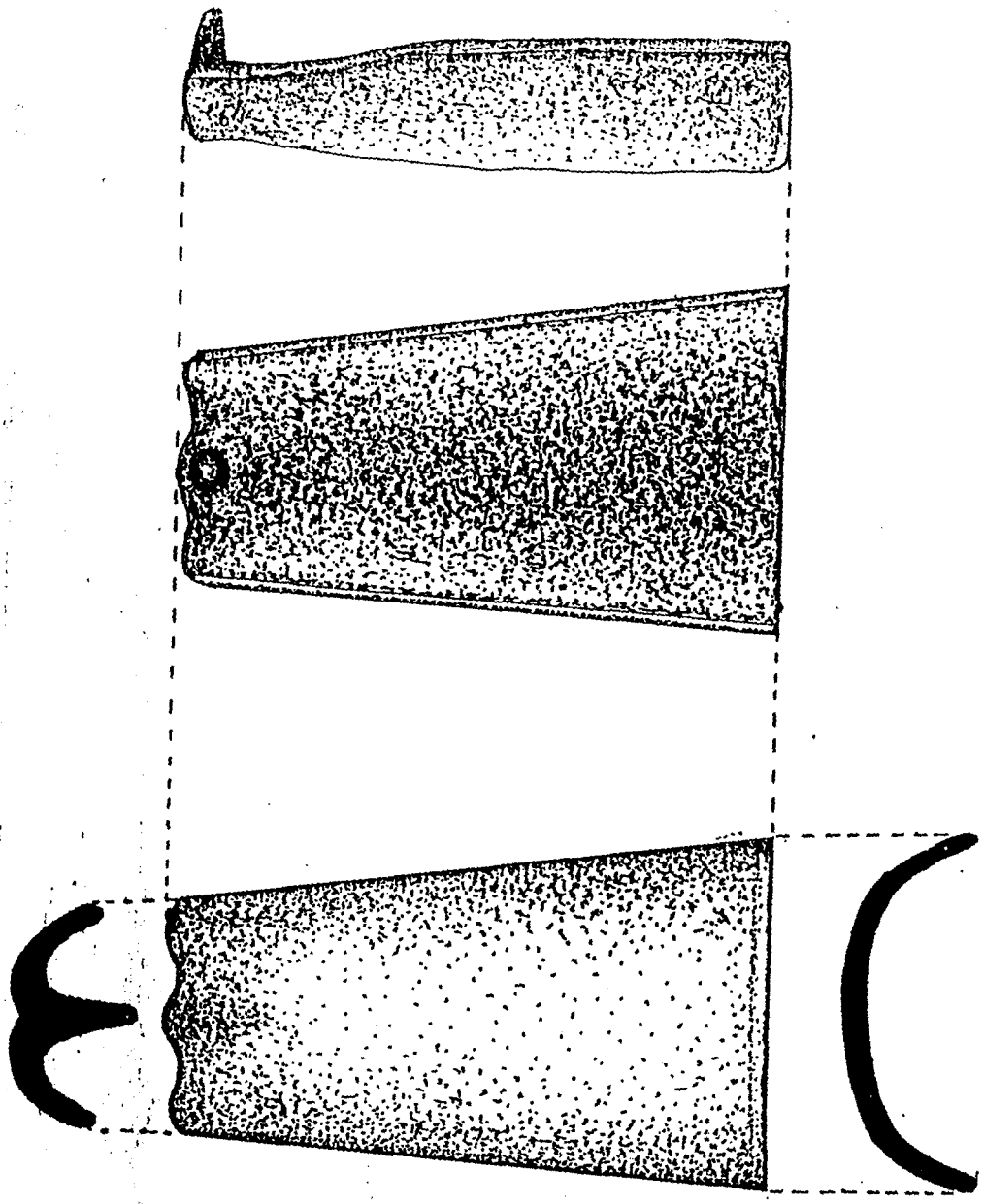

ภาพลายเส้นที่ 2

กระเบื้องมุงหลังคาแบบกาบกล้วยตัวผู้ (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E10

มาตราส่วน 1 : 3

0 1 5 10 CM.

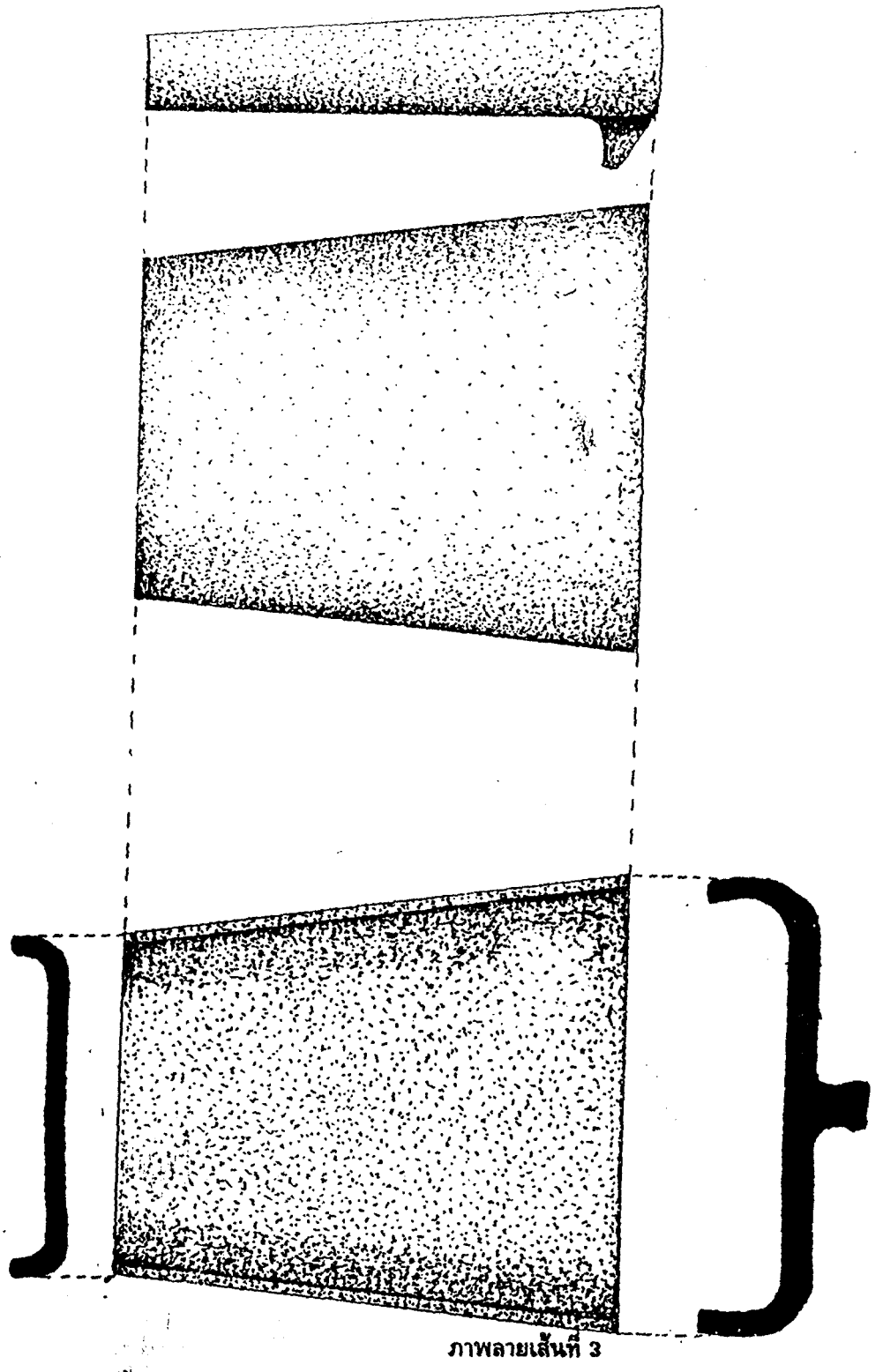

ภาพลายเส้นที่ 3

กระเบื้องมุงหลังคาแบบเกาบกล้วยตัวเมีย (โบราณวัตถุลำดับที่ 30) จากการขุดแต่งหลุม N10E10

มาตราส่วน 1 : 3

0 1 5 10 CM.

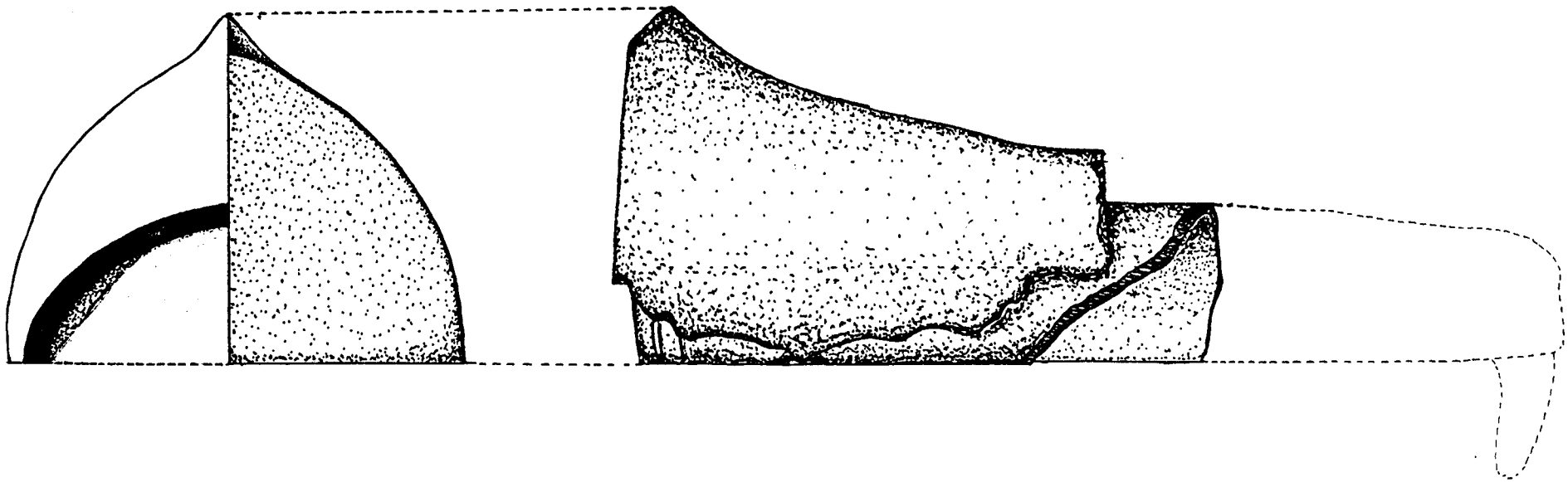

ภาพลายเส้นที่ 4

มาตราส่วน 1 : 2

กระเบื้องส่วนชายหลังคา (โบราณวัตถุลำดับที่ 29) พบจากการขุดแต่งหลุม N10E10

0 1 2 4 6 8 10 CM.

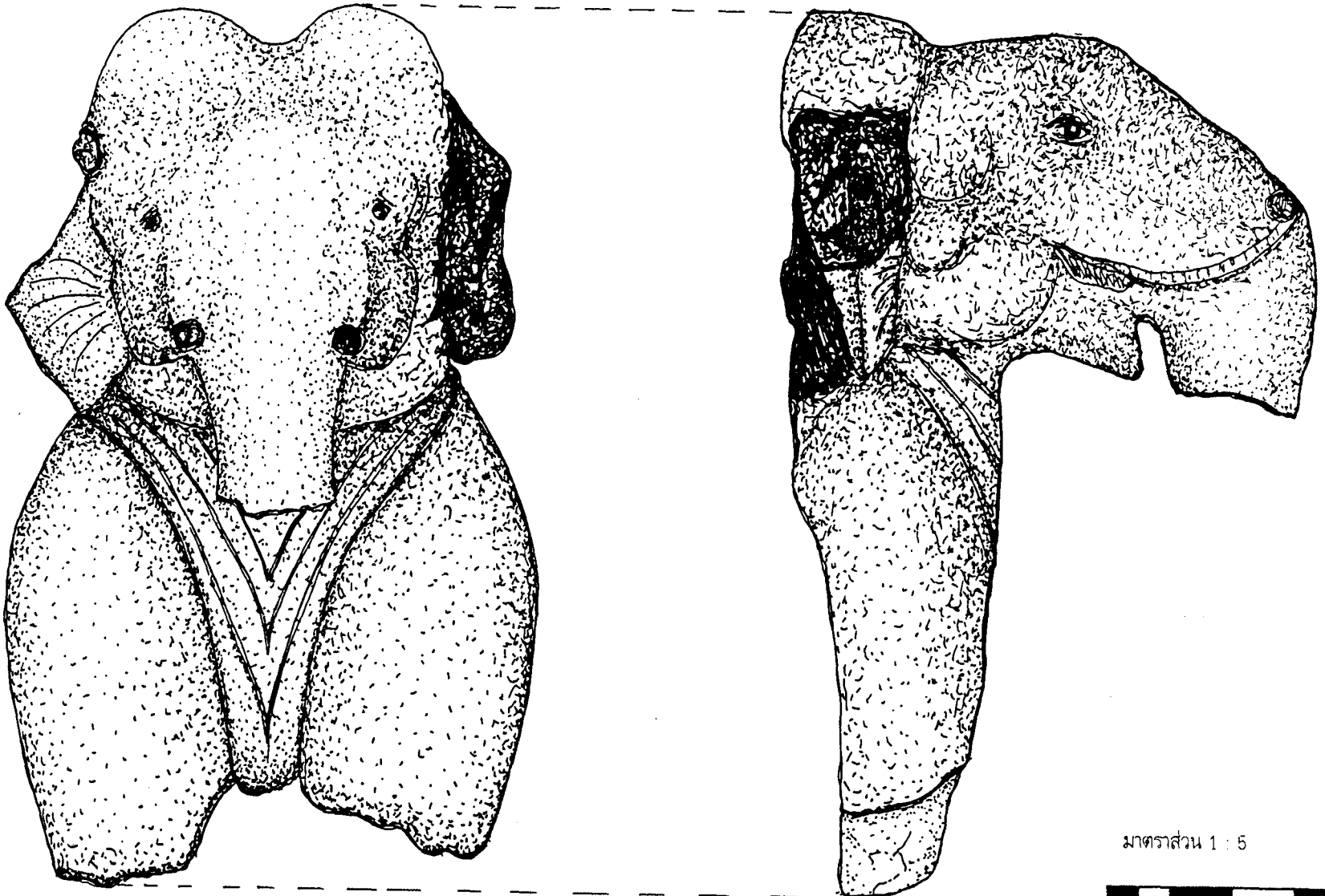

ภาพลายเส้นที่ 5

ชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นรูปช้าง พบจากการขุดแต่งด้านทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 4

ภาพลายเส้นที่ 6

ประติมากรรมยักษ์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 44) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E8

มาตราส่วน 1 : 10

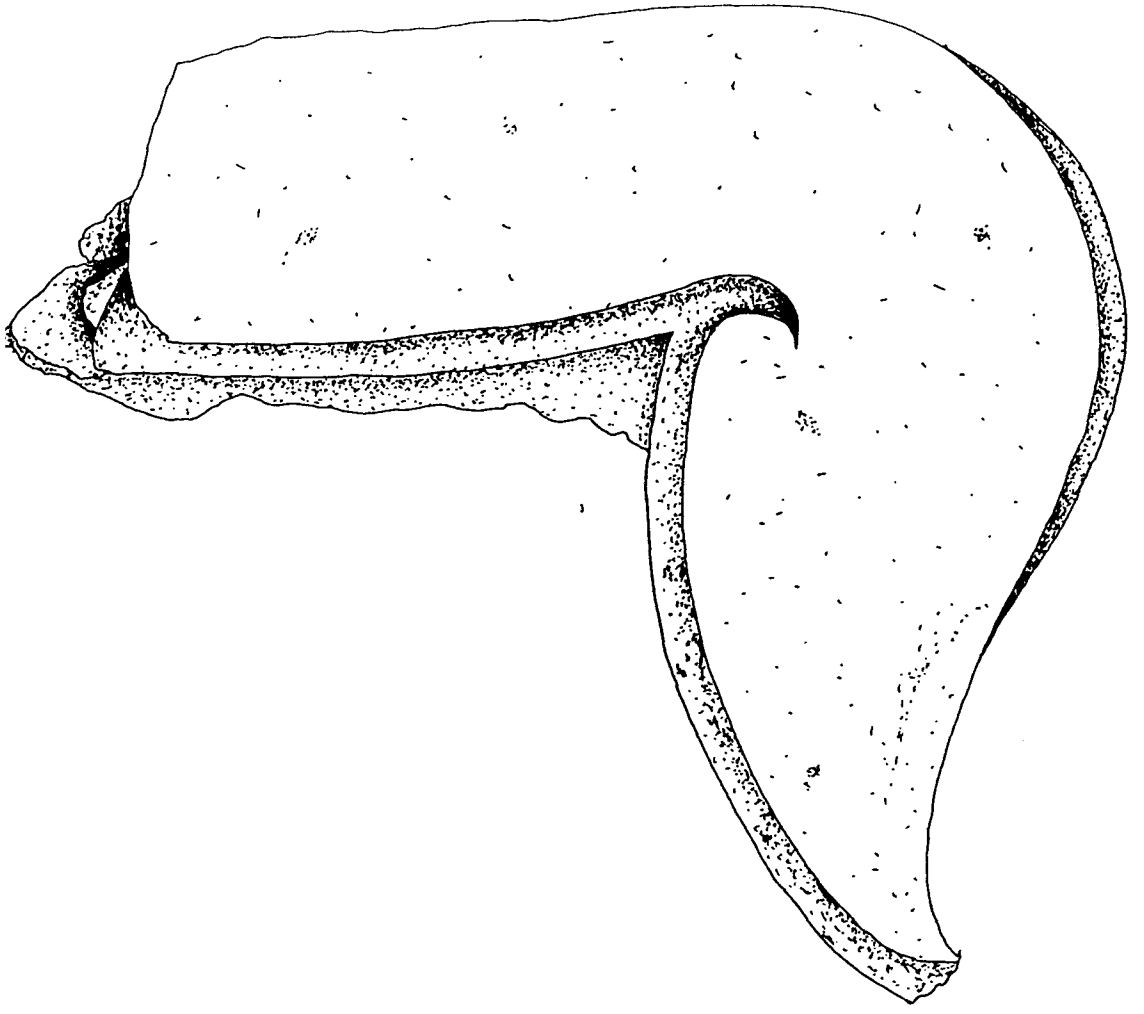

ภาพลายเส้นที่ 7

ฐานสิงห์ปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 18) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E7

มาตราส่วน 1 : 2

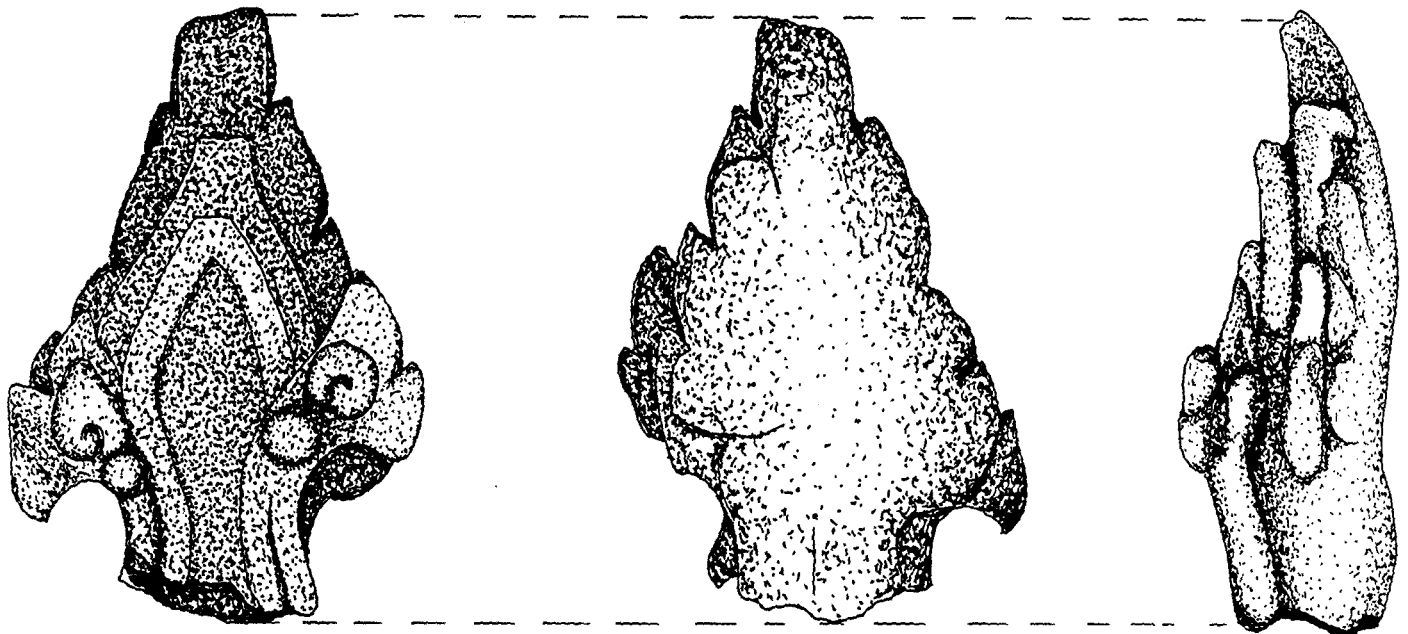

ภาพลายเส้นที่ 8

ชิ้นส่วนประติมากรรมปูนปั้นประดับรูปกระจัง (โบราณวัตถุลำดับที่ 16) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E10

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

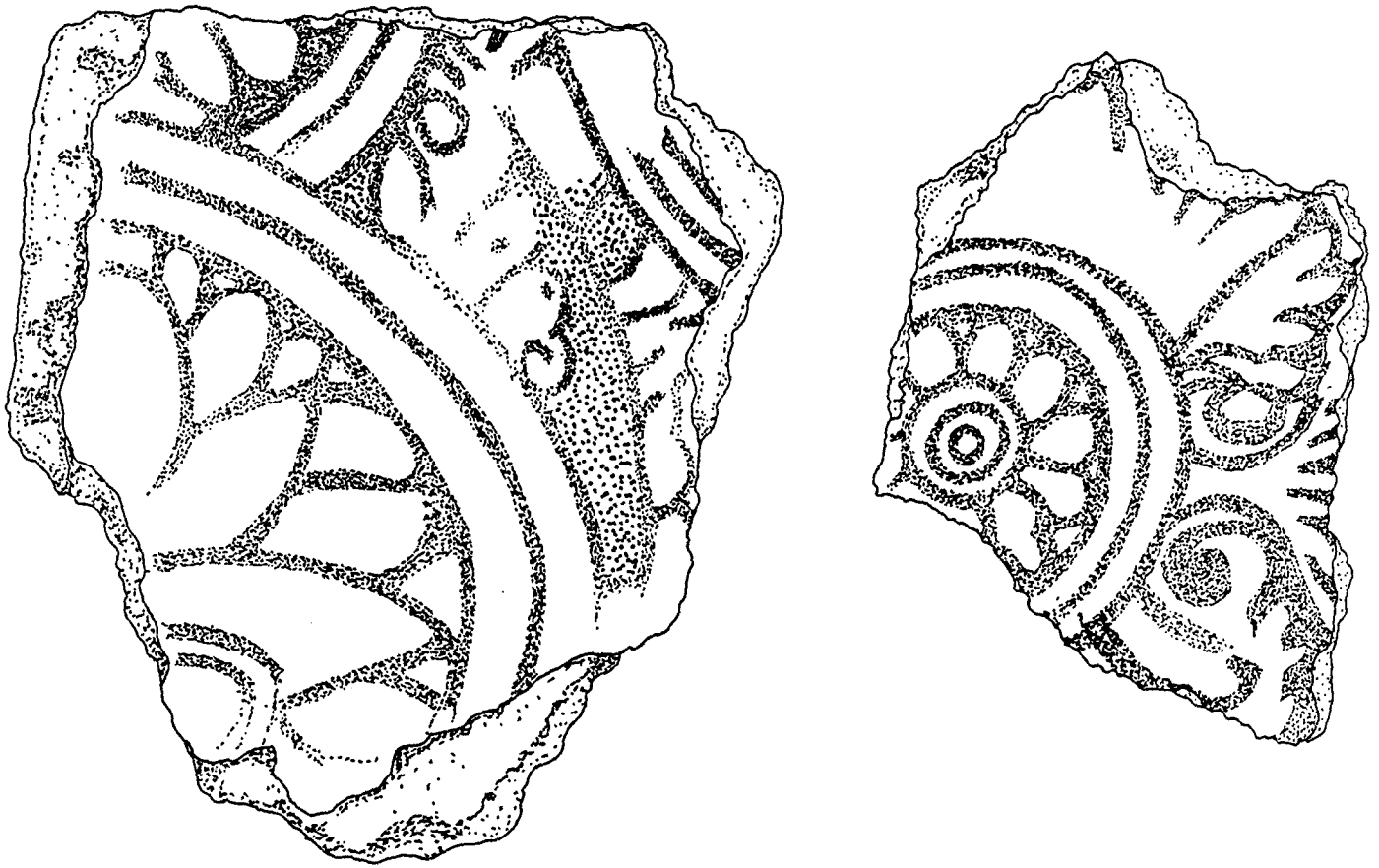

ภาพลายเส้นที่ 9

ปูนฉาบเขียนภาพจิตรกรรม (SF.009) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E9

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

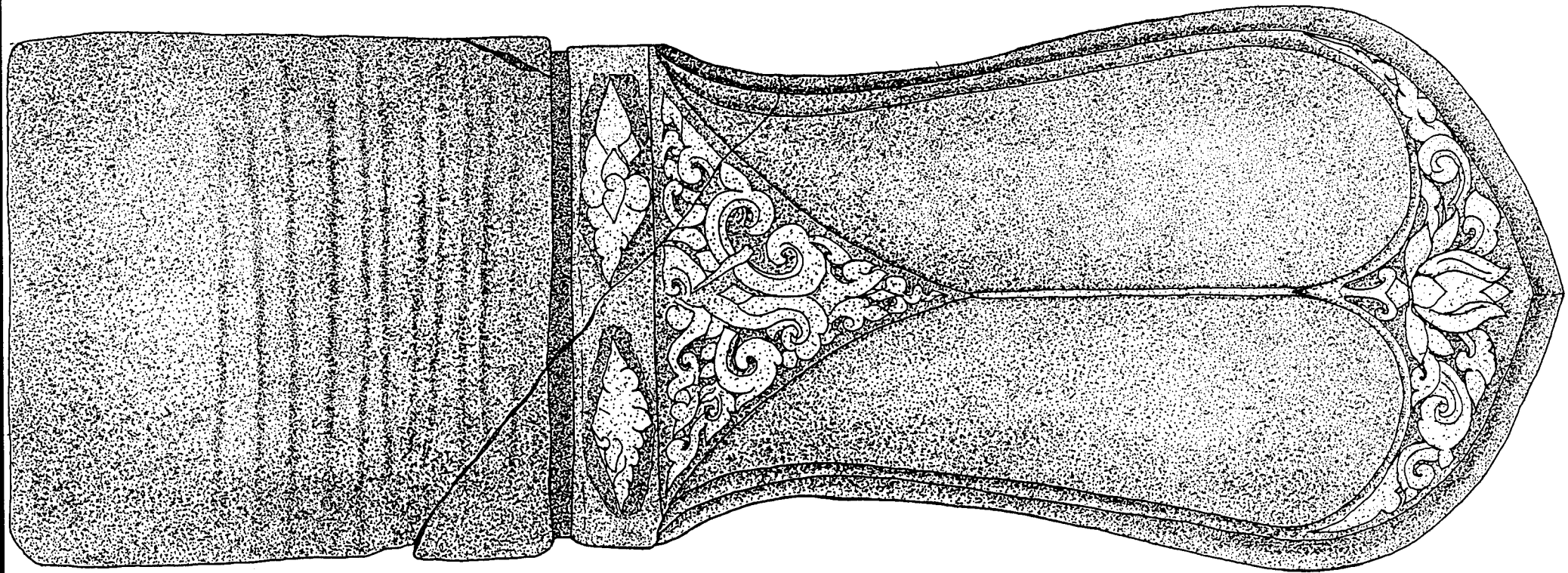

ภาพลายเส้นที่ 10

ใบเสมาหินทราย แบบที่ 1 (โบราณวัตถุลำดับที่ 48) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E16

มาตราส่วน 1 : 5

0 5 10 15 20 25 CM.

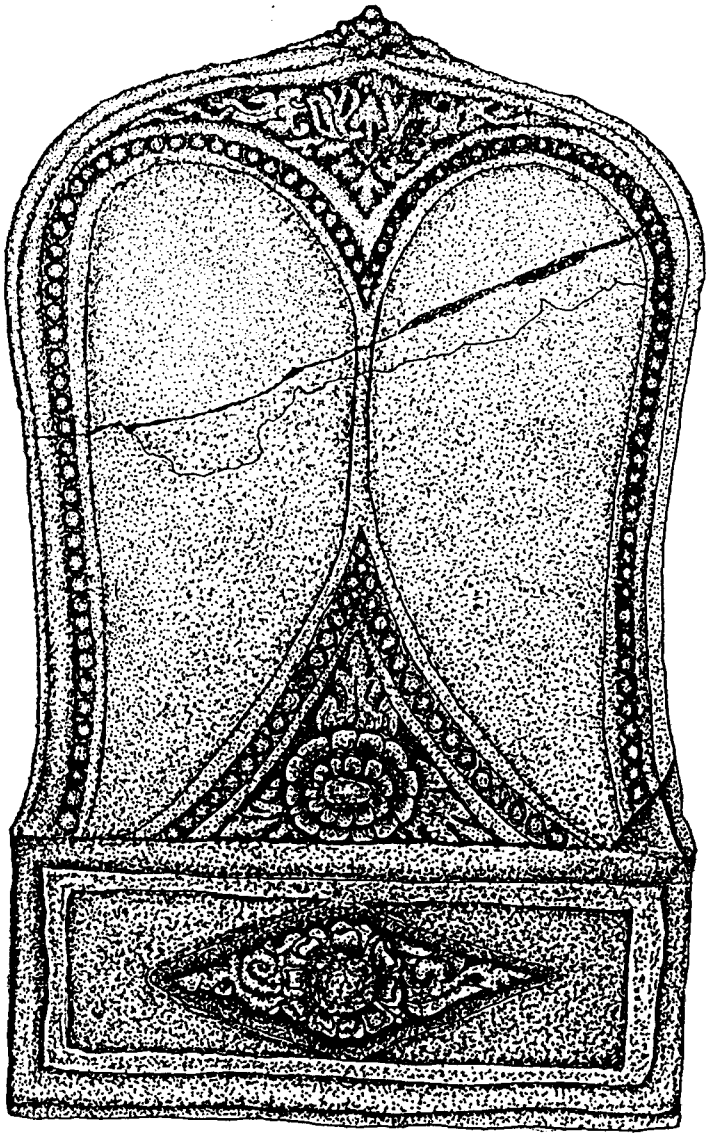

ภาพลายเส้นที่ 11

ใบเสมาหินทราย แบบที่ 2 (โบราณวัตถุลำดับที่ 49) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E8

มาตราส่วน 1 : 5

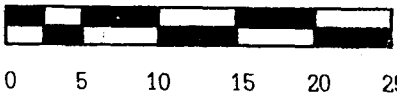

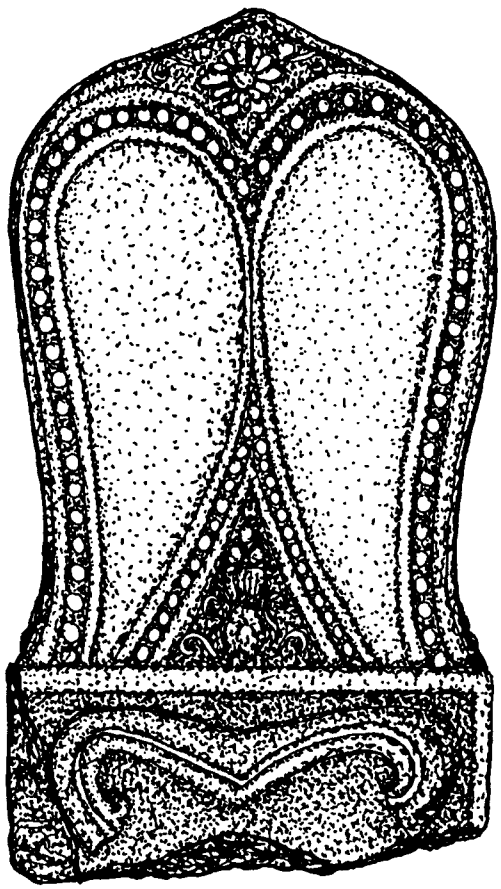

ภาพลายเส้นที่ 12

ใบเสมาหินทราย แบบที่ 3 (โบราณวัตถุลำดับที่ 50) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E8

มาตราส่วน 1 : 5

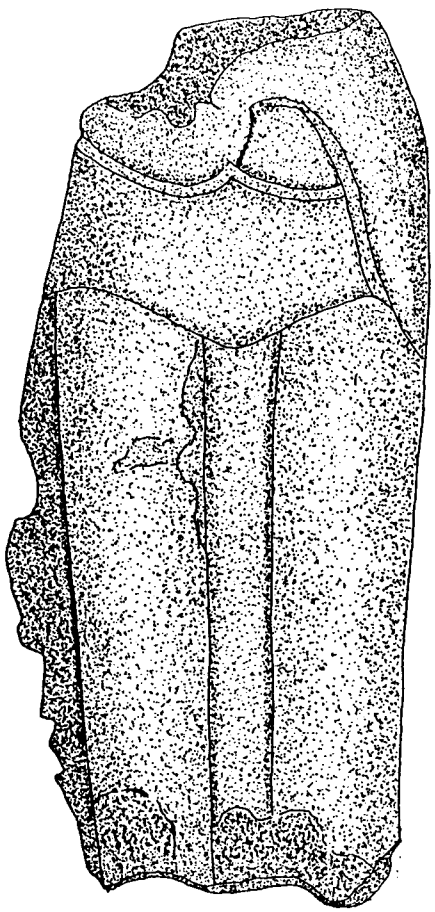

ภาพลายเส้นที่ 13

ประติมากรรมพระพุทธรูปปูนปั้น (โบราณวัตถุลำดับที่ 46) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E8

มาตราส่วน 1 : 5

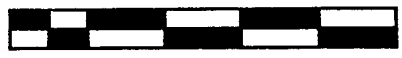

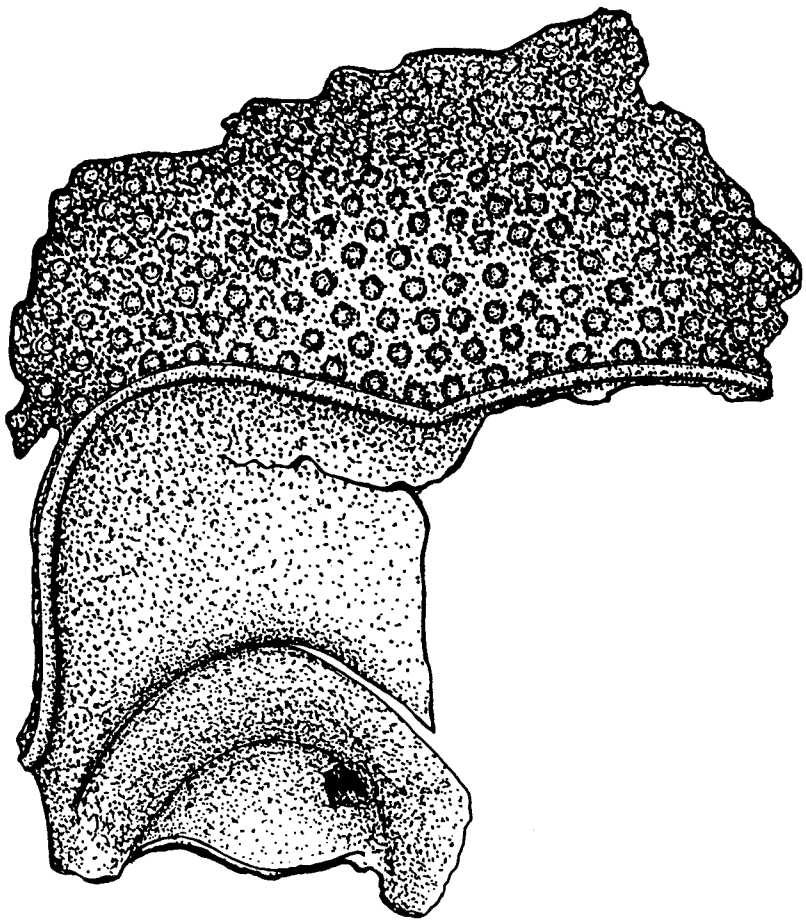

ภาพลายเส้นที่ 14

ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปสำริด (SF.024) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E10

มาตราส่วน 1 : 1

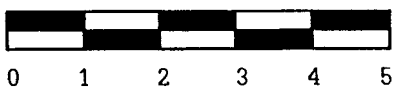

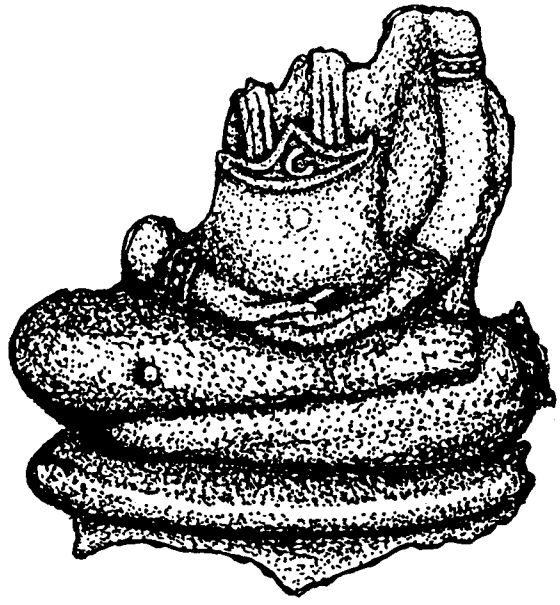

ภาพลายเส้นที่ 15

ชิ้นส่วนพระวรกายพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด (SF.025) พบจากการขุดแต่งหลุม N8W7

มาตราส่วน 1 : 1

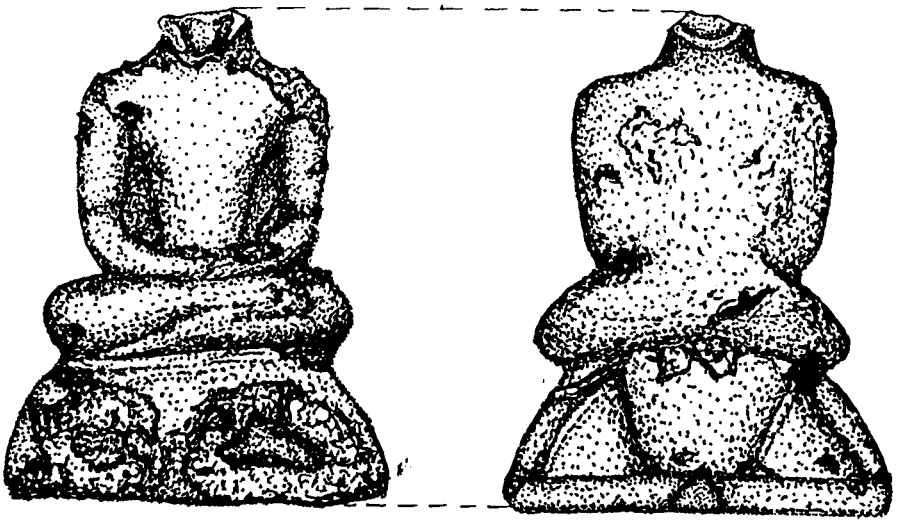

ภาพลายเส้นที่ 16

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 33) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E10

มาตราส่วน 1 : 1

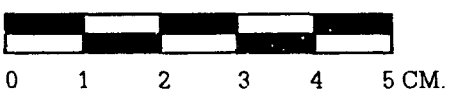

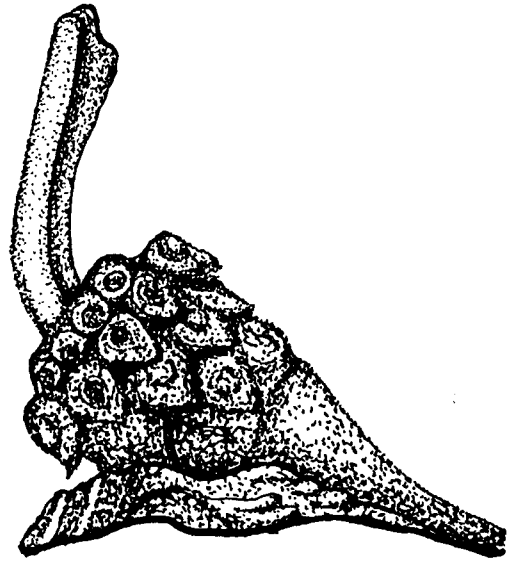

ภาพลายเส้นที่ 17

ชิ้นส่วนกุณฑลของพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด (โบราณวัตถุลำดับที่ 38) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E6

มาตราส่วน 1 : 1

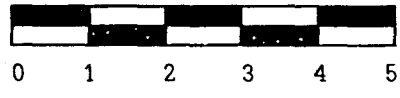

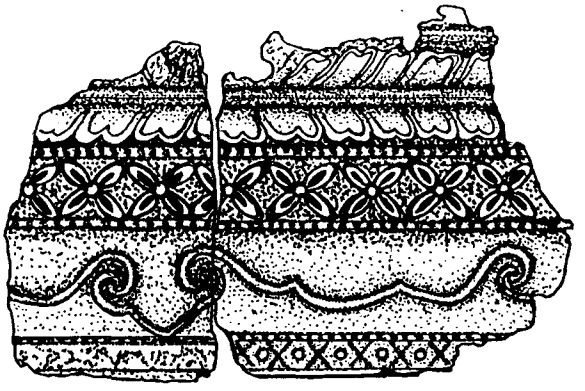

ภาพลายเส้นที่ 18

ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.027) พบจากการขุดแต่งหลุม N8W2

มาตราส่วน 1 : 1

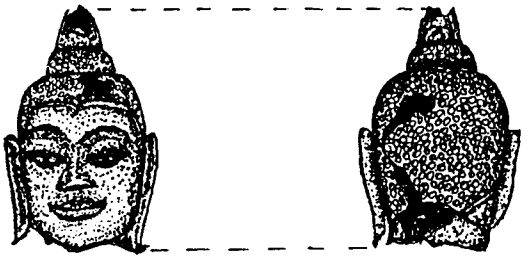

ภาพลายเส้นที่ 19

ชิ้นส่วนเศียรพระพุทธรูปปูนเงิน (SF.026) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W6

มาตราส่วน 1 : 1

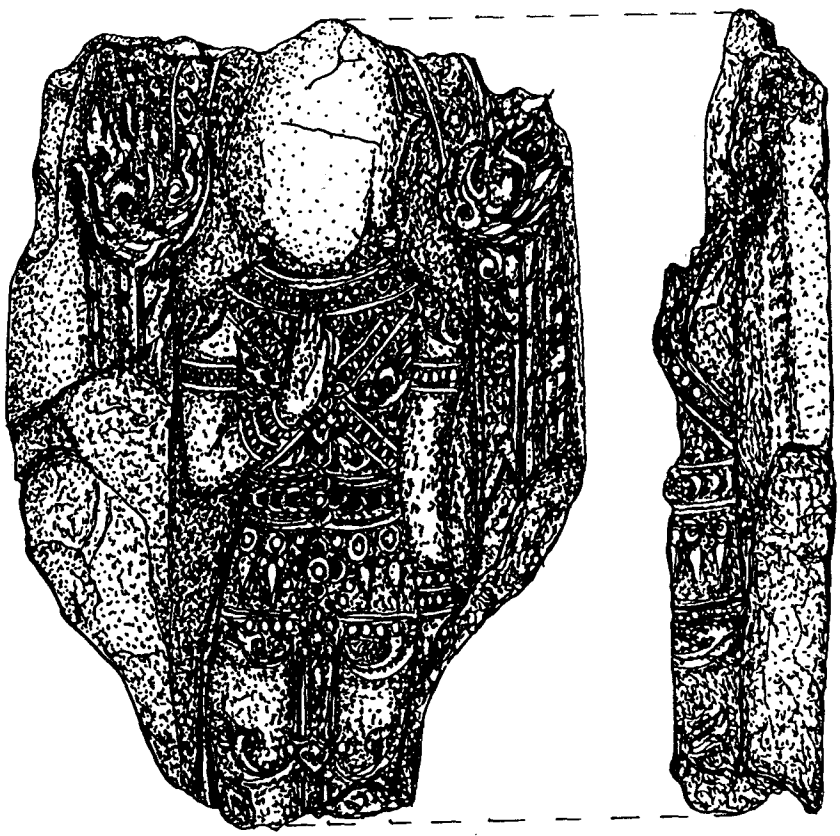

ภาพลายเส้นที่ 20

พระพิมพ์ดินเผา พระทรงเครื่องใหญ่ปางประทานอภัย (SF.015) พบจากการขุดแต่งหลุม N10E10

มาตราส่วน 1 : 1

ภาพลายเส้นที่ 21

ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา พระพุทธรูปปางประทานอภัย (SF.017) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6

มาตราส่วน 1 : 1

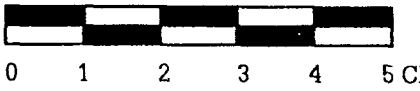

ภาพลายเส้นที่ 22

ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา พระรัตนตรัยมหายาน? (SF.018) พบจากการขุดแต่งหลุม N9W3

มาตราส่วน 1 : 1

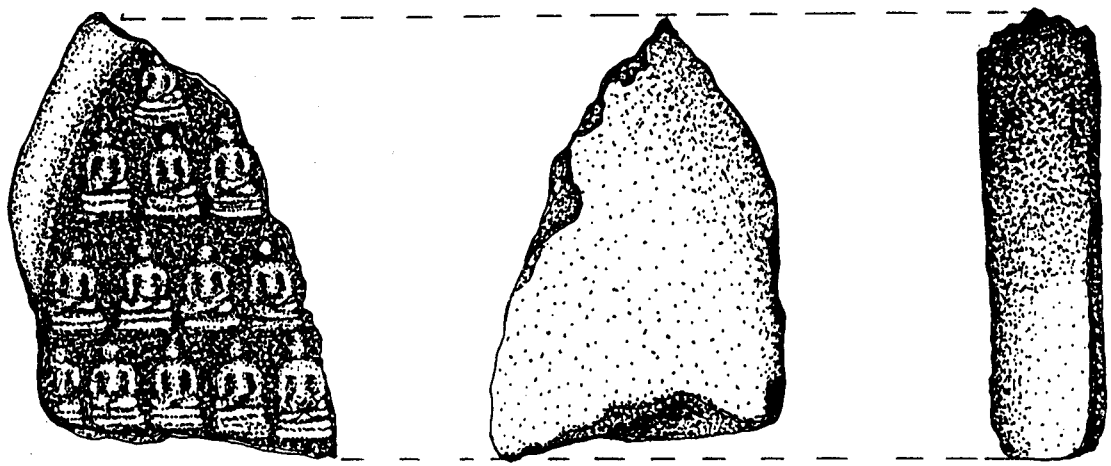

ภาพลายเส้นที่ 23

พระพิมพ์ดินเผา พระแผง (SF.019) พบจากการขุดแต่งหลุม N7W7

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

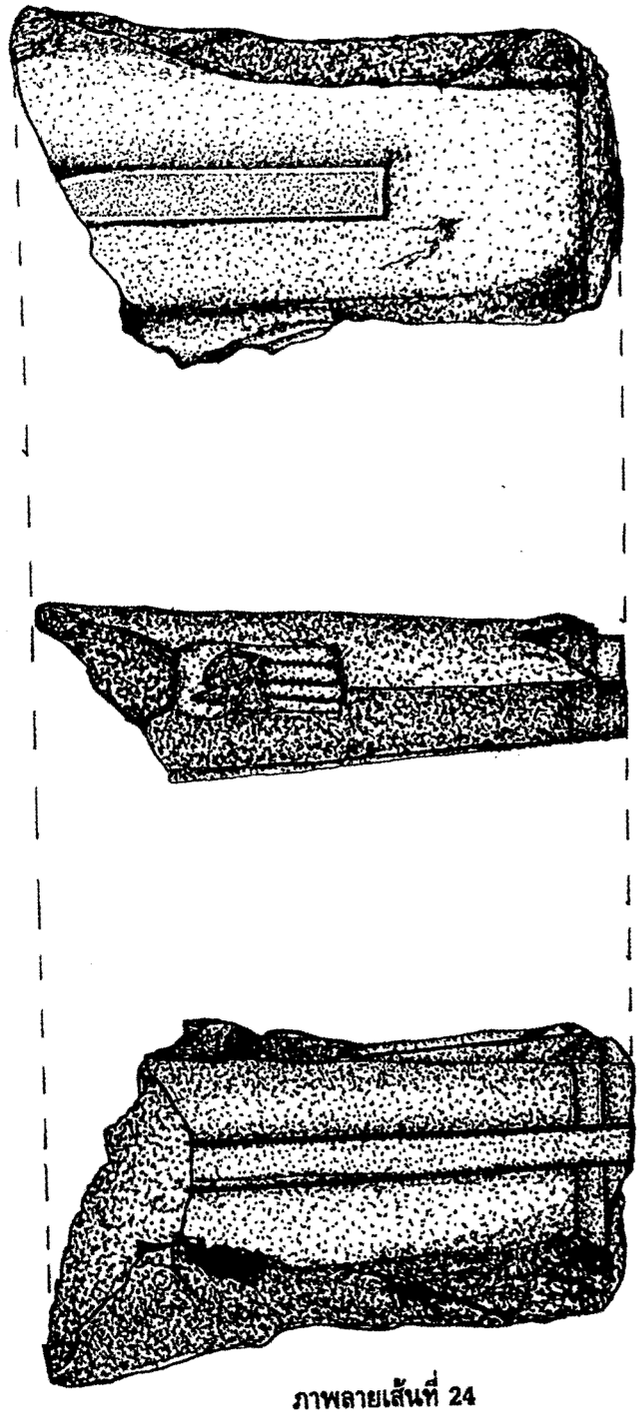

ภาพลายเส้นที่ 24

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา ปางไสยาสน์ (SF.020) พบจากการขุดแต่งหลุม N12E16

มาตราส่วน 1 : 1

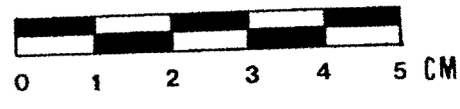

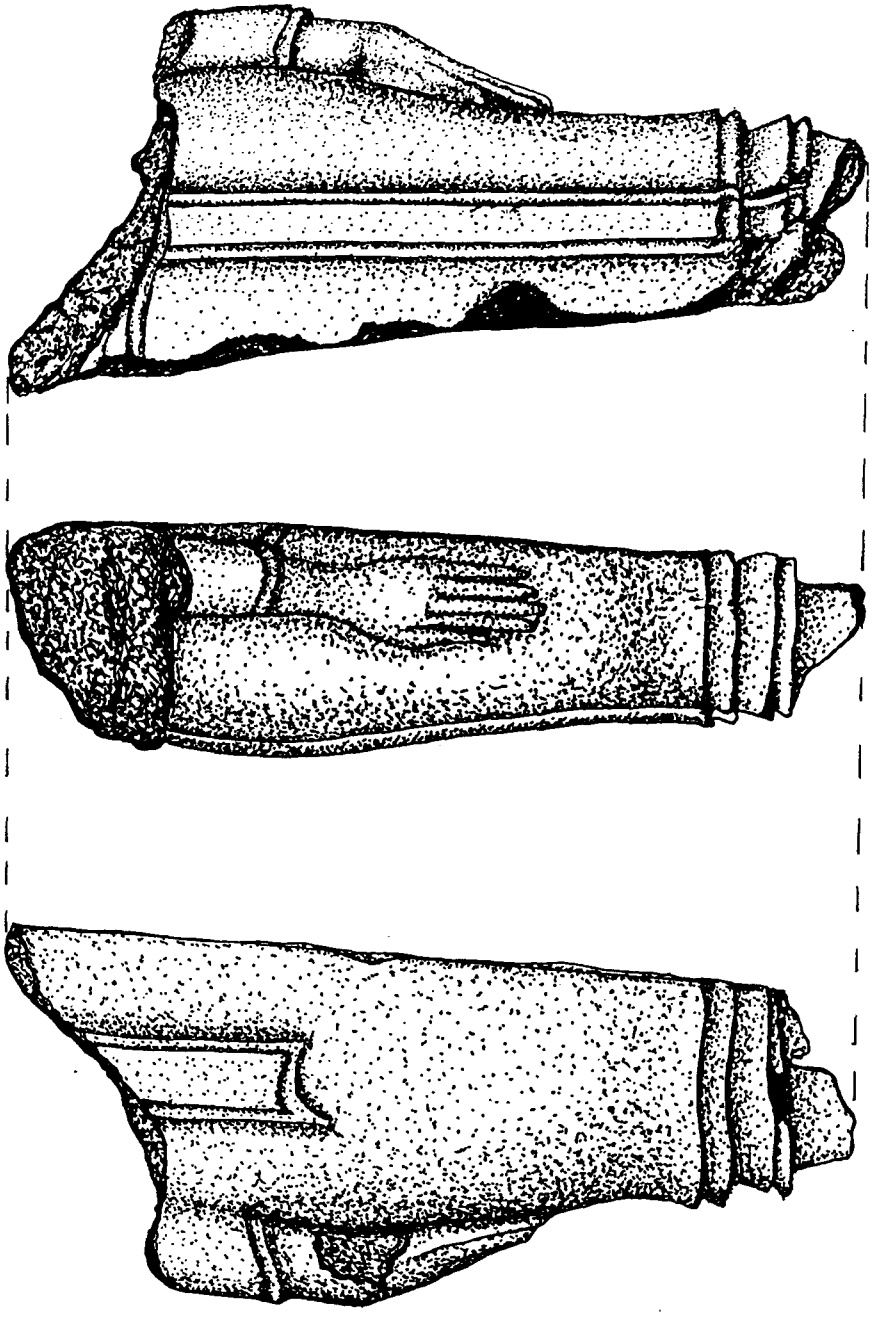

ภาพลายเส้นที่ 25

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา ปางไสยาสน์ (SF.021) พบจากการขุดแต่งหลุม N11W4

มาตราส่วน 1 : 1

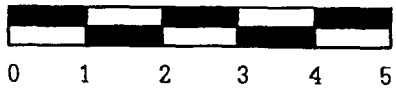

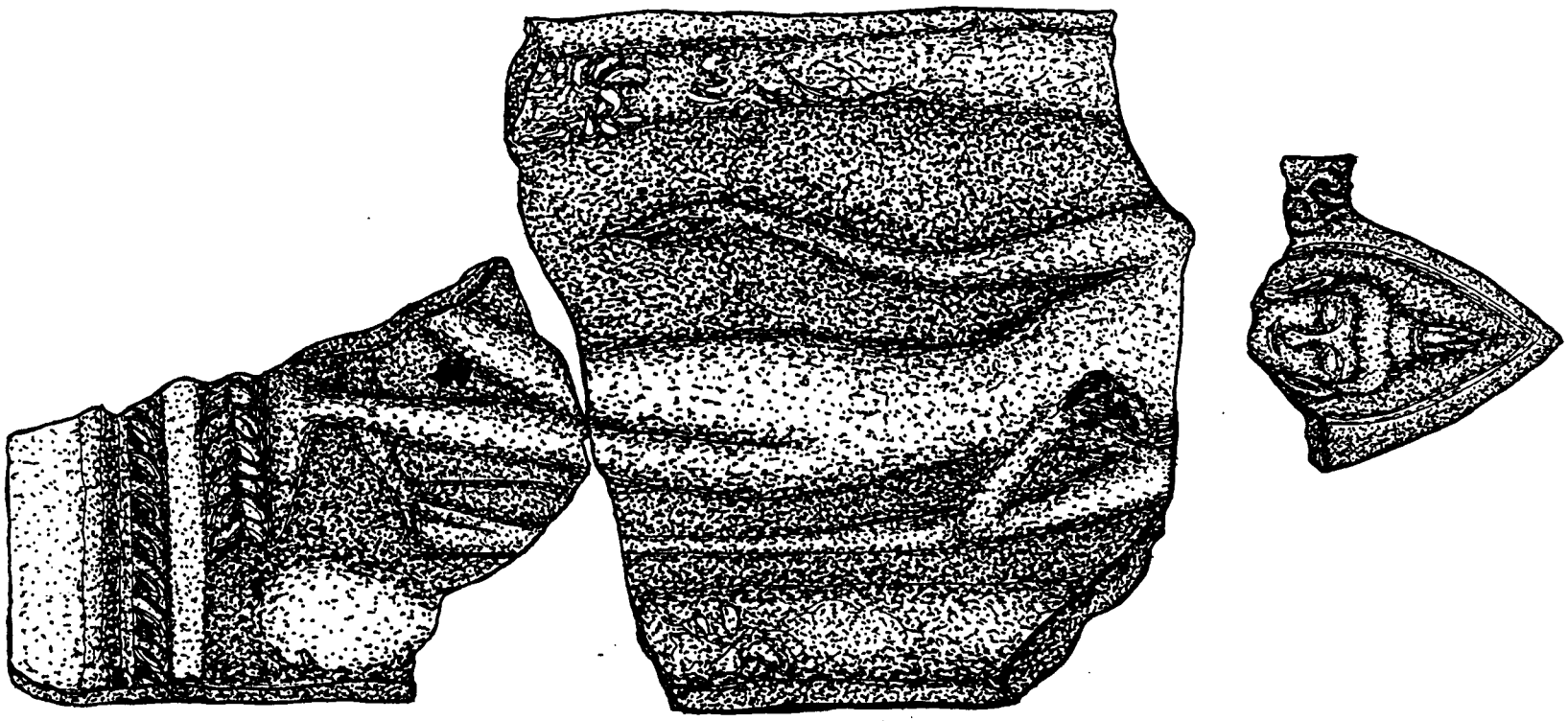

ภาพลายเส้นที่ 26

พระพิมพ์ดินเผาปางลีลา (SF.022) พบจากการขุดแต่งหลุม N7E7

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

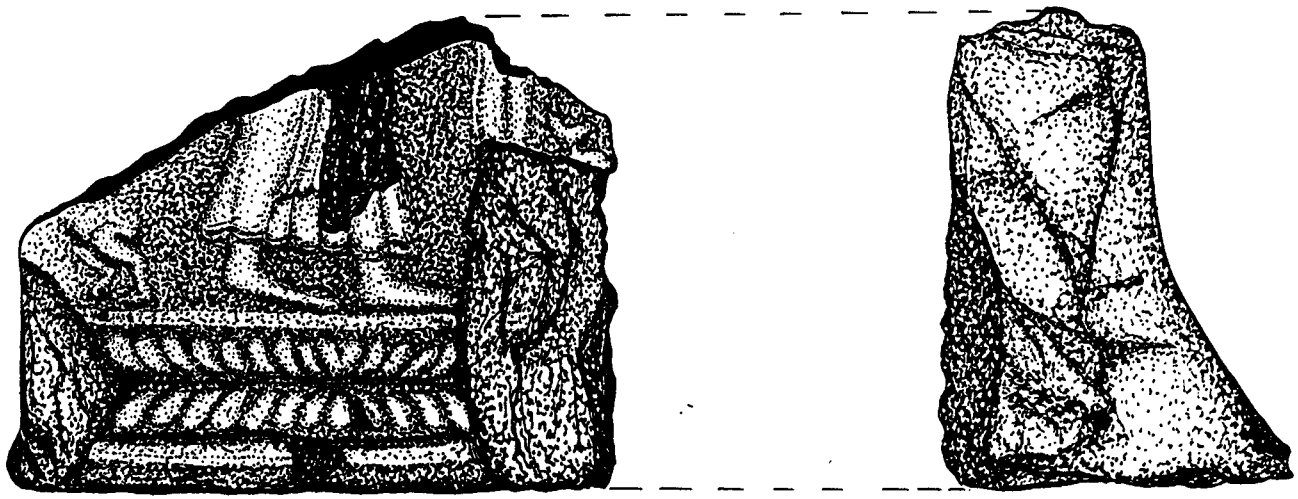

ภาพลายเส้นที่ 27

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา (SF.023) พบจากการขุดแต่งหลุม N8E2

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

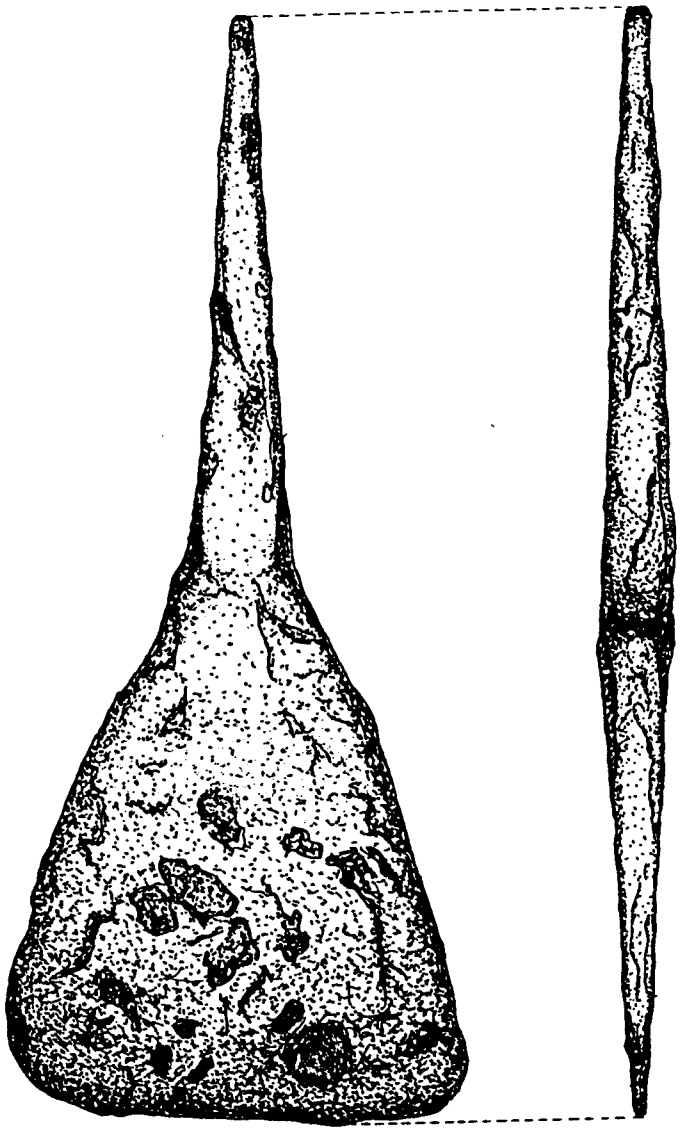

ภาพลายเส้นที่ 28

เครื่องมือเหล็ก? (SF.011) พบจากการขุดแต่งหลุม N2E2

มาตราส่วน 1 : 1

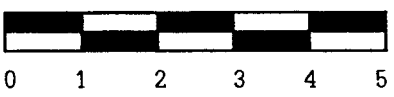

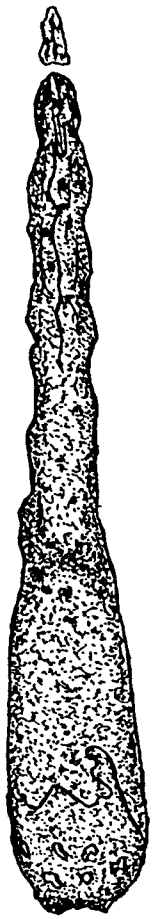

ภาพลายเส้นที่ 29

พายตักปูนสำริด (SF.010) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W12

มาตราส่วน 1 : 1

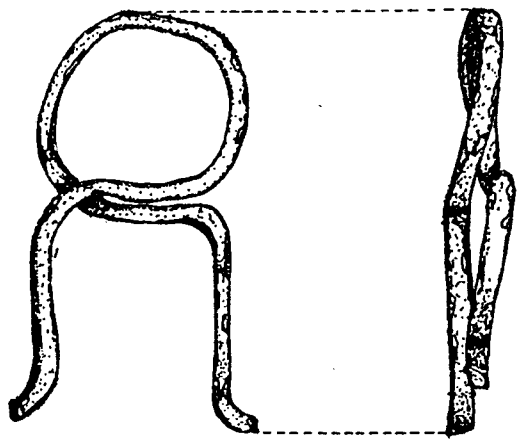

ภาพลายเส้นที่ 30

เครื่องมือสำริด? (SF.012) พบจากการขุดแต่งหลุม N13E6

มาตราส่วน 1 : 1

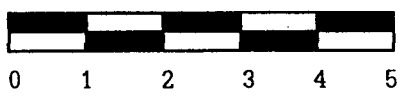

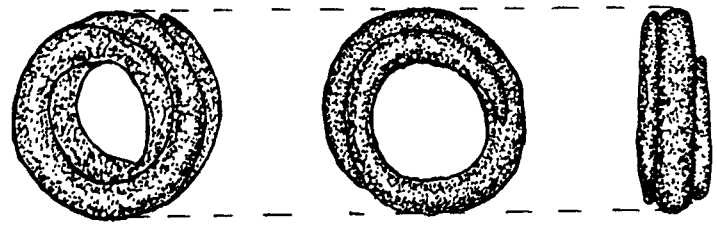

ภาพลายเส้นที่ 31

แหวนสำริด (SF.014) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W2

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

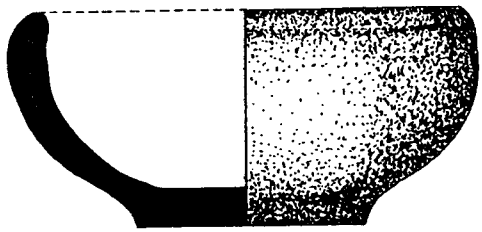

ตะคันดินเผา (เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินลำดับถุงที่ 55) พบจากการขุดแต่งหลุม N3W5

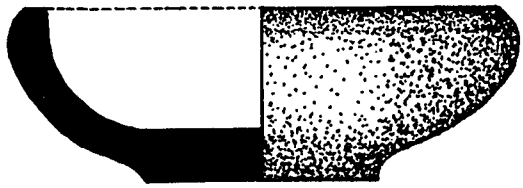

ตะคันดินเผา (เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินลำดับถุงที่ 58) พบจากการขุดแต่งหลุม N4E9

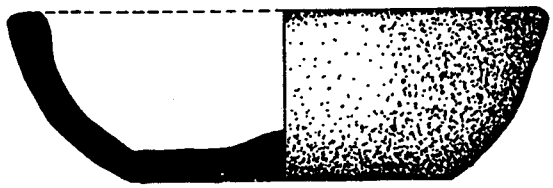

ตะคันดินเผา (เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินลำดับถุงที่ 26) พบจากการขุดแต่งหลุม N14W4

ภาพลายเส้นที่ 32

มาตราส่วน 1 : 1

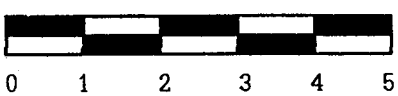

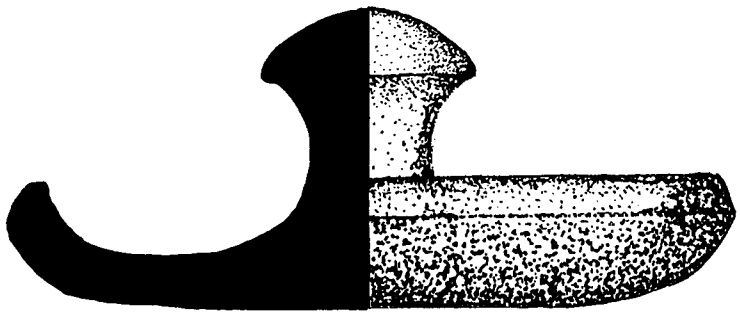

ภาพลายเส้นที่ 33

ฝาภาชนะดินเผา (เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดินลำดับถุงที่ 34) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9

มาตราส่วน 1 : 1

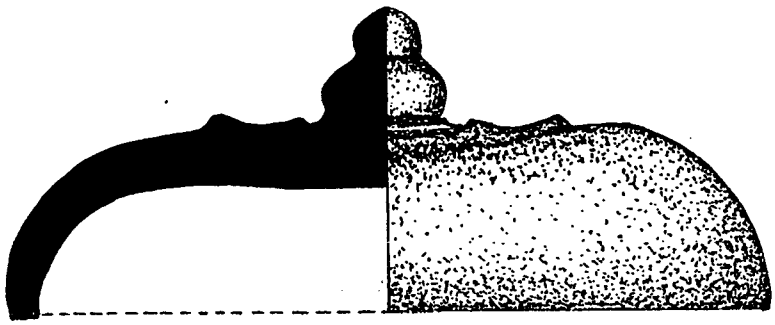

ฝาภาชนะดินเผา (เศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องหินลำดับถุงที่ 34) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9

ภาพลายเส้นที่ 34

มาตราส่วน 1 : 1

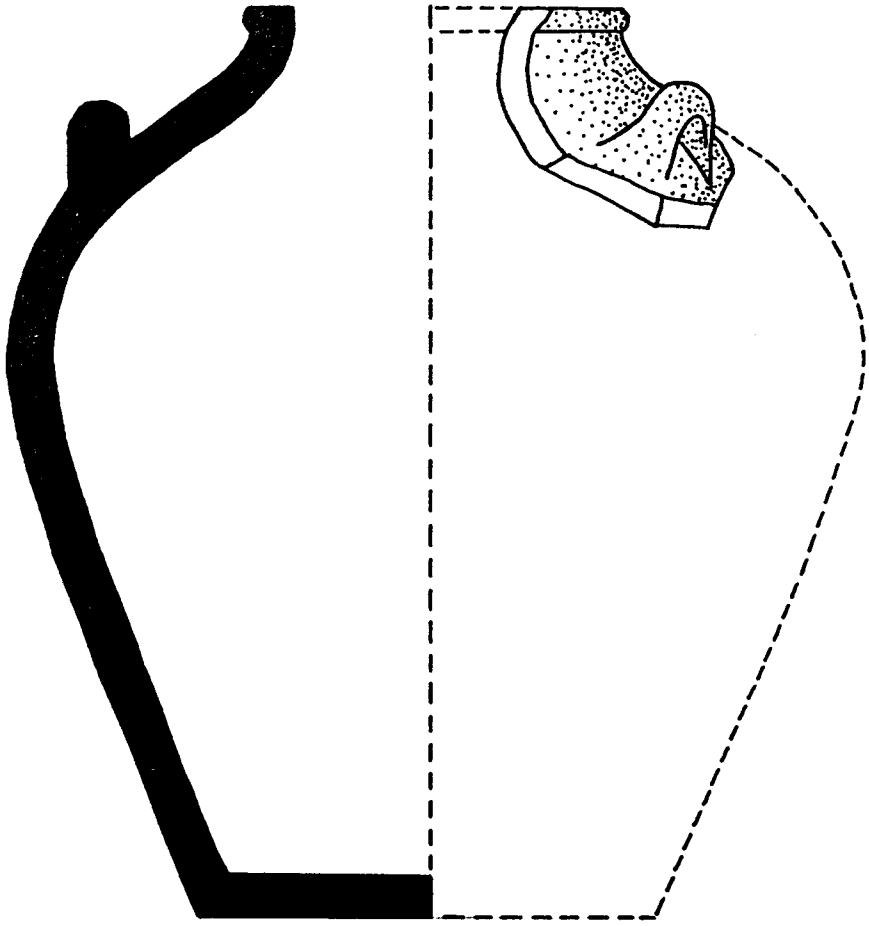

ภาพลายเส้นที่ 35

มาตราส่วน 1 : 5

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน (ลำดับถุงที่ 8) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W2

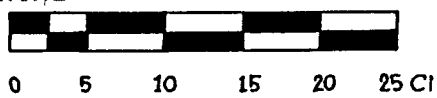

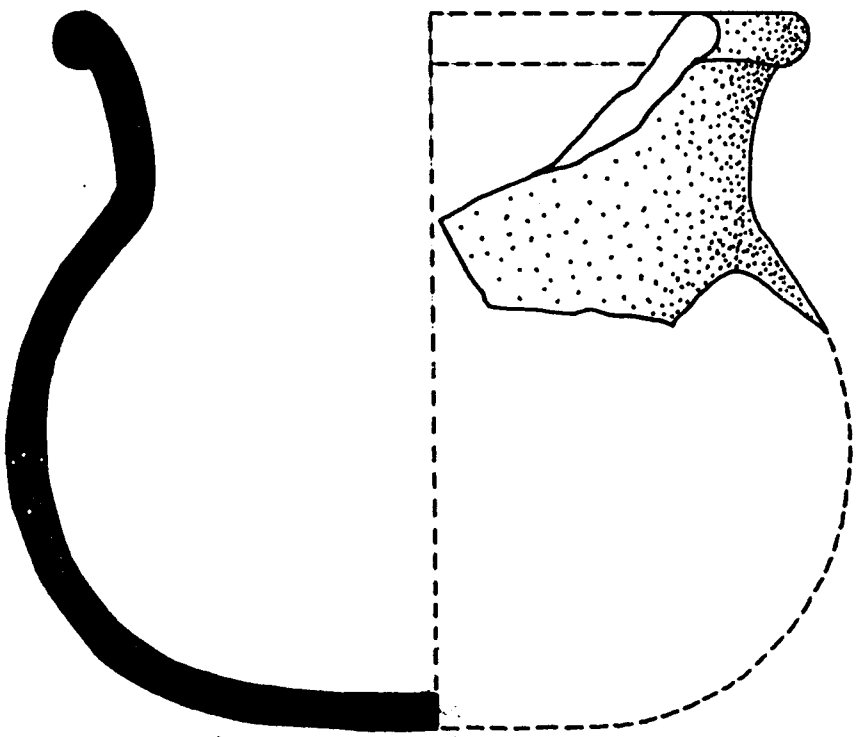

มาตราส่วน 1: 2

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องดิน (ลำดับถุงที่ 17) พบจากการขุดแต่งหลุม N2W3

ภาพลายเส้นที่ 36

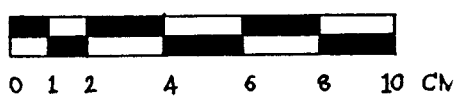

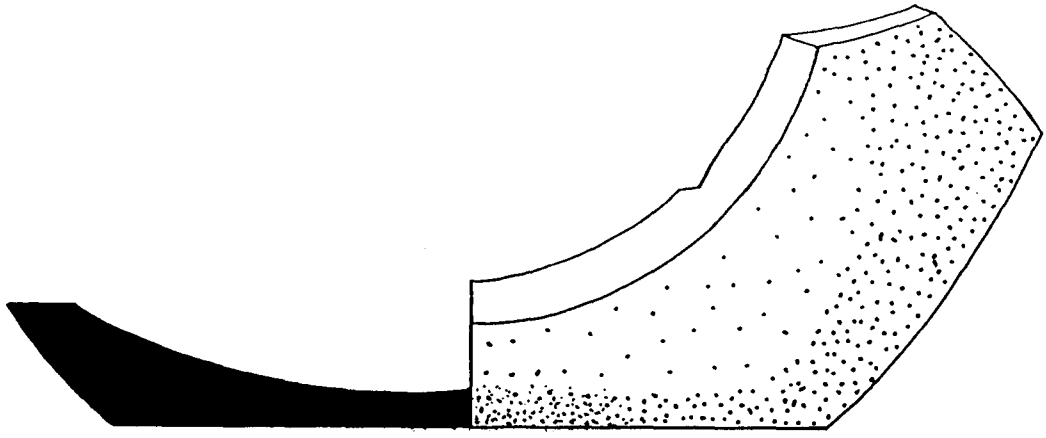

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน (ลำดับถุงที่ 11) พบจากการขุดแต่งหลุม N7W14

ภาพลายเส้นที่ 37

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

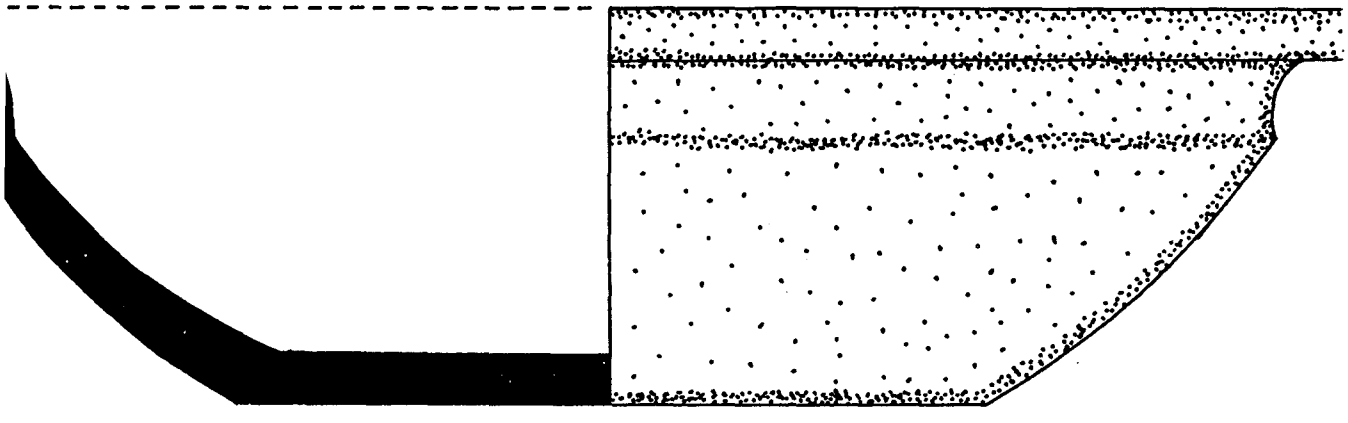

ภาพลายเส้นที่ 38

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน (ลำดับถุงที่ 16) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W14

มาตราส่วน 1 : 2

0 1 2 4 6 8 10 CM.

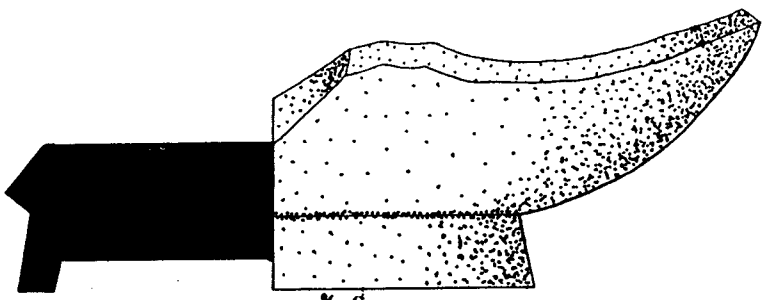

ภาพลายเส้นที่ 39

ภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (ลำดับถุงที่ 18) พบจากการขุดแต่งหลุม N5W8

มาตราส่วน 1 : 1

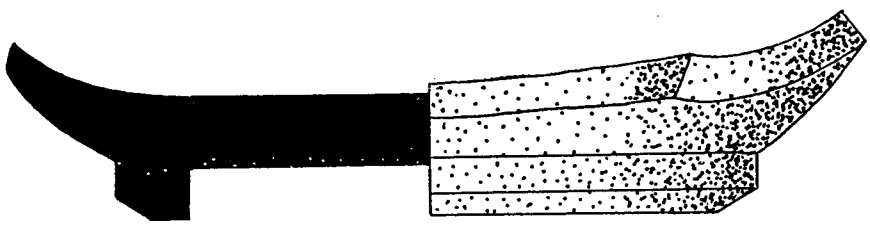

ภาพลายเส้นที่ 40

ภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (ลำดับถุงที่ 20) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6

มาตราส่วน 1 : 1

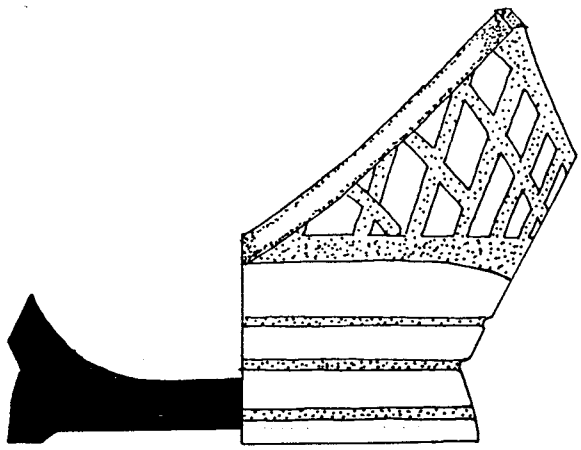

ภาพลายเส้นที่ 41

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน (ลำดับถุงที่ 10) พบจากการขุดแต่งหลุม N1W9

มาตราส่วน 1 : 1

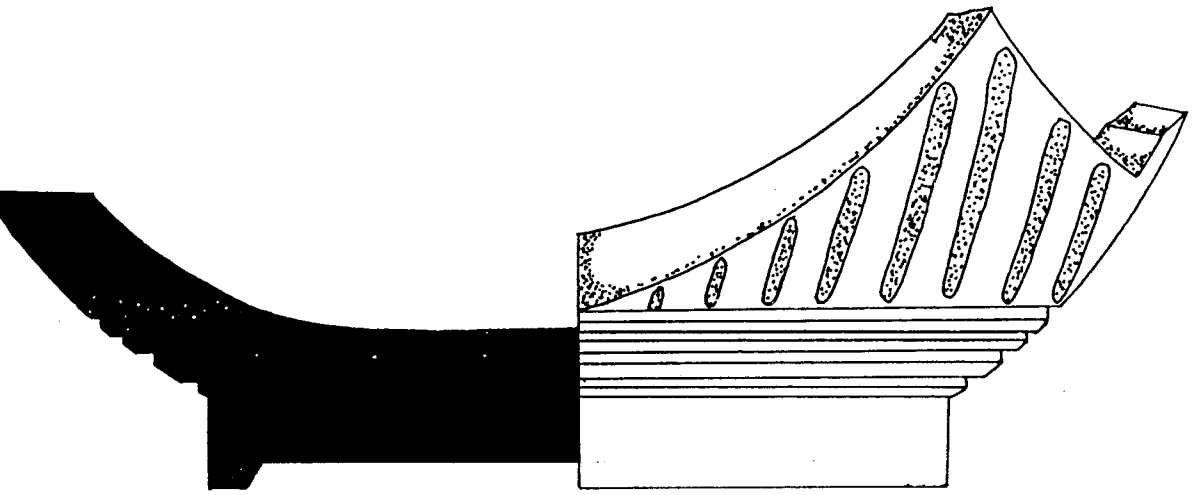

ภาพลายเส้นที่ 42

ภาชนะดินเผาประเภทเนื้อเครื่องหิน (ลำดับถุงที่ 21) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W3

มาตราส่วน 1:1

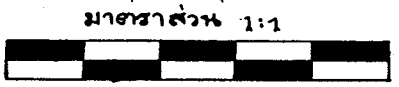

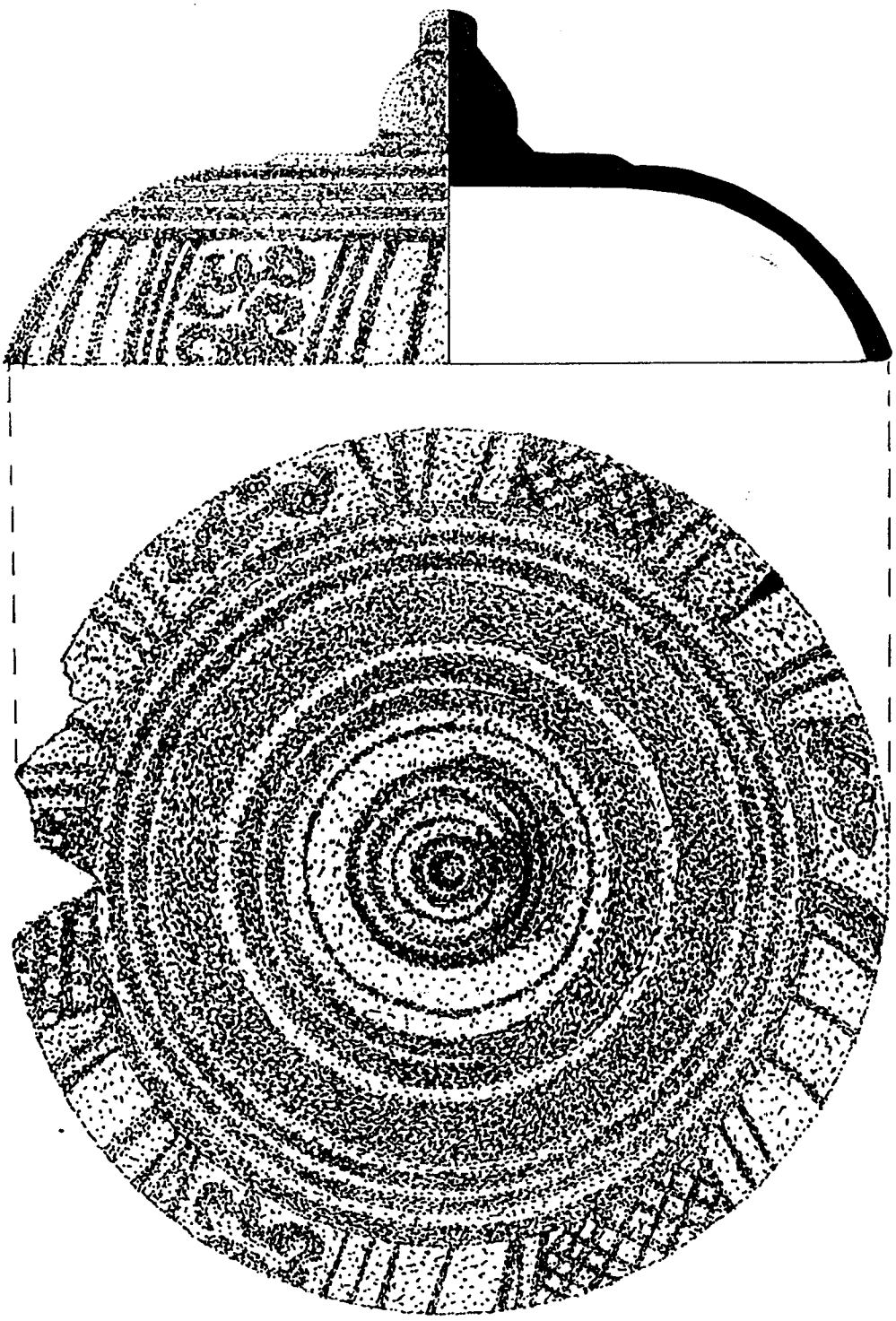

ภาพลายเส้นที่ 43

ฝากระปุกดินเผาเคลือบ (SF.001) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E12

มาตราส่วน 1 : 1

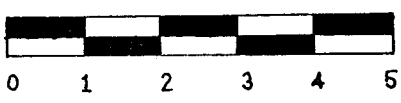

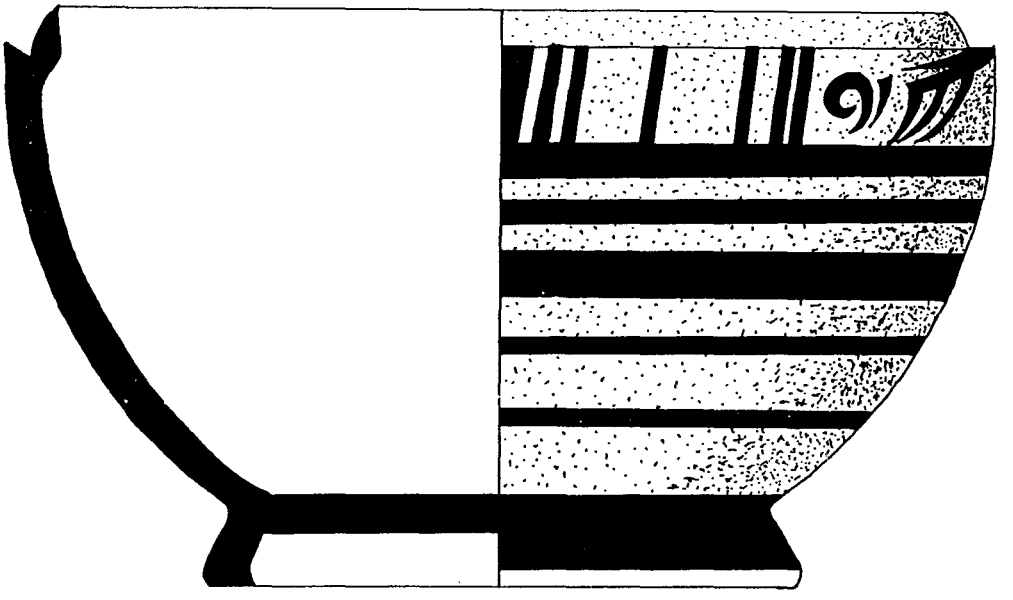

ภาพลายเส้นที่ 44

ลำตัวกระปุกดินเผาเคลือบ (SF.001) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E12

มาตราส่วน 1 : 1

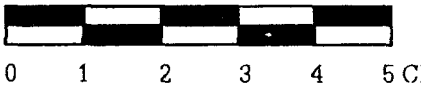

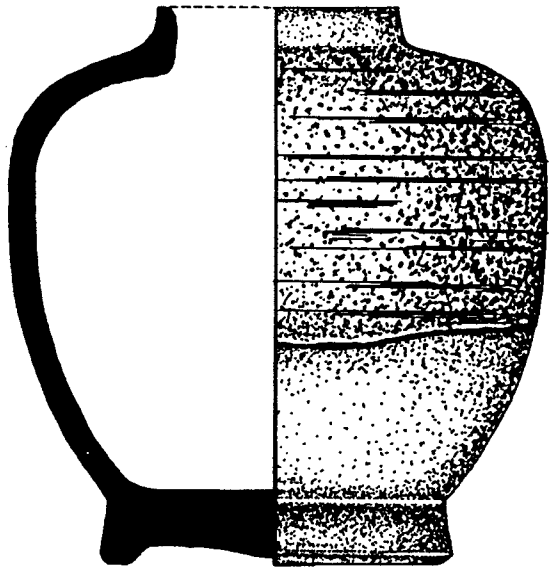

ภาพลายเส้นที่ 45

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.002) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W8

มาตราส่วน 1 : 1

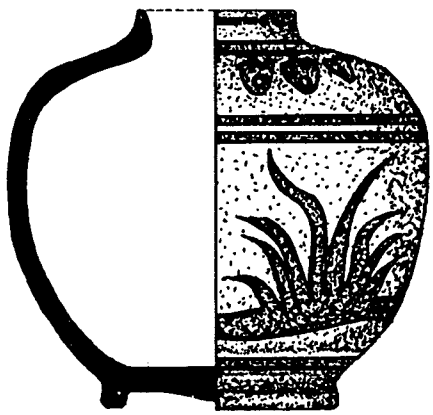

ภาพลายเส้นที่ 46

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.003) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W4

มาตราส่วน 1 : 1

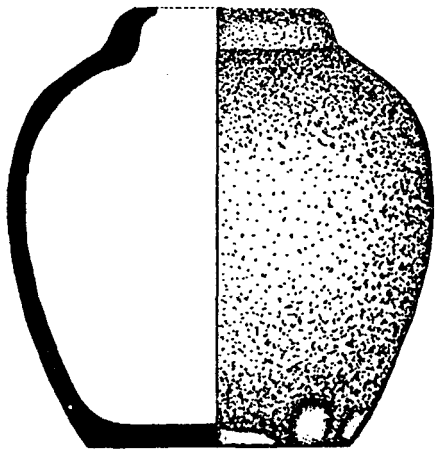

ภาพลายเส้นที่ 47

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.004) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W9

มาตราส่วน 1 : 1

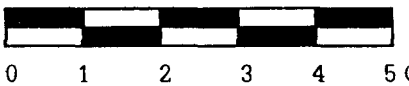

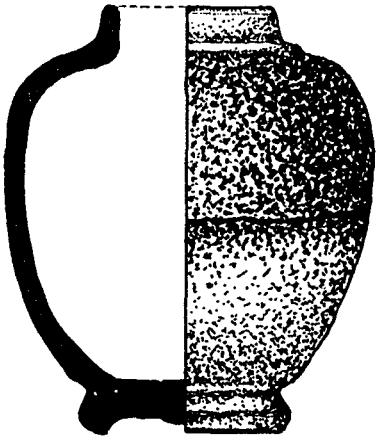

ภาพลายเส้นที่ 48

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.005) พบจากการขุดแต่งหลุม N6W13

มาตราส่วน 1 : 1

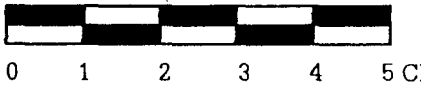

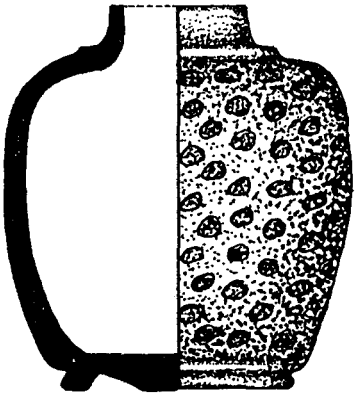

ภาพลายเส้นที่ 49

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.006) พบจากการขุดแต่งหลุม N4W8

มาตราส่วน 1 : 1

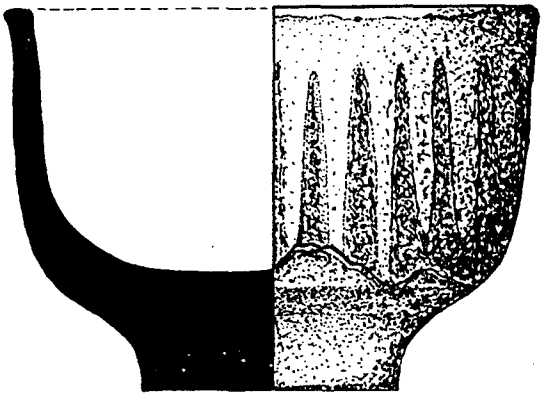

ภาพลายเส้นที่ 50

ถ้วยดินเผาเคลือบ (SF.008) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E18

มาตราส่วน 1 : 1

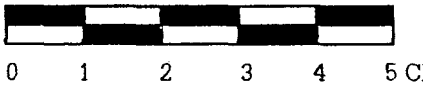

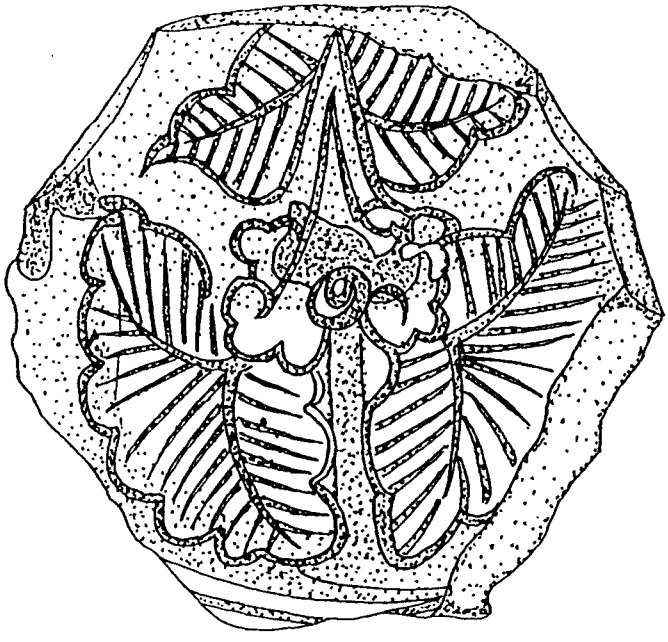

ภาพลายเส้นที่ 51

ภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (ลำดับถุงที่ 20) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E6

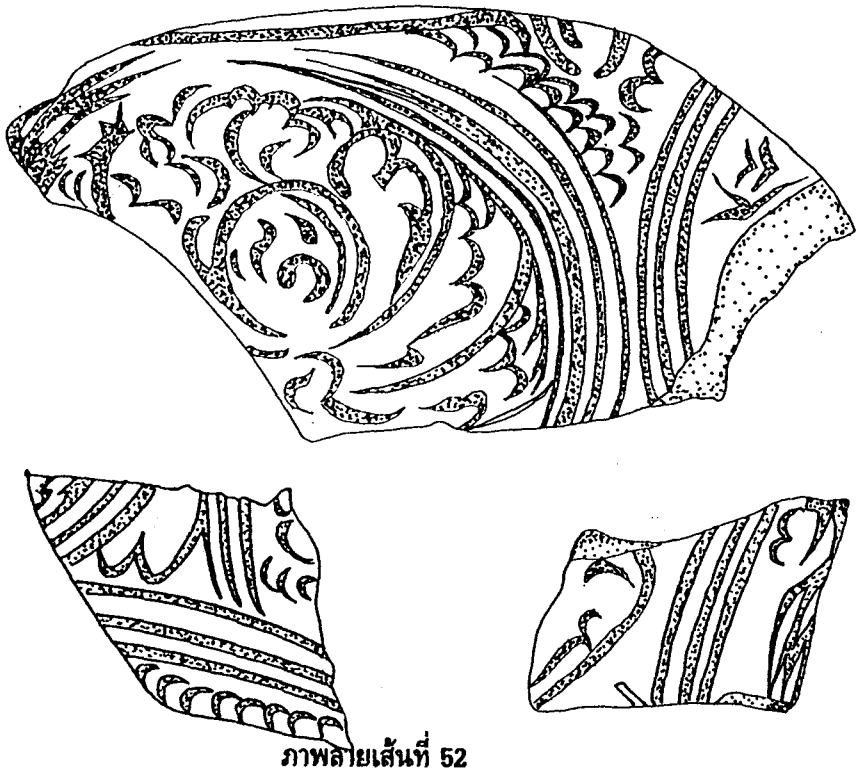

ภาพลายเส้นที่ 52

มาตราส่วน 1 : 1

ภาชนะดินเผาประเภทเครื่องถ้วย (ลำดับถุงที่ 42) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E6

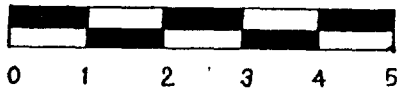

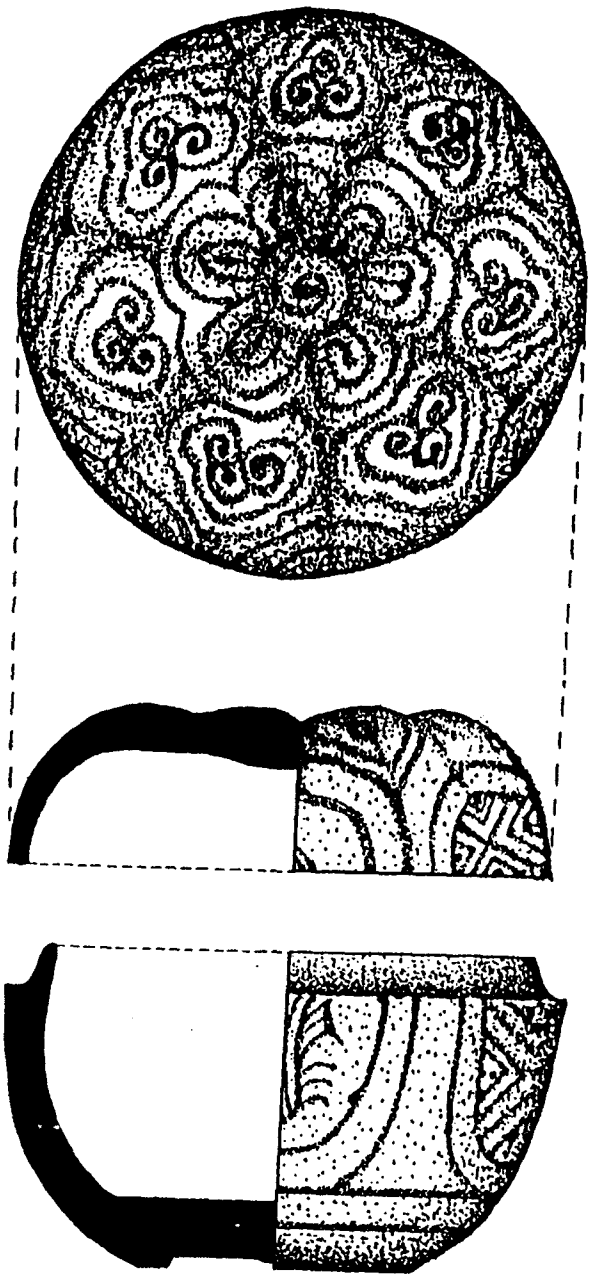

ภาพลายเส้นที่ 63

กระปุกดินเผาเคลือบ (SF.007) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E16

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM

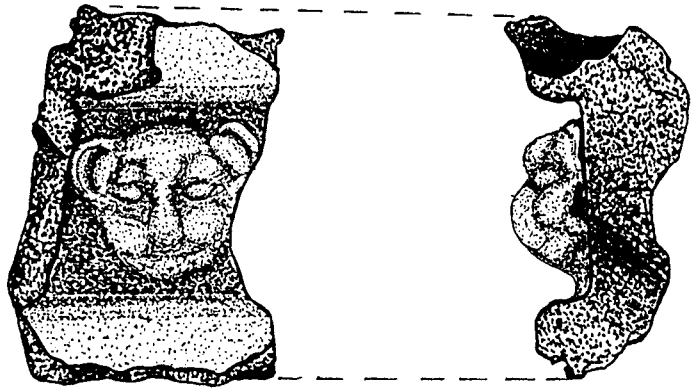

ภาพลายเส้นที่ 54

ชิ้นส่วนภาชนะรูปหน้าสิงห์ (SF.028) พบจากการขุดแต่งหลุม N11E10

มาตราส่วน 1 : 1

0 1 2 3 4 5 CM.

ภาพลายเส้นที่ 55

แผ่นอิฐสลักลายหงส์ (SF.029) พบจากการขุดแต่งหลุม N9E10

มาตราส่วน 1 : 1

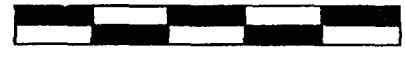

ผังชั้นดินประกอบ

โบราณสถานวัดช้าง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 1 (TEST PIT.I)

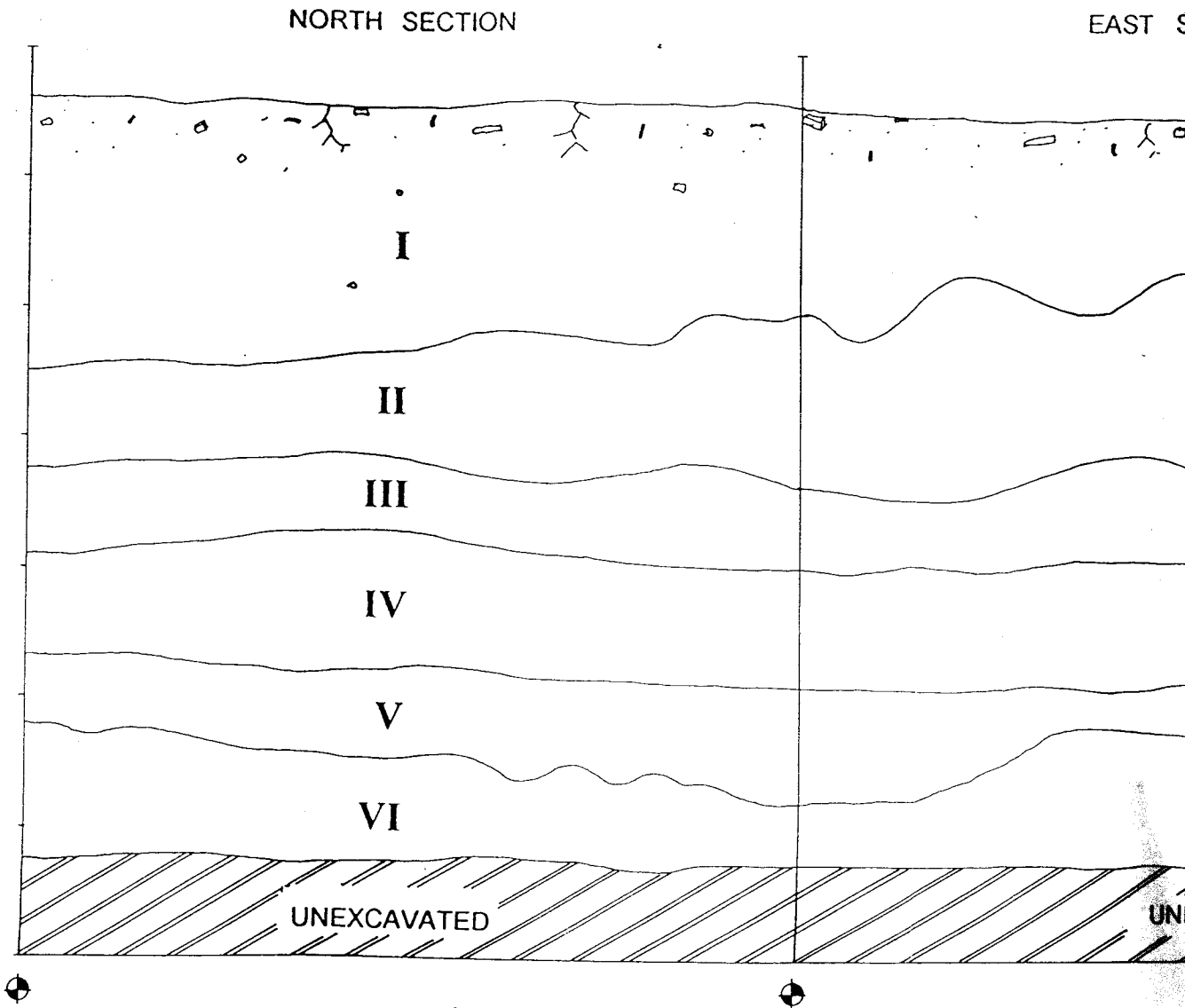

เศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้อง

รากวัชพืช

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I	แห้ง 10 YR 5/4 YELLOWISH BROWN
	เปียก 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN
ชั้นดินที่ II	แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
	เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
ชั้นดินที่ III	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN
	เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN
ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
	เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
ชั้นดินที่ VI	แห้ง 10 YR 5/1 GRAY BROWN
	เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

ช้าง

(TEST PIT.I)

EAST SECTION

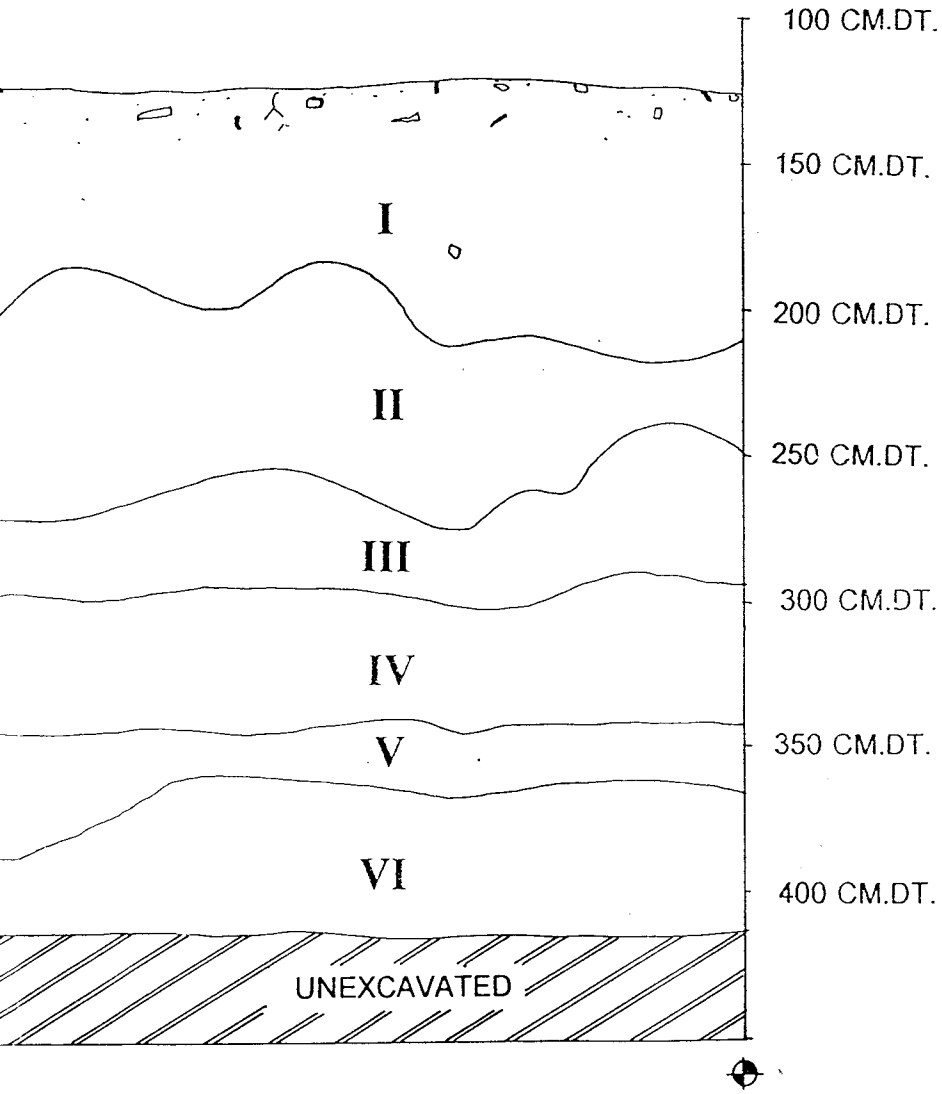

10 YR 5/4 YELLOWISH BROWN
10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN
10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
10 YR 4/3 DARK BROWN
10 YR 3/3 DARK BROWN
10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
10 YR 5/1 GRAY BROWN
10 YR 4/1 DARK GRAY

0 0.1 0.2 0.5 1 M

Product Of Germany

โบราณสถานวัดช้าง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 1 (TEST PIT.I)

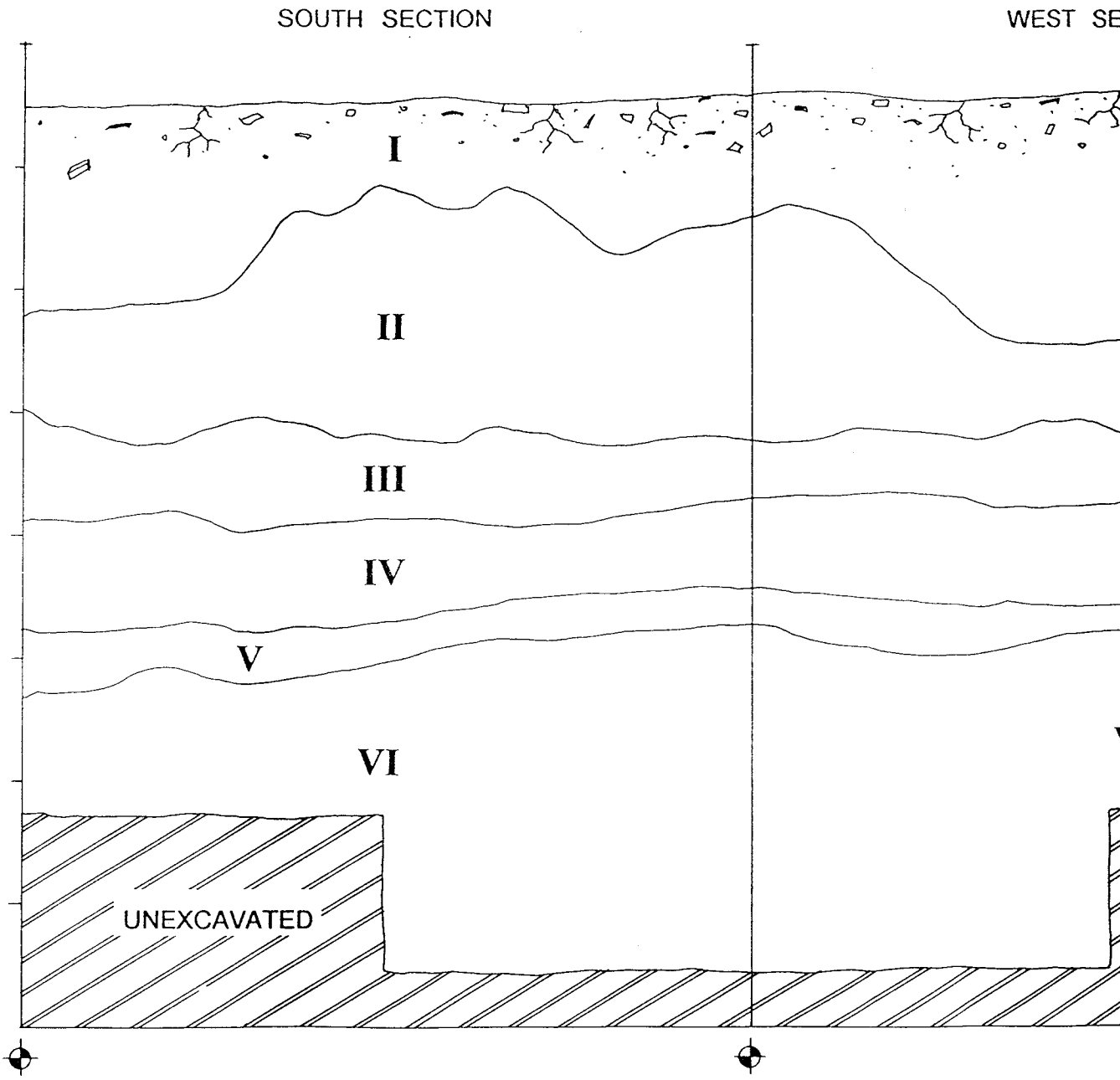

เศษอิฐหักกากปูน เศษกระเบื้อง

รากวัชพืช

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I แห้ง 10 YR 5/4 YELLOWISH BROWN
เปียก 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN

ชั้นดินที่ II แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY

ชั้นดินที่ III แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินที่ IV

ชั้นดินที่ V

ชั้นดินที่ VI

Delta TRACING PAPER 90/95 gm² SIZE A3

TEST PIT.I)

H BROWN
LLOWISH BROWN
GRAY
K GRAY
ROWN
AYISH BROWN

ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN	
	เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN	
ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY	
	เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY	
ชั้นดินที่ VI	แห้ง 10 YR 5/1 GRAY BROWN	
	เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY	

โบราณสถานวัดช้าง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 2 (TEST PIT.II)

NORTH SECTION

EAST

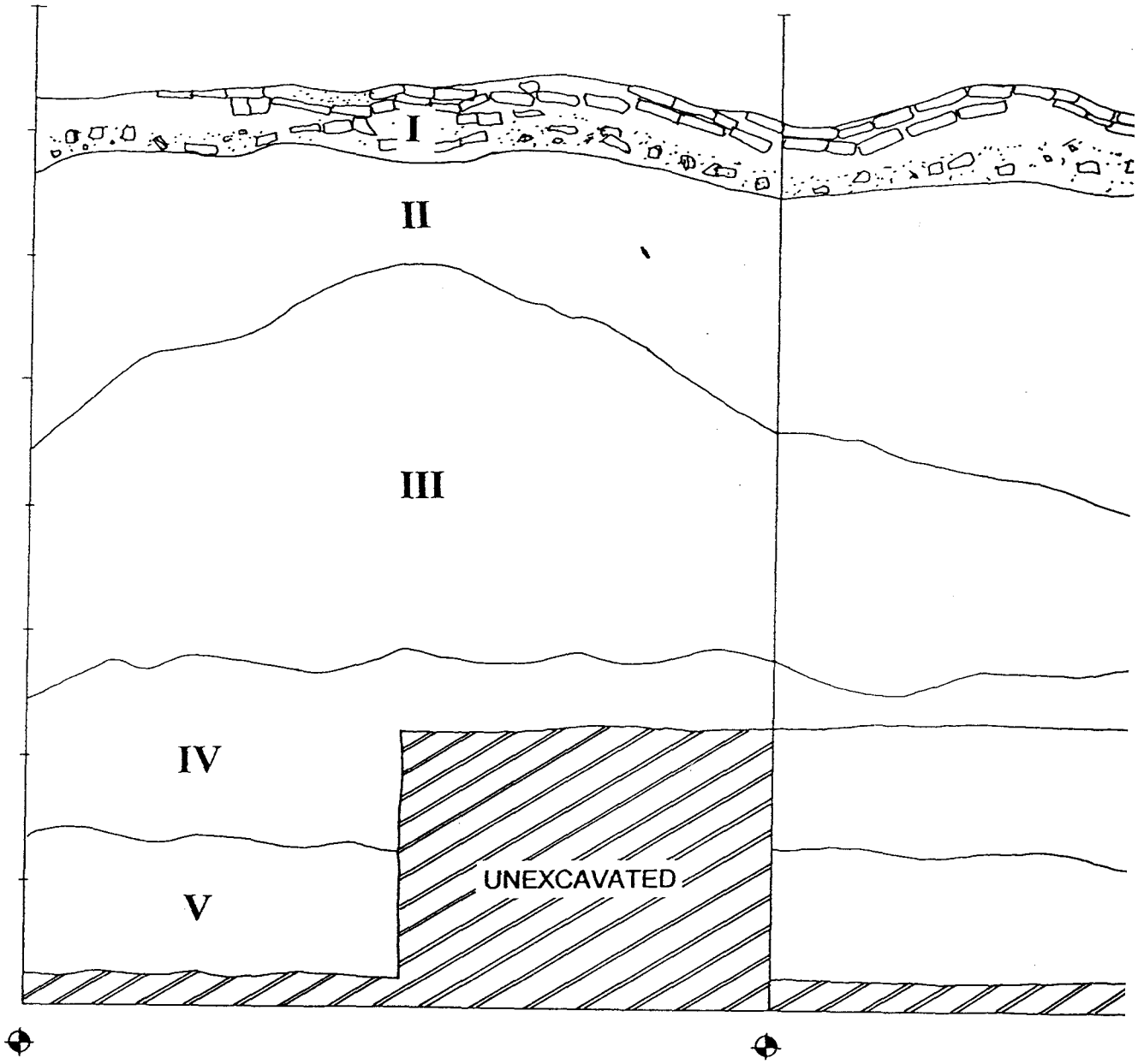

เศษอิฐหักกากปูน

ค่าสีดิน	ชั้นดินที่ I	แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 5/
		เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN		เปียก 10 YR 4
	ชั้นดินที่ II	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN	ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 4/
		เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY		เปียก 10 YR 4
	ชั้นดินที่ III	แห้ง 10 YR 2/1 BLACK		
		เปียก 10 YR 2/1 BLACK		

GATEWAY NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm. SIZE A3

ช้าง

2 (TEST PIT.II)

EAST SECTION

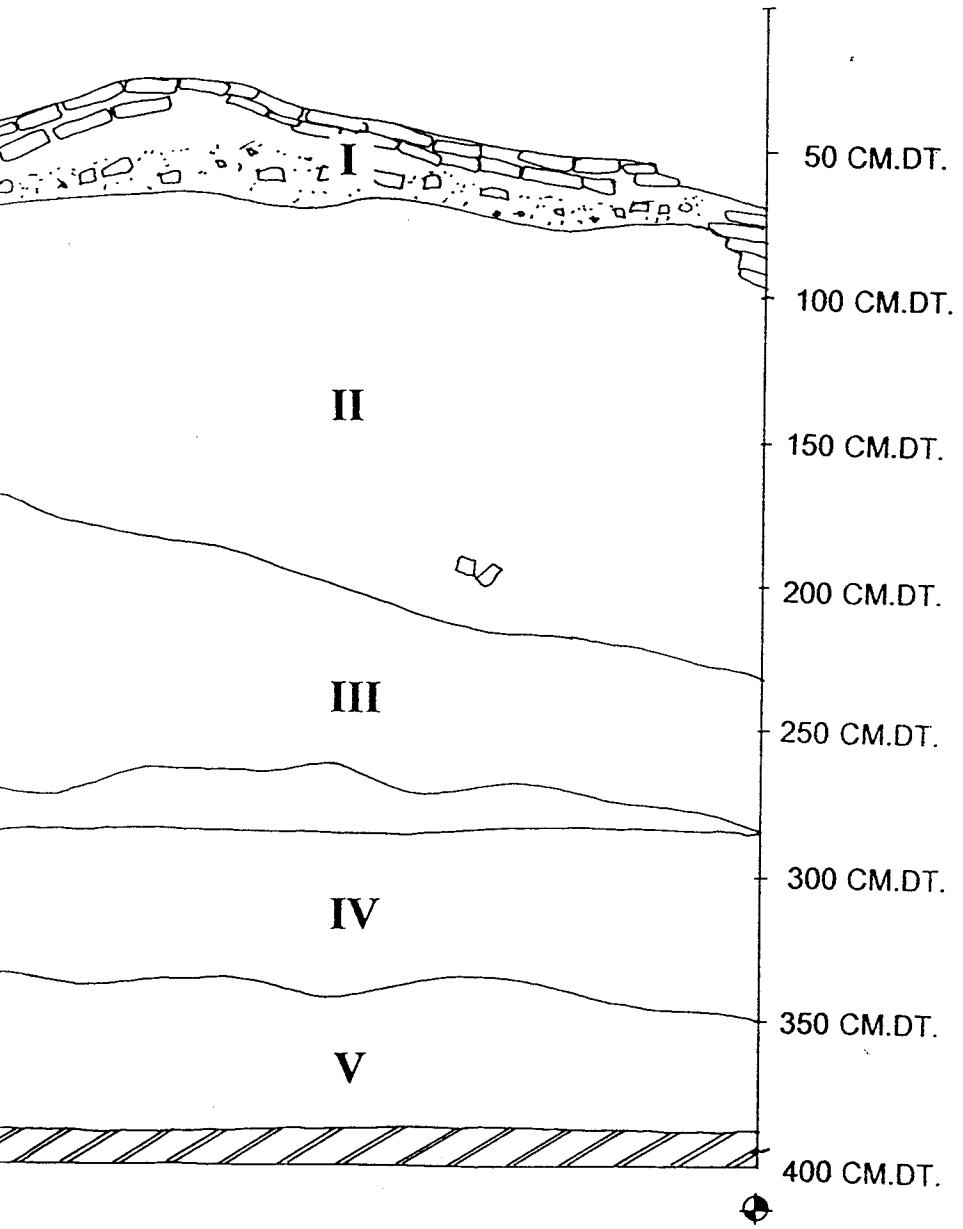

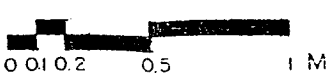

ชั้นดินที่ IV แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

ชั้นดินที่ V แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

Made in U.K.

โบราณสถานวัดช้าง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 2 (TEST PIT.II)

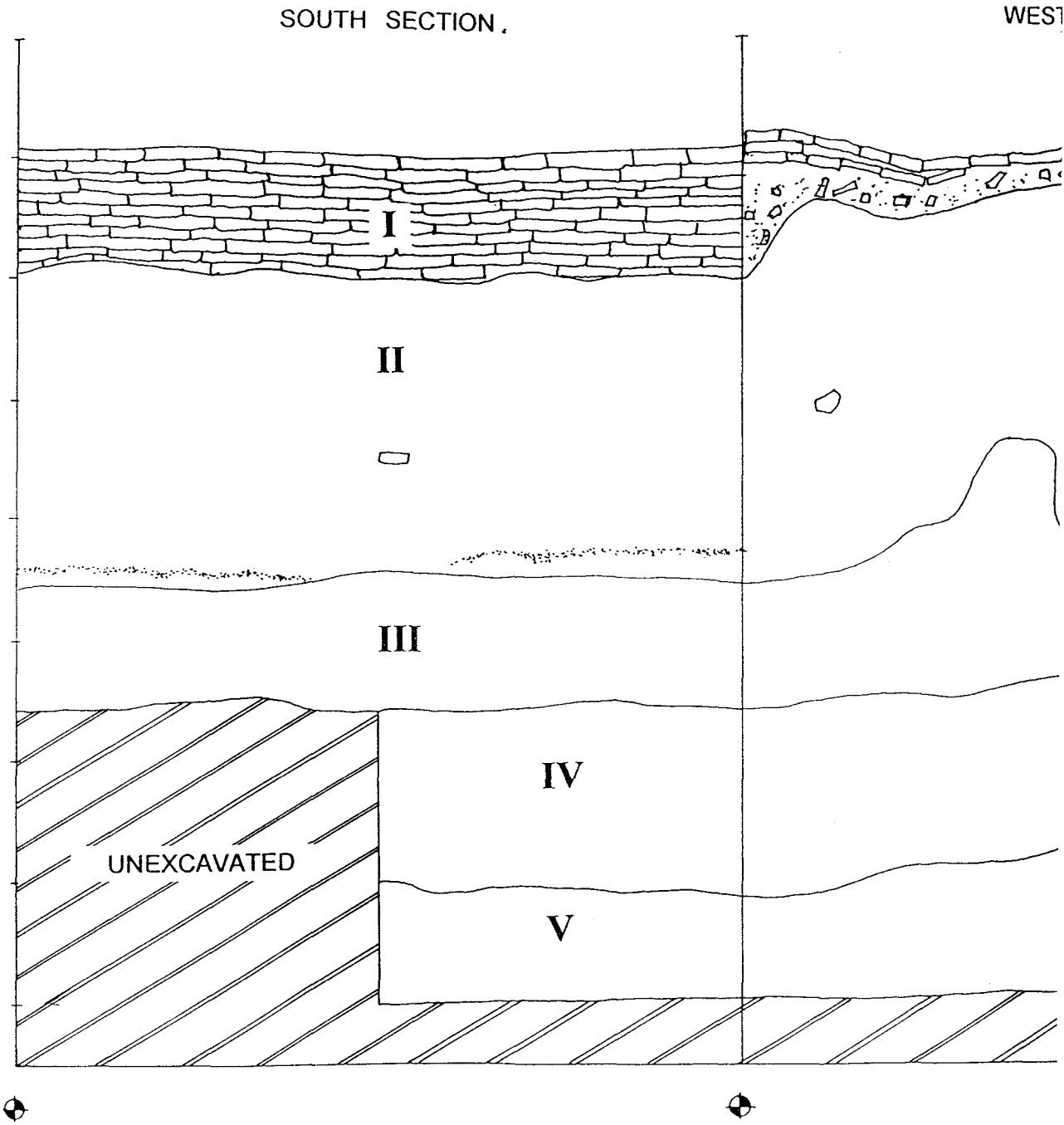

เศษอิฐหักกากปูน

ทราย

ค่าสีดิน	ชั้นดินที่ I	แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	ชั้นดินที่ I
		เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	
	ชั้นดินที่ II	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN	ชั้นดินที่
		เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY	
	ชั้นดินที่ III	แห้ง 10 YR 2/1 BLACK	
		เปียก 10 YR 2/1 BLACK	

GATEWAY NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm² SIZE A3

ัดช้าง

ี 2 (TEST PIT.II)

WEST SECTION

YISH BROWN	ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
AYISH BROWN		เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
ROWN	ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
AY		เปียก 10 YR 4/1 DARK GRAY

Made in U.K.

โบราณสถานวัด

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3

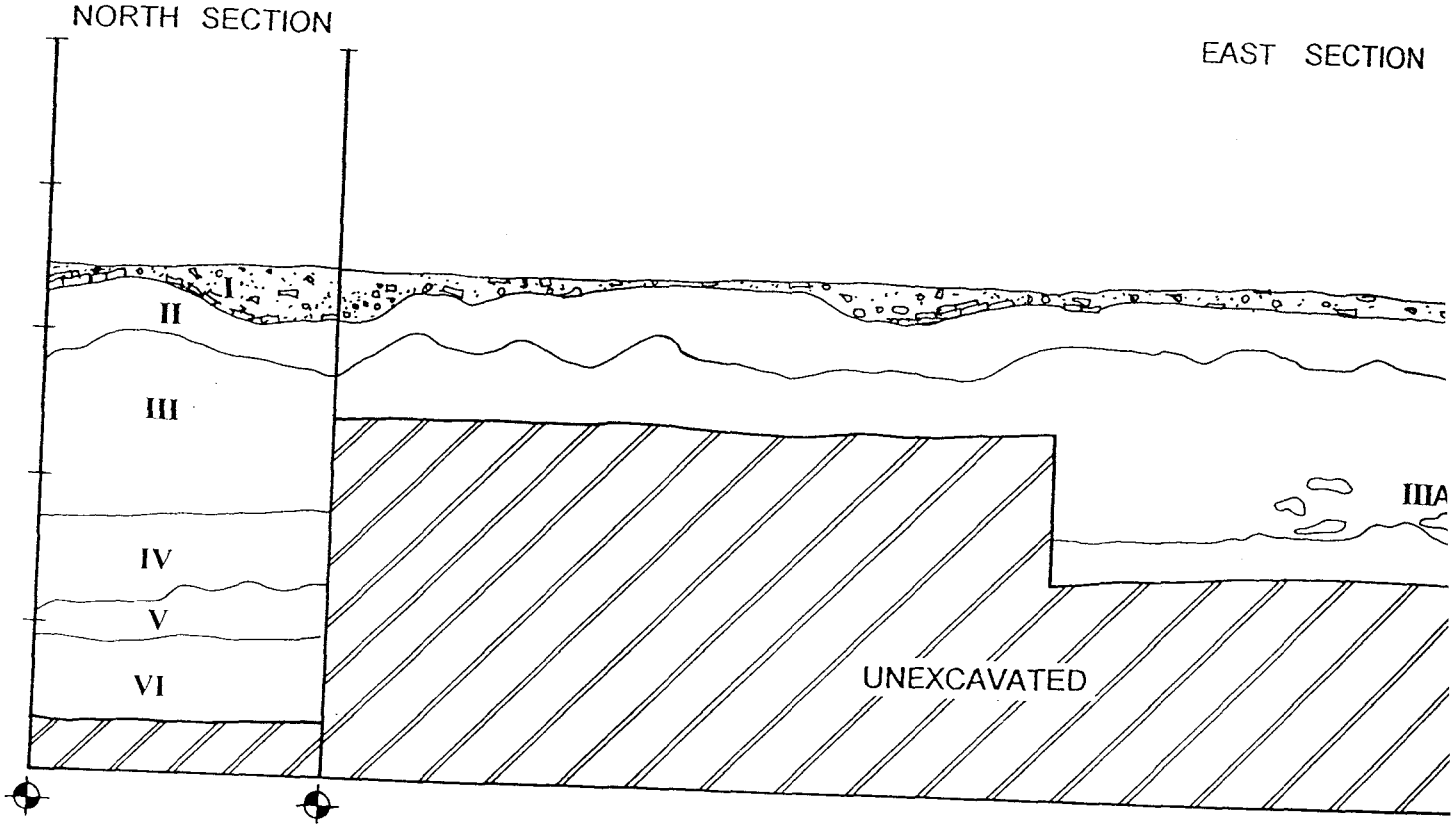

เศษอิฐหักกากปูน

ทราย

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I

ชั้นดินที่ II

ชั้นดินที่ III

ชั้นดินที่ IIIA

ชั้นดินที่ IIIB

ชั้นดินที่ IV

ชั้นดินที่ V

ชั้นดินที่ VI

GATEWAY NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm² SIZE A3

โบราณสถานวัดช้าง

ดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (TEST PIT. III)

EAST SECTION

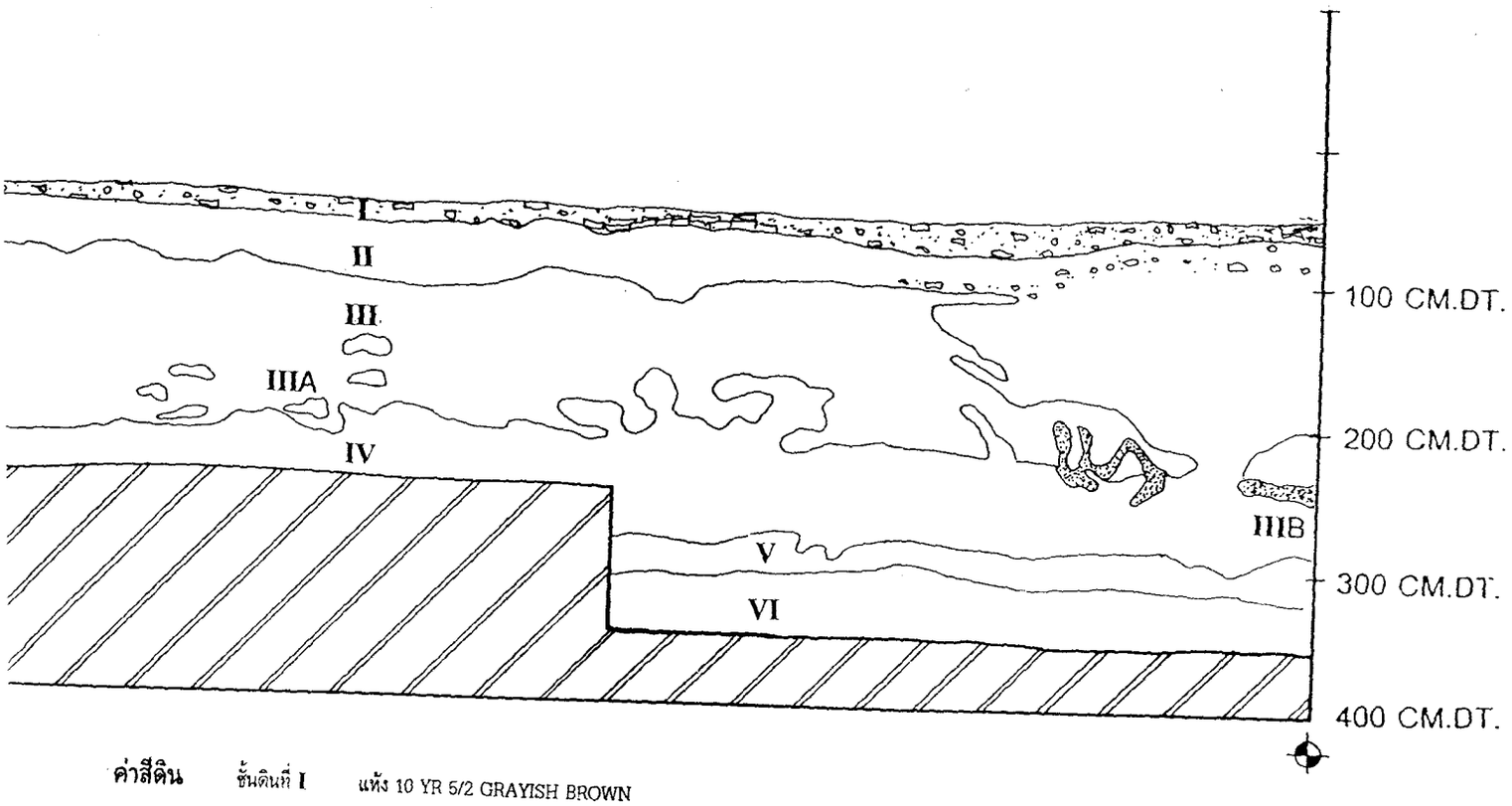

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
ชั้นดินที่ II	แห้ง 10 YR 2/1 BLACK
	เปียก 10 YR 2/1 BLACK
ชั้นดินที่ III	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN
	เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN
ชั้นดินที่ IIIA	แห้ง 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN
	เปียก 10 YR 3/4 DARK YELLOWISH BROWN
ชั้นดินที่ IIIB	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
	เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY
ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN
ชั้นดินที่ VI	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN

Made in U.K.

โบราณสถานวัดช้าง

ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้นที่ 3 (TEST P

SOUTH SECTION

WEST SECTI

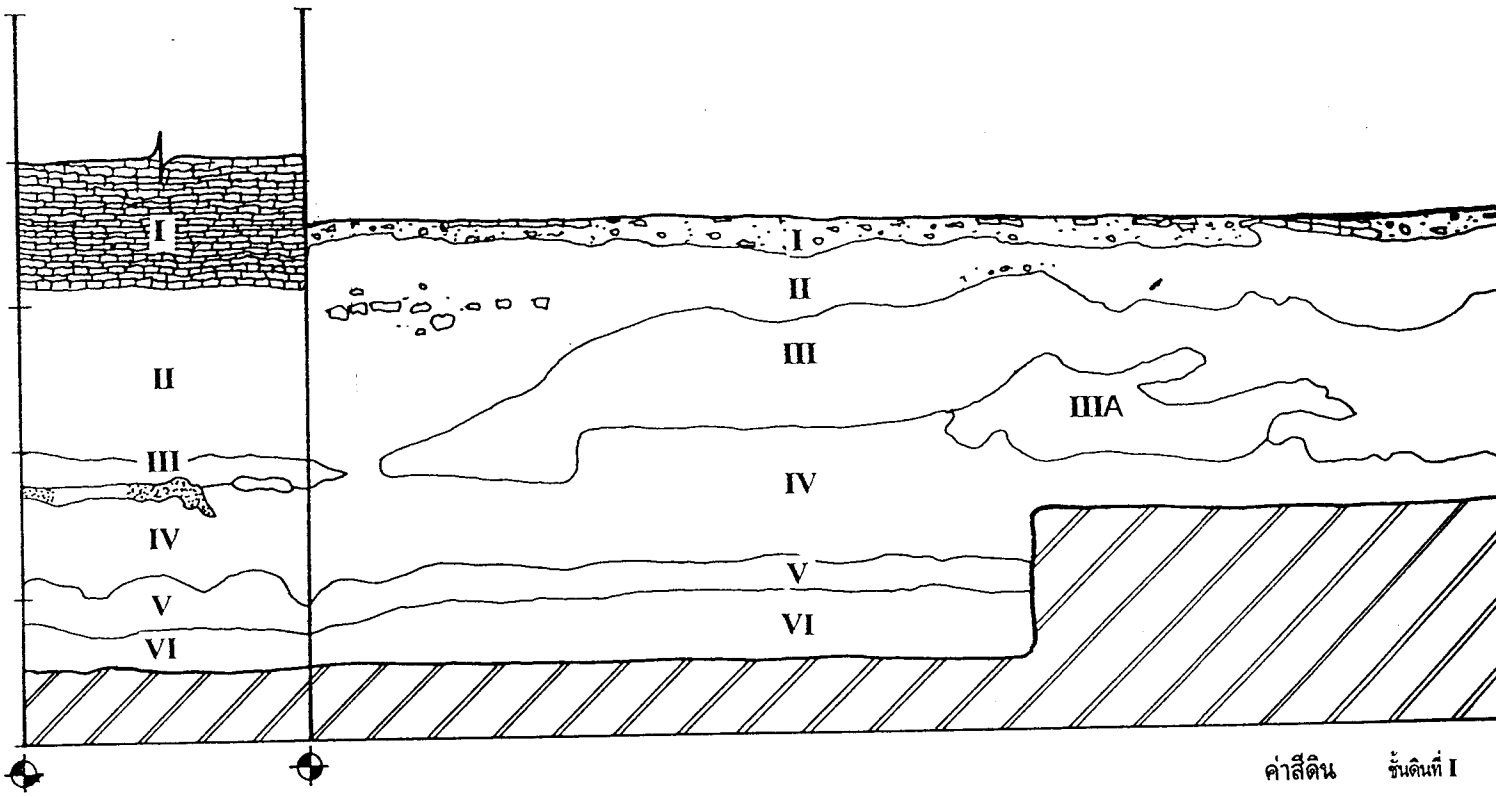

เศษอิฐหักกากปูน

ทราย

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I

ชั้นดินที่ II

ชั้นดินที่ III

ชั้นดินที่ IIIA

ชั้นดินที่ IIIB

ชั้นดินที่ IV

ชั้นดินที่ V

ชั้นดินที่ VI

GATEWAY NATURAL TRANSLUCENT PAPER 90/95 gm² SIZE A3

าณสถานวัดช้าง

ลุมขุดค้นที่ 3 (TEST PIT.III)

WEST SECTION

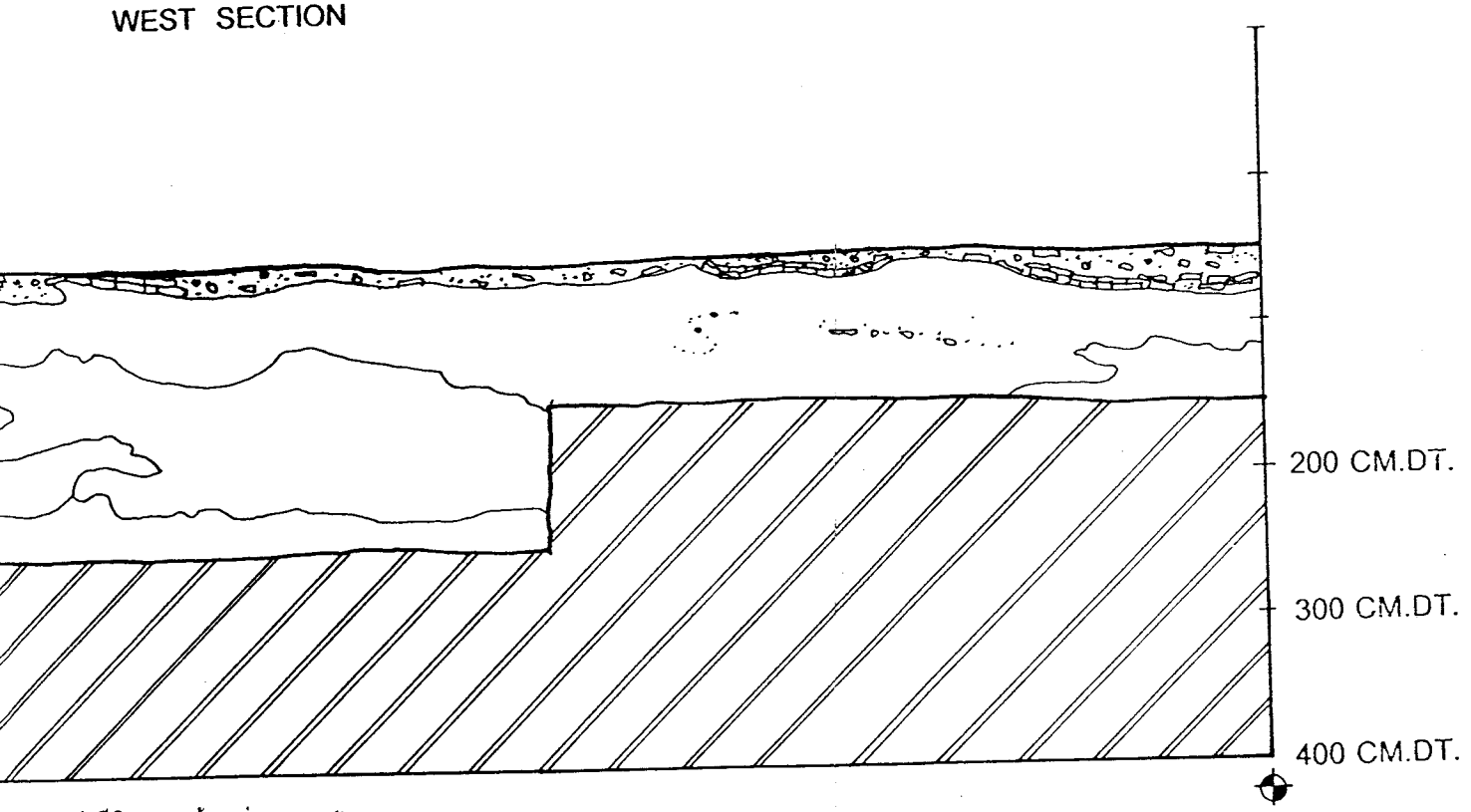

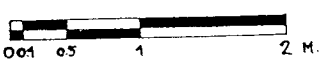

ค่าสีดิน

ชั้นดินที่ I	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN	
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	
ชั้นดินที่ II	แห้ง 10 YR 2/1 BLACK	
	เปียก 10 YR 2/1 BLACK	
ชั้นดินที่ III	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN	
	เปียก 10 YR 3/3 DARK BROWN	
ชั้นดินที่ IIIA	แห้ง 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN	
	เปียก 10 YR 3/4 DARK YELLOWISH BROWN	
ชั้นดินที่ IIIB	แห้ง 10 YR 4/3 DARK BROWN	
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	
ชั้นดินที่ IV	แห้ง 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY	
	เปียก 10 YR 3/1 VERY DARK GRAY	
ชั้นดินที่ V	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN	
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	
ชั้นดินที่ VI	แห้ง 10 YR 5/2 GRAYISH BROWN	
	เปียก 10 YR 4/2 DARK GRAYISH BROWN	

ภาคผนวก

คูน้ำ

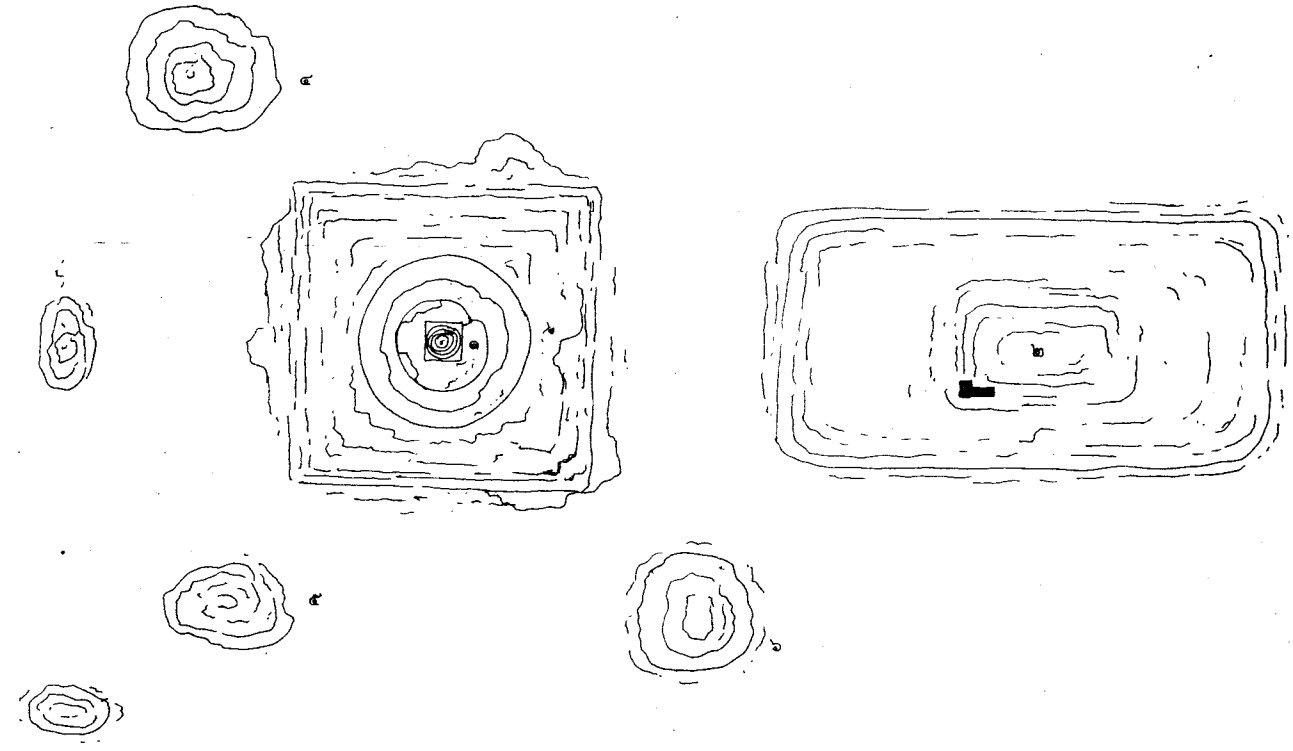

คูน้ำ

ฝังบริเวณวัดช้าง	● : ๔๐๐

บริเวณตำหนักมเหยงค์

บึง

น.

ผังตัชนี

มาตราส่วน 1: 50,000 (โดยประมาณ)

รายการ

๑. เจดีย์ประธาน
๒. พระอุโบสถ
๓.๑ เนินโบราณสถาน ?

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง
9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จักรชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายช...ยุทธ สิงหะแสนยากรณ์	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะร้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑน... ยงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
ลงชื่อ		

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายสด แดงเอียด			
2.	นายเอนก สิทธาเกษ์			
3.	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว			
4.	นางสาวภัคนดี อยู่ลงดี			
5.	นายเมธา วิจักขณะ			
6.	นายสกาวทัตนาลักษณ์ อุทธาศรีวิน			
7.	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุฉะ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายเมธา วิจักขณะ			
2.	นายไชยา คำสิงห์			

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	1

ผังรูปแบบ วัดช้าง (ภาพถ่ายการชุดแต่ง)
ที่ตั้ง : ต.หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
แสดง ผังบริเวณ
มาตราส่วน 1 : 400
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโ. ราณสถาน
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา
กรมศิลปากร

แผนผังที่ 1

คูน้ำ

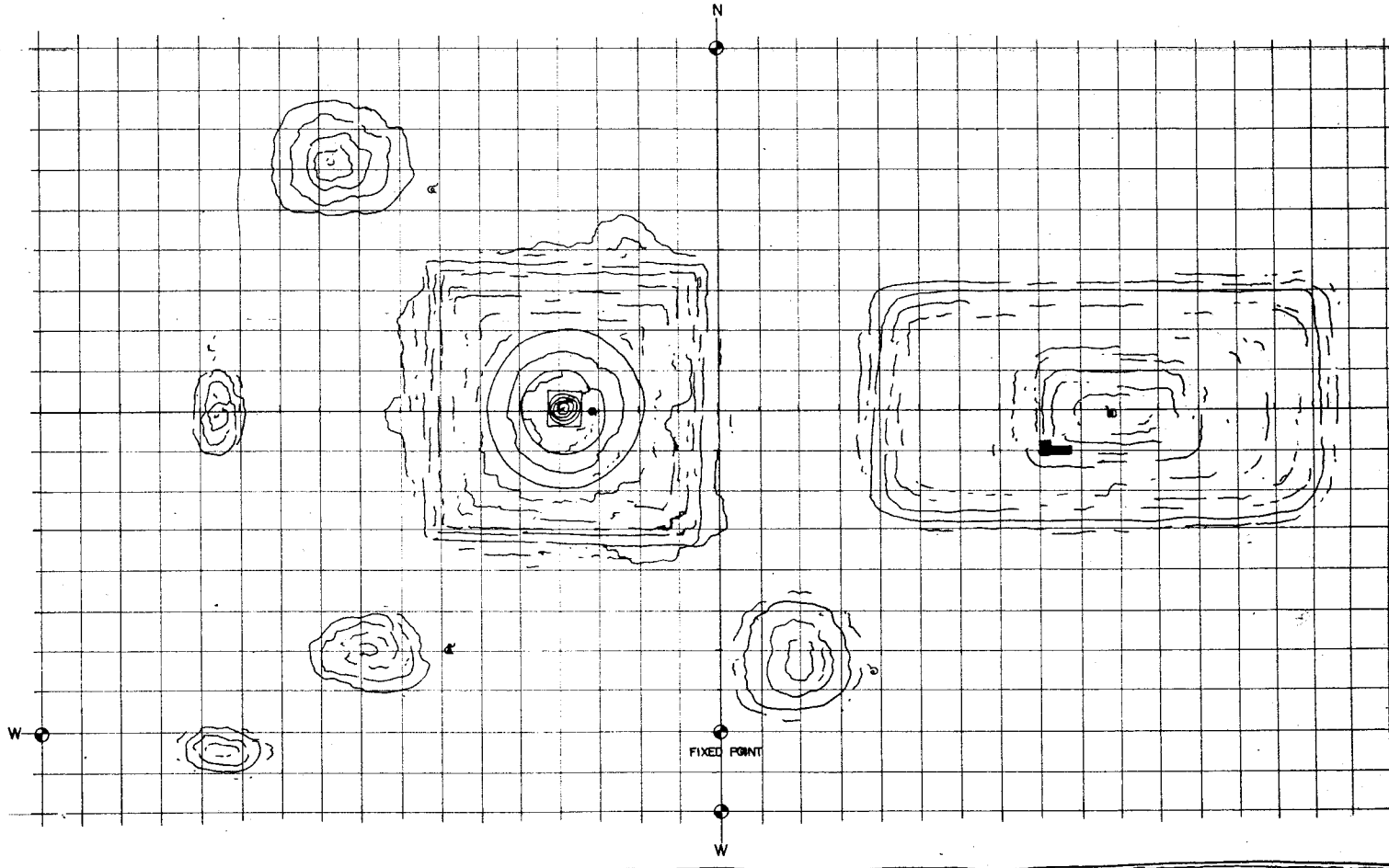

คูน้ำ

ผังบริเวณวัดช้าง	● : ๔๐๐

บริเวณตำหนักมเหยงค์

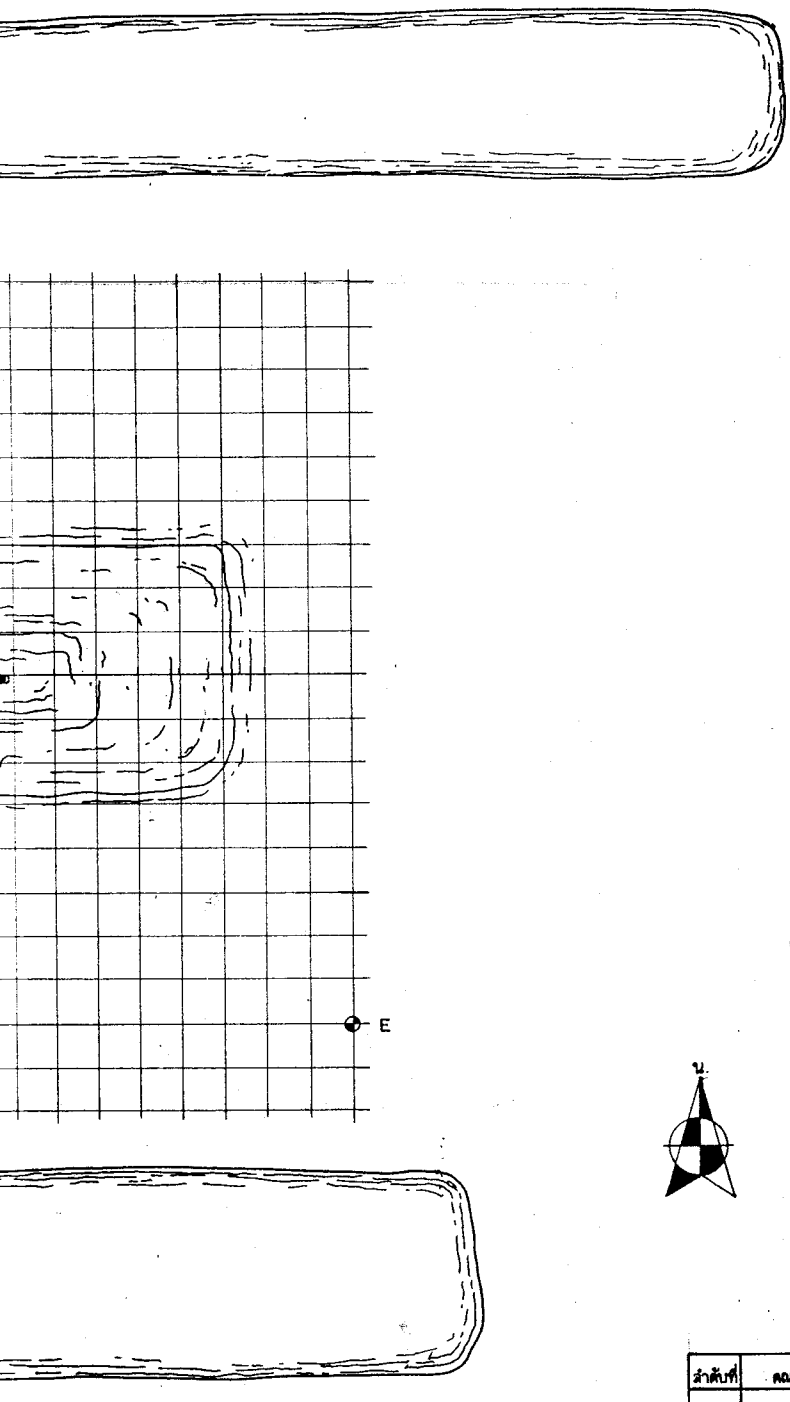

ผังดัชนี

มาตราส่วน 1: 50,000 (โดยประมาณ)

น.

รายการ

๑. เจดีย์ประธาน
๒. พระอุโบสถ
๓,๗ เนินโบราณสถาน ?

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ๑ อุรพักดีการสร้าง
๑/๑ หมู่ ๖ ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเกต	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ ยงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายสด แดงเอียด			
2.	นายเอนก สีหามาตย์			
3.	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว			
4.	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี			
5.	นายเมธา วิจักขณะ			
6.	นายสาวัตถิบาลักษณ์ สุทธศรีวิน			
7.	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายเมธา วิจักขณะ			
2.	นายโชยา คำสิงห์			

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	2

ผังรูปแบบ : วัดสร้าง : (สภาพก่อนการขุดแต่ง)
ที่ตั้ง : ต.ทันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
แสดง ผังบริเวณหลุมขุดแต่ง มาตราส่วน 1 : 400
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา
กรมศิลปากร

แผนผังที่ 2

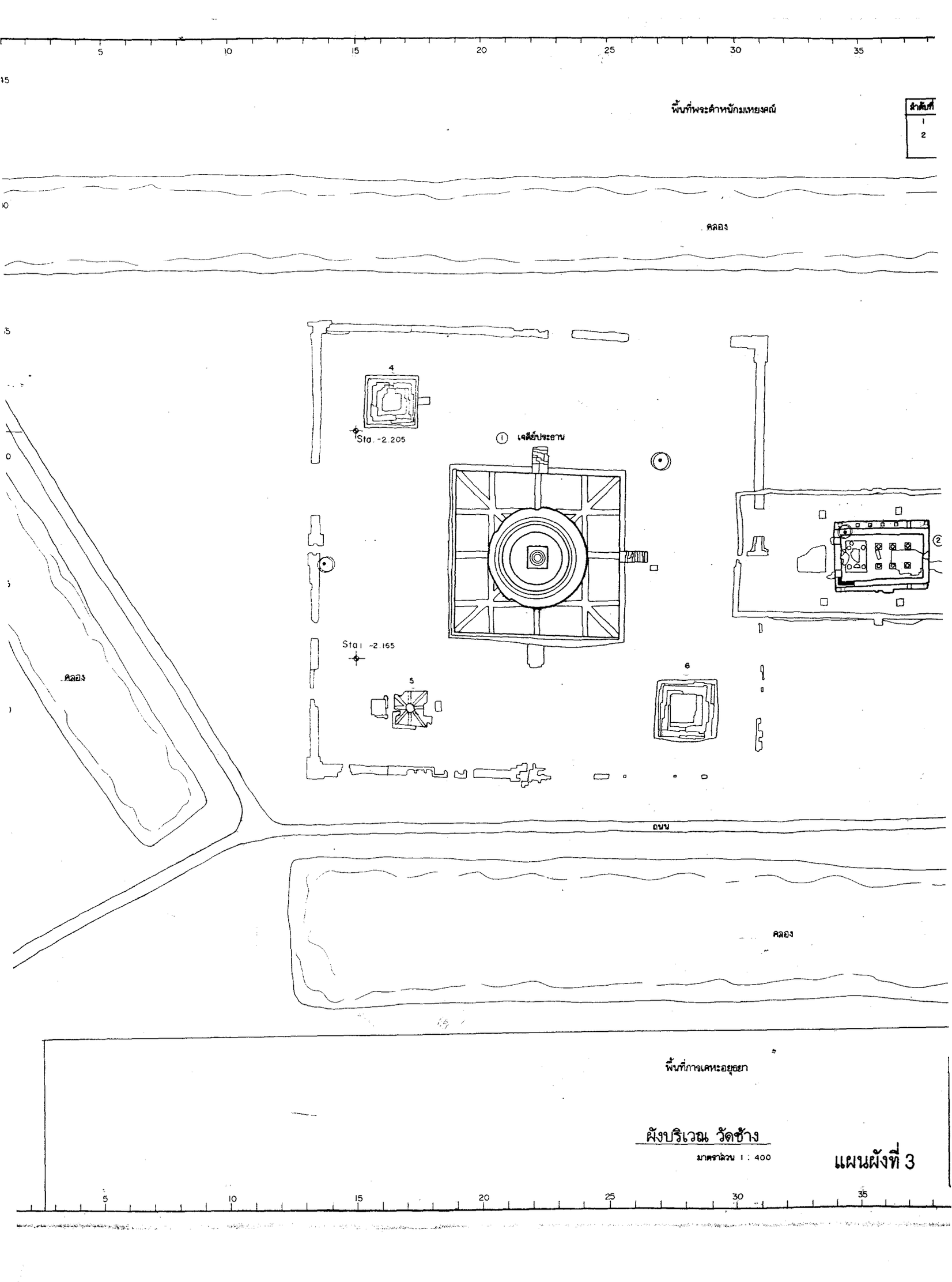
พื้นที่พระคำหนักมเหยงคณ์
ลำดับที่
1
2
คลอง
4
Sta. -2.205
① เจดีย์ประธาน
Sta 1 -2.165
5
6
ถนน
คลอง
พื้นที่การเคหะอยุธยา
ผังบริเวณ วัดช้าง
มาตราส่วน 1 : 400
แผนผังที่ 3

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา ดำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

Sta 3 -2.699

Sta 2 -2.540

② พระอุโบสถ

ผังดัชนี

มาตราส่วน 1 : 50,000 (โดยประมาณ)

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหศักดิ์การสร้าง

๙๘ หมู่ ๘ ต.[illegible] อ.บางประอิน จ.พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายเมธา วิจักขณะ	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล [illegible]	
นักวิชาการช่างศิลป์	นายเฉลิมชัย [illegible]	
นักโบราณคดี	นายเมธา วิจักขณะ	
นักวิชาการด้านโบราณคดี		
สถาปนิก	นายไชยา [illegible]	
ภูมิสถาปนิก		
นักวิชาการด้านโบราณคดี		

ตรวจวิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ภูมิสถาปนิก		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนัก		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	3

ชื่อรูปแบบ : วัดช้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.บ้านเสา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง : ผังบริเวณ วัดช้าง

มาตราส่วน 1 : 400

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่ 3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สิทธาภาดย์ ผอ อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศ์รเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน 7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพงศ์ อยู่เดงดี นักโบราณคดี 7 ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ อุทธาคำวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเกรดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา 3 กรรมการ			

แผนผังที่ 3

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชธา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

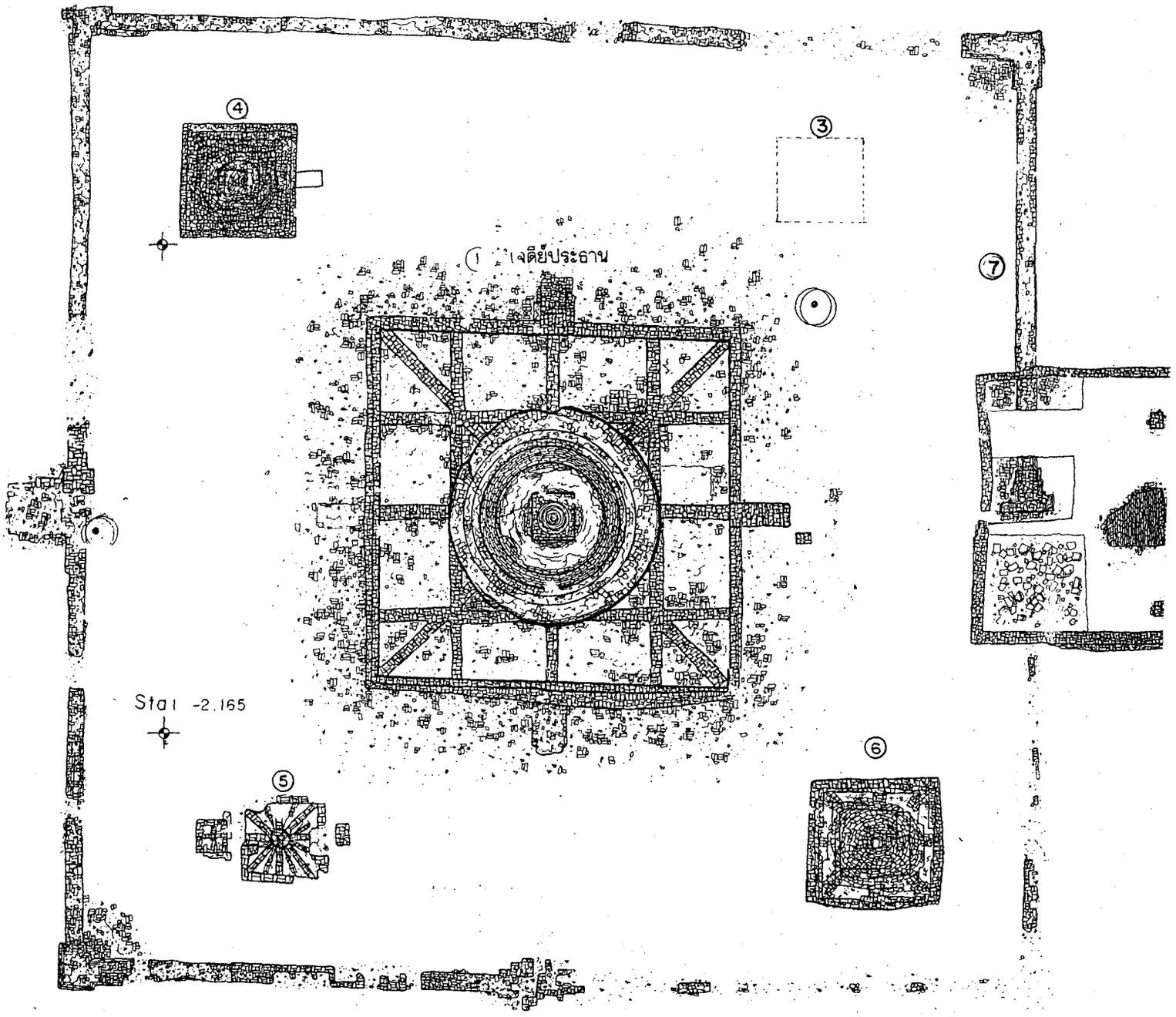

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุ้ยะ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

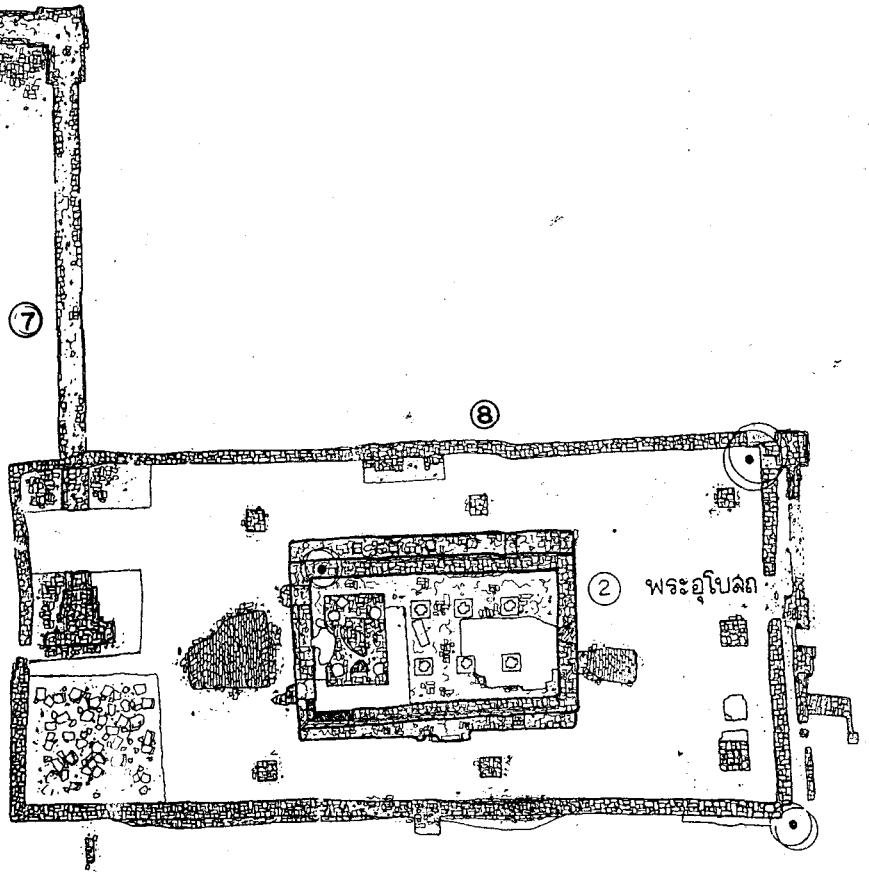

น.

ผังบริเวณวัดช้าง 1: 250

แผนผังที่ 4

ผังตั้งนี

มาตราส่วน 1: 50,000

(โดยประมาณ)

รายการ

๑. เจดีย์ประธานหมายเลข ๑
๒. พระอุโบสถ
๓– ๖. เจดีย์รายหมายเลข ๓ – ๖
๗. กำแพง
๘. กำแพงแก้ว

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรลักษณ์ก่อสร้าง ๒/๔ หมู่ ๖ ต. เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ อุชชัยอิ		
เขียน	สัมพันธุ์ อุชชัยอิ		
นายช่างสำรวจ	นายพงศ จันทร์ชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย สะอ้าง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเกต		
ฉลาปนิก	นายมัฆพงษ์ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการค้นคว้าโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
ฉลาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (ภาพหลังการชุดแต่ง)
ต. หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง ผังบริเวณ

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		4	21

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

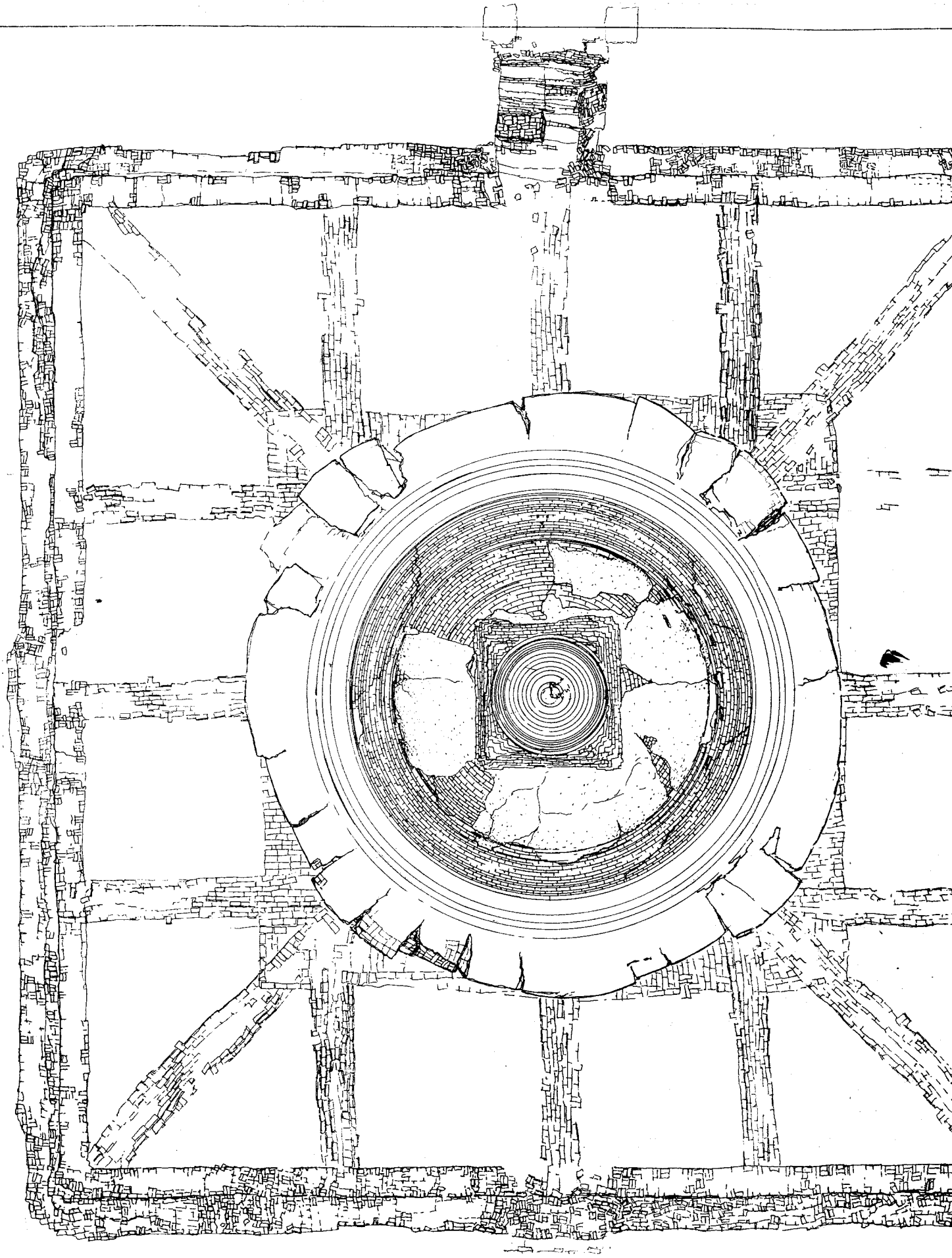

รูปผังพื้นเ

มาตราส่วน

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด			
2	นายเอนก สิหามาตย์			
3	นายณัฐพล บ่วงครเชียง			
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี			
5	นายเมธา วิจักขณะ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศรินทร์			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ			
2	นายไชยา คำสิงห์			

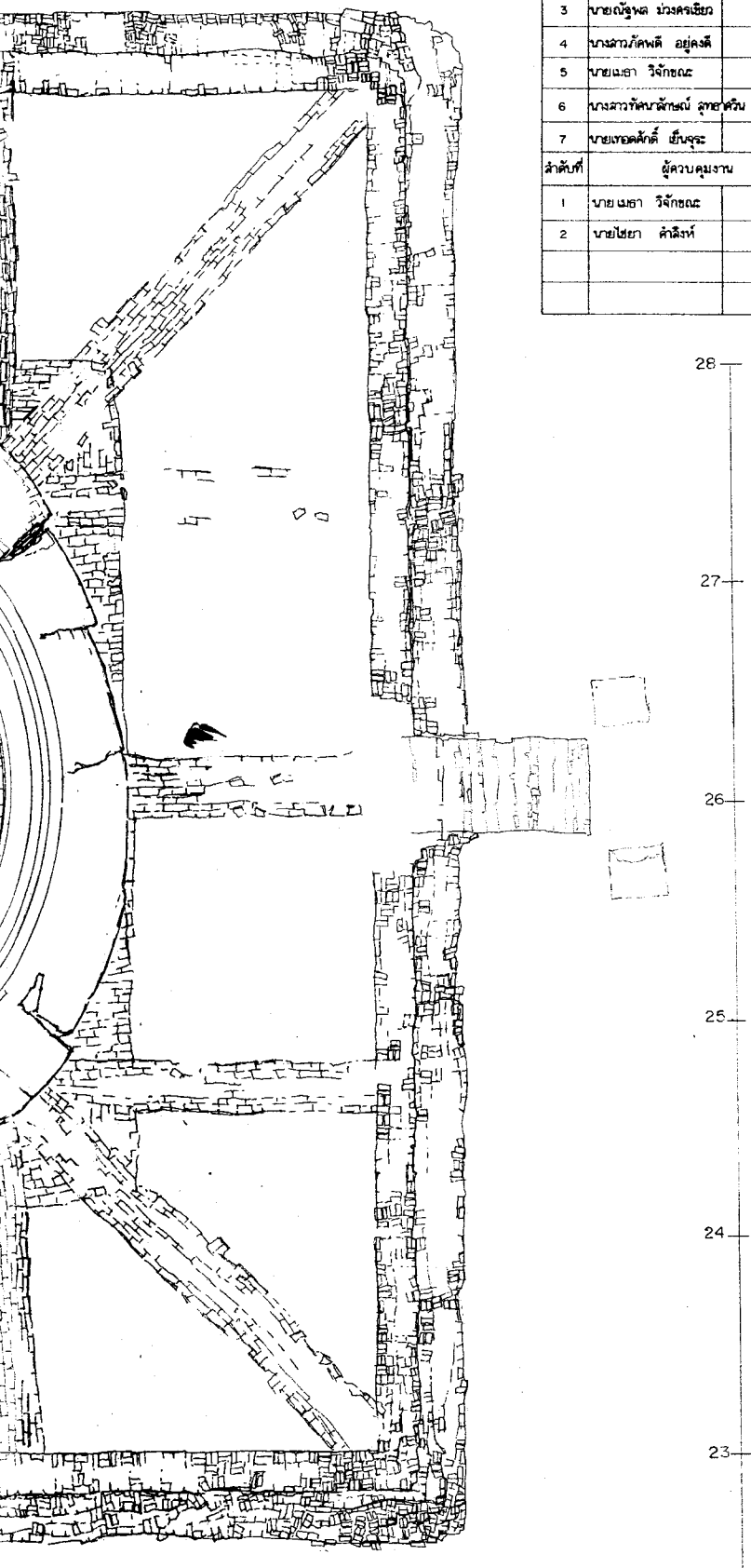

รูปผังพื้นเจดีย์ประธาน (หมายเลข 1)
มาตราส่วน 1:75

แผนผังที่ 5

ผังตั้งปี

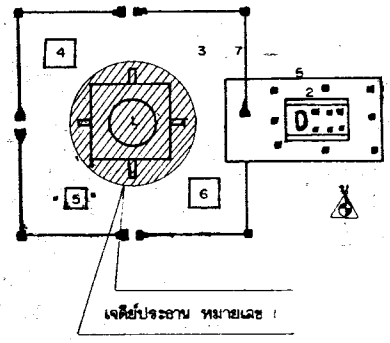

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุพัฒน์การช่าง
9/6 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายวีระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนต์ ปิ่นงาม	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมันหนะ องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

คน.ฝ่ายวิชาการ		
คน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	5

สิ่งรูปแบบ : วัดร้าง (ลักษณะหลังการขุดแต่ง)
ที่ตั้ง : ต.ป่าตาล อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
แสดง เจดีย์ประธาน (แปลน) มาตราส่วน 1 : 75

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายสด แดงเอียด สอ.สนง.บต.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
	นายเรณก ธีรามาตย์ สอ. จุฬธานา กรรมการ			
	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
	นางสาวภัคพลี จตุ่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
	นางสาวพัสนาลักษณ์ สุพรางศรีน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
	นายเทอดศักดิ์ เส็นขุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

ลำดับที่	
1	นายเมธา วิจักขณะ
2	นายไชยา คำสิงห์

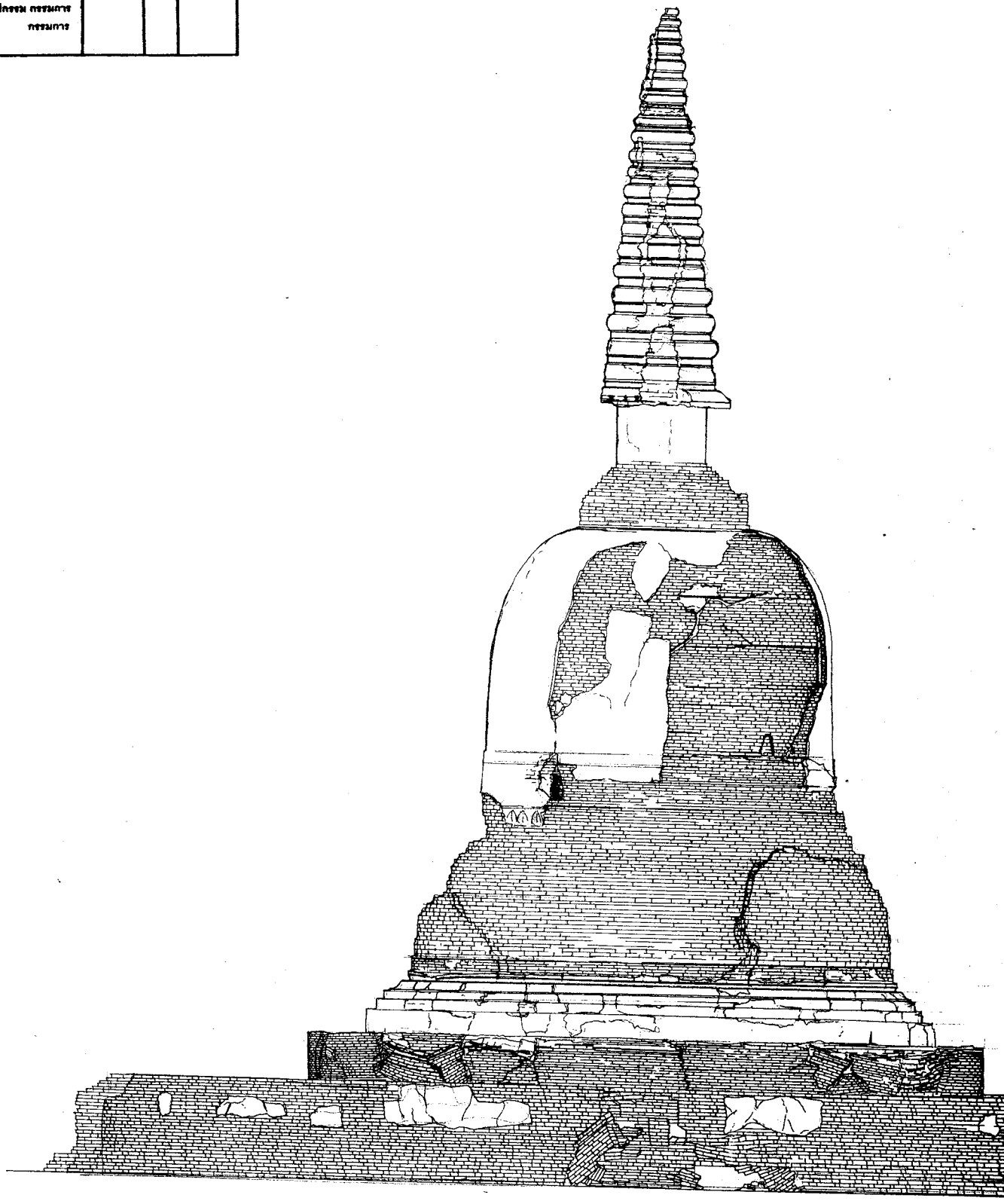

26 25 24 23 22 21

รูปตั้งเจดีย์ประธานด้านทิศเหนือ (หมายเลข 1)

มาตราส่วน 1: 75

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	องศา	วันที่	ลายมือชื่อ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

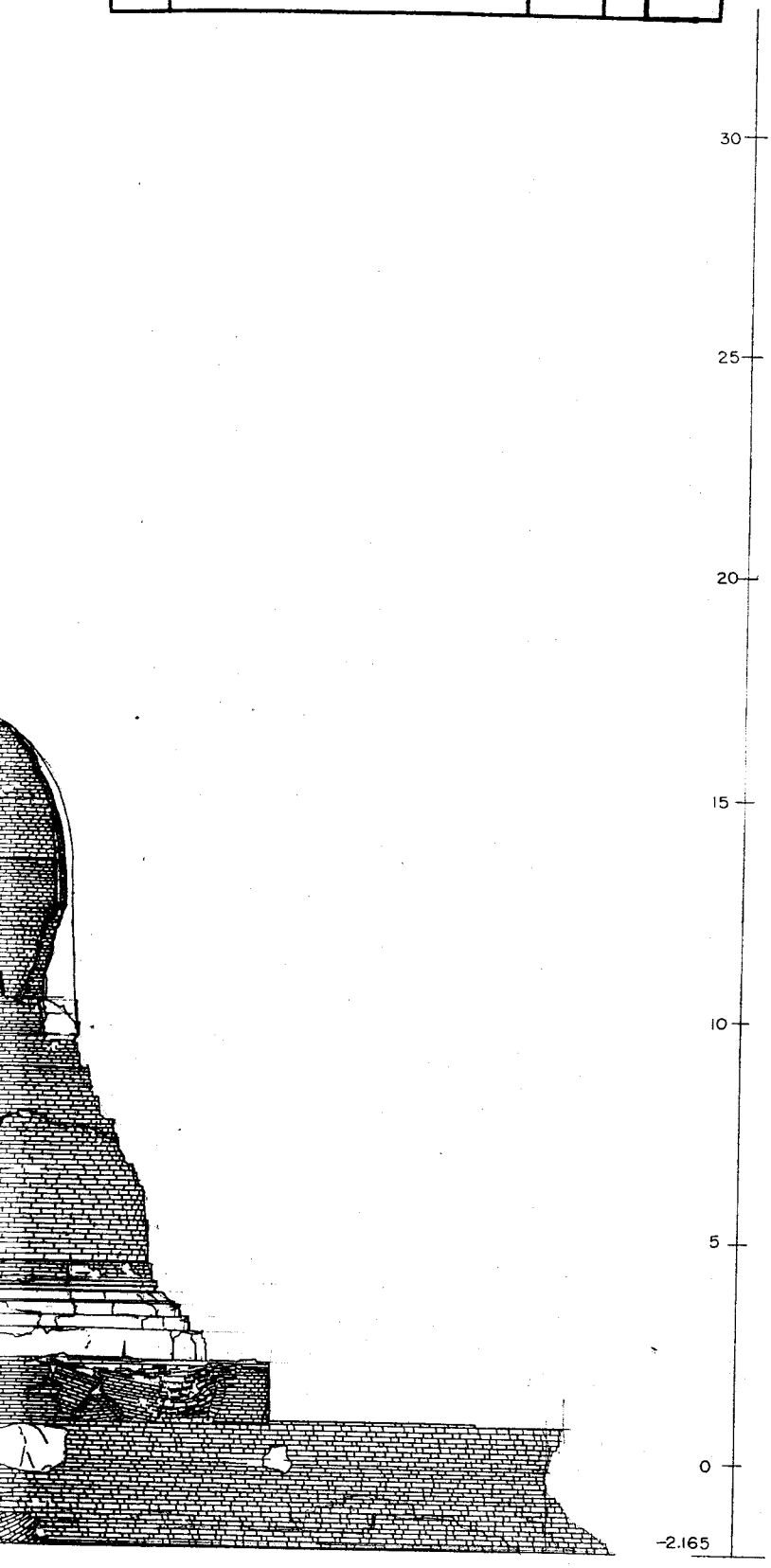

แผนผังที่ 6

ผังดัชนี

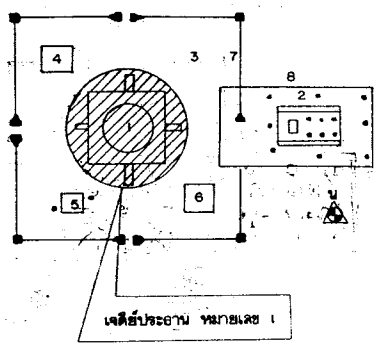

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง
9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระวุฒ สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	6

ผังรูปแบบ : วัดร้าง (ภ.ภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง: เจดีย์ประธาน ด้านทิศเหนือ — มาตราส่วน 1 : 75

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นาย[illegible]	ผอ.สนง.บค พร ที่3	ประธานกรรมการ		
2	นายเอนก สีหามาตย์	ผอ. อุทยานฯ	กรรมการ		
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
4	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี	นักโบราณคดี7ว	กรรมการ		
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

ลำดับที่	
1	นายเมธา วิจัก
2	นายไชยา คำสี

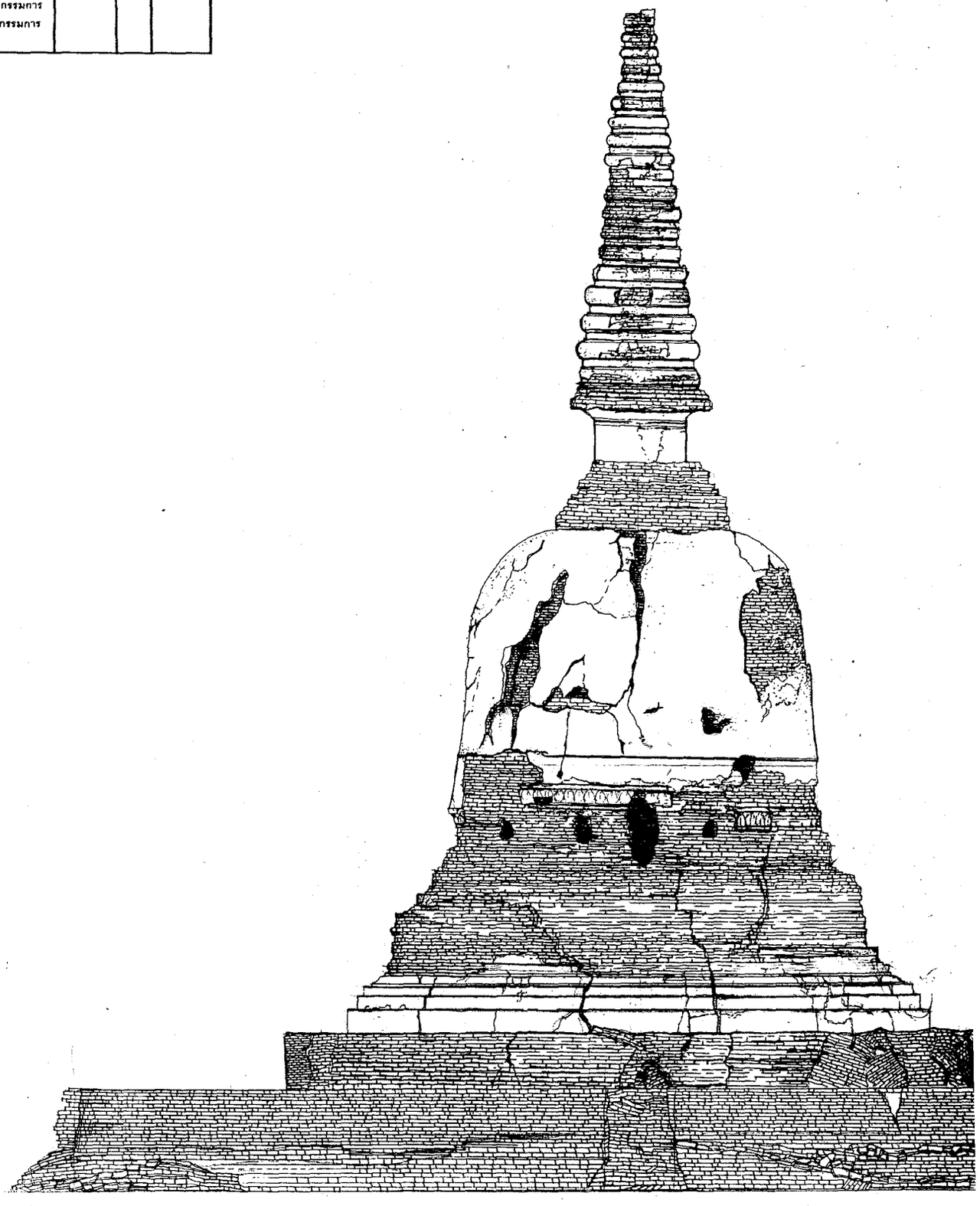

23 24 25 26 27

รูปตั้งเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 1)

มาตราส่วน 1 : 75

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	องศา	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

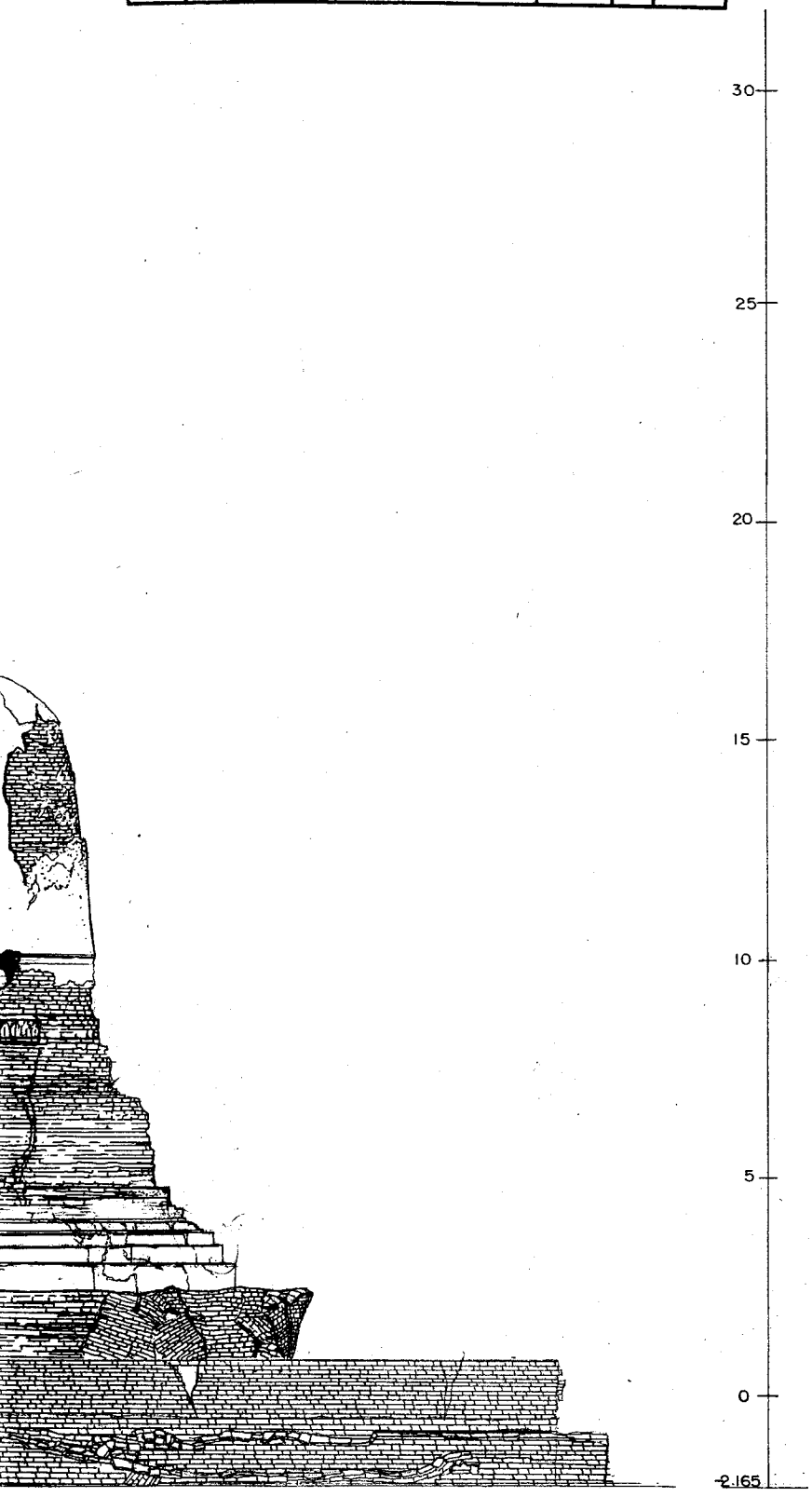

ออก (หมายเลข 1)

แผนผังที่ 7

ผังตัวนี

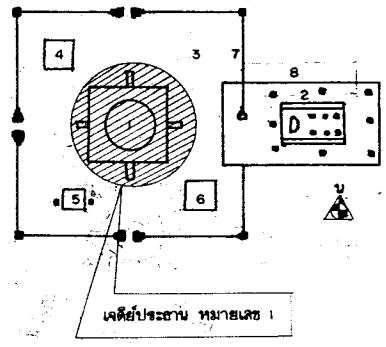

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากิจ	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ ธงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	7

ผังรูปแบบ : วัดร้าง (ล.ภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์ประธาน ด้านทิศตะวันออก

มาตราส่วน 1 : 75

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายสุด แดงเอียด	ผอ สนง บค พช ที่	ประธานกรรมการ		
	นายเอนก สีหามาตย์	ผอ ศูนย์วิทยาน ฯ	กรรมการ		
	นายณัฐพล ม่วงครเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน 7	กรรมการ		
	นางสาวภัคนดี เอยู่คงดี	นักโบราณคดี 7ว	กรรมการ		
	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี	กรรมการ		
	นางสาวทัศนาลักษณ์ ลูทธาศวิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา 3	กรรมการ		

ลำดับที่	
1	นายเมธา วิจักขณะ
2	นายไชยา สิริมงคล

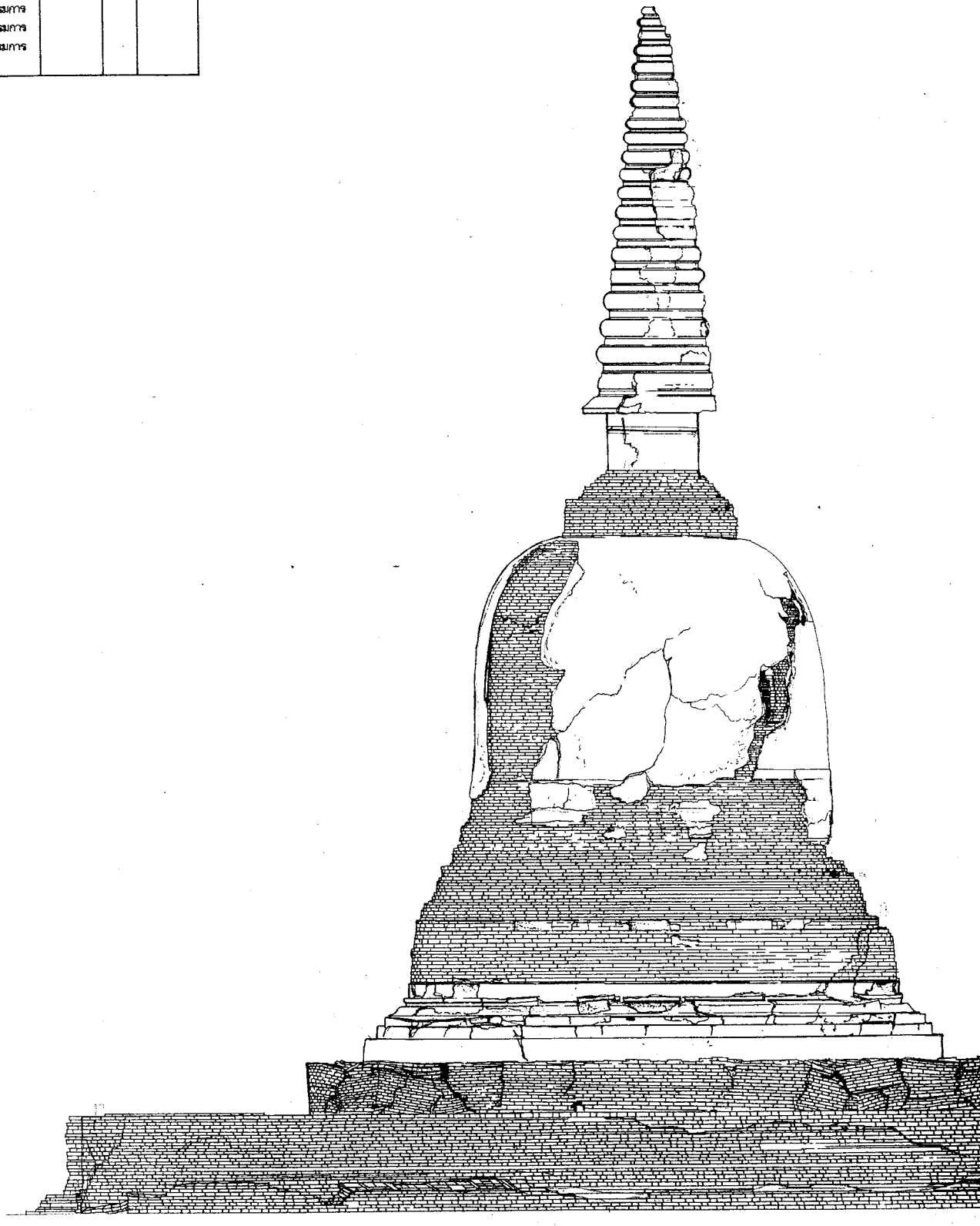

19 20 21 22 23

รูปตั้งเฉลี่ยประธานด้านทิศใต้ (หมายเลข 1)

มาตราส่วน 1:75

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา ศิลิงห์ นายช่างโยธา 6			

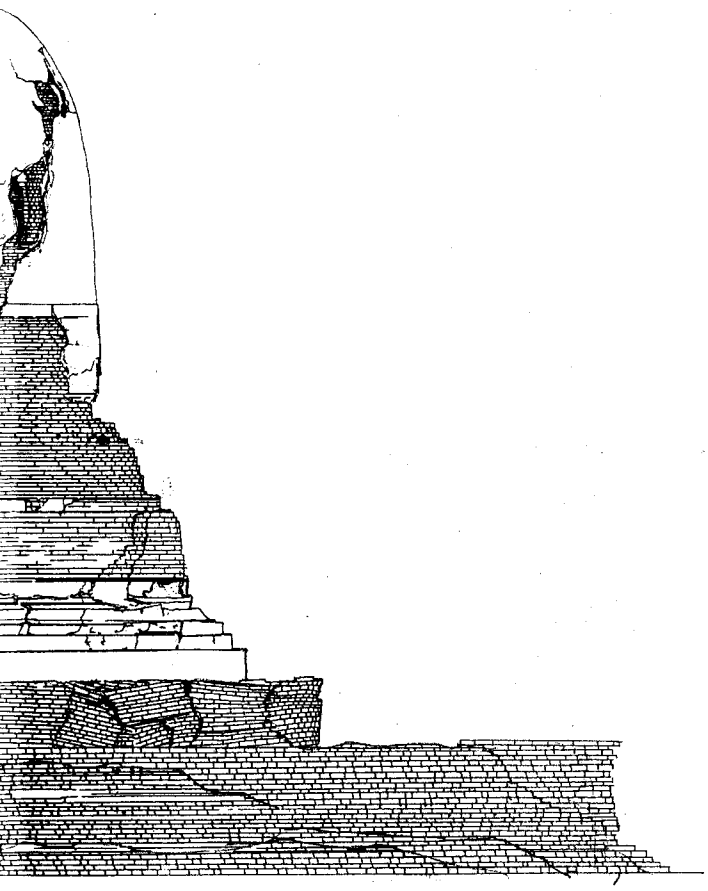

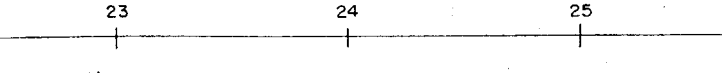

(หมายเลข 1)

แผนผังที่ 8

ผังตัวนี้

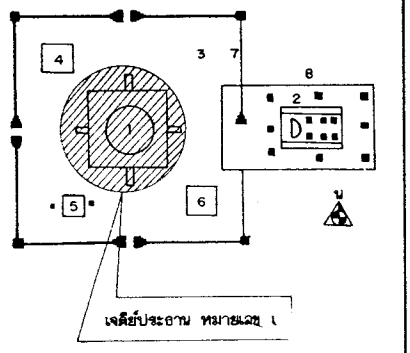

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	8

ผังรูปแบบ : วัดร้าง

ที่ตั้ง : ต.หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง ลักษณะภายหลังการขุดแต่ง เจดีย์ประธาน ด้านทิศใต้ มาตราส่วน 1 : 75

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอดิศ แดงอิ่ศ	ผอ.สนง.บค.พร.ที่3	ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์	ผอ. อุทยานฯ	กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าพนักงานบริหารงาน7	กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี ชลูดงดี	นักโบราณคดี7ว	กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ			
6	นางสาวพัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เอื้นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ			

ลำดับที่	
1	นายเมธา วิจักขณะ
2	นายโยธา สำสิงห์

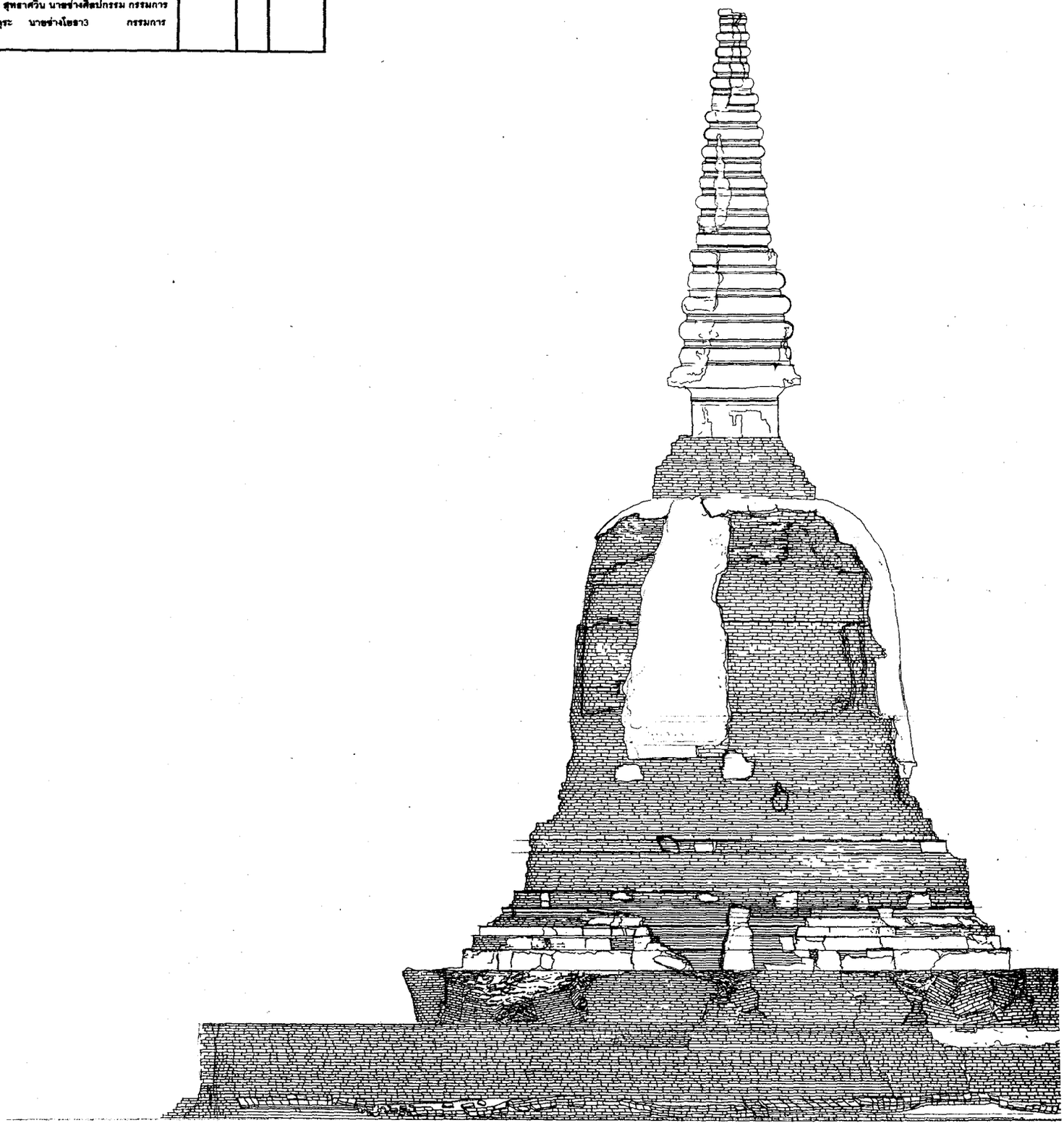

23 24 25 26 27 28

รูปตั้งเฉลี่ยด้านทิศตะวันตก (หมายเลข 1)

มาตราส่วน 1:75

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชรา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

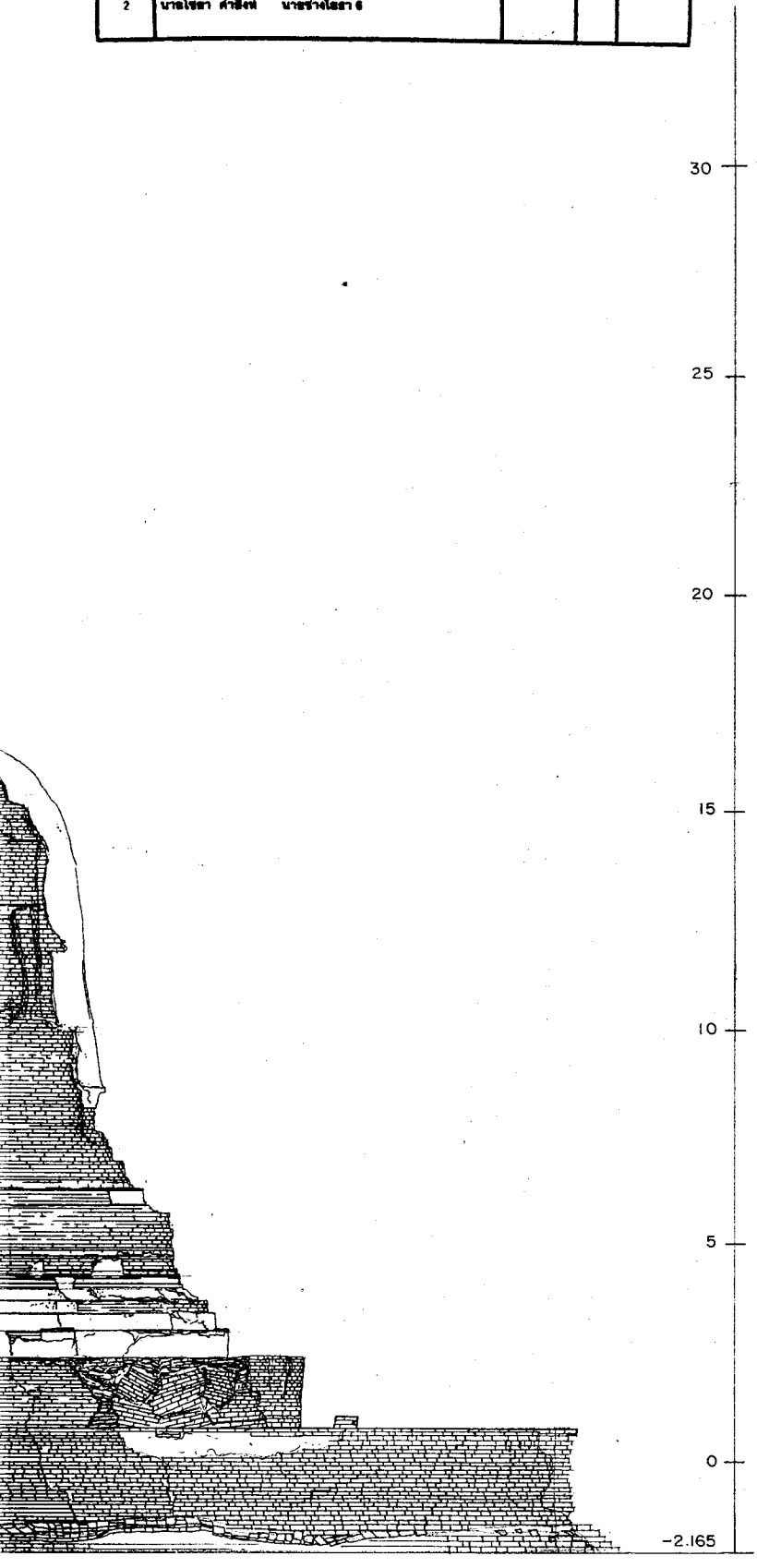

แผนผังที่ 9

ผังตัวนี

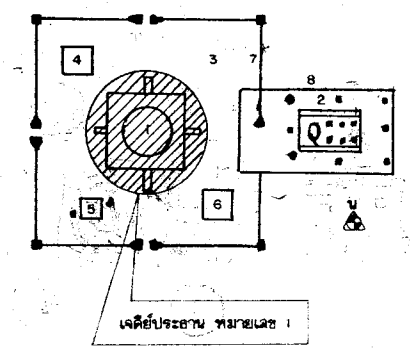

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	19

ผังรูปแบบ : วัดร้าง (ลักษณะหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันตก

มาตราส่วน 1 : 75

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พร.ที่3 ประธานกรรมการ			
	นายเฉลา ธีรานาคร์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
	นายมัญชอ ช่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
	นางสาวภัคนี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
	นางสาวพัศนาลักษณ์ อุทราศรีน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
	นายเทอดศักดิ์ เส็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

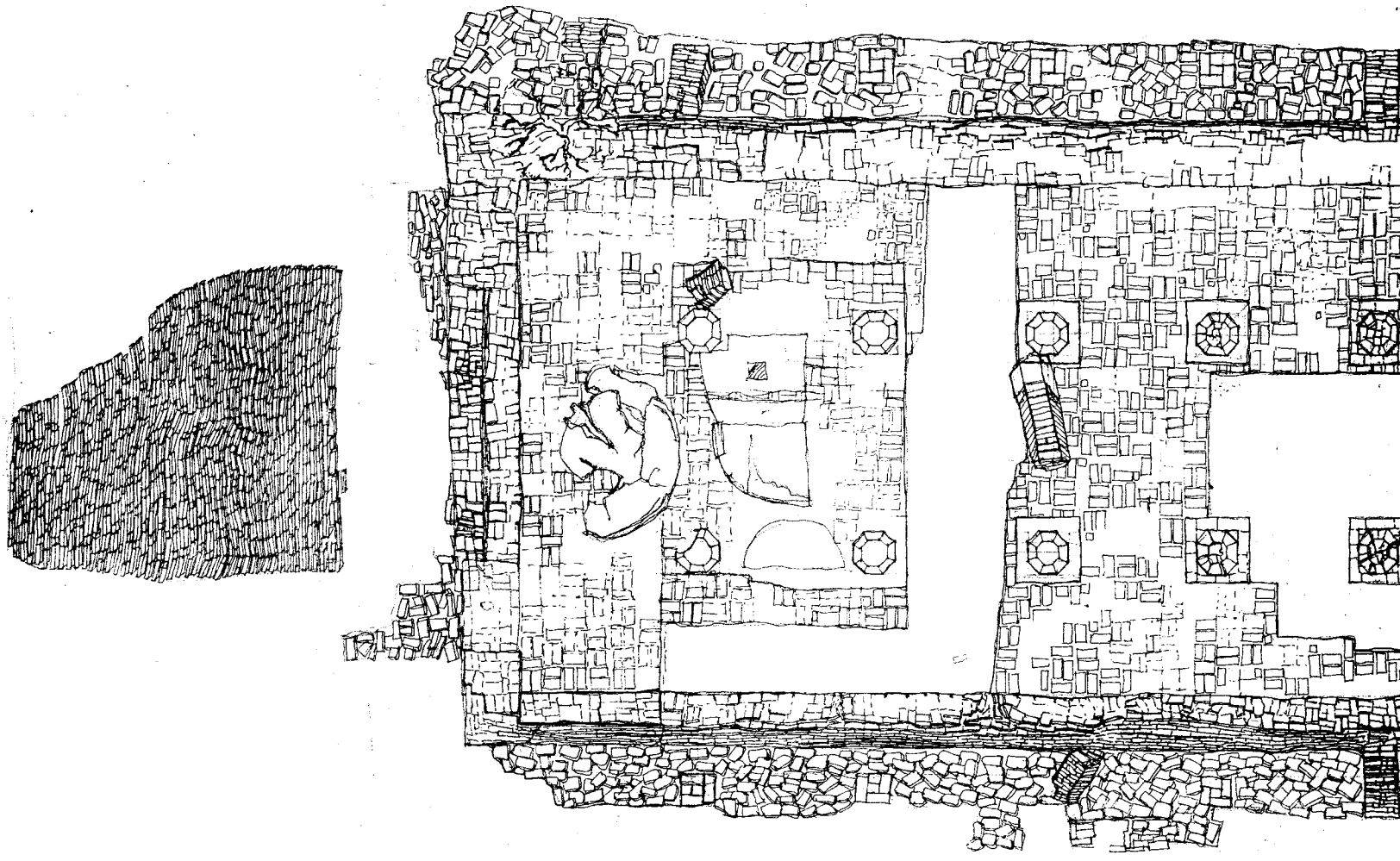

33 34 35 36 37

รูปผังพื้นอุโบสถ (หมายเลข 2)

มาตราส่วน 1:50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

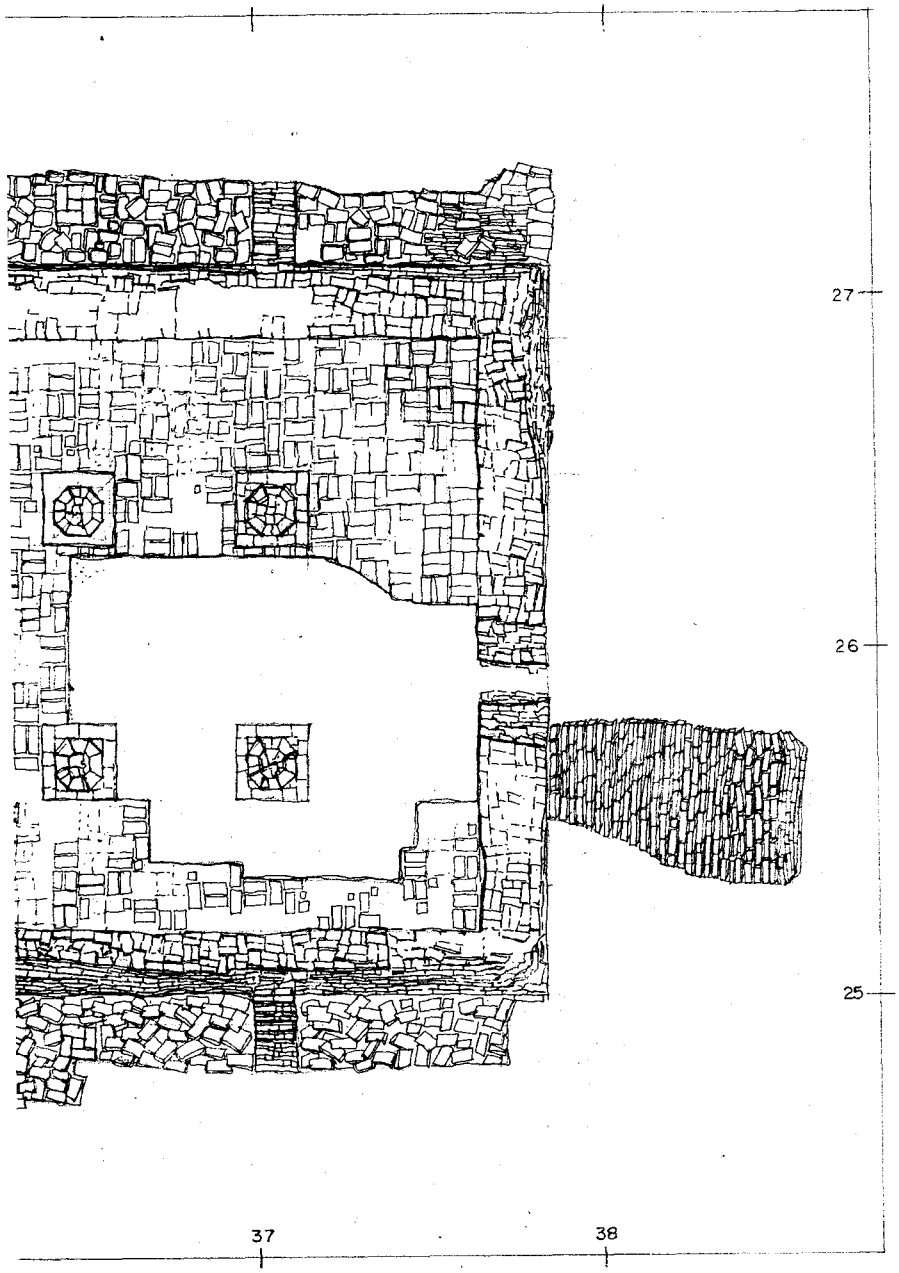

2)

แผนผังที่ 10

ผังศัพท์

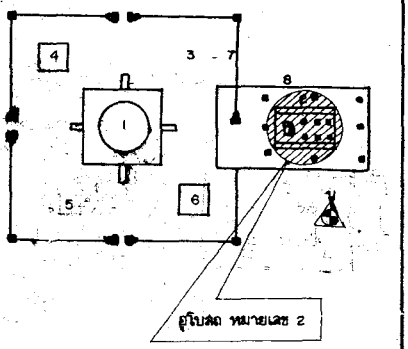

ราชการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายบดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายศิระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างจิตรกรรม	นายพลวัฒน์ สะท้อง	
ช่างโบราณคดี	นายอนนต์ เชียงแสน	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ จงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	10

สิ่งรูปแบบ : วัดช้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง : อุโบสถ หมายเลข 2 มาตราส่วน 1:50

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายสด แดงเอียด สถ.ตรี,ว.บด.พช.ชำ นายช่างโยธา ประธานกรรมการ			
	นายเรียน ลิขิตมาตย์ สถ. ชุมชนา กรรมการ			
	นายณัฐพล ม่วงสระเรียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
	นางสาวภัคนาลักษณ์ สุขสาคริน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
	นายเพชลศักดิ์ เล็บจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

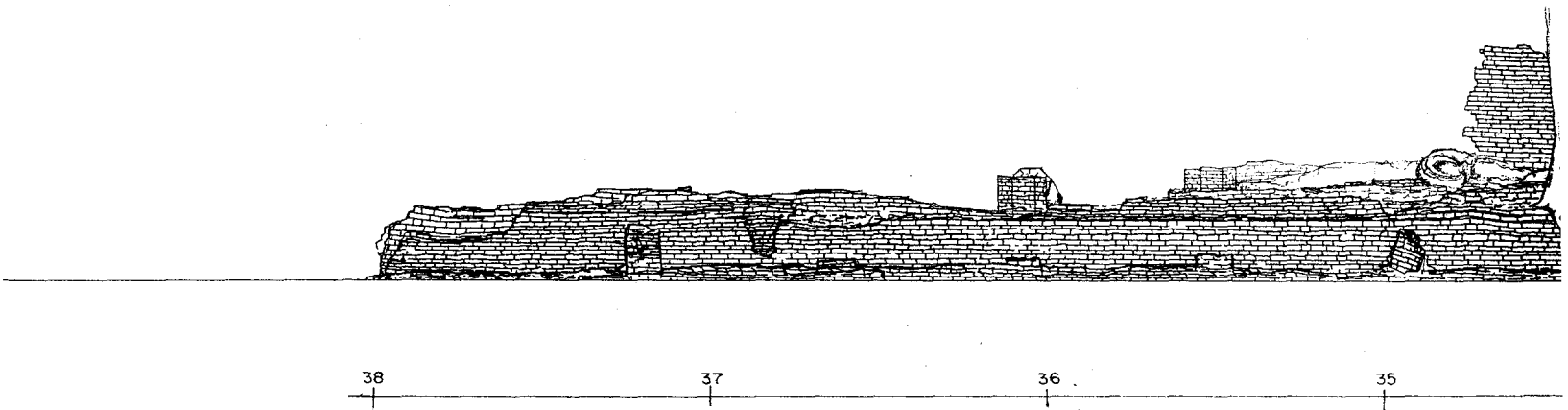

รูปตั้งอุโบสถด้านทิศเหนือ (หมายเลข 2)

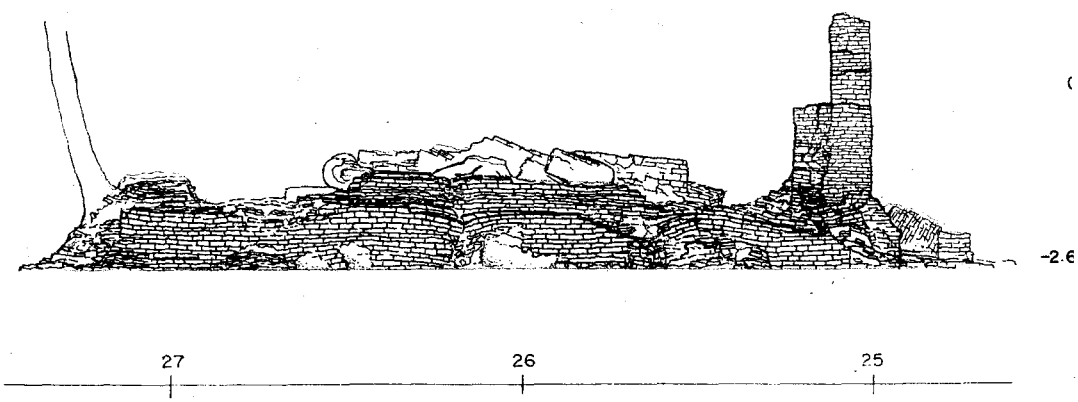

รูปตั้งอุโบสถด้านทิศตะวันตก (หมายเลข 2)

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

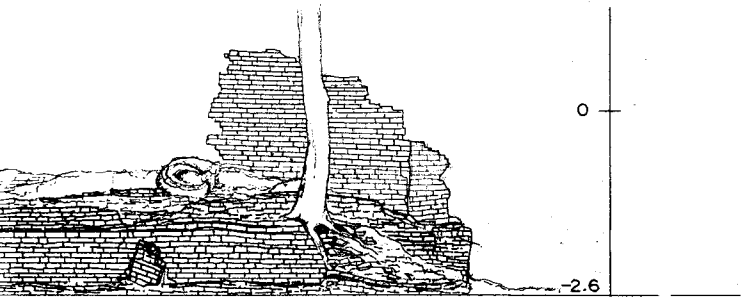

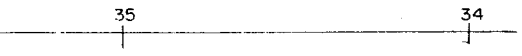

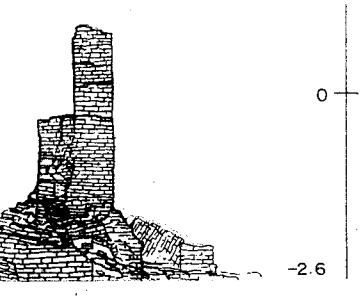

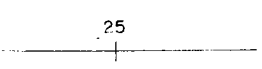

2)

ผังดัชนี

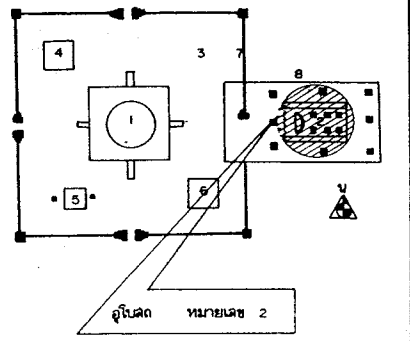

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเจลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ ธงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	11

ผังรูปแบบ : วัดช้าง (ส.ภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง มาตราส่วน 1: 50

พระอุโบสถ ด้านทิศเหนือ, ด้านทิศตะวันออก,

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

แผนผังที่ 11

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด	ผอ.สนง.บค.พช.ที่3	ประธานกรรมการ		
2	นายเฉลก ชีรามาตย์	ผอ. อุทยานฯ	กรรมการ		
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
4	นางสาวภัคพลี ชลูดงดี	นักโบราณคดี7ว	กรรมการ		
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
6	นางสาวพัศนาลักษณ์ สุทธาศรีวิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
7	นายเทอดศักดิ์ เอื้นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

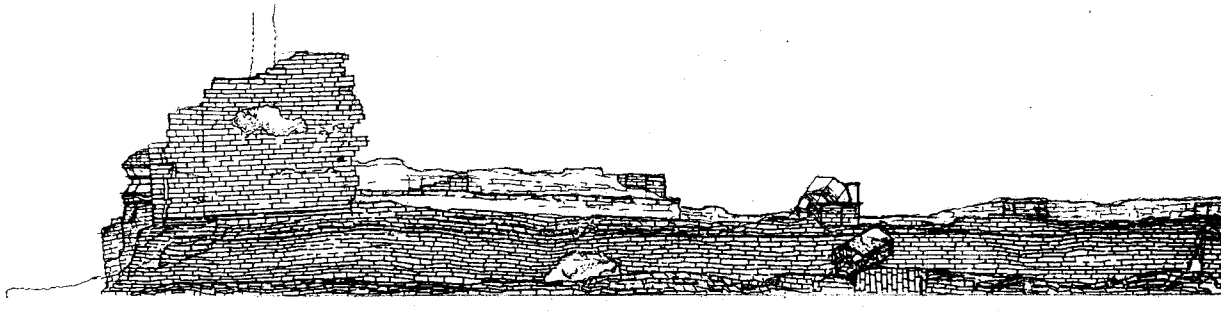

รูปตั้งอุโบสถด้านทิศใต้ (หมายเลข 2)

มาตราส่วน 1:50

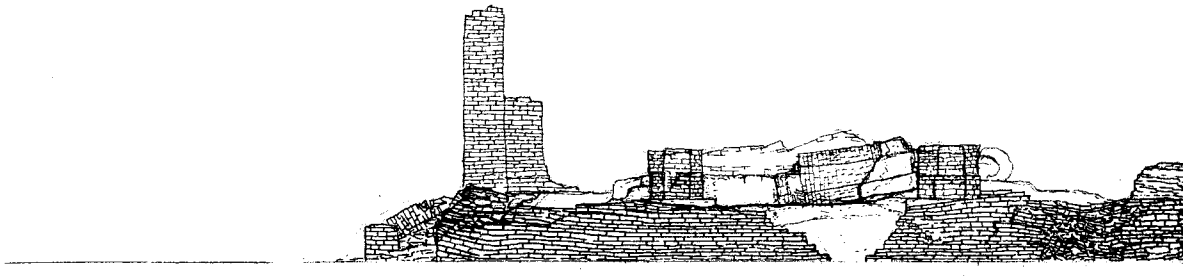

รูปตั้งอุโบสถด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 2)

มาตราส่วน 1:50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา ตำลึงงาม นายช่างโยธา 6			

หมายเลข 2)

มาตราส่วน 1:50

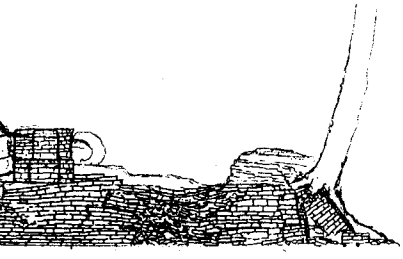

ตะวันออก (หมายเลข 2)

มาตราส่วน 1:50

แผนผังที่ 12

ผังตำแหน่ง

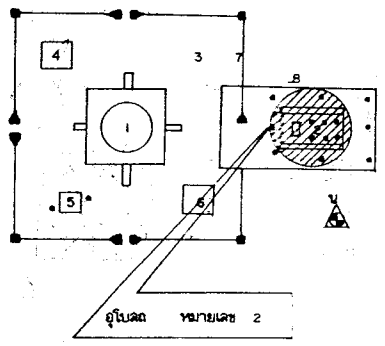

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การช่าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายชีระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	น.ส.ธนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ ธงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	12

ชื่อรูปแบบ : วัดช้าง (ลักษณะหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ป่าโมก อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

L.S.M

มาตราส่วน 1: 50

(พระอุโบสถ ด้านทิศใต้ , ด้านทิศตะวันออก)

โครงการขุดศึกษาและพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด สจ.อบจ.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก ธีรามาตย์ สจ. อุทธานา กรรมการ			
3	นายณัฐพล ล่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวพัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

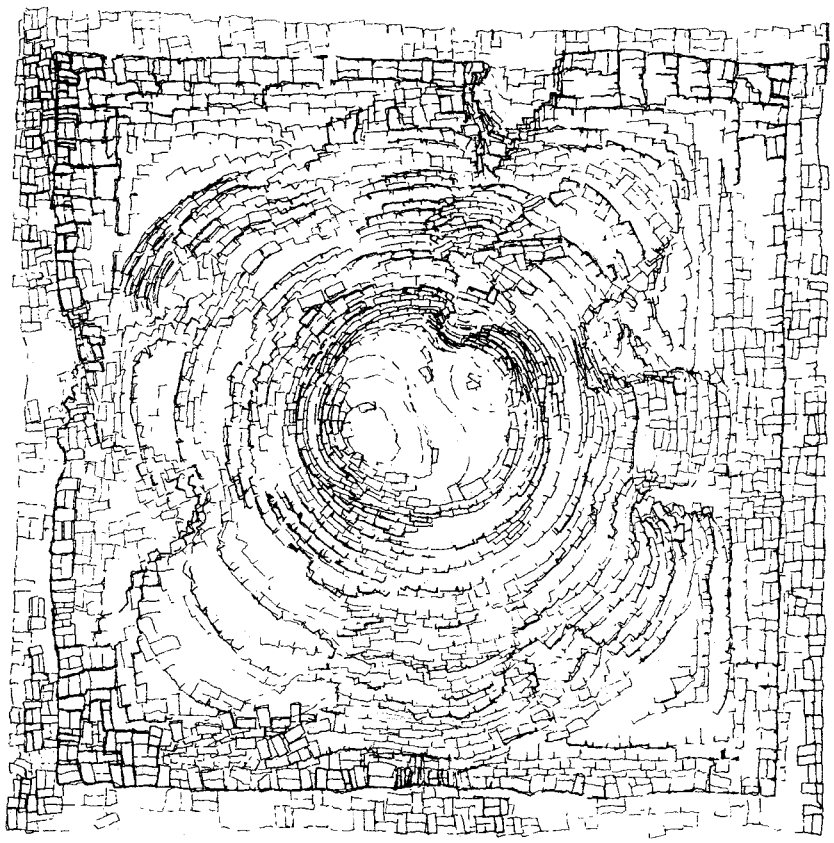

รูปผังพื้นเจดีย์มุม (หมายเลข 4)

มาตราส่วน 1: 50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

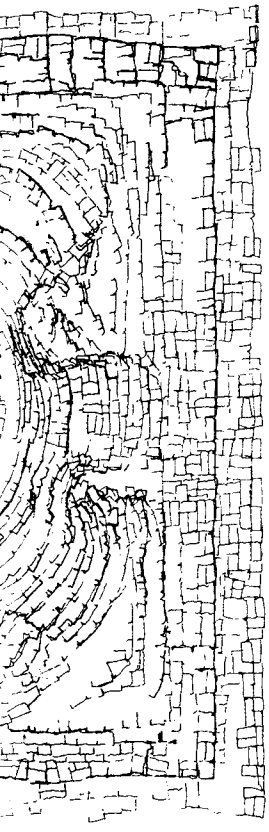

33
32
31

17

ผังดัชนี

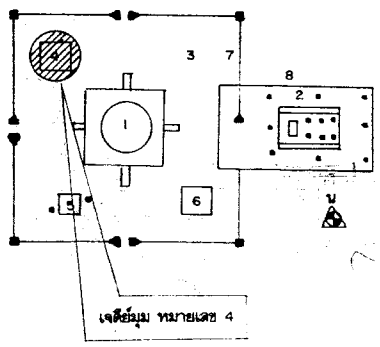

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรสักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระยุทธ สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายนนท์ เชื้อเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑ[illegible] องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	13

สิ่งรูปแบบ : วัดช้าง (ลักษณะภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์หมายเลข 4

มาตราส่วน 1:50

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

แผนผังที่ 13

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายสด แดงเอียด	สอ.สนง.บค.พช.ที่3	ประธานกรรมการ		
	นายเจนก สีหามาลย์	สอ. อุทยานฯ	กรรมการ		
	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
	นางสาวภัทรสี อยู่ลงดี	นักโบราณคดี7ว.	กรรมการ		
	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
	นางสาวพัดนาลักษณ์ สุทธาศรีน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

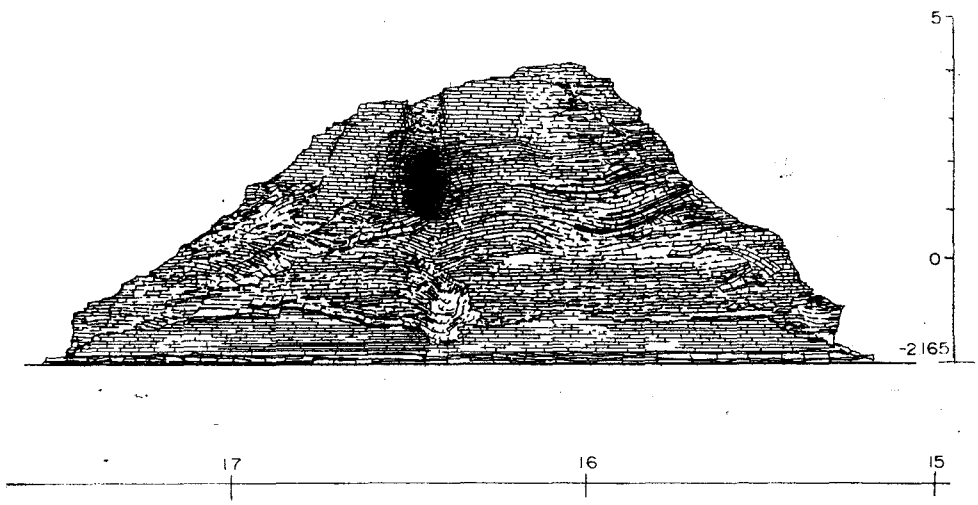

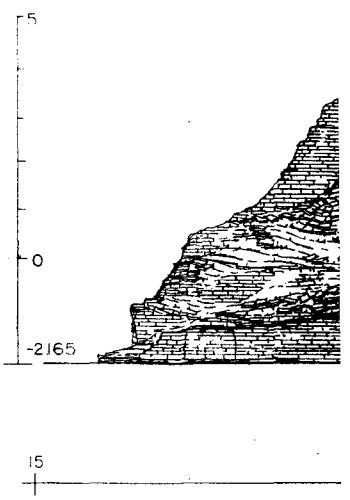

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศเหนือ (หมายเลข 4)

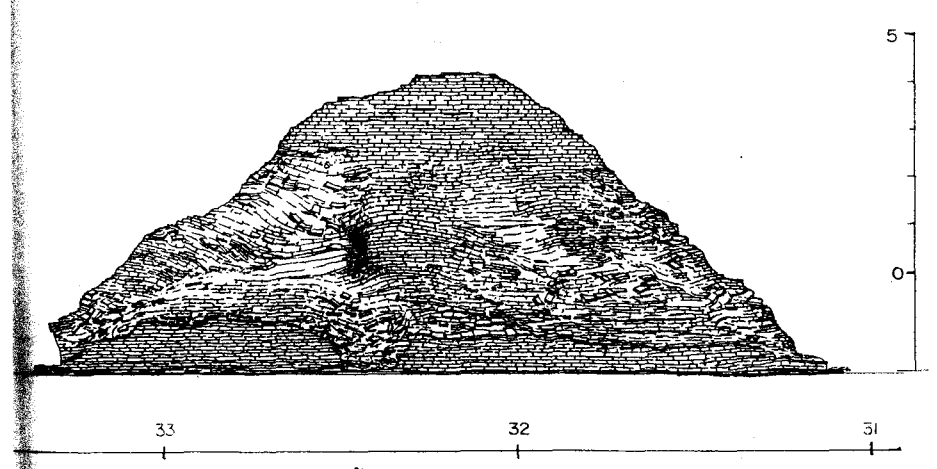

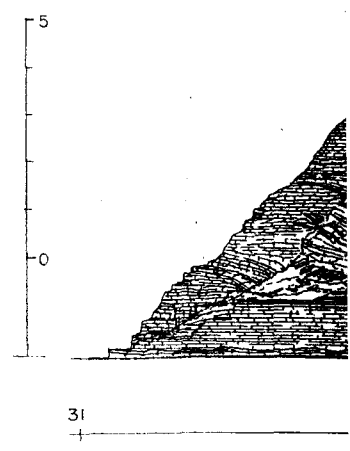

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันตก (หมายเลข 4)

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

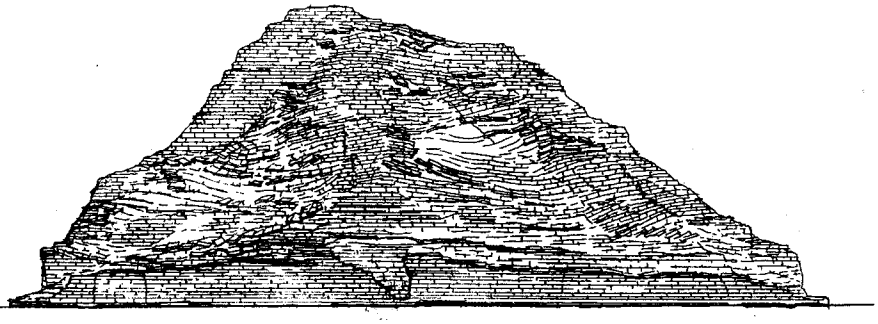

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศใต้ (หมายเลข 4)

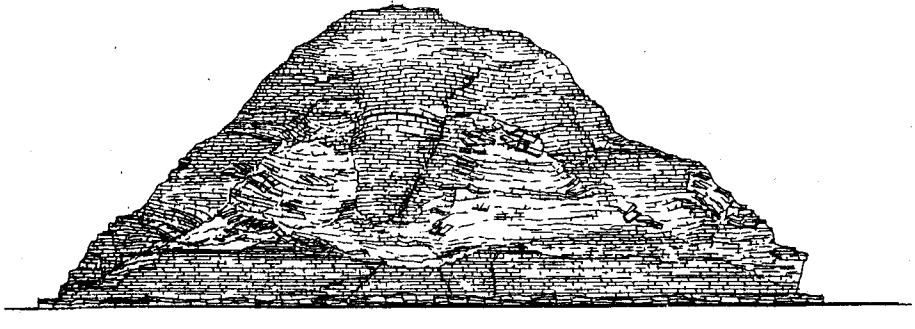

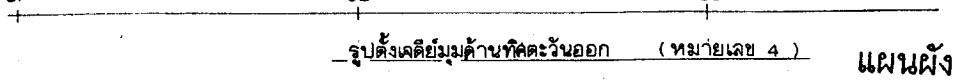

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 4)

แผนผังที่ 14

ผังตำแหน่ง

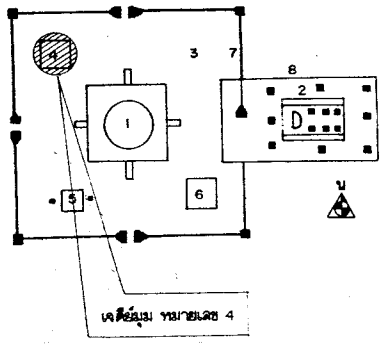

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายสิระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนันท์ เรืองแพศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ รงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	14

ชื่อรูปแบบ : วัดร้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.เสนา จ. พระนครศรีอยุธยา อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์หมายเลข 4	มาตราส่วน 1:50
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน	
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา	
กรมศิลปากร	

ที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
	นายชล แดงเอ็ด พอ.สนง.บต.พช ที่3 ประธานกรรมการ			
	นายเอนก สีหามาตย์ สอ. อุทยานฯ กรรมการ			
	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
	นางสาวภัคนาลักษณ์ สุทธาศริน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
	นายเทอดศักดิ์ เอี่ยมจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

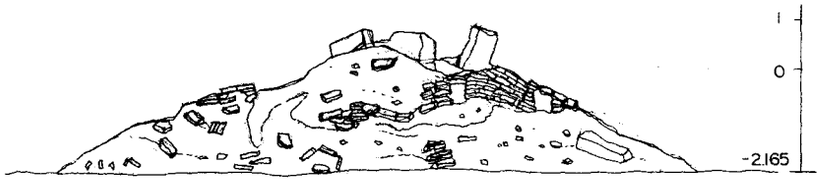

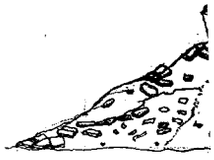

18 17

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศเหนือ (หมายเลข 5)

มาตราส่วน 1 : 50

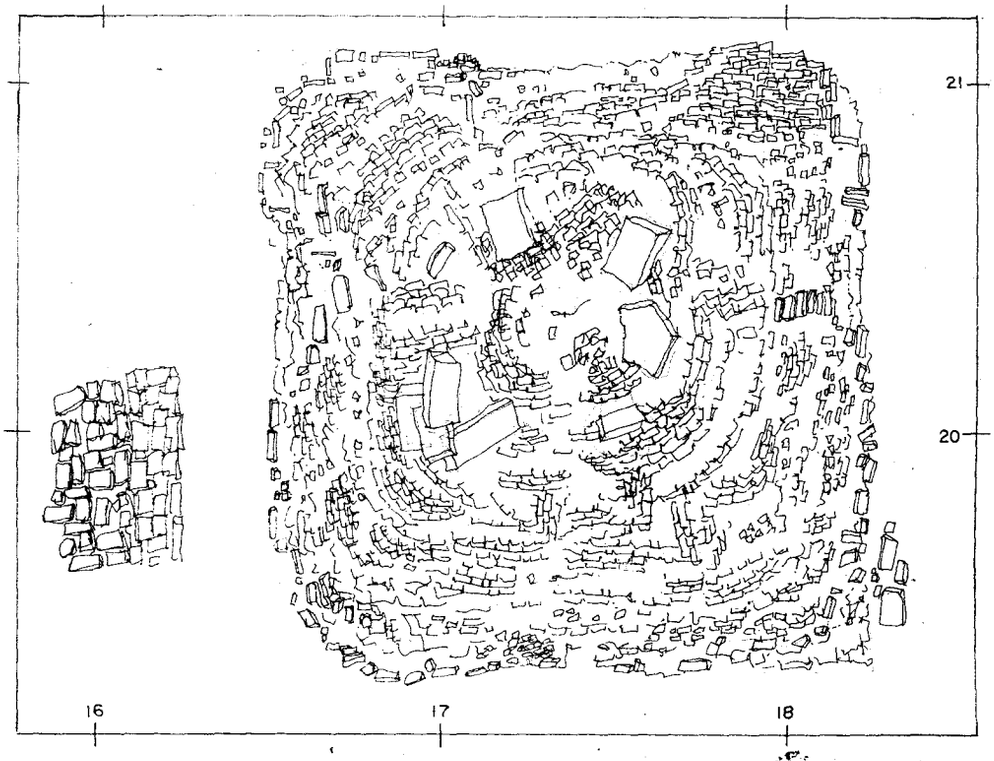

รูปผังพื้นเจดีย์มุม (หมายเลข 5)

มาตราส่วน 1 : 50

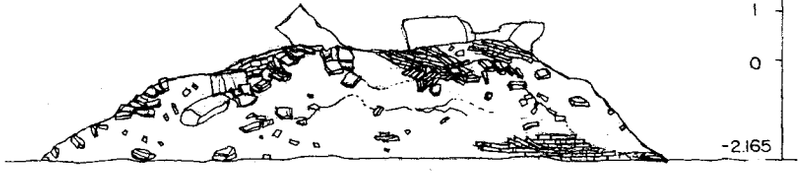

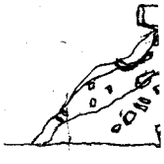

21 20

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันตก (หมายเลข 5)

มาตราส่วน 1 : 50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไรยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

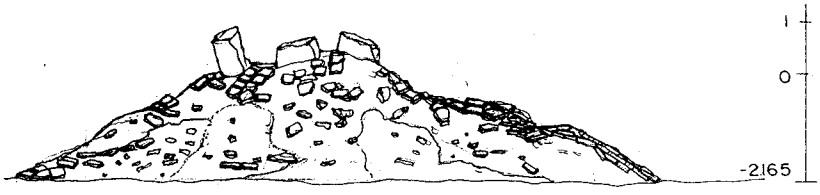

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศใต้ (หมายเลข 5)

มาตราส่วน 1 : 50

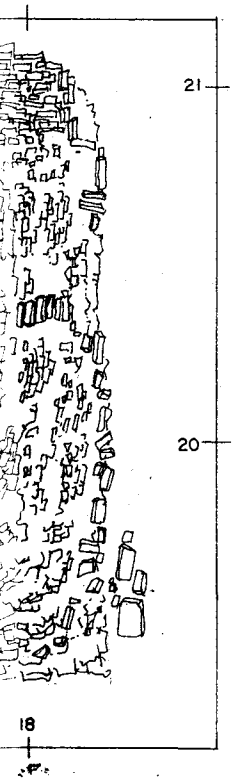

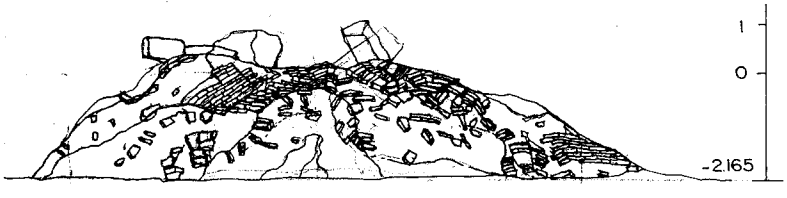

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 5)

มาตราส่วน 1 : 50

แผนผังที่ 15

ผังตำแหน่ง

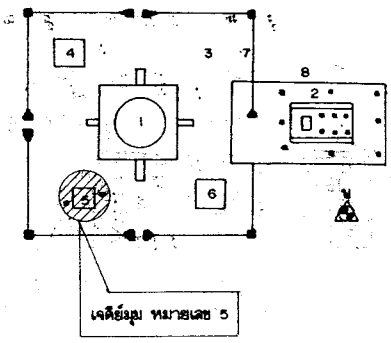

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ยุวศิลป์การสร้าง
9/6 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เป็งยนต์	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ จงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	15

ชื่อรูปแบบ : วัดช้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์ หมายเลข 5 — มาตราส่วน 1 : 50

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอด แดงเชื้อ	สว.สนง.บค.พร.ที่3	ประธานกรรมการ		
2	นายเอนก ธีรามาตย์	สว. จุฬาฯ	กรรมการ		
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี	นักโบราณคดี7ว	กรรมการ		
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
6	นางสาวพัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
7	นายเพชรศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

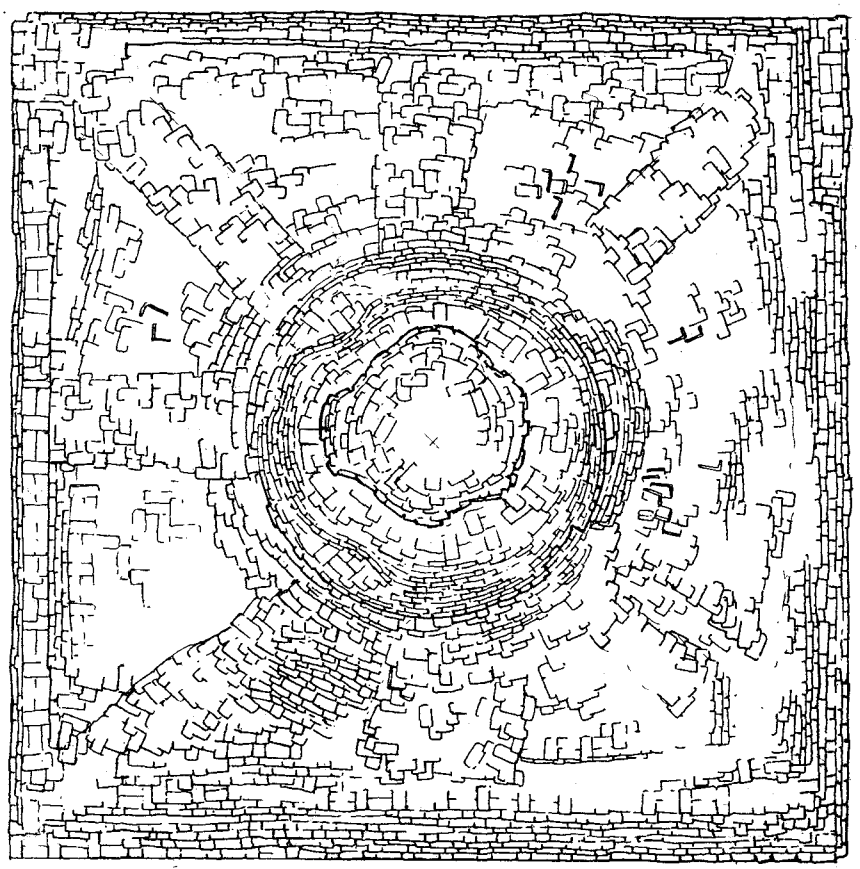

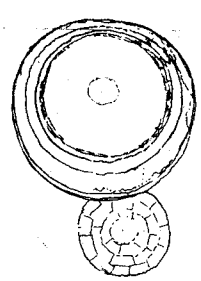

27 28 29

รูปผังพื้นเจดีย์มุม (หมายเลข 6)

มาตราส่วน 1 : 50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างไชยา 6			

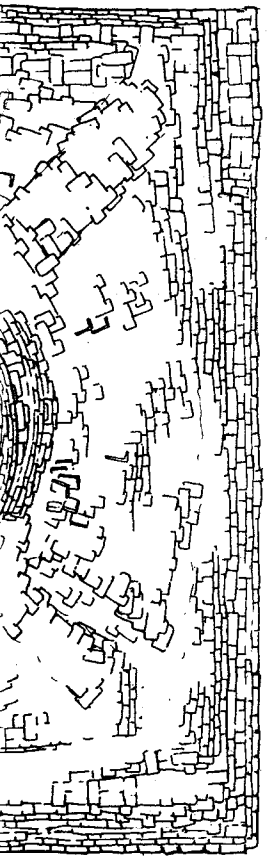

21

20

19

29

ผังดับนี

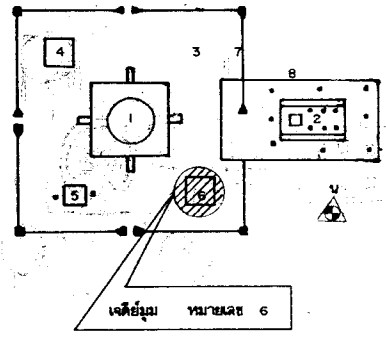

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายวีระกุล สิงหะแสนยากุล	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมโนชนะ งงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	16

ผังรูปแบบ : วัดช้าง (ฉากพหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง แต่ง เจดีย์ทรงปรางค์ หมายเลข 6 มาตราส่วน 1:50

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

แผนผังที่ 16

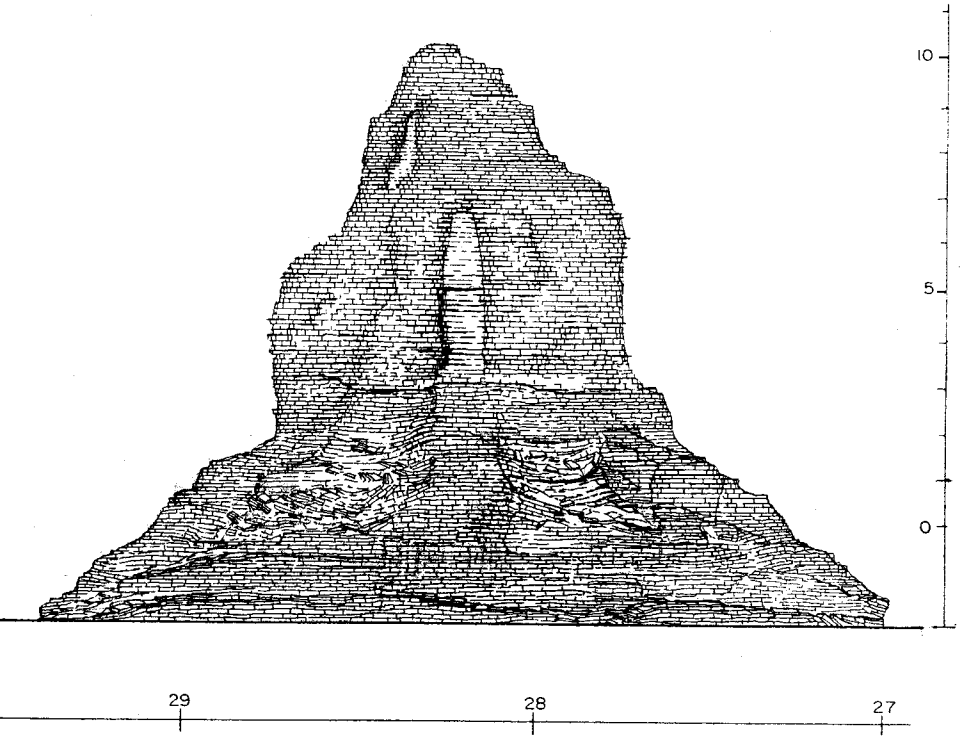

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศเหนือ (หมายเลข 6′)

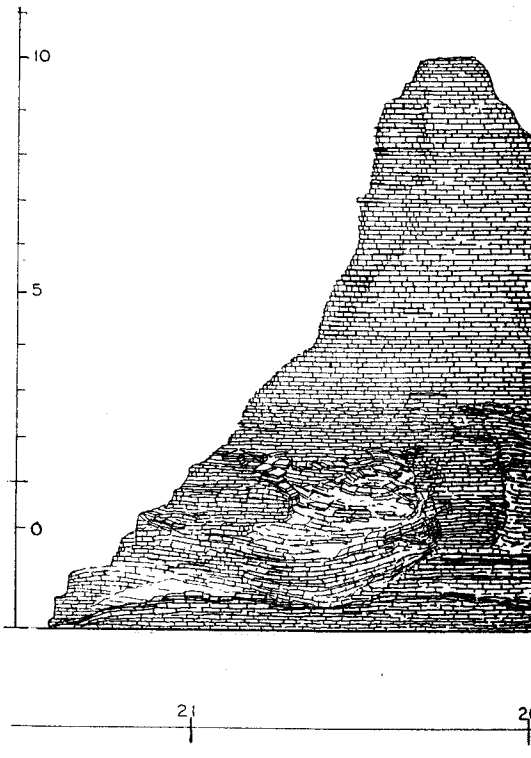

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศต

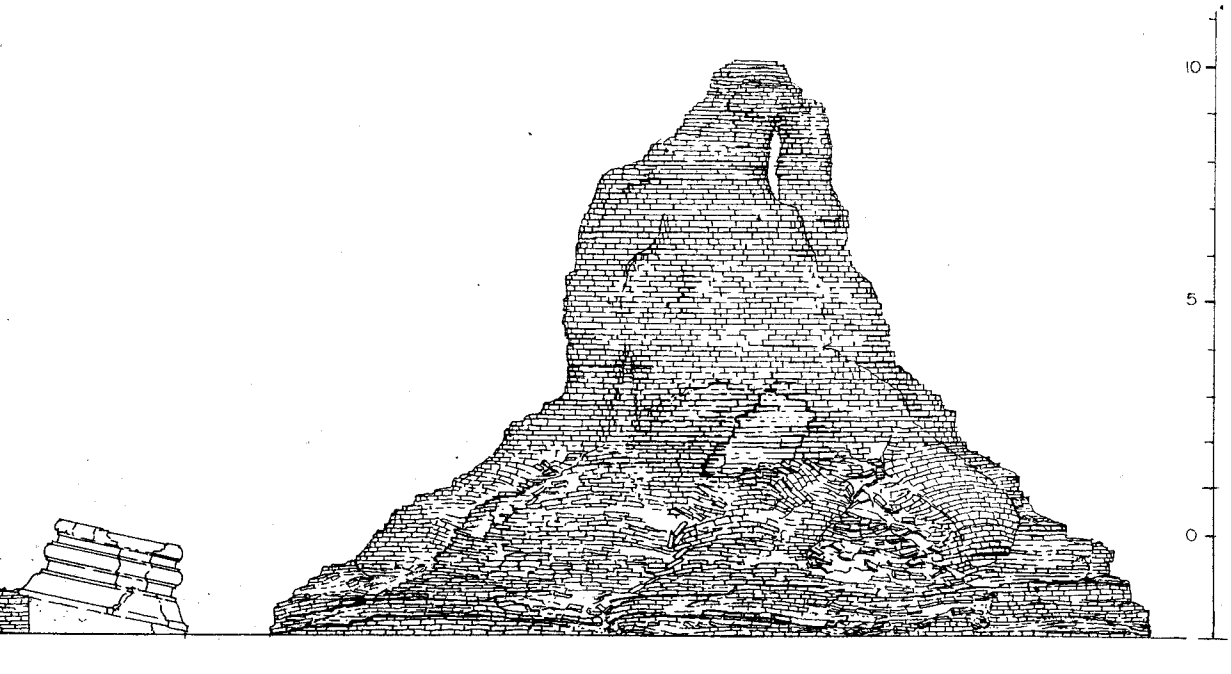

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 6)

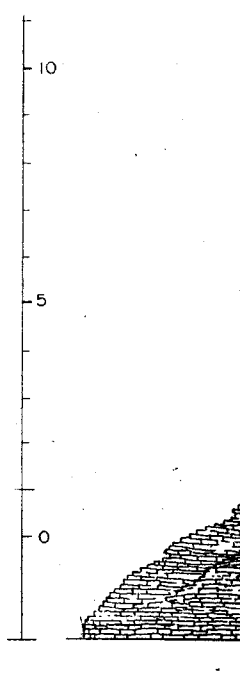

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

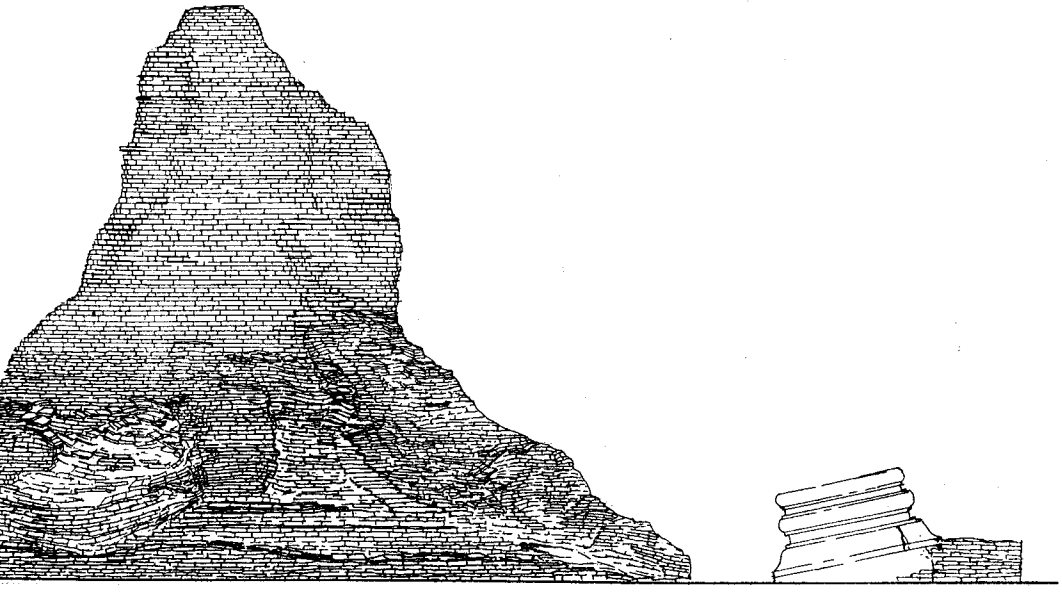

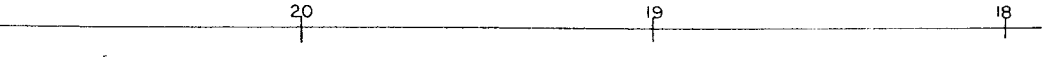

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศตะวันตก (หมายเลข 6)

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บต.พช.ที่ 3 ประธานกรรมการ			
2	นายธนา สิหามาตย์ ผอ. อุทยาน ฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน 7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี 7 2 กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศรีวิบูล นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา 3 กรรมการ			

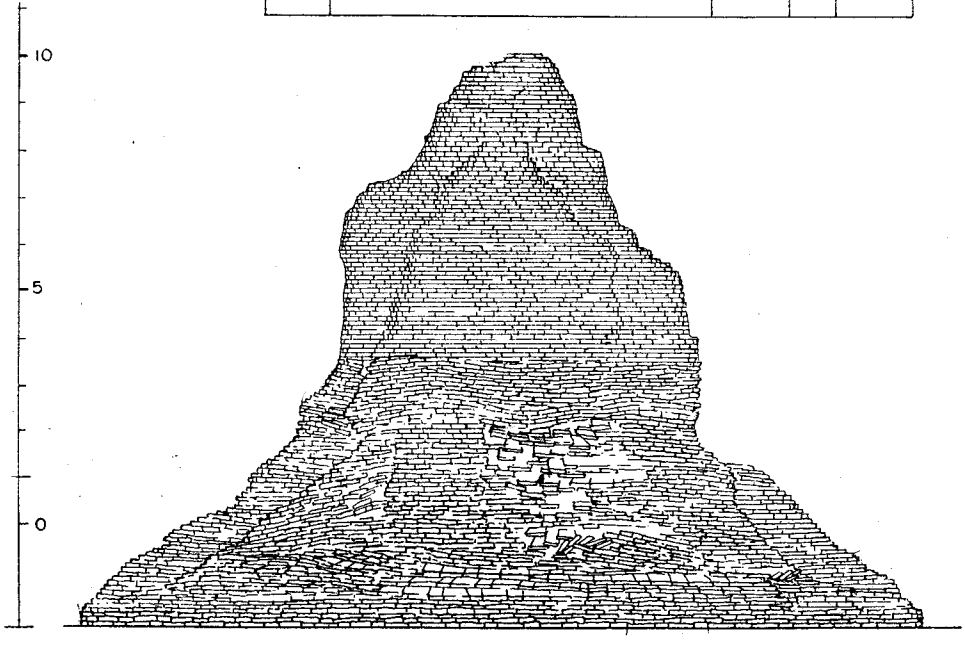

รูปตั้งเจดีย์มุมด้านทิศใต้ (หมายเลข 6)

แผนผังที่ 17

ผังตัวนี

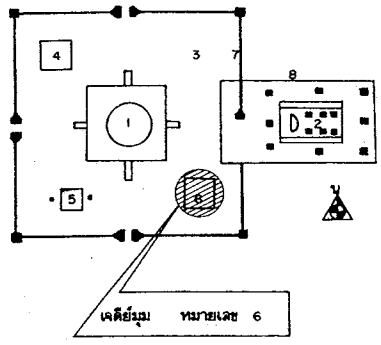

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การช่าง
9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยาพงษ์	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		21	17

ผังรูปแบบ : วัดร้าง (ลักษณะหลังการขุดแต่ง)

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์ หมายเลข 6	มาตราส่วน 1 : 50
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน	
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา	
กรมศิลปากร	

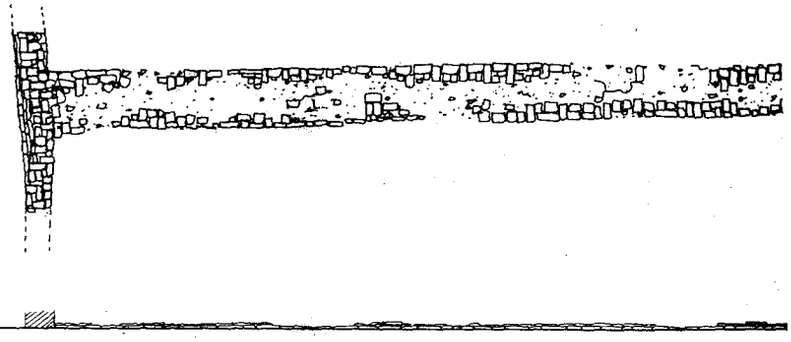

รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศตะวันออก	1 : 100

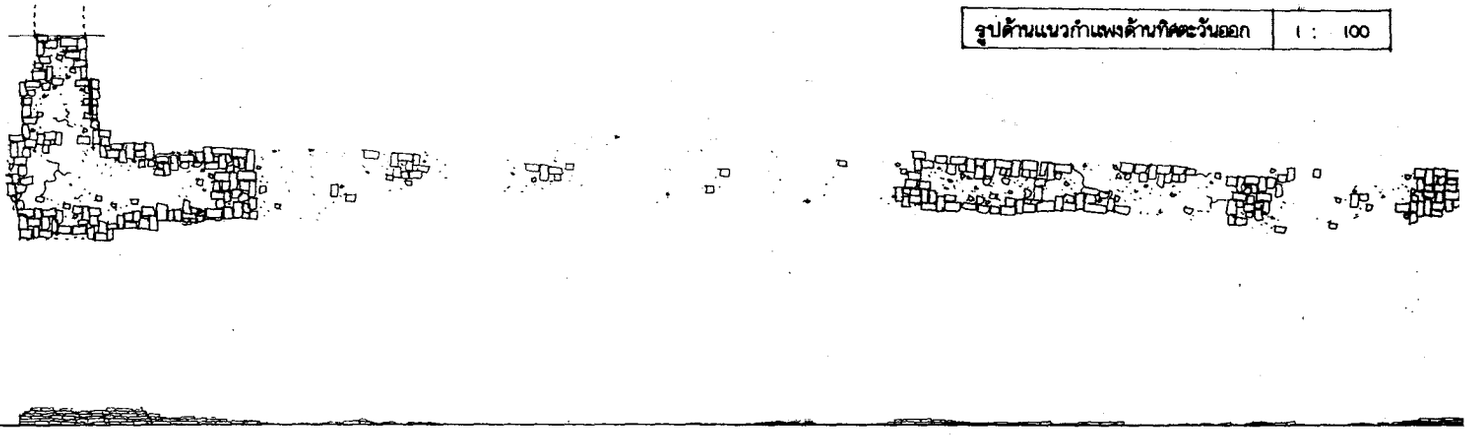

รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศเหนือ	1: 100

รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศเหนือ	1: 100

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพตี อยู่ดงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

ทิศตะวันออก	1 : 100

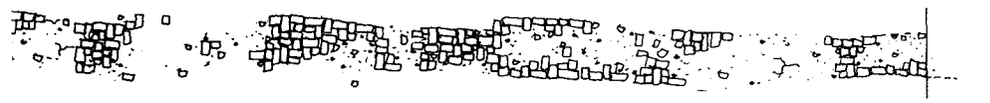

เหนือ	1: 100

เหนือ	1: 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	องชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

แผนผังที่ 18

ผังตัดขวาง

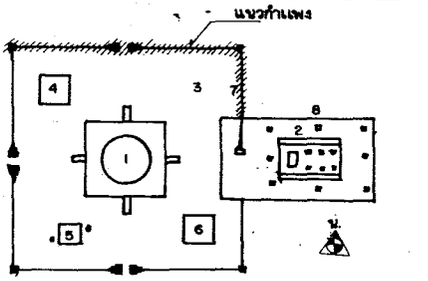

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ลูลิ้กดีกะลร้าง ๕/๘ หมู่ ๖ ต. เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ ลูชพัทธิ		
เขียน	สัมพันธุ์ ลูชพัทธิ		
นายช่างสำรวจ	นายพงศล จันชัย		
นายช่างเขียน			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย คะล้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เมืองเรศ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (ลภาพหลังการชุดแต่ง)
ต. ท้ายตลาด อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง
แนวกำแพงด้านทิศตะวันออก , ทิศเหนือ

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		18	21

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

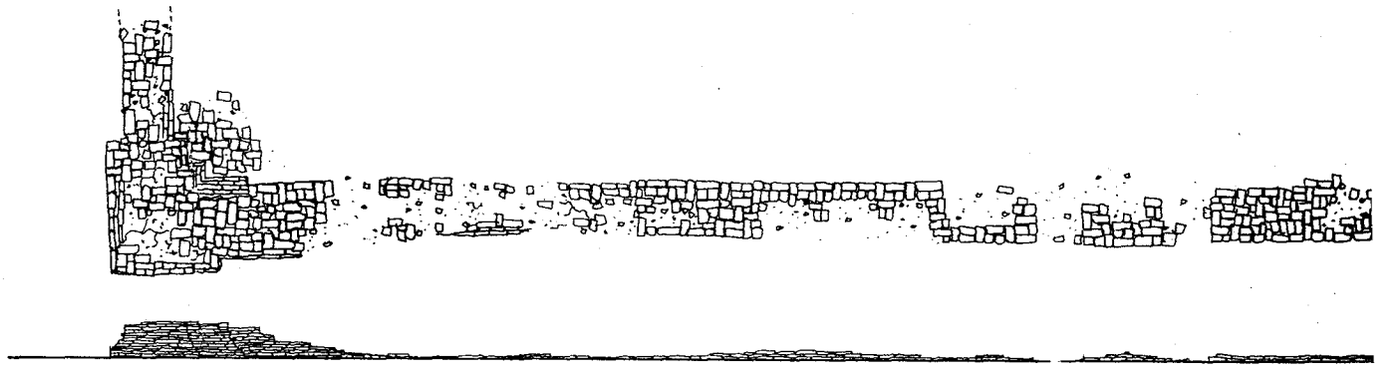

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศใต้	1: 100

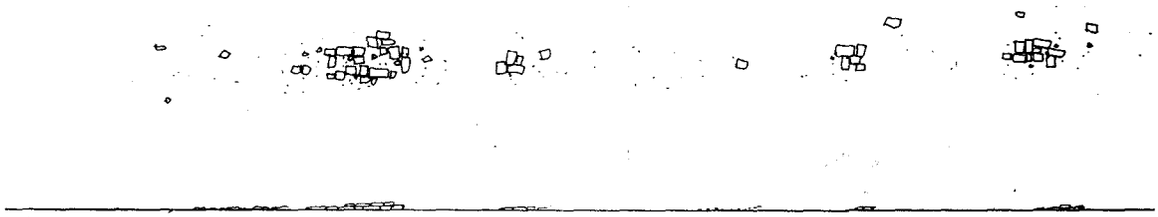

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศใต้	1: 100

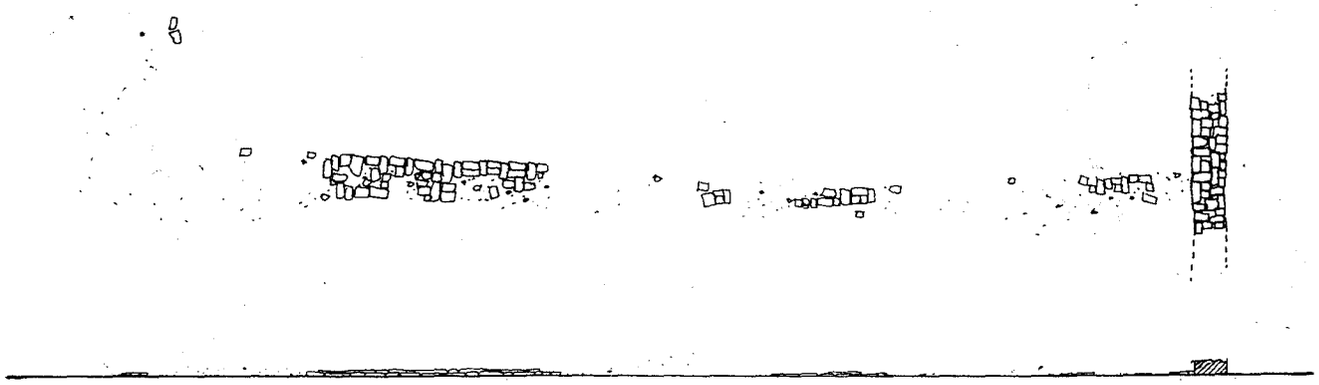

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศตะวันออก	1: 100

แผนผังที่ 19

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไธยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

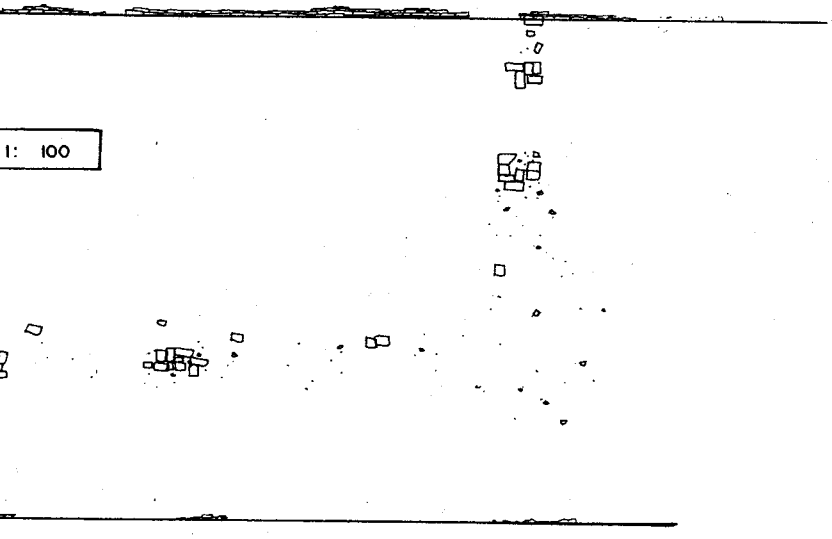

1: 100

: 100

1: 100

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอด แดงเอียด สถ.อนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ สถ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวภัทรานิษฐ์ สุทธาศรีน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเชษฐภัทร์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

แผนผังที่ 19

ผังตัวนี้

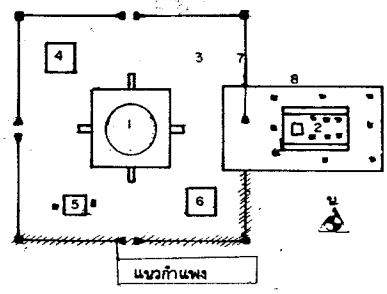

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรลักดีก่อสร้าง ๒/๔ หมู่ ๖ ต. เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเกต		
ฉลาปนิก	นายรัฐพนะ ธงฟ้า		
ภูมิฉลาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
ฉลาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (ลำภาพหลังการขุดแต่ง)
ต. ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แผ่นดิน แนวกำแพง

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		19	21

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอด แดงเอียด สถ.ชนว.บค.พช ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเฉนก สีหามาตย์ สถ. อุทธรานา กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงสระเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศริน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

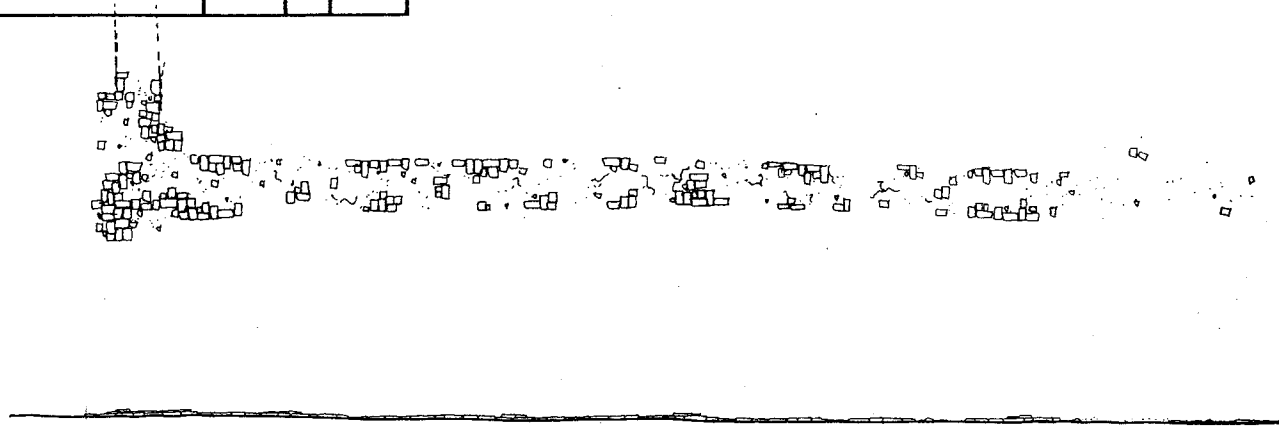

รูปแปลน, รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศตะวันตก	1: 100

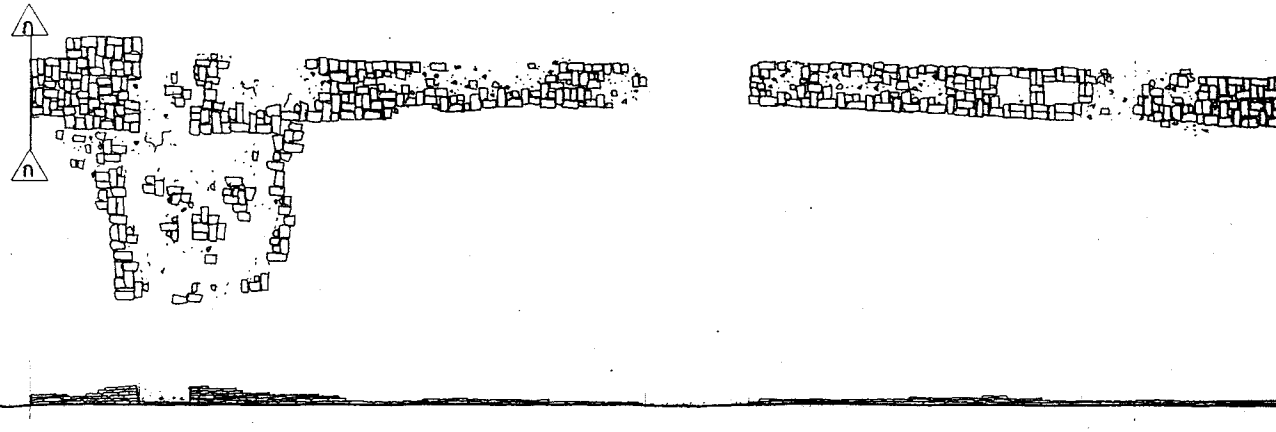

รูปแปลน, รูปด้านแนวกำแพงด้านทิศตะวันตก	1: 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างไชยา 6			

ทิศตะวันตก	1: 100

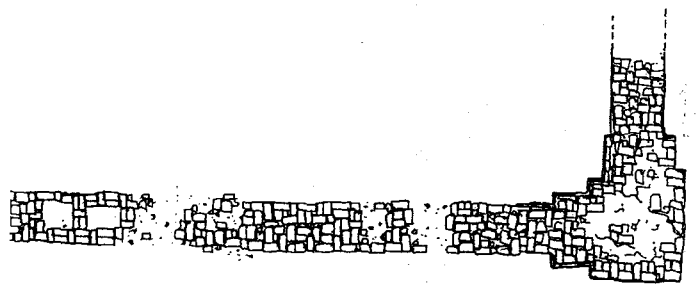

ทิศตะวันตก	1: 100

แผนผังที่ 20

ผังตัดขวาง

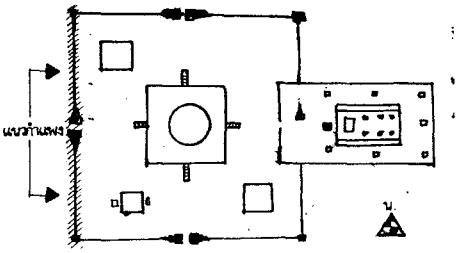

รายการ

จำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุรสักกิติ์กอสร้าง ๕/๘ หมู่ ๖ ต. เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธ์ อุชพัทธี		
เขียน	สัมพันธ์ อุชพัทธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเกต์		
สถาปนิก	นายมัฆวานะ ธงศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน จ.			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)
ต. ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง
แนวกำแพงด้านทิศตะวันตก

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		20	21

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	องศา	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายโชธา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

ลำดับที่
1
2
3
4
5
6
7

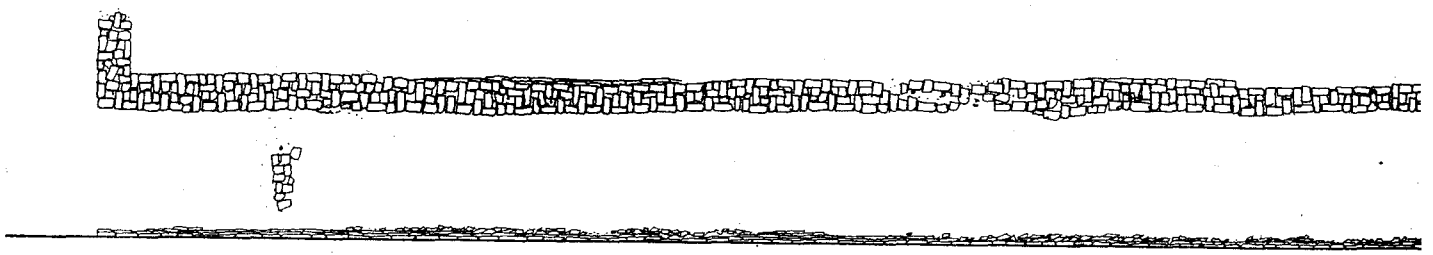

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศใต้ | 1 : 100

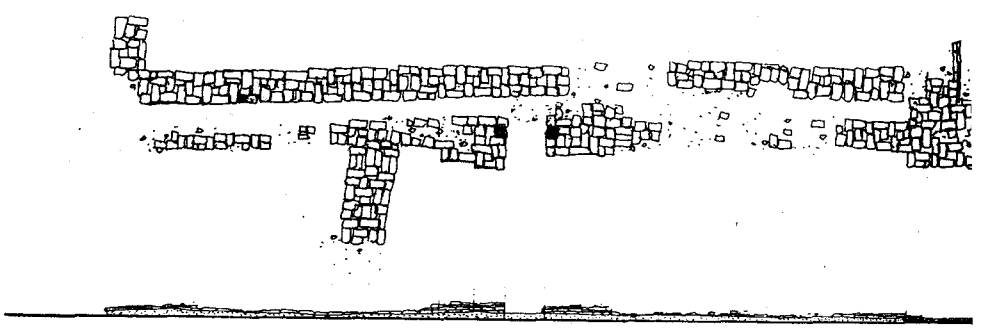

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศตะวันออก | 1 : 100

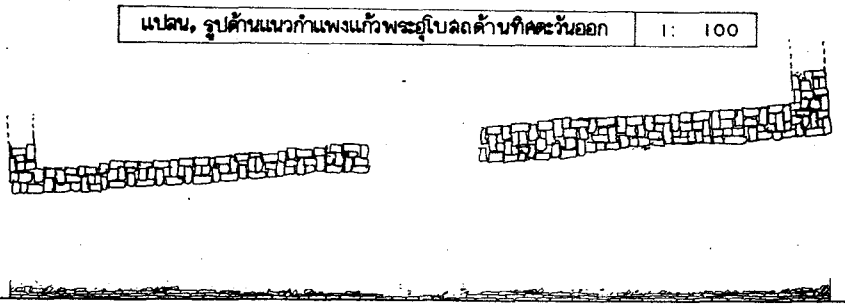

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศตะวันตก | 1 : 100

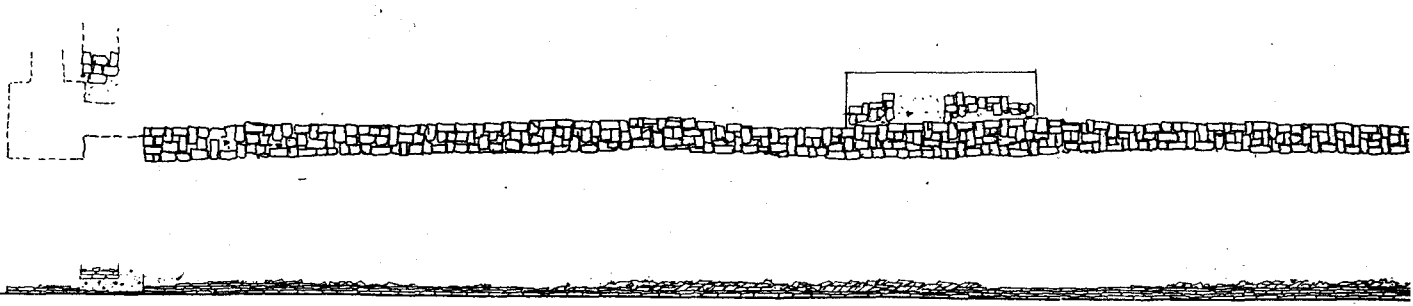

แปลน, รูปด้านแนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศเหนือ | 1 : 100

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพดี อยู่ดงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เอื้นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

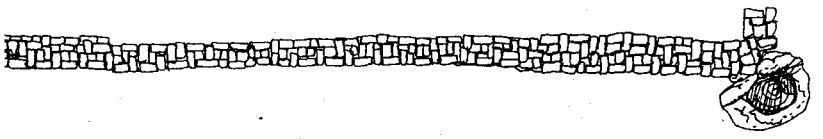

	1 : 100

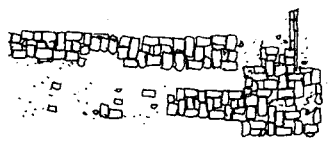

ด้านออก	1 : 100

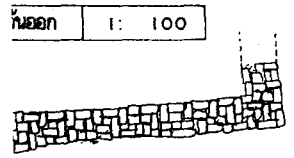

ด้านตก	1 : 100

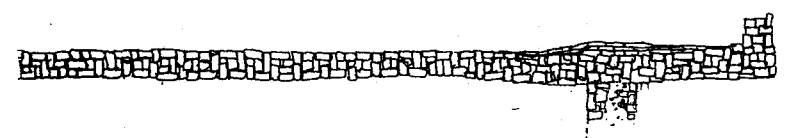

	1 : 100

แผนผังที่ 21

ผังตัชนี

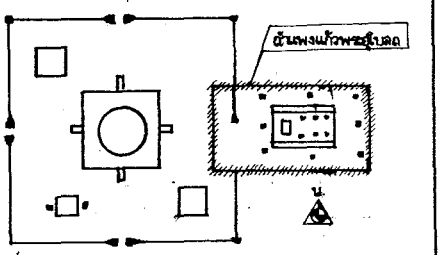

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สรสักดีก่อสร้าง
๒/๔ หมู่ ๖ ต. เชียงรากน้อย
อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธ์ อุชพัฒธี		
เขียน	สัมพันธ์ อุชพัฒธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เสืองเทศ		
ฉลาปนิก	นายมัฆวานะ อรชิตา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ

ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (สภาพหลังการขุดแต่ง)
ต. ท้ายตลาด อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง
แนวกำแพงแก้วพระอุโบสถด้านทิศใต้,ตะวันออก,เหนือ

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		21	21

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอด แดงเชื้อ สย.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ชย. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวพัดนาลักษณ์ สุทธาศรีวัน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเพชลลักกี้ เล็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

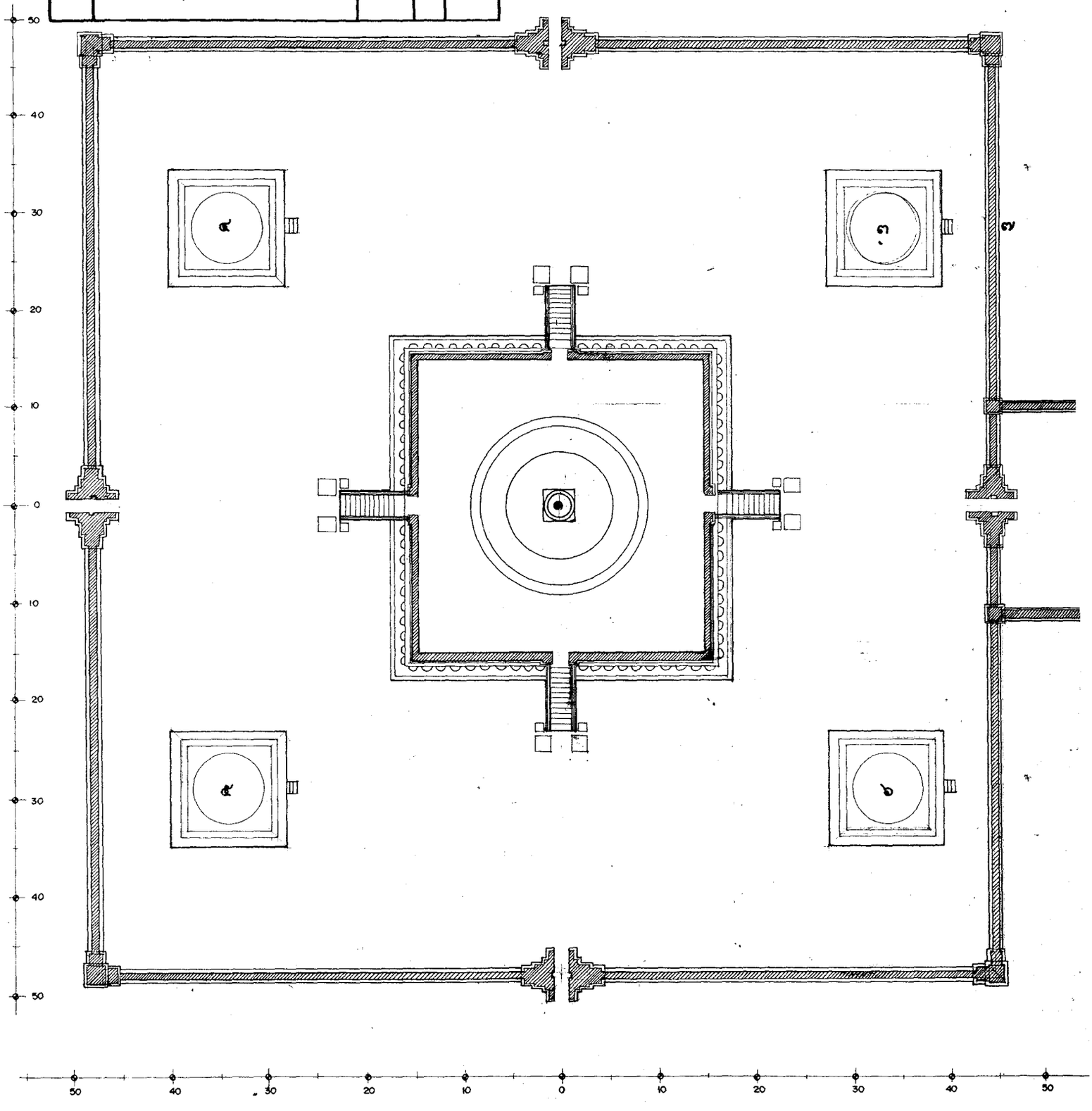

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างไชยา 6			

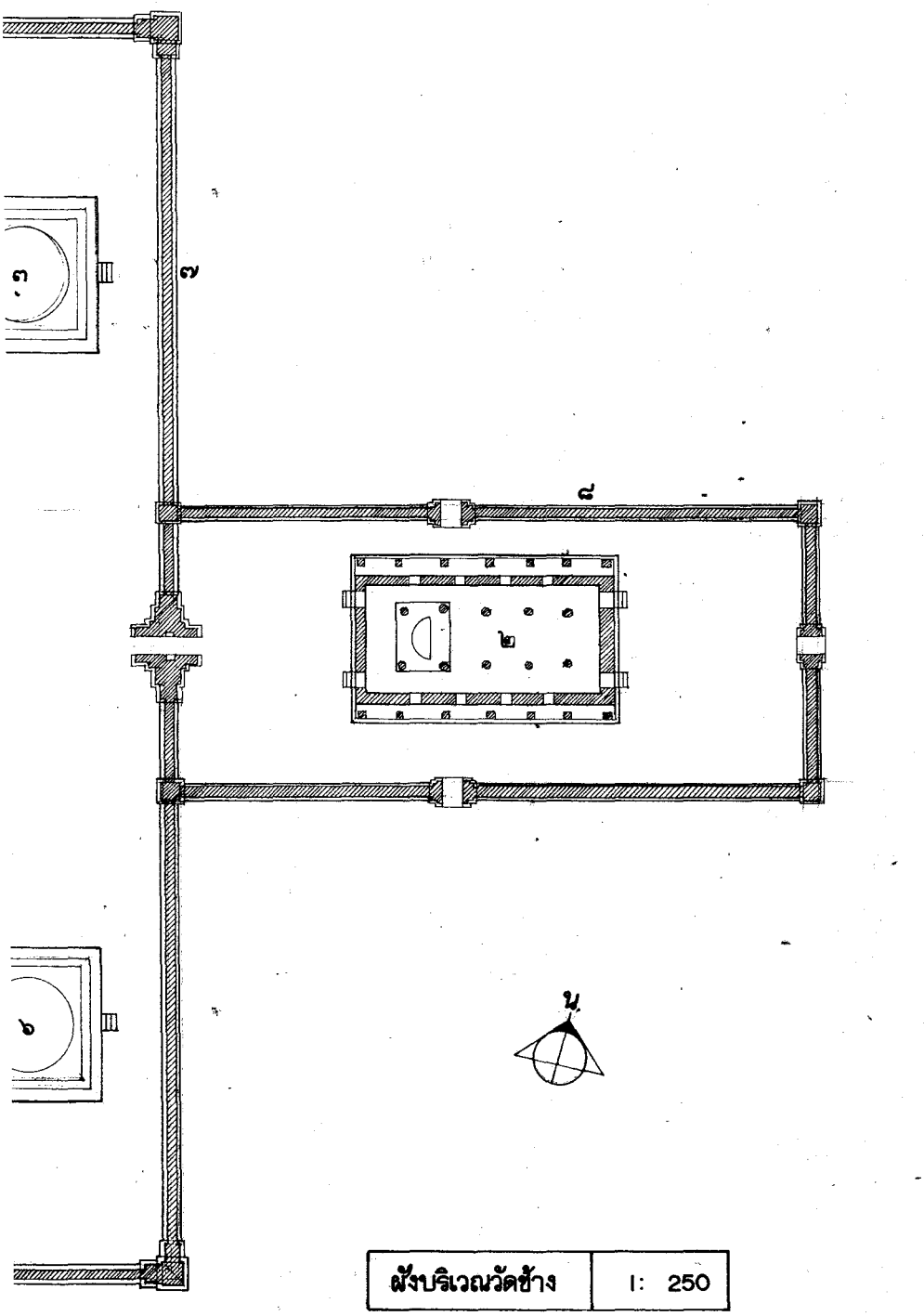

ผังบริเวณวัดช้าง	1: 250

40 50 60 70 80 90 100

แผนผังที่ 22

ผังบริเวณ

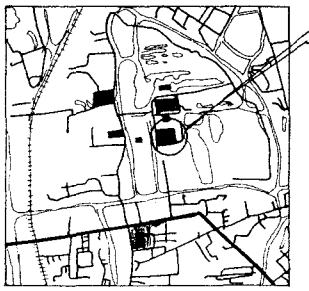

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๙/๙ หมู่ ๖ ต.ชียรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายณฉัตชัย ตะย้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ		
สถาปนิก	นายสัณหนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. ฯช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบสันนิษฐาน)
ต.ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง ผังบริเวณ (ลงวันที่)

ระวัง	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		1	11

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักรณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไพรา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

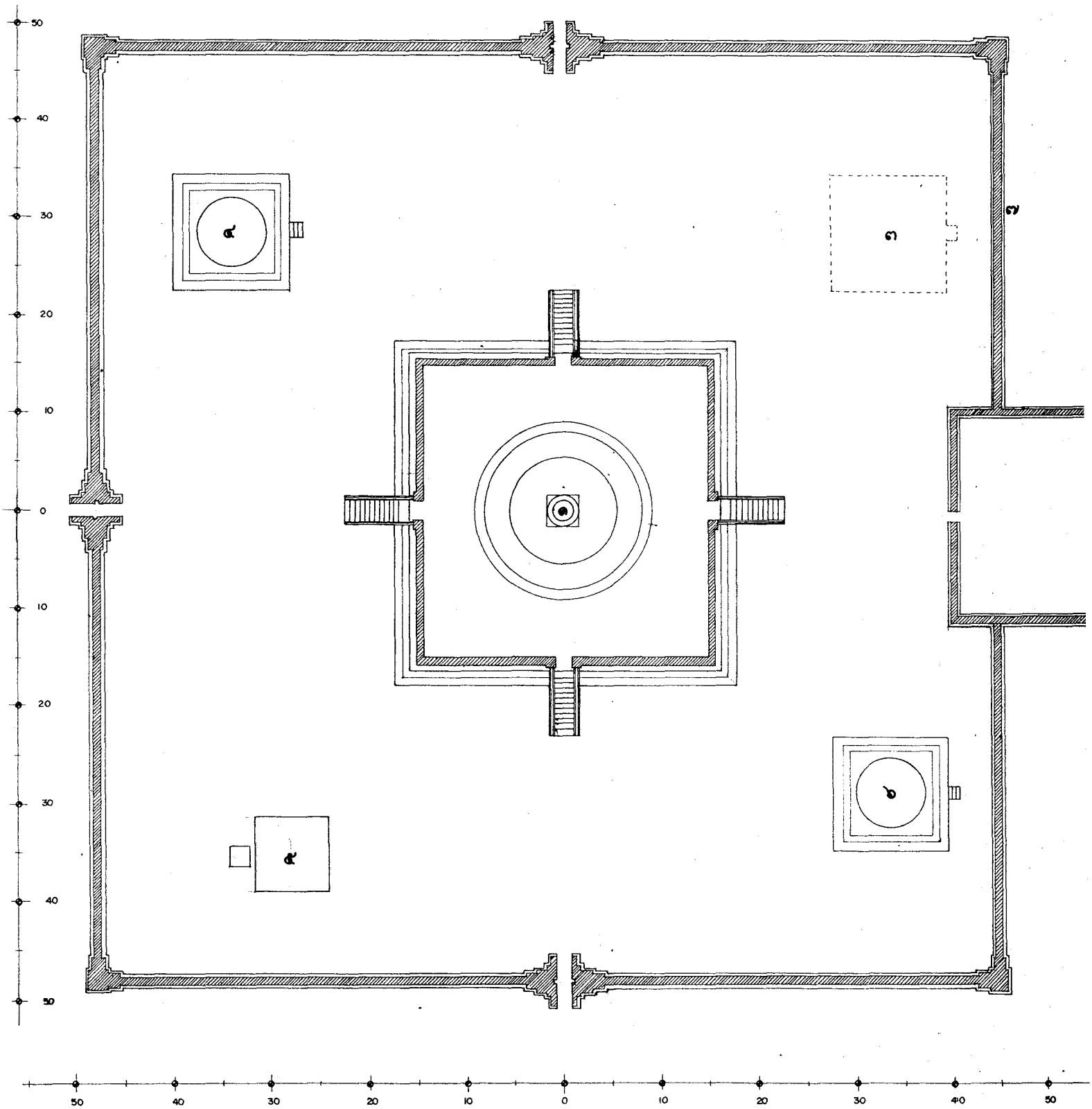

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เอื้นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

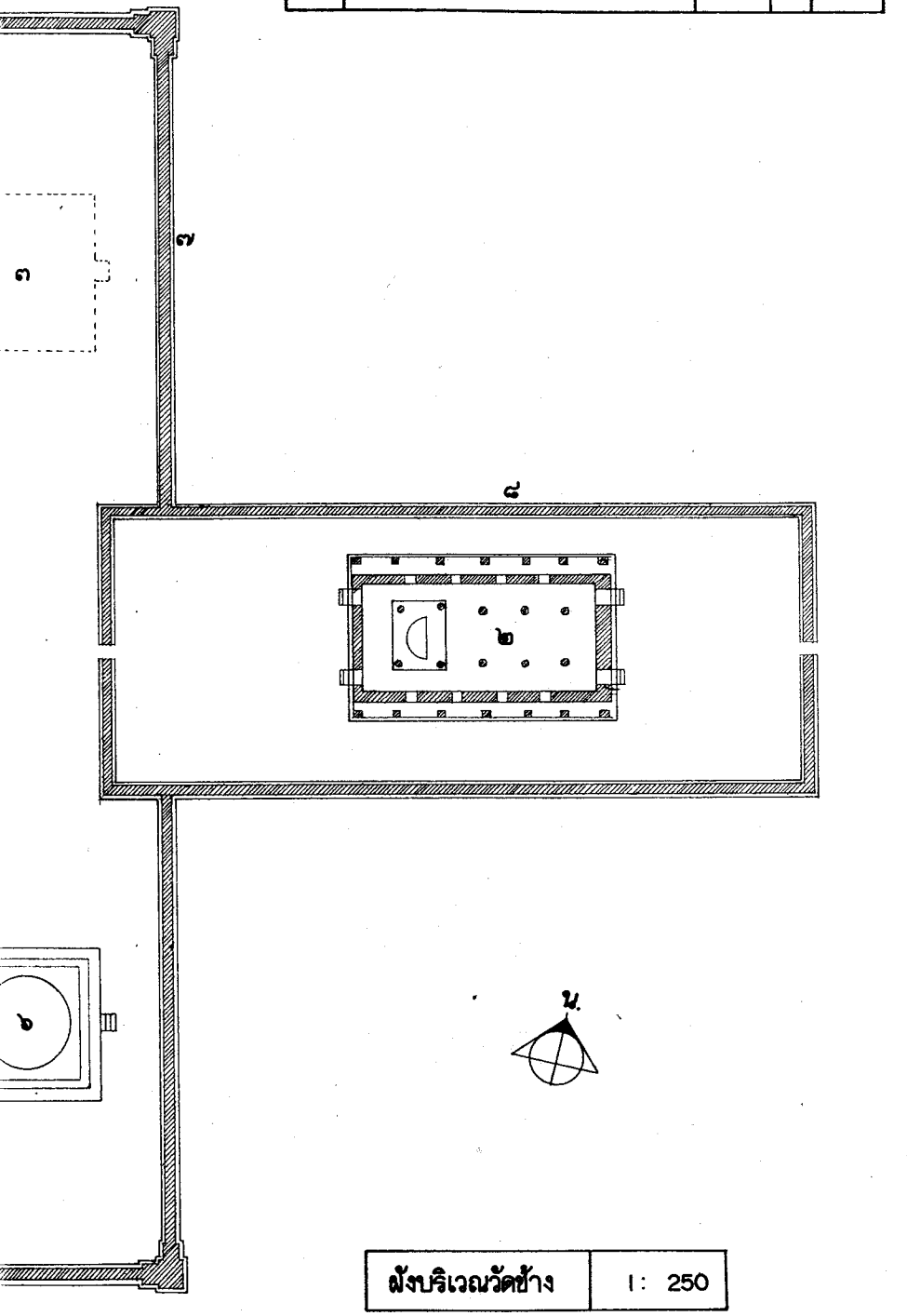

ผังบริเวณวัดช้าง	1 : 250

40 50 60 70 80 90 100

แผนผังที่ 23

ผังดัชนี

มาตราส่วน 1:50,000
(โดยประมาณ)

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การช่าง
๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชิงรากน้อย
อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ อุยพัทธิ		
เขียน	สัมพันธุ์ อุยพัทธิ		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นาย เฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นาย อนนท์ เรืองแทค		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ สุงศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบปรับปรุงจากฐาน) มรว.
ต.หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง ผังบริเวณ (ลงวันที่ ๒)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		2	11

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเจนภ สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัทพลี จตุลงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวพัชนาลักษณ์ สุทธาศริน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

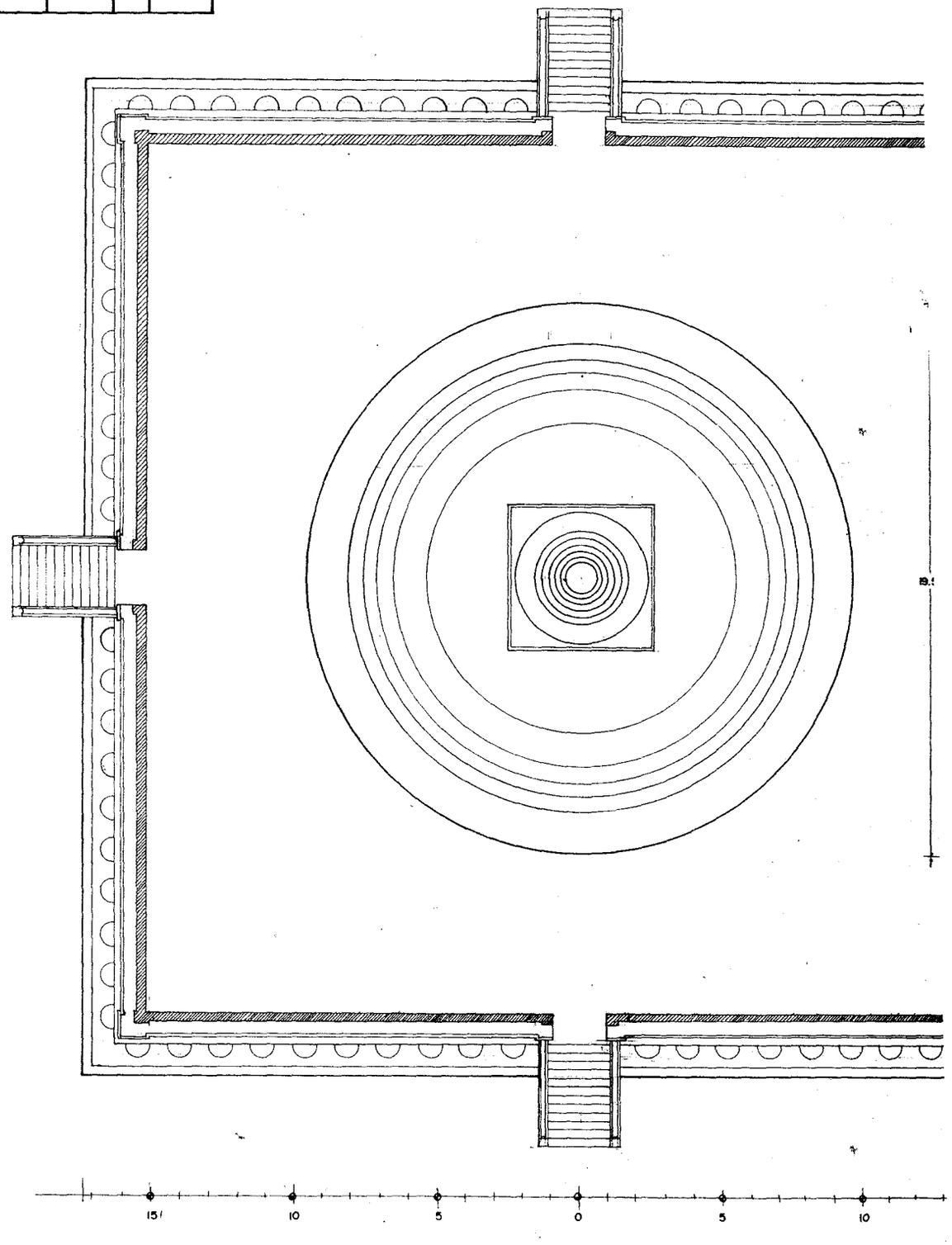

รูปแปลน	1: 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

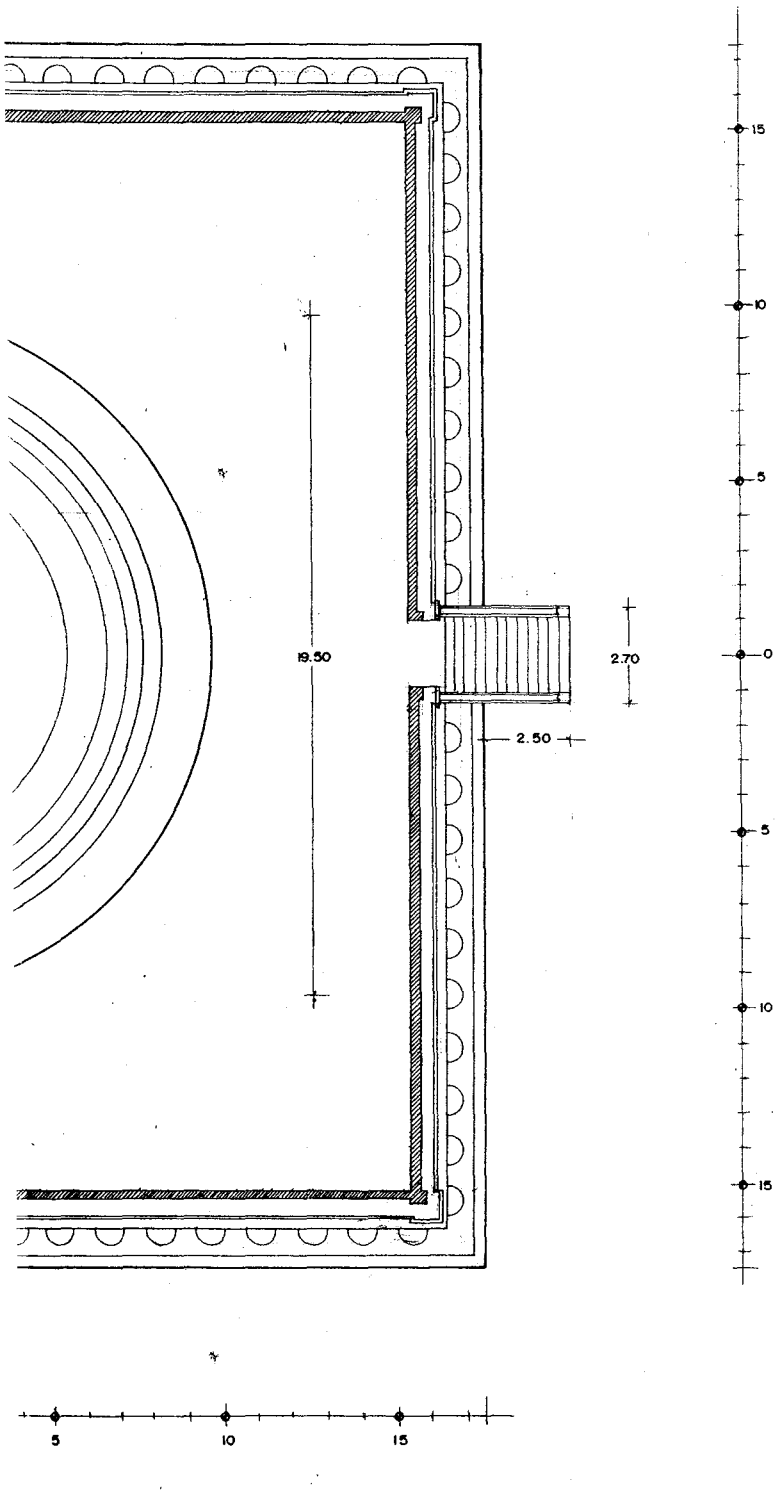

แผนผังที่ 24

ผังดัชนี

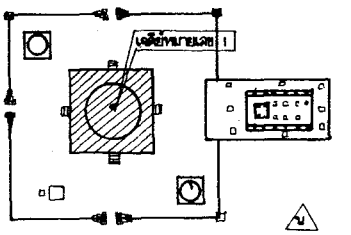

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชียรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
นายช่างสำรวจ	นายบพดล จัตุย้อย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายยนนท์ เรืองเทศ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องคีลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบลับนิฐาน)
ต. หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ พระนครศรีอยุธยา

แสดง แปลน เจดีย์หมายเลข 1
(สมัยที่ ๓)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		3	11

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด	ผอ.สนง.บค.ทร ที่3	ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์	ผอ. อุทยานฯ	กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี ชลูดงดี	นักโบราณคดี7ว.	กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ			
6	นางสาวพัศยาลักษณ์ สุทธาศริน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ			
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ			

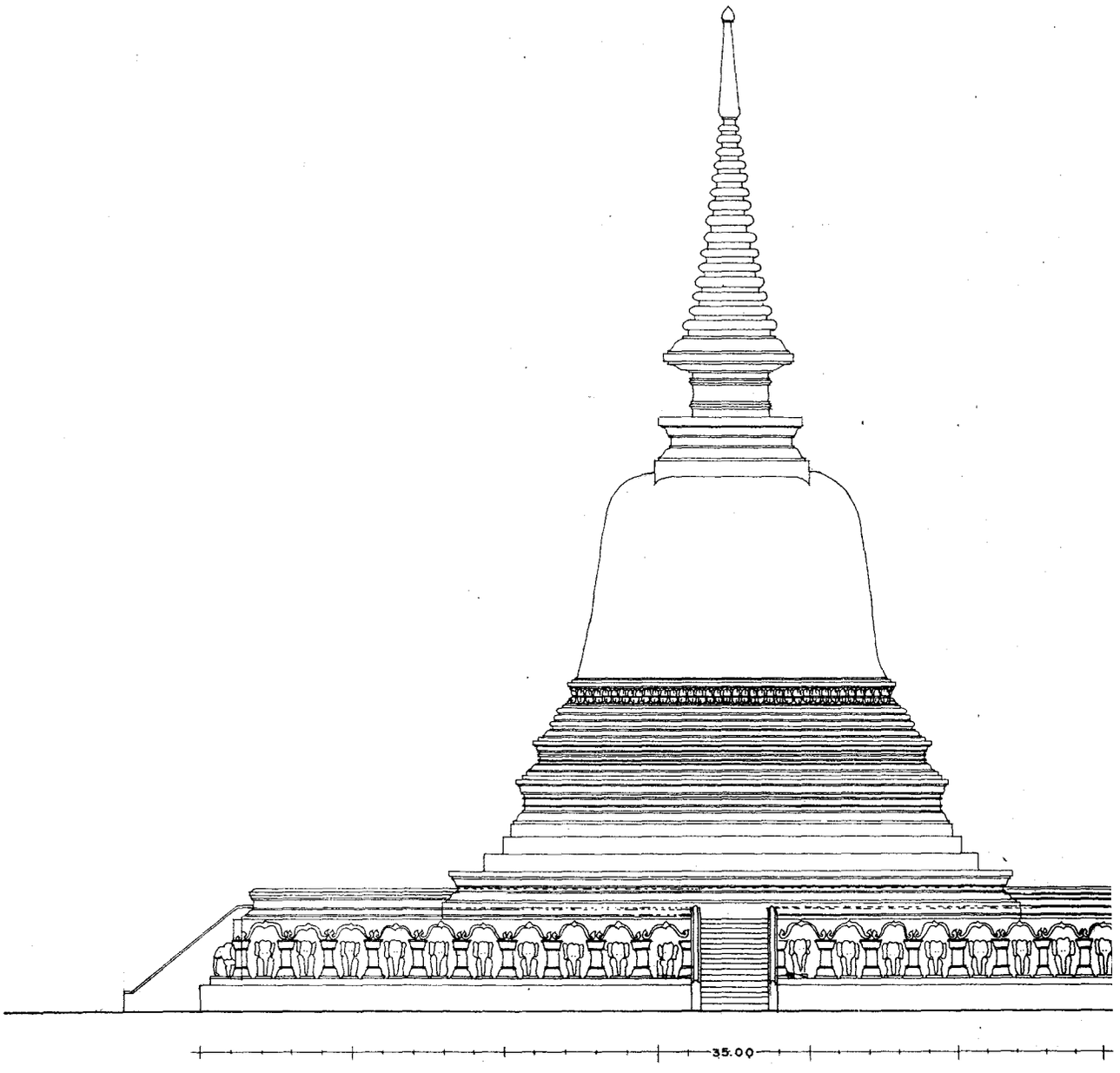

รูปด้าน	1 : 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา ค้าสิงห์ นายช่างโยธา 6			

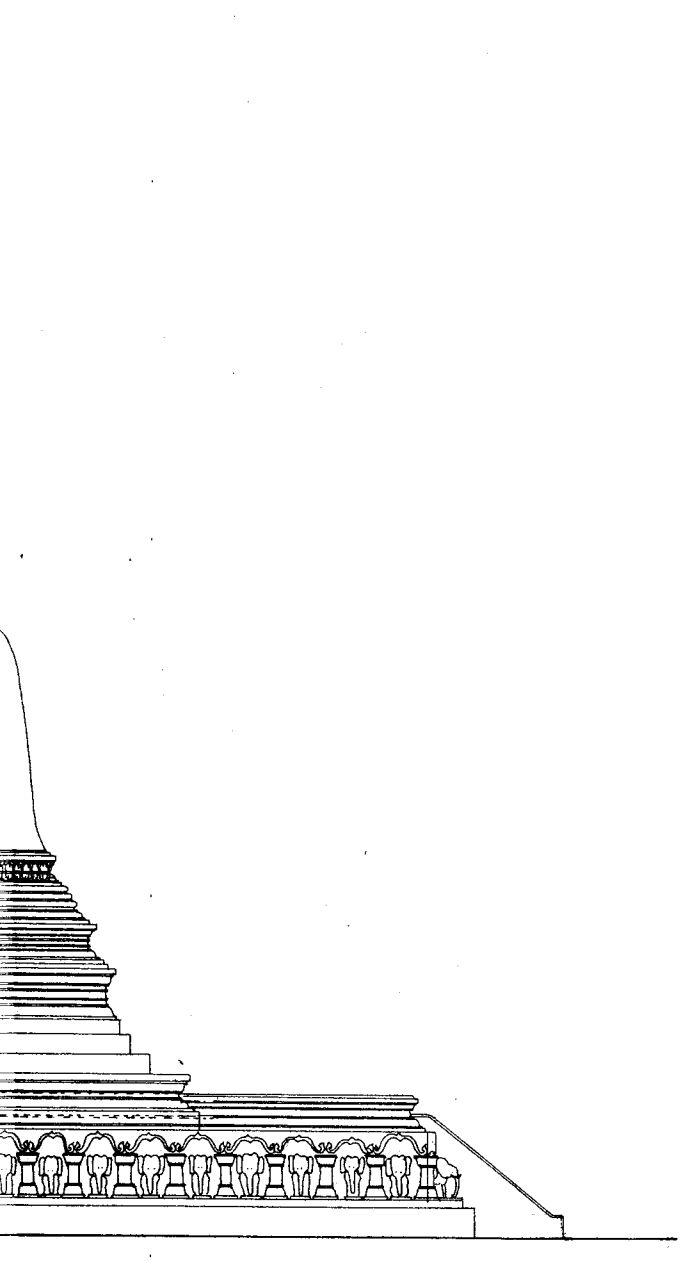

แผนผังที่ 25

บังคับบี

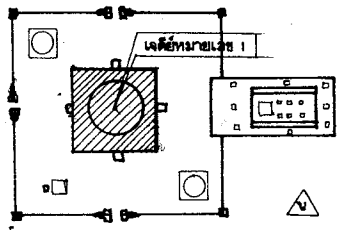

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรลักดีก่อสร้าง ๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชียรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัดชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ		
สถาปนิก	นายมโณพนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดข้าง (แบบล้นนิฐาน)
ต.ท้ายตลาด อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์หมายเลข 1 เจดีย์ประธาน (สมัยที่ 1)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		4	11

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายอด แดงเอียด	ผอ.สนง.บก.ทร ที่3	ประธานกรรมการ		
2	นายเฉลก ฮีหามวงษ์	ผอ. อุทยานฯ	กรรมการ		
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
4	นางสาวภัคพดี อยู่ดงดี	นักโบราณคดี7ว.	กรรมการ		
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
6	นางสาวทัศนาลักษณ์	สุทธาศรีบ นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
7	นายเทอดศักดิ์ เอื้นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

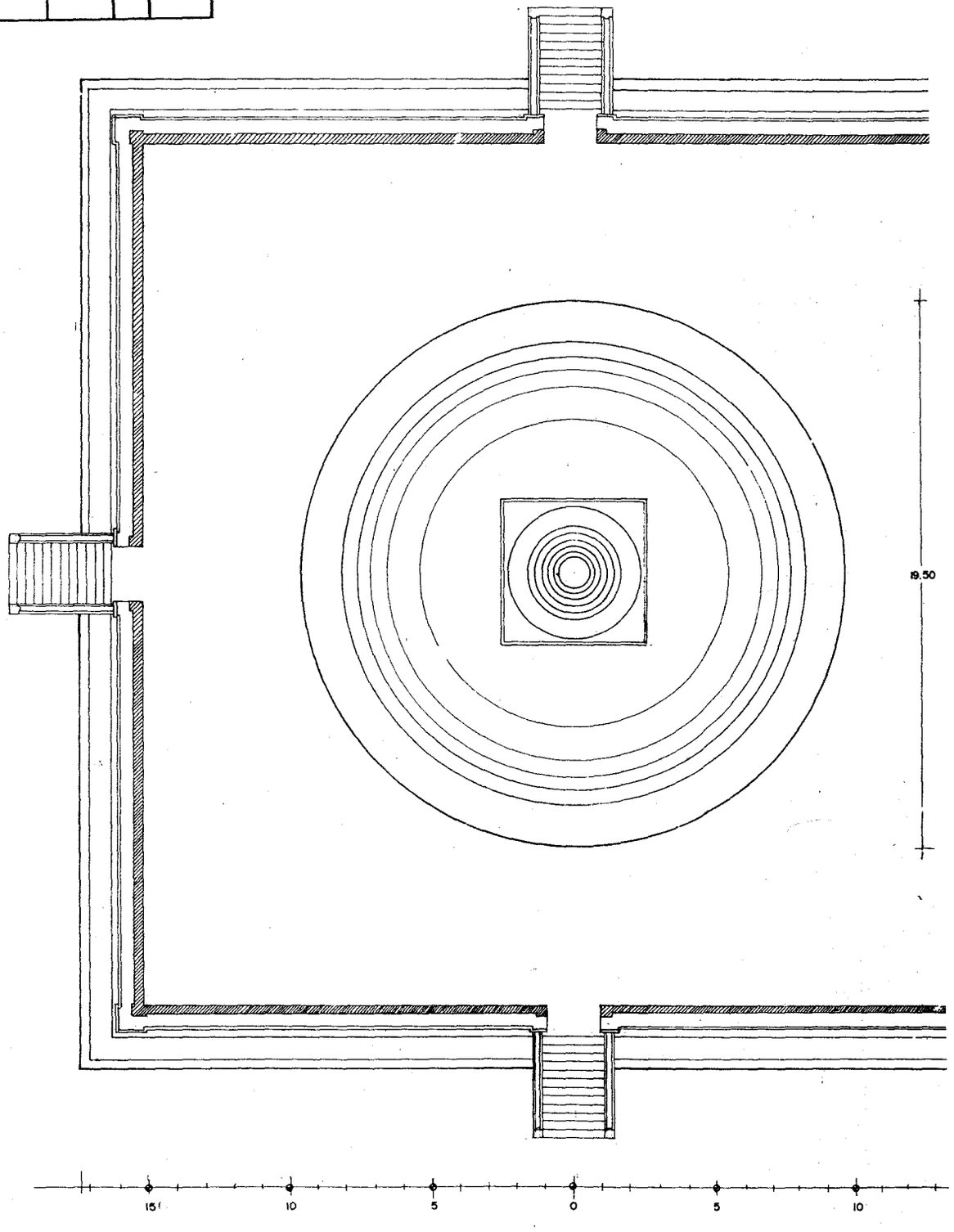

รูปแปลน	1: 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

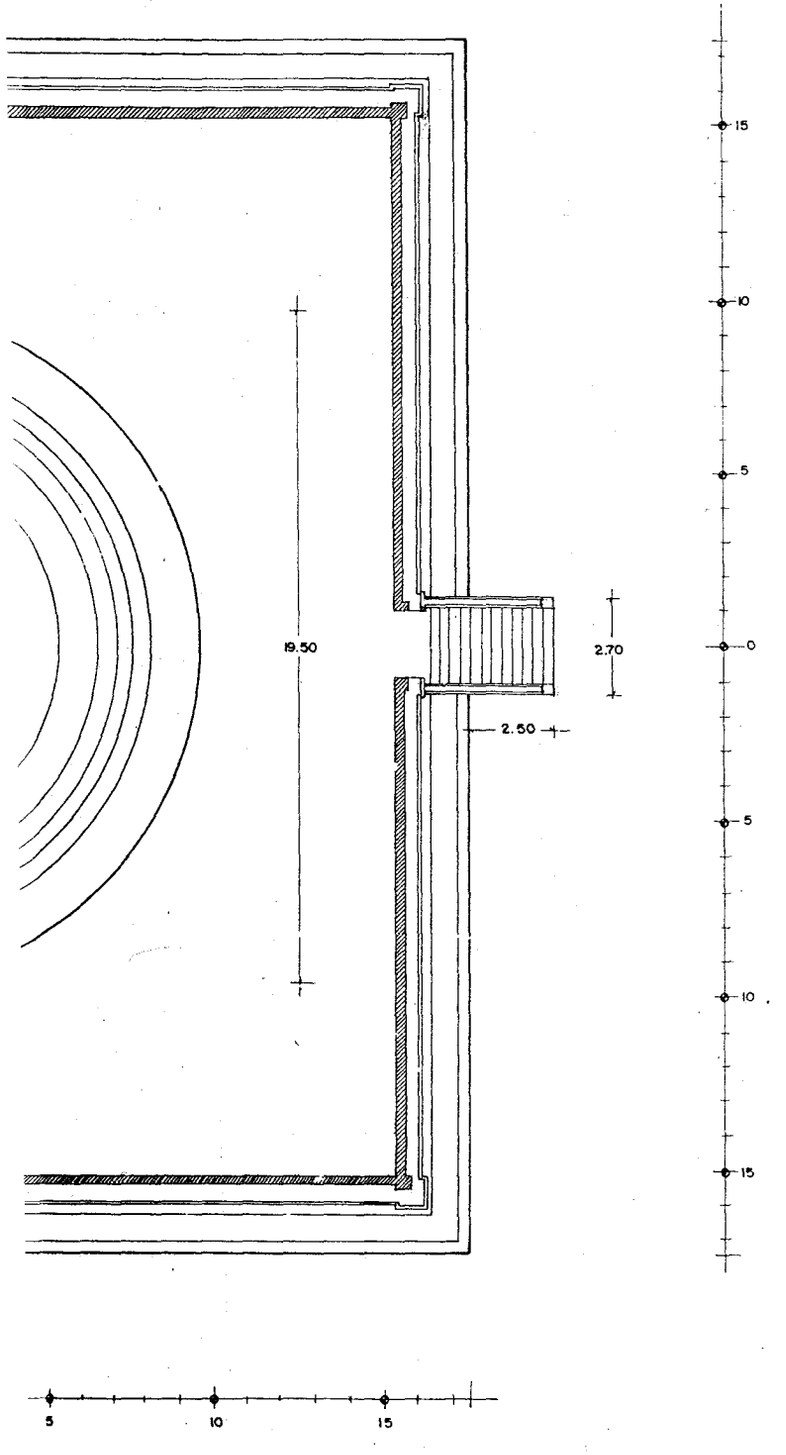

แผนผังที่ 26

ผังดัชนี

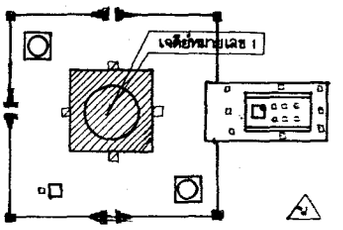

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธิ		
นายช่างสำรวจ	นายพงศ์ศล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเสถียรชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ		
สถาปนิก	นายโฉมทนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. ฉนง. บค.พช.ที่ 3			
จบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบสันนิฐาน)
ต.ที่ตั้งศิลา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์หมายเลข 1
(ลำดับที่ ๒)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		5	11

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายชด แดงเชื้อ ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเอนก สีหามาตย์ ผอ. อุทยานฯ กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพดี อยู่คงดี นักโบราณคดี7ว กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเพชรศักดิ์ เย็นจุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

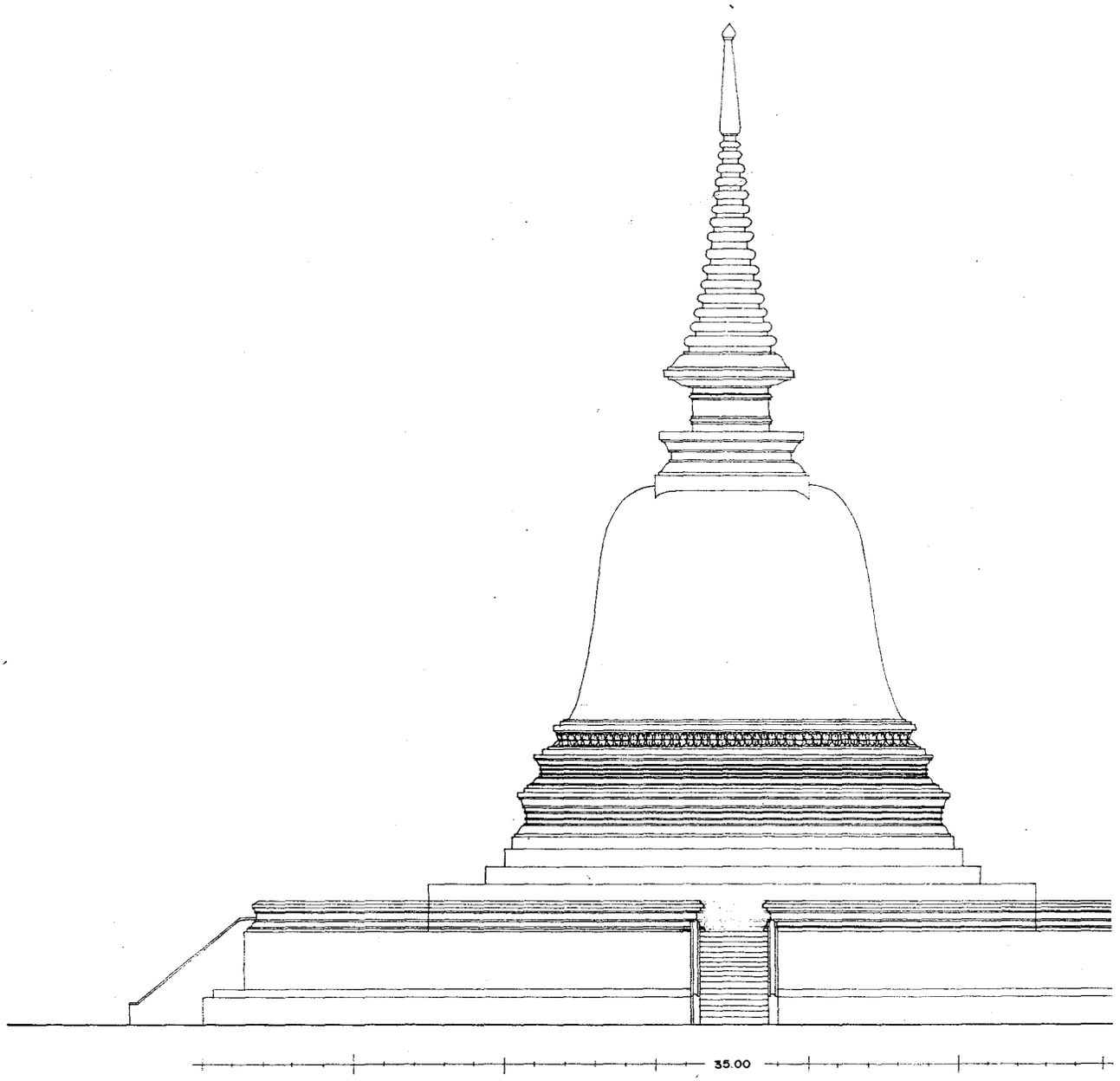

รูปด้าน	1: 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักษณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

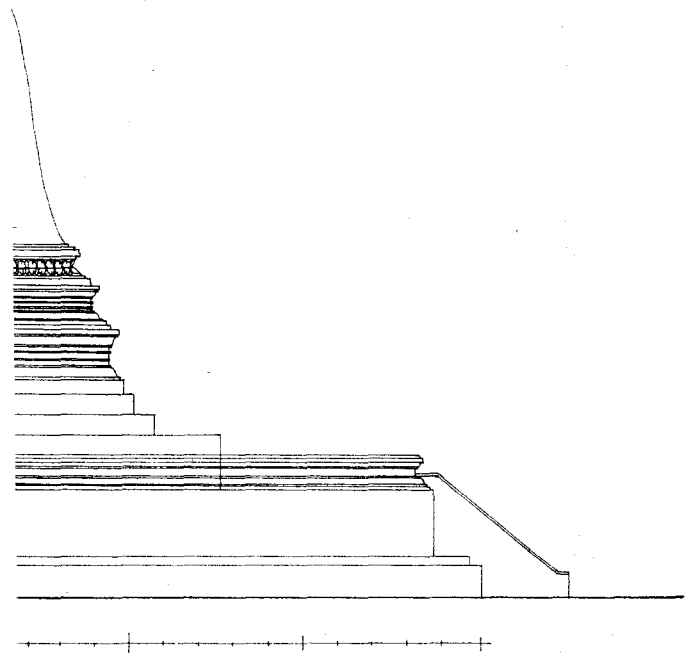

ผังดัชนี

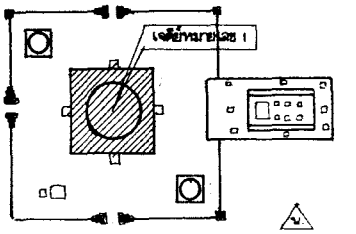

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๔/๘ หมู่ ๖ ต.เชิงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	ล้ำพันธุ์ สุขพัทธี		
เขียน	ล้ำพันธุ์ สุขพัทธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง		
นักโบราณคดี	นาย อนนท์ เรืองเกต		
สถาปนิก	นายสันทนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบสันนิฐาน)
ต.ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์หมายเลข 1 เจดีย์ประธาน (สมัยที่ ๒)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		6	11

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

แผนผังที่ 27

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด	สจ.สน4.บส.พร.ที่3	ประธานกรรมการ		
2	นายเจนก ชีรามาศย์	สจ. จุฬสาน	กรรมการ		
3	นายมัฐพล ม่วงศรเขียว	เจ้าหน้าที่บริหารงาน7	กรรมการ		
4	นางสาวภัคพลี อยู่คงดี	นักโบราณคดี7ว.	กรรมการ		
5	นายเมธา วิจักขณะ	นักโบราณคดี7	กรรมการ		
6	นางสาวพัสนาลักษณ์ สุพรสาศิน	นายช่างศิลปกรรม	กรรมการ		
7	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ	นายช่างโยธา3	กรรมการ		

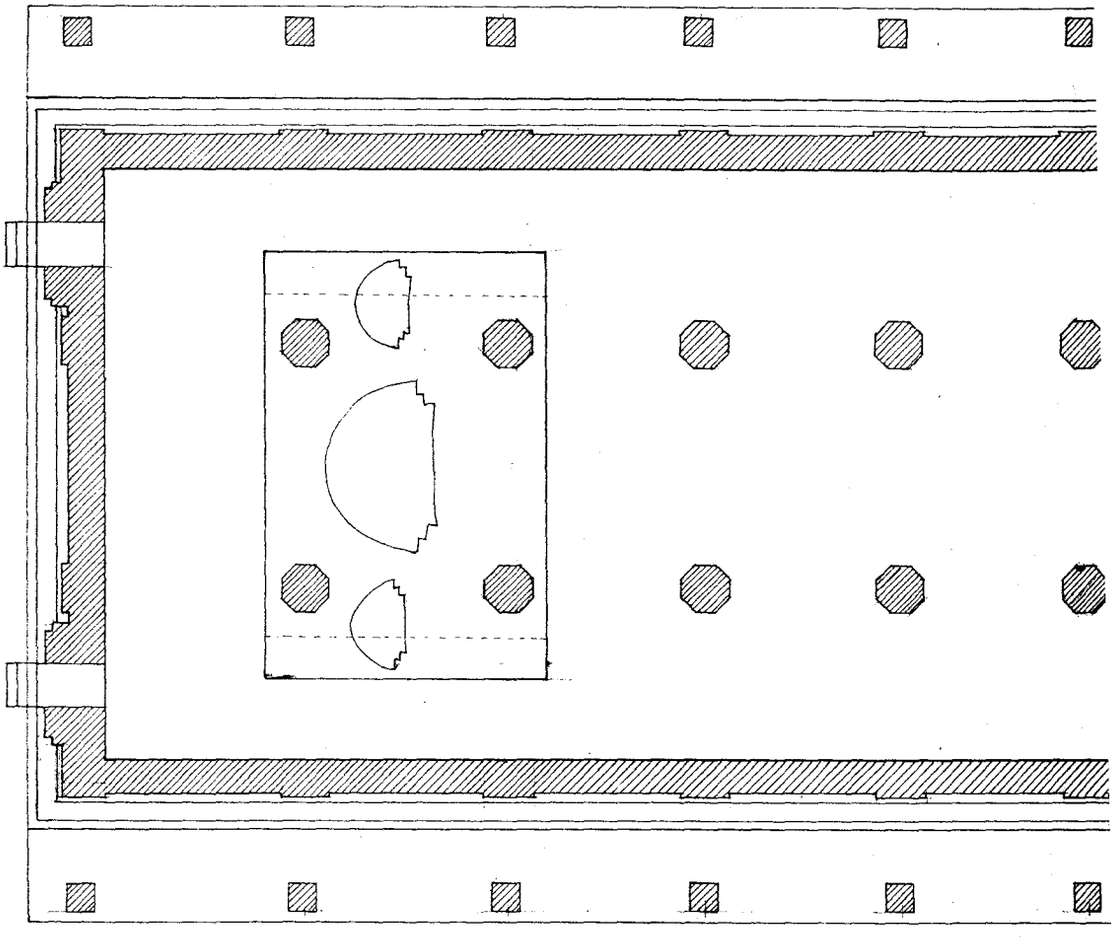

39.00ม.

แปลนพระอุโบสถ	1 : 100

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมฆา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

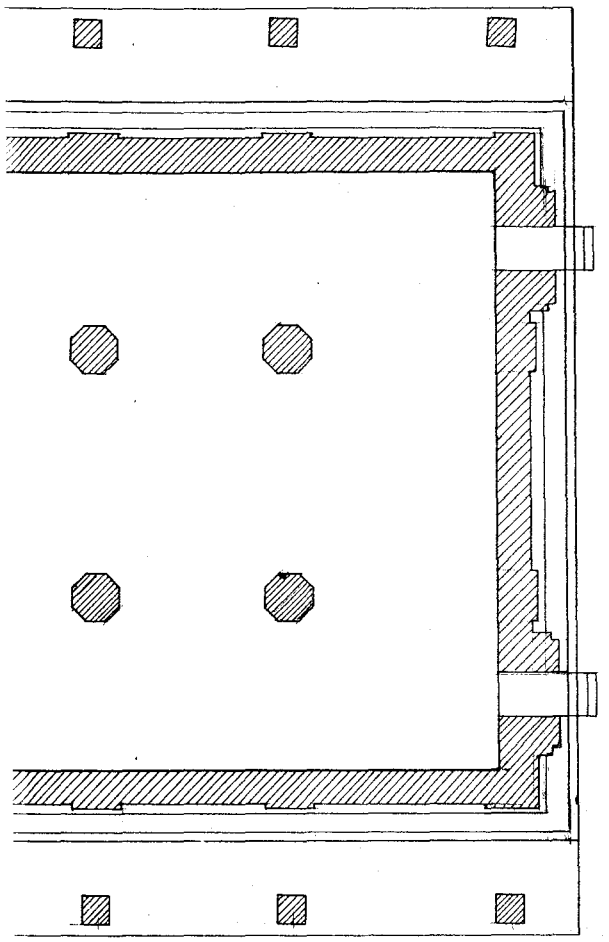

1 : 100

แผนผังที่ 28

ผังดัชนี

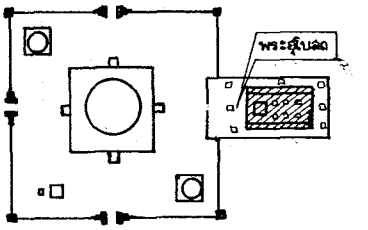

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ ลูบพักธี		
เขียน	สัมพันธุ์ ลูบพักธี		
นายช่างสำรวจ	นายพงศ์ศ จิตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อย		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ องศิลา		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
สถาปนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยานฯ			
ผอ. สนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบสันนิฐาน)
ต.หันตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ พระนครศรีอยุธยา

แสดง พระอุโบสถ
(ลำดับที่ 1-2)

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		7	11

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

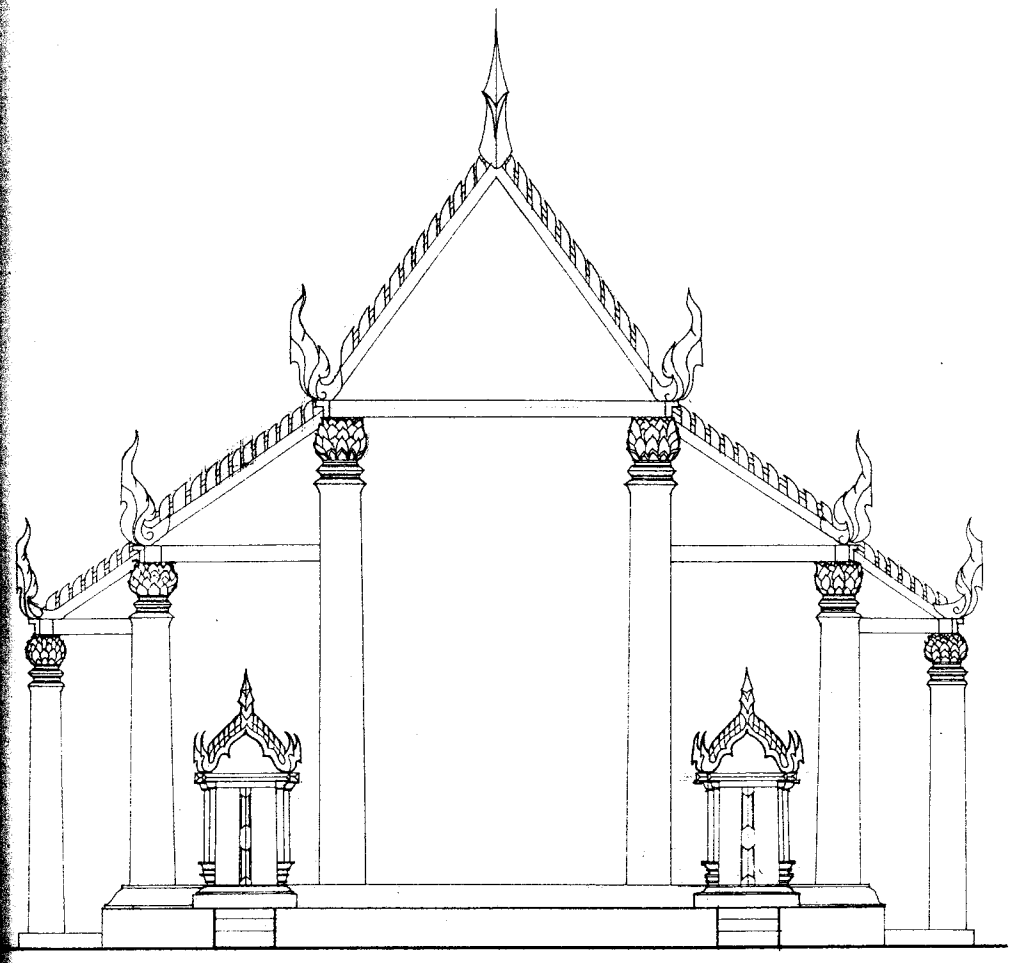

รูปด้านหน้าสมัยที่ ๑	๑: ๑๐๐

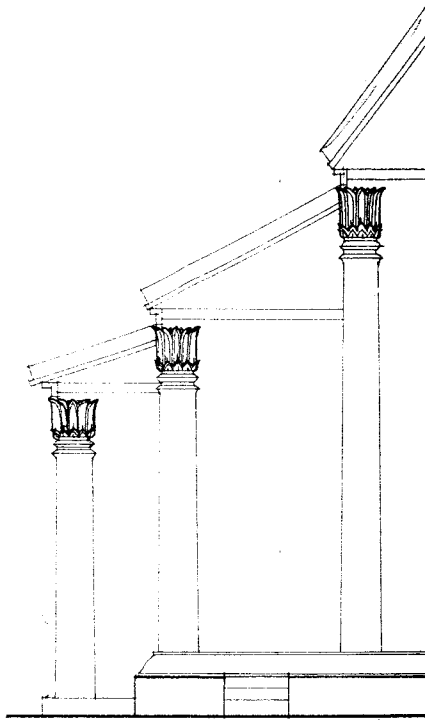

รูปด้านหน

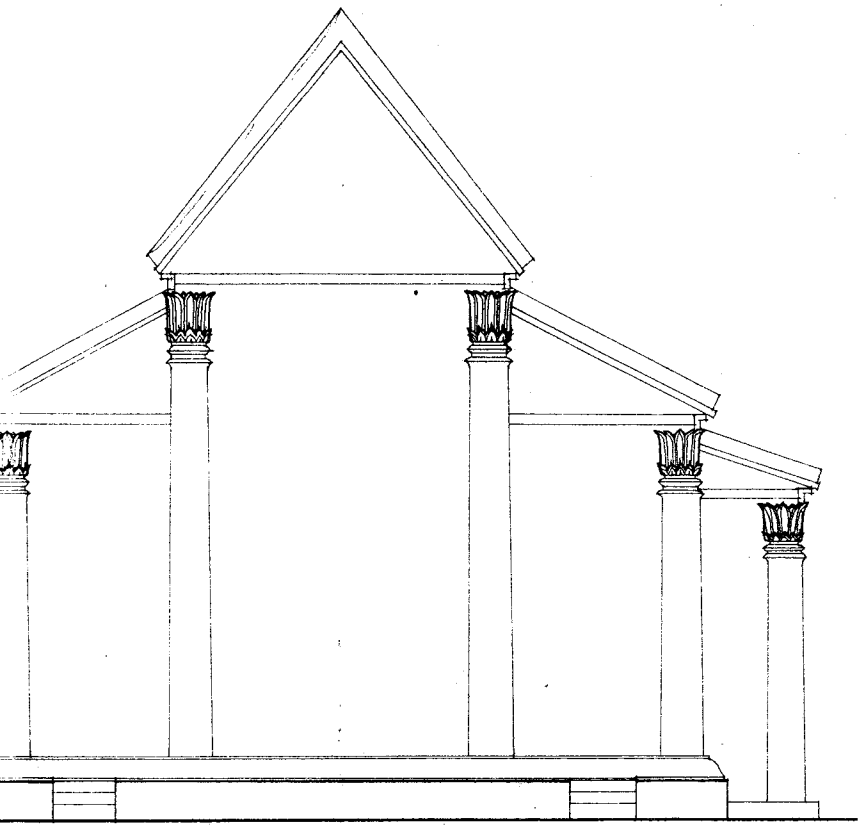

รูปด้านหน้าสมัยที่ ๒ | **๑ : ๑๐๐**

แผนผังที่ 29

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายสด แดงเอียด			
2.	นายเสนา วีหฬาคย์			
3.	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว			
4.	นางสาวภัคนดี อยู่ลงดี			
5	นายเมธา วิจักขณะ			
6.	นางสาวทัศนาลักษณ์ สุขยาควิน			
7.	นายเกรอดศักดิ์ เย็นจุระ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายเมธา วิจักขณะ			
2.	นายไชยา ศักสิงห์			

ผังตัวนี

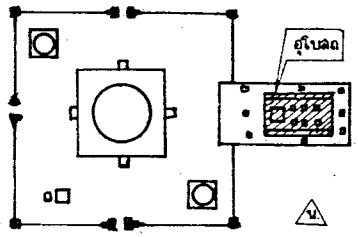

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง
9/8 หมู่ 6 ต.เชียงรากน้อย
อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุรัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เจือจรุง	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ รงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		11	8

ผังรูปแบบ : วัดช้าง
ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
แสดง รูปแบบวิเคราะห์ พระอุโบสถ สมัยที่ ๑ และสมัยที่ ๒ มาตราส่วน 1 : 100

โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา

กรมศิลปากร

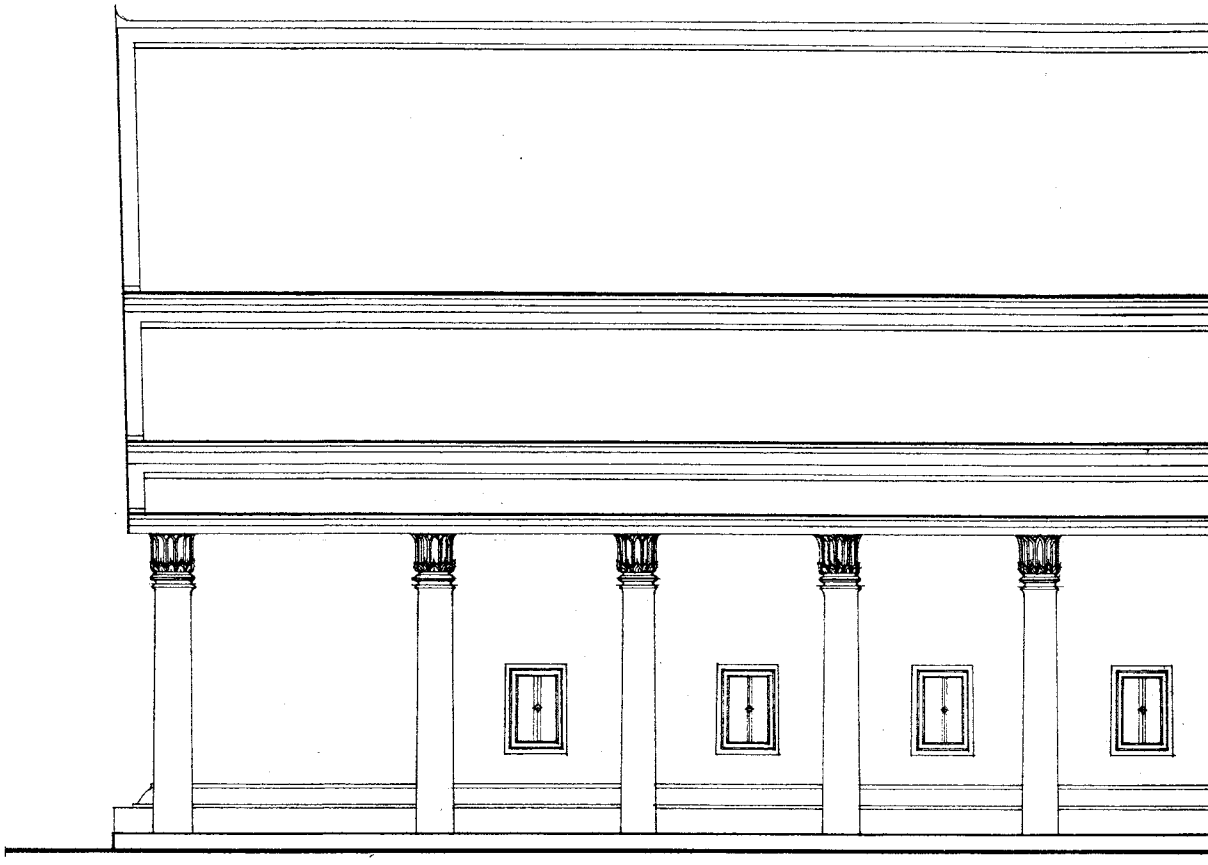

รูปตั้งด้านข้างพระอุโบสถสมัยที่ ๒	๑ : ๑๐๐

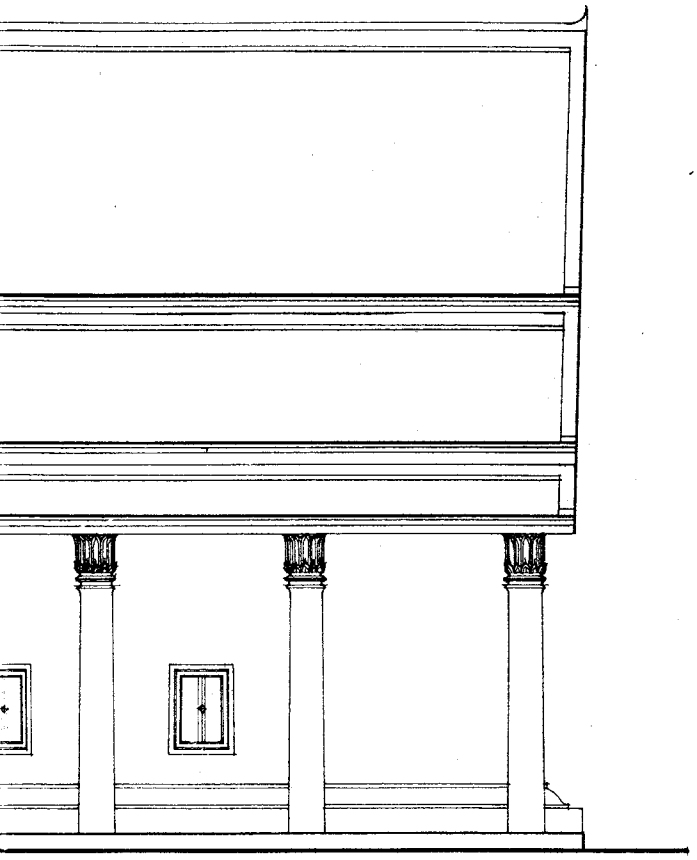

๒	๑ : ๑๐๐

ผังดัชนี

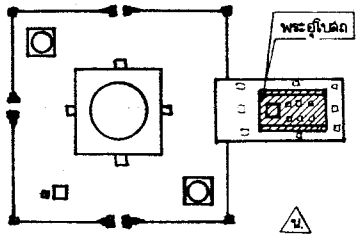

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

9/8 หมู่ 6 ต.เสียงรานน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายนพดล จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายชีระกุล สิงหะแสนยากร	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะก้อง	-
นักโบราณคดี	นาย อนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัณฑนะ รงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายลด แดงเอียด			
2.	นายเอนก ลีหามาตย์			
3.	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว			
4.	นางสาวภัคพลี อยู่ดงดี			
5.	นายเมธา วิจักขณะ			
6.	นางสาวทัศนาลักษณ์ จุฑาศาวิน			
7.	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุฬะ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายเมธา วิจักขณะ			
2.	นายไชยา คำลิงห์			

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		11	9

ลักษณะรูปแบบ วัดช้าง

ที่ตั้ง : ต.ท้ายเกาะ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง รูปแบบวิเคราะห์ พระอุโบสถลำดับที่ ๒	มาตราส่วน
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน	
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่3 พระนครศรีอยุธยา	
กรมศิลปากร	

แผนผังที่ 30

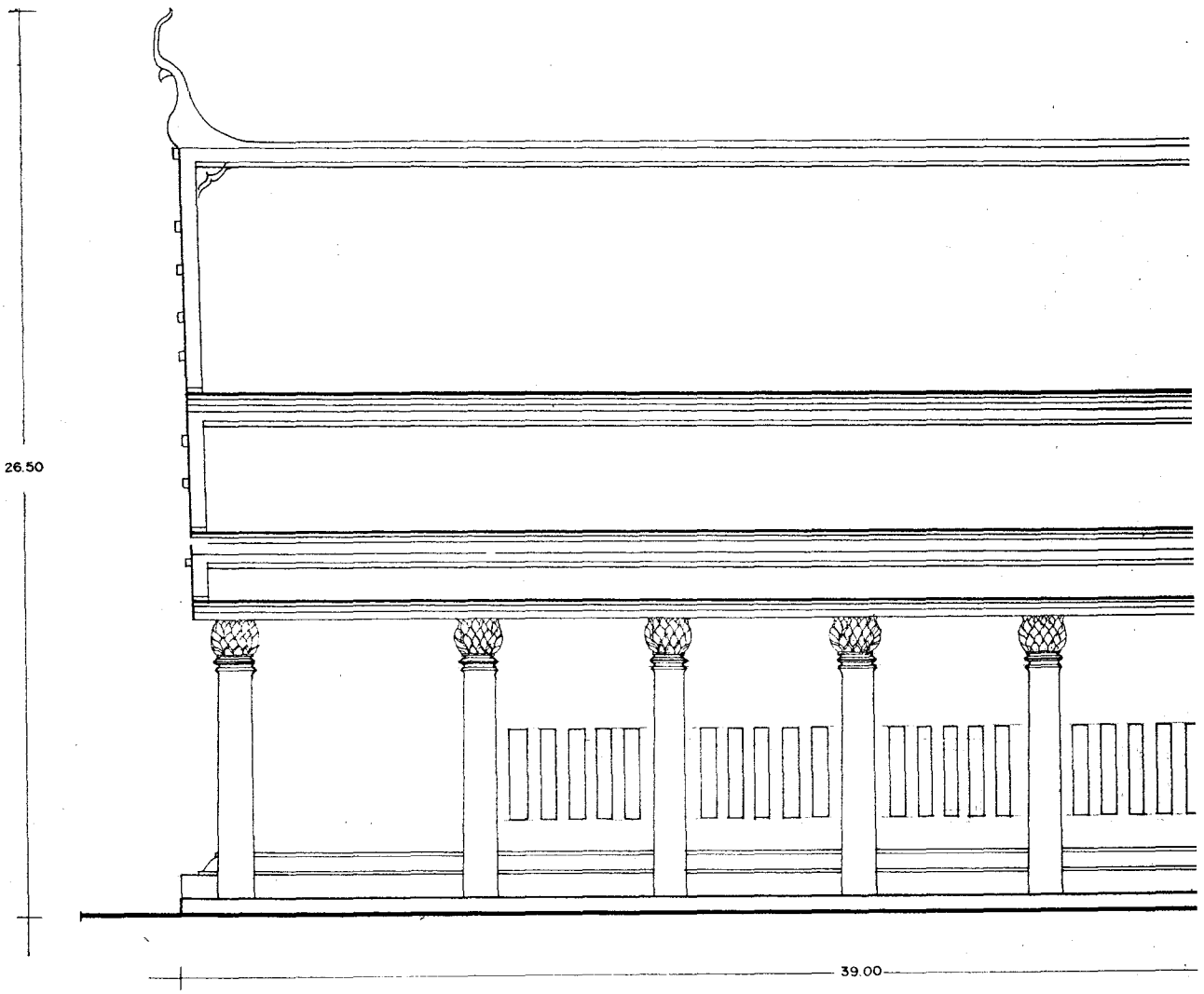

รูปตั้งด้านข้างพระอุโบสถสมัยที่ ๑	๑ : ๑๐๐

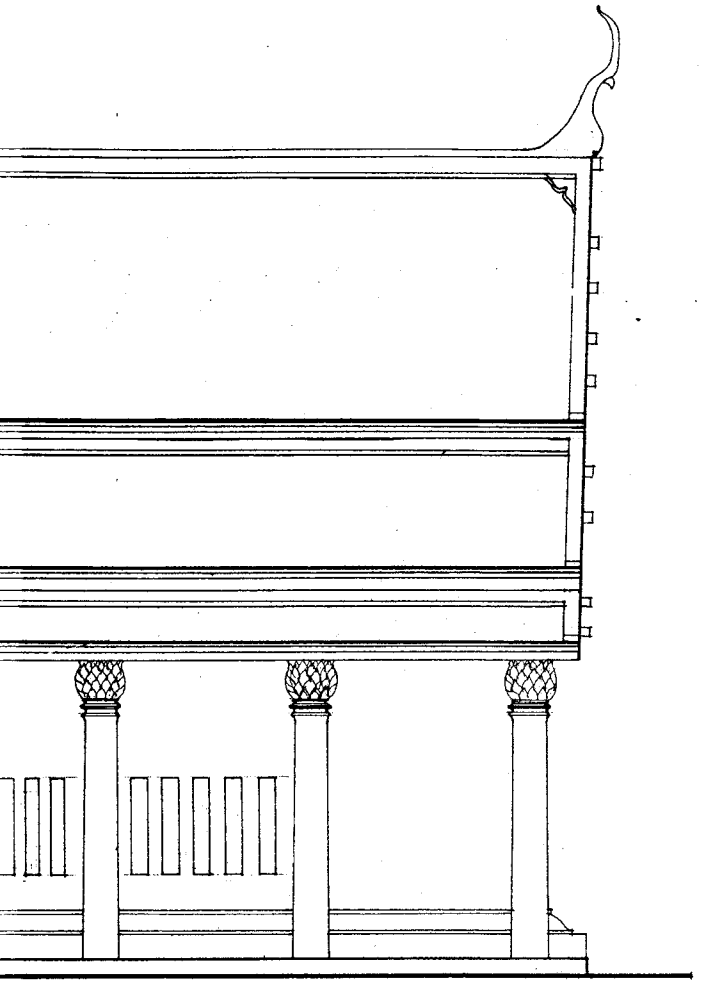

●	● : ●○○

ผังที่ตั้ง

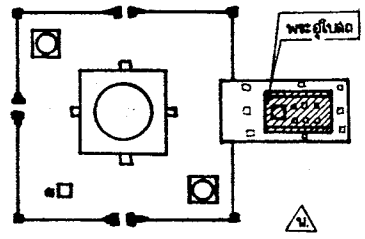

รายการ

ดำเนินงานโดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์การสร้าง

๑/๑ หมู่ ๑ ต.เชียงรากน้อย

อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

ช่างสำรวจ	นายมนตรี จันทร์ชัย	
ช่างเขียนแบบ	นายธีระกุล สิงหะสนสมาพงษ์	
ช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย สะท้อง	
นักโบราณคดี	นาย อนนท์ เรืองเทศ	
นักประวัติศาสตร์ศิลปะ		
สถาปนิก	นายมัฆหนะ รงศิลา	
ภูมิสถาปนิก		
ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี		

ตรวจ/วิเคราะห์รูปแบบ

นายช่างศิลปกรรม		
นายช่างโยธา		
นักวิชาการช่างศิลป์		
นักโบราณคดี		
สถาปนิก		
วิศวกร		
ผู้เชี่ยวชาญ		

เห็นชอบ/อนุมัติ

หน.ฝ่ายวิชาการ		
หน.ฝ่ายโบราณสถาน		
ผู้อำนวยการสำนักงานฯ		
ผู้อำนวยการสำนักฯ		
อธิบดี		

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง		วันที่	หมายเหตุ
1	นายฉลด แดงเอียด			
2	นายเอนก วีหามาตย์			
3	น้ายอัฐพล ม่วงศรเรียง			
4	นางสาวภัคนดี อยู่ยงดี			
5	นายเมธา วิจักขณะ			
6.	นางสาวทัศนาลักษณ์ วุฑฒาศิริน			
7.	นายเทอดศักดิ์ เย็นจุระ			
ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน		วันที่	หมายเหตุ
1.	นายเมธา วิจักขณะ			
2.	นายไชยา ดำฉิงห์			

รหัส	แบบหมายเลข	จำนวนแผ่น	แผ่นที่
		11	10

ชื่อรูปแบบ วัดช้าง

ที่ตั้ง : ต.ท้ายตรา อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

แสดง รูปแบบวิเคราะห์ พระอุโบสถแบบที่ ●	มาตราส่วน ●: ●○○
โครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน	
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3 พระนครศรีอยุธยา	
กรมศิลปากร	

แผนผังที่ 31

ลำดับที่	คณะกรรมการตรวจการจ้าง	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายสด แดงเอียด ผอ.สนง.บค.พช.ที่3 ประธานกรรมการ			
2	นายเชนก ธีหามาตย์ ผอ. จุฑธาน1 กรรมการ			
3	นายณัฐพล ม่วงศรเขียว เจ้าหน้าที่บริหารงาน7 กรรมการ			
4	นางสาวภัคพลี อยู่ดงดี นักโบราณคดี7ว. กรรมการ			
5	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี7 กรรมการ			
6	นางสาวพัศนาลักษณ์ สุทธาศวิน นายช่างศิลปกรรม กรรมการ			
7	นายเพชรศักดิ์ เย็นรุระ นายช่างโยธา3 กรรมการ			

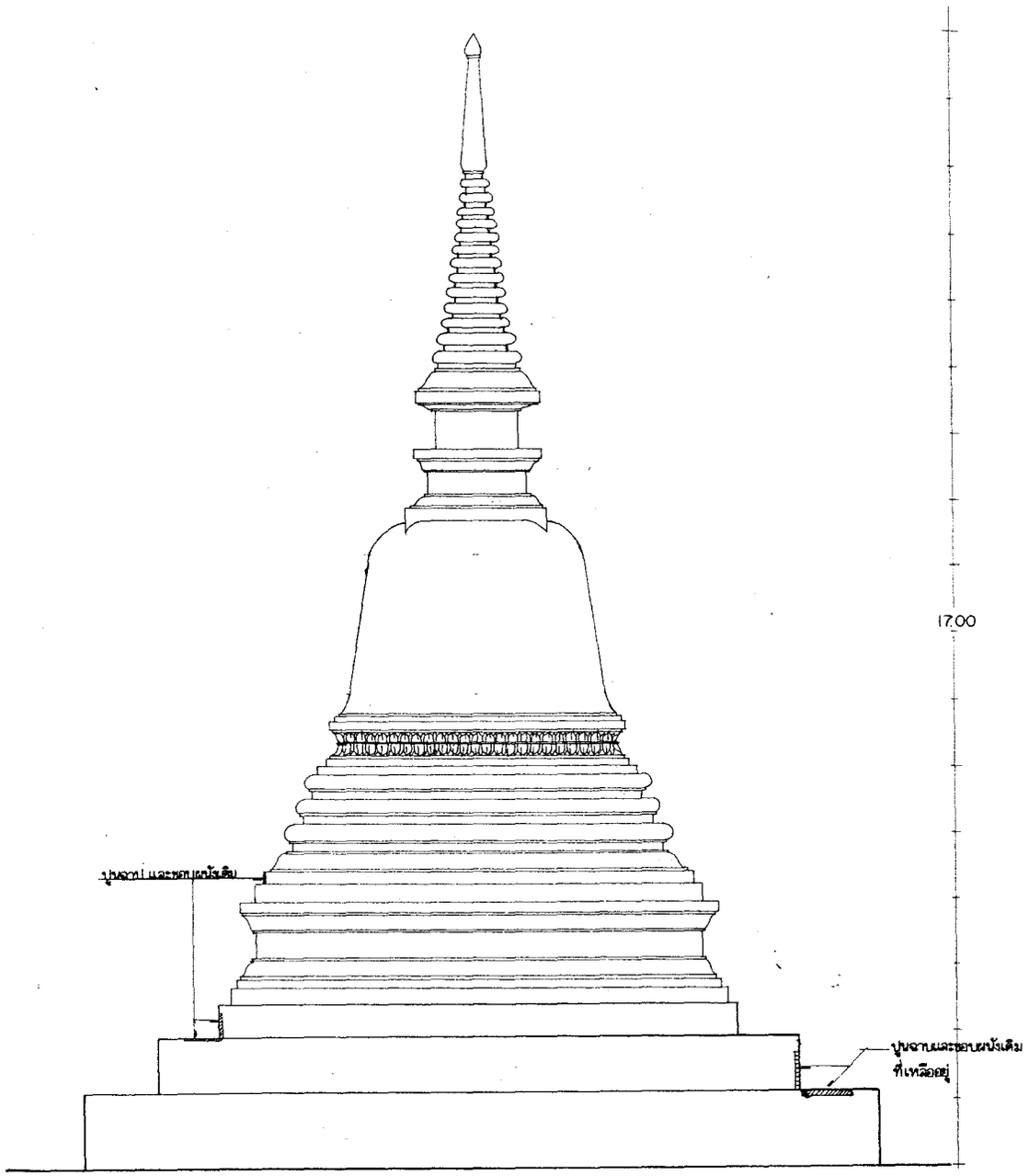

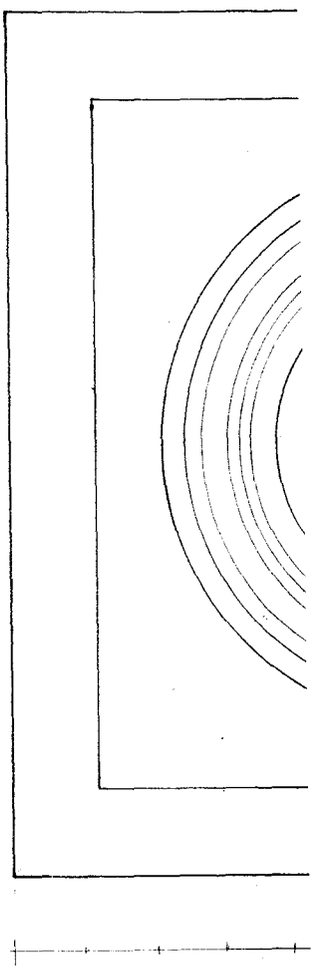

รูปด้าน	1: 50

ลำดับที่	ผู้ควบคุมงาน	ลงชื่อ	วันที่	หมายเหตุ
1	นายเมธา วิจักขณะ นักโบราณคดี 7			
2	นายไชยา คำสิงห์ นายช่างโยธา 6			

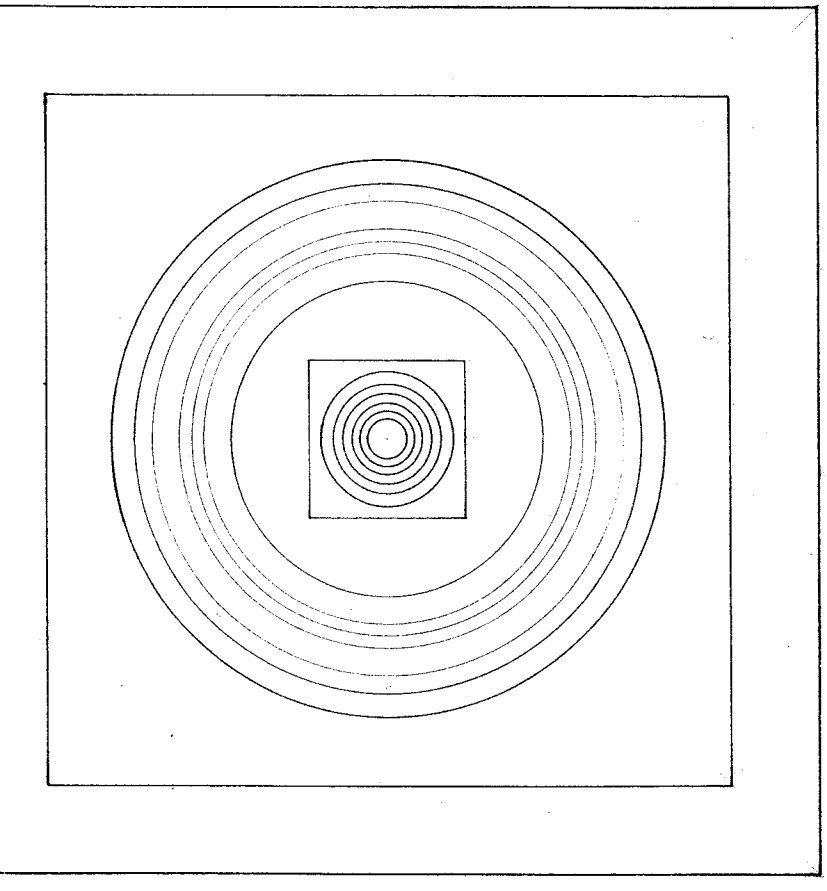

รูปแปลน | 1: 50

แผนผังที่ 32

ผังตำแหน่ง

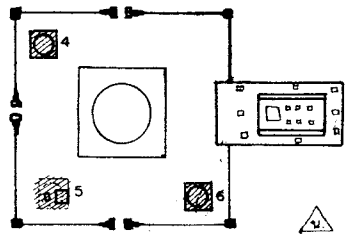

รายการ

ดำเนินงานโดย
ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ๔/๔ หมู่ ๖ ต.เชียงรากน้อย อ. บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา

สำรวจ	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
เขียน	สัมพันธุ์ สุขพัทธี		
นายช่างสำรวจ	นายนพดล จัตุชัย		
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม	นายเฉลิมชัย ตะท้อง		
นักโบราณคดี	นายอนนท์ เรืองเทศ		
ลูกมือนิก	นายมันทนะ ลงคีรี		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา			
นักวิชาการด้านโบราณคดี			

ตรวจ / วิเคราะห์รูปแบบ			
นายช่างศิลปกรรม			
นักวิชาการช่างศิลป์			
นักโบราณคดี			
ลูกมือนิก			
ผู้เชี่ยวชาญ			

เห็นชอบ / อนุมัติ			
ผอ. อุทยาน ฯ			
ผอ. ฉนง. บค.พช.ที่ 3			
ผอ. สบค. พช.			
อธิบดี			

รูปแบบ วัดช้าง (แบบสันนิฐาน)
ต. ท้ายตลา อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แสดง เจดีย์ราย หมายเลข 4 - 6

รหัส	แบบหมายเลข	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
		11	11

โครงการอนุรักษ์ และ พัฒนา
นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

สำนักงานโบราณคดี และ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

กรมศิลปากร

ที่ ศธ 0708.10/3550

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3
ถนนอู่ทอง ตำบลประตูชัย
อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

24 มิถุนายน 2542

เรื่อง ขอส่งคู่ฉบับสัญญา

เรียน กรรมการผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่ฉบับสัญญาจ้างเลขที่ 11/2542 ลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2542

ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ได้ดำเนินการ ทาสีน้ำมันสุดแดงอย่างแบบ บูรณะโบราณสถานวัดมเหยงคณ์ วัดสมภารสมุด วัดชาง และตำหนักมเหยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น

ตามสัญญา ข้อ 5 ข. ผู้รับจ้างต้องเริ่มทำงานที่รับจ้างภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2542 และจะต้องทำงานให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ภายในวันที่ 25 มกราคม 2543

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 จึงขอส่งรายชื่อผู้ควบคุมงานให้ผู้รับจ้างทราบ คือ นายเมธา วิจักขณะ ตำแหน่ง นักโบราณคดี 7

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอให้เริ่มทำงานตามกำหนดสัญญาดังกล่าว ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสด แดงเอียด)
ผู้อำนวยการ
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

ฝ่ายบริหารงานทั่วไป
โทร. (035) 242448 , 242501
โทรสาร. (035) 242501

a:/knud8_7

สัญญาจ้าง

สัญญาเลขที่ 11/2542

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ตำบล/แขวง คลองสวนพลู อำเภอ/เขต พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
เมื่อวันที่ 29 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2542 ระหว่าง กรมศิลปากร
โดย ศาสตราจารย์พิเศษยุวัฒน์ วุฒิเมธี ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ได้รับมอบอำนาจ
จากอธิบดีกรมศิลปากร ตามคำสั่งกรมศิลปากรที่ 588 /2535 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2535
ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียก "ผู้ว่าจ้าง" ฝ่ายหนึ่ง กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์ก่อสร้าง ซึ่งจดทะเบียน
เป็นนิติบุคคล ณ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสำนักงานใหญ่อยู่
เลขที่ 9/8 ถนน - ตำบล/แขวง เชียงรากน้อย
อำเภอ/เขต บางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
โดย นายสุรศักดิ์ ธรมธัช ผู้มีอำนาจลงนามผูกพันนิติบุคคลปรากฏ
ตามหนังสือรับรองของสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เลขที่ 0822
ลงวันที่ 3 มีนาคม 2542 (และหนังสือมอบอำนาจ ลงวันที่)
แนบท้ายสัญญานี้ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" อีกฝ่ายหนึ่ง

คู่สัญญาได้ตกลงกันมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ข้อตกลงว่าจ้าง

ผู้ว่าจ้างตกลงจ้างและผู้รับจ้างตกลงรับจ้างทำงาน ขุดแต่งออกแบบบูรณะโบราณ -
สถาน วัดมเหยงค์ วัดสีกาสมุด วัดช้าง และตำหนักมเหยงค์
ณ วัดมเหยงค์ วัดสีกาสมุด วัดช้าง และตำหนักมเหยงค์ ตำบล/แขวง -
อำเภอ/เขต พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
ตามข้อกำหนดและเงื่อนไขแห่งสัญญานี้รวมทั้งเอกสารแนบท้ายสัญญา

ผู้รับจ้างตกลงที่จะจัดหาแรงงานและวัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ชนิดดี
เพื่อใช้ในงานจ้างตามสัญญานี้

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....

ข้อ 2. เอกสารอันเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา

เอกสารแนบท้ายสัญญาดังต่อไปนี้ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้

2.1 ผนวก รายการประกอบแบบและรายละเอียด จำนวน 8 หน้า
2.2 ผนวก ผังบริเวณ จำนวน 2 หน้า
2.3 ผนวก รายการแบ่งงวดงานการจ่ายเงิน จำนวน 3 หน้า
2.4 ผนวก ใบเสนอราคา จำนวน 2 หน้า
2.5 ผนวก บัญชีรายการราคาก่อสร้างหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จำนวน 5 หน้า
2.6 ผนวก มาตรฐานงานโบราณคดี จำนวน 10 หน้า
2.7 ผนวก จำนวน หน้า
2.8 ผนวก จำนวน หน้า

ความใดในเอกสารแนบท้ายสัญญาที่ขัดแย้งกับข้อความในสัญญานี้ ให้ใช้ข้อความในสัญญานี้บังคับ และในกรณีที่เอกสารแนบท้ายสัญญาขัดแย้งกันเอง ผู้รับจ้างจะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของผู้ว่าจ้าง

ข้อ 3. หลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา

ในขณะทำสัญญานี้ ผู้รับจ้างได้นำหลักประกันเป็น หนังสือค้ำประกัน ธนาคารกสิกรไทย จำกัด(มหาชน) สาขาประตูน้ำพระอินทร์ เลขที่ 42-42-0035-2 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2542

เป็นจำนวนเงิน 349,500.00 บาท (สามแสนสี่หมื่นเก้าพันห้าร้อยบาทถ้วน) มามอบให้แก่ผู้ว่าจ้างเพื่อเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญานี้

หลักประกันที่ผู้รับจ้างนำมามอบไว้ตามวรรคหนึ่ง ผู้ว่าจ้างจะคืนให้เมื่อผู้รับจ้างพ้นจากข้อผูกพันตามสัญญานี้แล้ว

ข้อ 4. ก. ค่าจ้างและการจ่ายเงิน

(สำหรับสัญญาที่เป็นราคาต่อหน่วย)

ผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายและผู้รับจ้างตกลงรับเงินค่าจ้างจำนวนเงิน - บาท (-) ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่มจำนวน - บาท ตลอดจนภาษีอากรอื่น ๆ และค่าใช้จ่ายทั้งปวงด้วยแล้ว โดยถือราคาต่อหน่วยเป็นเกณฑ์ตามรายการแต่ละประเภทดังที่ได้กำหนดไว้ในใบแจ้งปริมาณงานและราคา

/ คู่สัญญา .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี) ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) ..... ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์กิจ อ.พระนครศรีอยุธยา

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างตกลงว่าจำนวนปริมาณงานที่กำหนดไว้ในบัญชีรายการก่อสร้างหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคานี้เป็นจำนวนโดยประมาณเท่านั้น จำนวนปริมาณงานที่แท้จริงอาจจะมากหรือน้อยกว่านี้ก็ได้ ซึ่งผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างตามราคาต่อหน่วยของงานแต่ละรายการที่ได้ทำเสร็จจริง คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างตกลงที่จะไม่เปลี่ยนแปลงราคาต่อหน่วยหรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการที่จำนวนปริมาณงานในแต่ละรายการได้แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในสัญญา ทั้งนี้ นอกจากในกรณีต่อไปนี้

4.1 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงในส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 125 (หนึ่งร้อยยี่สิบห้า) แต่ไม่เกินร้อยละ 150 (หนึ่งร้อยห้าสิบ) ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ในอัตราร้อยละ 90 (เก้าสิบ) ของราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.2 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงในส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 150 (หนึ่งร้อยห้าสิบ) ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ในอัตราร้อยละ 83 (แปดสิบสาม) ของราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.3 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงน้อยกว่าร้อยละ 75 (เจ็ดสิบห้า)ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ตามราคาต่อหน่วยในสัญญา และจะจ่ายเพิ่มชดเชยเป็นค่า overhead และ mobilization สำหรับงานรายการนั้น ในอัตราร้อยละ 17 (สิบเจ็ด) ของผลต่างระหว่างปริมาณงานทั้งหมดของงานรายการนั้นตามสัญญาโดยประมาณ กับปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงคูณด้วยราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.4 ผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินที่เพิ่มขึ้น หรือหักลดเงินในแต่ละกรณีดังกล่าวข้างต้นในงวดสุดท้ายของการจ่ายเงิน หรือก่อนงวดสุดท้ายของการจ่ายเงินตามที่ผู้ว่าจ้างจะพิจารณาเห็นสมควร

ผู้ว่าจ้างตกลงที่จะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างเป็นรายเดือนตามเนื้องานที่ทำเสร็จจริง เมื่อผู้ว่าจ้างหรือเจ้าหน้าที่ของผู้ว่าจ้างได้ทำการตรวจสอบผลงานที่ทำเสร็จแล้วและปรากฏว่าเป็นที่พอใจตรงตามข้อกำหนดแห่งสัญญานี้ทุกประการ ผู้ว่าจ้างจะออกหนังสือรับรองการรับมอบงานนั้นให้ไว้แก่ผู้รับจ้าง

การจ่ายเงินงวดสุดท้ายจะจ่ายให้เมื่องานทั้งหมดตามสัญญาได้แล้วเสร็จทุกประการ รวมทั้งการทำสถานที่ก่อสร้างให้สะอาดเรียบร้อยตามที่กำหนดไว้ในข้อ 18

ข้อ 4. ข. ค่าจ้างและการจ่ายเงิน

(สำหรับสัญญาที่เป็นราคาเหมารวม)

ผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายและผู้รับจ้างตกลงรับเงินค่าจ้างจำนวนเงิน 6,990,000.00 บาท (หกล้านเก้าแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน) ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม จำนวน - บาท ตลอดจนภาษีภาษีอากรอื่น ๆ และค่าใช้จ่ายทั้งปวงด้วยแล้ว โดยถือราคาเหมารวมเป็นเกณฑ์และกำหนดการจ่ายเงินเป็นงวด ๆ ดังนี้

งวดที่ 1

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี) ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

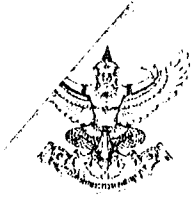

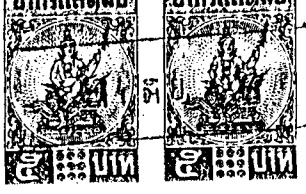

บมจ. ธนาคารกสิกรไทย

สาขาประตูน้ำพระอินทร์ 124 หมู่ 7 ถ.เทพลีลา ต.บ้านใหม่ อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา โทร. 0-3535-1134-6

หนังสือค้ำประกัน

(หลักประกันสัญญา)

เลขที่ 42-42-0035-2 วันที่ 11 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2542

ข้าพเจ้า บริษัท ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขาประตูน้ำพระอินทร์

สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 124 หมู่ 7 ถนน เทพลีลา ตำบล/แขวง เชียงรากน้อย

อำเภอ/เขต บางปะอิน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดย นายอารีย์ ยิ้มสลาด ผู้ช่วยผู้จัดการสาขา

นายปัญญา สกุณประสิทธิ์สิริ ผู้ช่วยผู้จัดการสาขา ผู้มีอำนาจลงนามผูกพันธนาคาร ขอทำหนังสือค้ำประกันฉบับนี้ไว้ต่อ กรมศิลปากร ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้ว่าจ้าง" ดังมีข้อความต่อไปนี้

1. ตามที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุรศักดิ์โลหะการช่าง ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" ได้ทำสัญญาจ้าง เหมาซุดแต่งและปรับปรุงสนามหลวงด้านในระหว่างถนน วัดมหาธาตุ วัดศาสนปูชนีย์ วัดท่าช้าง และวัดพระเมรุ ตามสัญญาเลขที่ 11/2542 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2542 ซึ่งผู้รับจ้างต้องวางหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาต่อผู้ว่าจ้าง เป็นจำนวนเงิน 319,500.- บาท (-สามแสนสี่หมื่นเก้าพันห้าร้อยบาทถ้วน-) ซึ่งเท่ากับร้อยละ -5- (-ห้า-) ของมูลค่าทั้งหมดของสัญญา

ข้าพเจ้ายอมผูกพันตนโดยไม่มีเงื่อนไขที่จะค้ำประกันชนิดเพิกถอนไม่ได้เช่นเดียวกับลูกหนี้ชั้นต้นในการชำระเงินให้ตามสิทธิเรียกร้องของผู้ว่าจ้าง จำนวนไม่เกิน -319,500.- บาท (-สามแสนสี่หมื่นเก้าพันห้าร้อยบาทถ้วน-) ในกรณีที่ผู้รับจ้างก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ หรือต้องชำระค่าปรับ หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ หรือผู้รับจ้างมิได้ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ใด ๆ ที่กำหนดในสัญญาดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ โดยข้าพเจ้าจะไม่อ้างสิทธิใด ๆ เพื่อโต้แย้ง และผู้ว่าจ้างไม่จำเป็นต้องเรียกร้องให้ผู้รับจ้างชำระหนี้นั้นก่อน

2. หากผู้ว่าจ้างได้ขยายระยะเวลาให้แก่ผู้รับจ้าง หรือยินยอมให้ผู้รับจ้างปฏิบัติผิดแผกไปจากเงื่อนไขใด ๆ ในสัญญา ให้ถือว่าข้าพเจ้าได้ยินยอมในกรณีนั้น ๆ ด้วย

3. หนังสือค้ำประกันนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันทำสัญญาจ้างดังกล่าวข้างต้นจนถึงวันที่ภาระหน้าที่ทั้งหลายของผู้รับจ้างจะได้ปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไป และข้าพเจ้าจะไม่เพิกถอนการค้ำประกันไม่ว่ากรณีใด ๆ ตราบเท่าที่ผู้รับจ้างยังต้องรับผิดชอบต่อผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างอยู่

ข้าพเจ้าได้ลงนามและประทับตราไว้ต่อหน้าพยานเป็นสำคัญ

บมจ. ธนาคารกสิกรไทย
สาขาประตูน้ำพระอินทร์

ลงชื่อ ..... ผู้ค้ำประกัน

นายอารีย์ ยิ้มสลาด ผู้รับมอบอำนาจ
3381

นายปัญญา สกุณประสิทธิ์สิริ ผู้รับมอบอำนาจ
966

ลงชื่อ ..... พยาน (นายสุจริง ทองแย้ม)

ลงชื่อ ..... พยาน (นายสุรพล เก็กแจ่ม)

เมื่อหนังสือค้ำประกันฉบับนี้หมดอายุบังคับ หรือหมดภาระผูกพันแล้วโปรดส่งคืนธนาคาร

การติดต่อเกี่ยวกับหนังสือค้ำประกันฉบับนี้ โปรดอ้างเลขที่ข้างบนด้วยทุกครั้ง

9902022-2-97

งวดที่ 1 เป็นจำนวนเงิน 1,747,500.00 บาท (หนึ่งล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

วัดมเหยงค์

- ขุดแต่งกำแพงโดยรอบ พื้นที่ 1,240 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงแก้วพระอุโบสถและบ่อน้ำนอกกำแพงแก้วด้านทิศใต้ พื้นที่ 750 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

วัดสีกาสมุด

- ขุดแต่งพื้นที่เจดีย์ประธานและวิหาร พื้นที่ 900 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ (ส่วนที่เหลือทั้งหมด) พื้นที่ 1,800 เมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่เจดีย์ประธานอุโบสถและเจดีย์ราย 3 องค์ พื้นที่ 2,400 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่ในเขตกำแพงวัด พื้นที่ประมาณ 7,800 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

ตำหนักมเหยงค์

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบตำหนัก พื้นที่ประมาณ 5,000 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 28 สิงหาคม 2542 (ภายใน 60 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

งวดที่ 2 เป็นจำนวนเงิน 1,747,500.00 บาท (หนึ่งล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

วัดมเหยงค์

- ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงแก้วพระอุโบสถและบ่อน้ำนอกกำแพงแก้วด้านทิศใต้ แล้วเสร็จ
- ขุดแต่งปรับพื้นที่ภายในและภายนอกกำแพงวัด พื้นที่ 8,520 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

วัดสีกาสมุด

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ แล้วเสร็จ

วัดช้าง .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ชุวัตน์ วุฒิเมธี)ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่ที่เหลือในเขตกำแพงวัดส่วนที่เหลือ จำนวน 7,800 ตารางเมตร และขุดแต่งภายนอกวัด จำนวน 7,000 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

ตำหนักมเหยงค์

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบตำหนัก แล้วเสร็จ
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 27 ตุลาคม 2542 (ภายใน 120 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

งวดที่ 3 เป็นจำนวนเงิน 1,747,500.00 บาท (หนึ่งล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

วัดมเหยงค์

- ขุดแต่งปรับพื้นที่ภายในและภายนอกกำแพงวัดแล้วเสร็จ
- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด

วัดสีกาสมุด

- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์มในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เย็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่นอกเขตกำแพงวัด แล้วเสร็จ
- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด

รวบรวม .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์มในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เย็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

ตำหนักมเหยงค์

- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์มในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เย็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 26 ธันวาคม 2542 (ภายใน 180 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

งวดสุดท้าย เป็นจำนวนเงิน 1,747,500.00 บาท (หนึ่งล้านเจ็ดแสนสี่หมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 25 มกราคม 2543 (ภายใน 210 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงานทั้งหมดให้แล้วเสร็จเรียบร้อยตามสัญญารวมทั้งทำสถานที่ก่อสร้างให้สะอาดเรียบร้อยตามที่กำหนดไว้ในข้อ 18

"ราคาค่าจ้างเหมาทุกงวดที่ผู้รับจ้างจะได้รับไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่มอยู่ด้วย ผู้รับจ้างจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับส่วนของค่าจ้างที่เป็นเงินบาทสมทบตามอัตราที่กฎหมายกำหนด และผู้รับจ้างต้องนำส่งกรมสรรพากรด้วยตนเอง ผู้ว่าจ้างจะออกหนังสือรับรองการชำระค่าบริการจากเงินกู้ต่างประเทศในส่วนเงินกู้จาก OECF ซึ่งเป็นอัตรา 0% ให้ผู้รับจ้างใช้ประกอบการยื่นแบบแสดงรายการต่อกรมสรรพากรต่อไป"

การจ่ายเงิน .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

การจ่ายเงินในส่วนของเงินกู้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ (Loan Agreentent) และสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติ (Guidelines) ที่แหล่งเงินกู้กำหนดไว้

รายละเอียดในการแบ่งสัดส่วนของเงินกู้และเงินบาทสมทบ ในการจ่ายค่าจ้างแต่ละงวดได้แสดงไว้ในตารางแนบท้ายสัญญานี้

ข้อ 5. ก. กำหนดเวลาแล้วเสร็จและสิทธิของผู้ว่าจ้างในการบอกเลิกสัญญา

ภายในกำหนด 7 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา ผู้รับจ้างจะต้องเสนอแผนงานให้เป็นที่พอใจแก่ผู้ว่าจ้าง โดยแสดงถึงขั้นตอนการทำงานและกำหนดเวลาที่ต้องใช้ในการทำงานหลักต่างๆ ให้แล้วเสร็จ

ผู้รับจ้างต้องเริ่มทำงานที่รับจ้างภายในกำหนด 7 วัน นับถัดจากวันได้รับหนังสือแจ้งให้เริ่มงาน และจะต้องทำงานให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 210 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับหนังสือแจ้งดังกล่าวนั้น

ถ้ามิได้เสนอแผนงาน หรือไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาหรือมีเหตุให้เชื่อได้ว่าผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา หรือจะแล้วเสร็จล่าช้าเกินกว่ากำหนดเวลา หรือผู้รับจ้างทำผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง หรือตกเป็นผู้ล้มละลาย หรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษา ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้ว่าจ้าง ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญานี้ได้ และมีสิทธิจ้างผู้รับจ้างรายใหม่เข้าทำงานของผู้รับจ้างให้ลุล่วงไปได้ด้วย

การที่ผู้ว่าจ้างไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญาดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างพ้นจากความรับผิดตามสัญญา

ข้อ 5. ข. กำหนดเวลาแล้วเสร็จ และสิทธิของผู้ว่าจ้างในการบอกเลิกสัญญา

ผู้รับจ้างต้องเริ่มทำงานที่รับจ้างภายในวันที่ 30 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2542 และจะต้องทำงานให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ภายในวันที่ 25 เดือน มกราคม พ.ศ 2543 ถ้าผู้รับจ้างมิได้ลงมือทำงานภายในกำหนดเวลา หรือไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา หรือมีเหตุให้เชื่อได้ว่าผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา หรือจะแล้วเสร็จล่าช้าเกินกว่ากำหนดเวลา หรือผู้รับจ้างทำผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง หรือตกเป็นผู้ล้มละลาย หรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการตรวจการจ้าง หรือคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ หรือผู้ควบคุมงาน หรือบริษัทที่ปรึกษา ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้ว่าจ้าง ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญานี้ได้และมีสิทธิจ้างผู้รับจ้างรายใหม่เข้าทำงานของผู้รับจ้างให้ลุล่วงไปได้ด้วย

การที่ผู้ว่าจ้างไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญาดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างพ้นจากความรับผิดตามสัญญา

ข้อ 5. ค.

(ลงชื่อ) ..... ผู้ว่าจ้าง
(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี)
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) ..... ผู้รับจ้าง
พยาน

(ลงชื่อ) ..... พยาน

ข้อ 5. ค. เงินค่าจ้างล่วงหน้า

ผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายเงินค่าจ้างล่วงหน้าให้แก่ผู้รับจ้าง เป็นจำนวนเงิน 1,048,500.00 บาท (หนึ่งล้านสี่หมื่นแปดพันห้าร้อยบาทถ้วน) ซึ่งเท่ากับ ร้อยละ 15 ของราคาค่าจ้างตามสัญญาที่ระบุไว้ในข้อ 4

เงินจำนวนดังกล่าว จะจ่ายให้ภายหลังจากที่ผู้รับจ้างได้ส่งมอบหลักประกันเงินล่วงหน้า เป็นพันธบัตรรัฐบาลไทย หรือ หนังสือค้ำประกัน ของธนาคารภายในประเทศ เต็มตามจำนวนเงินค่าจ้างล่วงหน้านั้น ผู้รับจ้างกำหนดให้ รวมทั้งผู้รับจ้างตกลงที่จะกระทำตามเงื่อนไขอันเกี่ยวกับการใช้เงินและการใช้คืนเงินค่าจ้างล่วงหน้าดังต่อไปนี้

- ผู้รับจ้างจะใช้จ่ายเงินค่าจ้างล่วงหน้านั้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานตามสัญญาเท่านั้น หากผู้รับจ้างใช้เงินค่าจ้างล่วงหน้าหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของเงินค่าจ้างล่วงหน้านั้นในทางอื่น ผู้ว่าจ้างอาจเรียกเงินค่าจ้างล่วงหน้าคืนจากผู้รับจ้างหรือบังคับแก่หลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาได้ทันที

- เมื่อผู้ว่าจ้างเรียกร้อง ผู้รับจ้างต้องแสดงหลักฐานการใช้จ่ายเงินค่าจ้างล่วงหน้าเพื่อพิสูจน์ว่าได้ใช้จ่ายเป็นไปตามข้อ 5.1 ภายในกำหนด 15 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับแจ้งจากผู้ว่าจ้าง หากผู้รับจ้างไม่อาจแสดงหลักฐานดังกล่าวภายในกำหนด 15 วัน ผู้ว่าจ้างอาจจะเรียกเงินค่าจ้างล่วงหน้าคืนจากผู้รับจ้าง หรือบังคับแก่หลักประกันการรับเงินค่าจ้างล่วงหน้าได้ทันที

- เงินจำนวนใด ๆ ก็ตามที่ผู้รับจ้างจะต้องจ่ายให้แก่ผู้ว่าจ้าง เพื่อชำระหนี้หรือเพื่อชดเชยความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามสัญญา ผู้ว่าจ้างจะหักเอาจากเงินค่าจ้างงวดที่จะจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างก่อนที่จะหักชดใช้คืนเงินค่าจ้างล่วงหน้า

- ในกรณีที่มีการบอกเลิกสัญญา หากเงินค่าจ้างล่วงหน้าที่เหลือเกินกว่าจำนวนเงินที่ผู้รับจ้างจะได้รับหลังการหักชดใช้ในกรณีอื่นแล้ว ผู้รับจ้างจะต้องจ่ายเงินจำนวนที่เหลือนั้นให้แก่ผู้ว่าจ้างภายใน 7 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้าง

- ผู้ว่าจ้างจะหักเงินล่วงหน้าคืนเป็นจำนวนร้อยละ 20 ของราคาค่าจ้างในแต่ละงวดจนกว่าจะครบตามจำนวนเงินล่วงหน้าที่ผู้รับจ้างได้รับไป พร้อมกับคืนหลักประกันล่วงหน้าให้แก่ผู้รับจ้าง

ข้อ 6. ความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของงานจ้าง

เมื่องานแล้วเสร็จบริบูรณ์ และผู้ว่าจ้างได้รับมอบงานจากผู้รับจ้างหรือจากผู้รับจ้างรายใหม่ในกรณีที่มีการบอกเลิกสัญญาตามข้อ 5 หากมีเหตุชำรุดบกพร่องหรือเสียหายเกิดขึ้นจากงานจ้างนี้ภายในกำหนด 2 ปี - เดือน นับถัดจากวันที่ได้รับมอบงานดังกล่าว ซึ่งความชำรุดบกพร่องหรือเสียหายนั้น เกิดจากความบกพร่องของผู้รับจ้าง อันเกิดจากการใช้วัสดุที่ไม่ถูกต้อง หรือทำไว้ไม่เรียบร้อย หรือทำไม่ถูกต้องตามมาตรฐานแห่งหลักวิชา ผู้รับจ้างจะต้องรีบทำการแก้ไขให้เป็นที่เรียบร้อยโดยไม่ชักช้า

(ลงชื่อ) .....(ศ.ชูวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(ลงชื่อ) .....พยาน

(ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
(ลงชื่อ) .....พยาน

ไม่ชักช้า โดยผู้ว่าจ้างไม่ต้องออกเงินใดๆ ในการนี้ทั้งสิ้น หากผู้รับจ้างบิดพริ้วไม่กระทำการดังกล่าวภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้างหรือไม่ทำการแก้ไขให้ถูกต้องเรียบร้อยภายในเวลาที่ผู้ว่าจ้างกำหนด ให้ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะทำการนั้นเอง หรือจ้างผู้อื่นให้ทำงานนั้นโดยผู้รับจ้างต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

ข้อ 7. การจ้างช่วง

ผู้รับจ้างจะต้องไม่เอางานทั้งหมดหรือบางส่วนแห่งสัญญานี้ไปจ้างช่วงอีกต่อหนึ่งโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้างก่อน ทั้งนี้ นอกจากในกรณีที่สัญญานี้จะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น ความยินยอมดังกล่าวนั้นไม่เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างหลุดพ้นจากความรับผิด หรือพันธะหน้าที่ตามสัญญานี้ และผู้รับจ้างจะยังคงต้องรับผิดในความผิดและความประมาทเลินเล่อของผู้รับจ้างช่วง หรือของตัวแทน หรือ ลูกจ้างของผู้รับจ้างช่วงนั้นทุกประการ

ข้อ 8. การควบคุมงานของผู้รับจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องควบคุมงานที่รับจ้างอย่างเอาใจใส่ด้วยประสิทธิภาพและความชำนาญ และในระหว่างทำงานที่รับจ้างจะต้องจัดให้มีผู้แทนซึ่งทำงานเต็มเวลาเป็นผู้ควบคุมงาน ผู้ควบคุมงานดังกล่าวจะต้องเป็นผู้แทนได้รับมอบอำนาจจากผู้รับจ้าง คำสั่งหรือคำแนะนำต่าง ๆ ที่ได้แจ้งแก่ผู้แทนผู้ได้รับมอบอำนาจนั้นให้ถือว่าเป็นคำสั่งหรือคำแนะนำที่ได้แจ้งแก่ผู้รับจ้าง การแต่งตั้งผู้ควบคุมงานนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าจ้าง การเปลี่ยนตัวหรือแต่งตั้งผู้ควบคุมงานใหม่จะกระทำมิได้หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าจ้างก่อน

การจ้างงานของผู้รับจ้าง ให้เน้นการใช้แรงงานเป็นหลัก ในกรณีที่สามารถใช้แรงงานแทนเครื่องจักรได้

ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะขอให้เปลี่ยนตัวผู้แทนได้รับมอบอำนาจนั้น โดยแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจ้าง และผู้รับจ้างจะต้องทำการเปลี่ยนตัวโดยพลัน โดยไม่คิดราคาเพิ่มหรืออ้างเป็นเหตุเพื่อขยายอายุสัญญา อันเนื่องมาจากเหตุนี้

ข้อ 9. ความรับผิดของผู้รับจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดต่ออุปัทวเหตุ ความเสียหาย หรือภยันอันตรายใด ๆ อันเกิดจากการปฏิบัติงานของผู้รับจ้าง และจะต้องรับผิดต่อความเสียหายจากการกระทำของลูกจ้างของผู้รับจ้าง

ความเสียหายใด ๆ อันเกิดแก่งานที่ผู้รับจ้างได้ทำขึ้นแม้จะเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย นอกจากกรณีอันเกิดจากความผิดของผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดโดยซ่อมแซมให้คืนดีหรือเปลี่ยนให้ใหม่โดยค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้างเอง ความรับผิดของผู้รับจ้างดังกล่าวในข้อนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ว่าจ้างได้รับมอบงานครั้งสุดท้าย ซึ่งหลังจากนั้นผู้รับจ้างคงต้องรับผิดเพียงในกรณีชำรุดบกพร่อง หรือความเสียหายดังกล่าวในข้อ 6 เท่านั้น

ข้อ 10. การจ่ายเงิน

(ลงชื่อ) .....(ก.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้วาราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

ข้อ 10. การจ่ายเงินแก่ลูกจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องจ่ายเงินแก่ลูกจ้างที่ผู้รับจ้างได้จ้างมาในอัตรา และตามกำหนดเวลาที่ผู้รับจ้างได้ตกลงหรือทำสัญญาไว้ต่อลูกจ้างดังกล่าว

ถ้าผู้รับจ้างไม่จ่ายเงินค่าจ้างหรือค่าทดแทนอื่นใดแก่ลูกจ้างดังกล่าวในวรรคแรก ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะเอาเงินค่าจ้างที่จะต้องจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างมาจ่ายให้แก่ลูกจ้างของผู้รับจ้างดังกล่าว และให้ถือว่าผู้ว่าจ้างได้จ่ายเงินจำนวนนั้นเป็นค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างตามสัญญาแล้ว

ผู้รับจ้างจะต้องจัดให้มีประกันภัยสำหรับลูกจ้างทุกคนที่จ้างมาทำงาน โดยให้ครอบคลุมถึงความรับผิดทั้งปวงของผู้รับจ้างรวมทั้งผู้รับจ้างช่วงอันหากจะพึงมี ในกรณีความเสียหายที่คิดค่าสินไหมทดแทนได้ตามกฎหมายซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุหรือภยันตรายใด ๆ ต่อลูกจ้างหรือบุคคลอื่นที่ผู้รับจ้างหรือผู้รับจ้างช่วงจ้างมาทำงาน ผู้รับจ้างจะต้องส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวพร้อมทั้งหลักฐานการชำระเบี้ยประกันให้แก่ผู้ว่าจ้างเมื่อผู้ว่าจ้างเรียกร้อง

ข้อ 11. การตรวจงานจ้าง

ถ้าผู้ว่าจ้างแต่งตั้งกรรมการตรวจการจ้าง ผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาเพื่อควบคุมการทำงานของผู้รับจ้าง กรรมการตรวจการจ้าง หรือกรรมการตรวจรับพัสดุ หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษานั้นมีอำนาจเข้าไปตรวจการงานในโรงงานและสถานที่ที่กำลังก่อสร้างหรือที่กำลังทำงานได้ทุกเวลา และผู้รับจ้างจะต้องอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการนั้นตามสมควร

การที่มีกรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาหาทำให้ผู้รับจ้างพ้นความรับผิดชอบตามสัญญานี้ข้อหนึ่งข้อใดไม่

ข้อ 12. แบบรูปและรายการละเอียดคลาดเคลื่อน

ผู้รับจ้างจะต้องรับรองว่าได้ตรวจสอบและทำความเข้าใจในแบบรูปรายการละเอียด หรือใบแจ้งปริมาณงานโดยถี่ถ้วนแล้ว หากปรากฏว่าแบบรูปและรายการละเอียดหรือใบแจ้งปริมาณงานนั้นผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนไปจากหลักการทางวิศวกรรมหรือทางเทคนิค ผู้รับจ้างตกลงที่จะปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของกรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาที่ผู้ว่าจ้างแต่งตั้งเพื่อให้งานแล้วเสร็จบริบูรณ์โดยจะคิดค่าใช้จ่ายใด ๆ เพิ่มขึ้นจากผู้ว่าจ้างไม่ได้

ข้อ 13. การควบคุมงานโดยผู้ว่าจ้าง

ผู้รับจ้างตกลงว่า กรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาที่ผู้ว่าจ้างแต่งตั้ง มีอำนาจที่จะตรวจสอบและควบคุมงานเพื่อให้เป็นไปตามเอกสารสัญญา และมีอำนาจที่จะสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม หรือตัดทอน ซึ่งงานตามสัญญานี้หากผู้รับจ้างขัดขืนไม่ปฏิบัติตามกรรมการตรวจการจ้าง ผู้ควบคุมงาน หรือบริษัทที่ปรึกษามีอำนาจที่จะสั่งให้หยุดกิจการนั้นชั่วคราวได้ ความล่าช้าในกรณีเช่นนี้ผู้รับจ้างจะถือเป็นเหตุขอขยายวันทำการออกไปมิได้

/ และผู้รับจ้าง .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ชูวงศ์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

และผู้รับจ้างจะต้องจัดส่งรายงานความก้าวหน้าทุกเดือน และรายงานการปิดโครงการเมื่อทำงานแล้วเสร็จต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง

ข้อ 14. งานพิเศษและการแก้ไขงาน

ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะสั่งให้ผู้รับจ้างทำงานพิเศษซึ่งไม่ได้แสดงไว้ หรือรวมอยู่ในเอกสารสัญญา หากงานพิเศษนั้น ๆ อยู่ในขอบข่ายทั่วไปแห่งวัตถุประสงค์ของสัญญานี้ นอกจากนี้ผู้ว่าจ้างยังมีสิทธิสั่งให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขแบบรูป และข้อกำหนดต่าง ๆ ในเอกสารสัญญานี้ด้วย โดยไม่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะแต่อย่างใด

อัตราค่าจ้างหรือราคาที่กำหนดไว้ในสัญญานี้ให้กำหนดใช้สำหรับงานพิเศษ หรืองานที่เพิ่มเติมขึ้น หรือตัดทอนลงทั้งปวงตามคำสั่งของผู้ว่าจ้าง หากในสัญญาไม่ได้กำหนดไว้ถึงอัตราค่าจ้างหรือราคาใด ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับงานพิเศษหรืองานที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างจะต้องตกลงกันที่จะกำหนดอัตราหรือราคา รวมทั้งการขยายระยะเวลา (ถ้ามี) กันใหม่เพื่อความเหมาะสม ในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ ผู้ว่าจ้างจะกำหนดอัตราจ้างหรือราคาตายตัวตามแต่ผู้ว่าจ้างจะเห็นว่าเหมาะสมและถูกต้อง ซึ่งผู้รับจ้างจะต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้ว่าจ้าง แต่อาจสงวนสิทธิที่จะดำเนินการตามข้อ 19 ต่อไปได้

ข้อ 15. ค่าปรับ

หากผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา และผู้ว่าจ้างยังมิได้บอกเลิกสัญญา ผู้รับจ้างจะต้องชำระค่าปรับให้แก่ผู้ว่าจ้างเป็นจำนวนเงินวันละ 6,990.00 บาท และจะจะต้องชำระค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานในเมื่อผู้ว่าจ้างต้องจ้างผู้ควบคุมงานอีกต่อหนึ่งเป็นจำนวนเงินวันละ 200.-บาท นับถัดจากวันที่กำหนดแล้วเสร็จตามสัญญาหรือวันที่ผู้ว่าจ้างได้ขยายให้จนถึงวันที่ทำงานแล้วเสร็จจริง นอกจากนี้ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่าจำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย

ในระหว่างที่ผู้ว่าจ้างยังมิได้บอกเลิกสัญญานั้น หากผู้ว่าจ้างเห็นว่าผู้รับจ้างจะไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาต่อไปได้ ผู้ว่าจ้างจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและใช้สิทธิตามข้อ 16 ก็ได้และถ้าผู้ว่าจ้างได้แจ้งข้อเรียกร้องไปยังผู้รับจ้างเมื่อครบกำหนดแล้วเสร็จของงานขอให้ชำระค่าปรับแล้วผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะปรับผู้รับจ้างจนถึงวันบอกเลิกสัญญาได้อีกด้วย

ข้อ 16. สิทธิของผู้ว่าจ้างภายหลังบอกเลิกสัญญา

ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญา ผู้ว่าจ้างอาจทำงานนั้นเองหรือว่าจ้างผู้อื่นให้ทำงานนั้นต่อจนแล้วเสร็จได้ ผู้ว่าจ้างหรือผู้ที่รับจ้างทำงานนั้นต่อมีสิทธิใช้เครื่องใช้ในการก่อสร้างหรือในการทำงานสิ่งที่สร้างขึ้นชั่วคราวสำหรับงานก่อสร้างหรือการทำงาน และวัสดุต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าจะต้องสงวนเอาไว้เพื่อการปฏิบัติงานตามสัญญาตามที่จะเห็นสมควร

(ลงชื่อ) .....(ศ.ณรงค์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

ในกรณีดังกล่าว ผู้ว่าจ้างมีสิทธิริบหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาทั้งหมด หรือบางส่วนตามแต่จะเห็นสมควร นอกจากนั้นผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายซึ่งเป็นจำนวนเกินกว่าหลักประกันการปฏิบัติงานและค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการทำงานนั้นต่อให้แล้วเสร็จตามสัญญาและค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานเพิ่ม (ถ้ามี) ซึ่งผู้ว่าจ้างจะหักเอาจากเงินประกันผลงานหรือจำนวนเงินใด ๆ ที่จะจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างก็ได้

ข้อ 17. การกำหนดค่าเสียหาย

ค่าปรับหรือค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากผู้รับจ้างตามสัญญานี้ ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะหักเอาจากจำนวนเงินค่าจ้างที่ค้างจ่ายหรือจากเงินประกันผลงานของผู้รับจ้างหรือบังคับจากหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาก็ได้

หากมีเงินค่าจ้างตามสัญญาที่หักไว้จ่ายเป็นค่าปรับและค่าเสียหายแล้วยังเหลืออยู่อีกเท่าใด ผู้ว่าจ้างจะคืนให้แก่ผู้รับจ้างทั้งหมด

ข้อ 18. การทำบริเวณก่อสร้างให้เรียบร้อย

ผู้รับจ้างจะต้องรักษาบริเวณสถานที่ปฏิบัติงานตามสัญญานี้ รวมทั้งโรงงาน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานของผู้รับจ้าง ลูกจ้าง ตัวแทน หรือของผู้รับจ้างช่วง ให้อยู่ในความสะอาด ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพในการใช้งานตลอดระยะเวลาการจ้างและเมื่อทำงานเสร็จสิ้นแล้วจะต้องขนย้ายบรรดาเครื่องใช้ในการทำงานจ้างรวมทั้งวัสดุ ขยะมูลฝอยและสิ่งก่อสร้างชั่วคราวต่าง ๆ(ถ้ามี) ทั้งจะต้องกลบเกลี่ยพื้นดินให้เรียบร้อย เพื่อให้บริเวณทั้งหมดอยู่ในสภาพที่สะอาด และใช้การได้ทันที

ข้อ 19. กรณีพิพาทและอนุญาโตตุลาการ

19.1 ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งสัญญานี้ หรือเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญานี้ และคู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันได้ ให้เสนอข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทนั้นต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อพิจารณาชี้ขาด

19.2 เว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะเห็นพ้องกันให้อนุญาโตตุลาการคนเดียวเป็นผู้ชี้ขาดการระงับข้อพิพาทให้กระทำโดยอนุญาโตตุลาการ 2 คน โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะทำหนังสือแสดงเจตนาจะให้มีอนุญาโตตุลาการระงับข้อพิพาทและระบุชื่ออนุญาโตตุลาการคนที่ตนแต่งตั้งส่งไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง จากนั้นภายในระยะเวลา 30 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับแจ้งดังกล่าว คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับแจ้งจะต้องแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนที่สอง ถ้าอนุญาโตตุลาการทั้งสองคนดังกล่าวไม่สามารถประนีประนอมระงับข้อพิพาทนั้นได้ ให้อนุญาโตตุลาการทั้งสองคนร่วมกันแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดภายในกำหนดเวลา 30 วัน นับจากวันที่ไม่สามารถตกลงกัน ผู้ชี้ขาดดังกล่าวจะพิจารณาระงับข้อพิพาทต่อไป กระบวนพิจารณาของอนุญาโตตุลาการให้ถือตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของ

สถาบัน .....

(ลงชื่อ) .....ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
(ศ.ดุสิต วุฒิเมธี)
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

สถาบันอนุญาโตตุลาการกระทรวงยุติธรรม โดยอนุโลม หรือตามข้อบังคับอื่นที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเห็นชอบ และให้กระทำในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

19.3 ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายตนหรือในกรณีที่อนุญาโตตุลาการทั้งสองคนไม่สามารถตกลงแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดได้ คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิร้องขอต่อศาลแพ่งเพื่อแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหรืออนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดได้แล้วแต่กรณี

19.4 คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการหรือของอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นเด็ดขาดและถึงที่สุดผูกพันคู่สัญญา

19.5 คู่สัญญาแต่ละฝ่ายเป็นผู้รับภาระค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการฝ่ายตน และออกค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการดำเนินกระบวนพิจารณาฝ่ายละครึ่ง ในกรณีที่มีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือมีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาด ให้อนุญาโตตุลาการหรืออนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดเป็นผู้กำหนดภาระค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือภาระค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดคนเดียว แล้วแต่กรณี

ข้อ 20. การขยายระยะเวลาปฏิบัติงานตามสัญญา

ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ อันเนื่องมาจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้างหรือพฤติการณ์อันหนึ่งอันใดที่ผู้รับจ้างไม่ต้องรับผิดตามกฎหมายทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามเงื่อนไขและกำหนดเวลาแห่งสัญญานี้ได้ ผู้รับจ้างจะต้องแจ้งเหตุหรือพฤติการณ์ดังกล่าวพร้อมหลักฐานเป็นหนังสือให้ผู้ว่าจ้างทราบเพื่อขอขยายเวลาทำงานออกไปภายใน 15 วัน นับถัดจากวันที่เหตุนั้นสิ้นสุดลง

ถ้าผู้รับจ้างไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามความในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้รับจ้างได้สละสิทธิ์เรียกร้องในการที่จะขอขยายเวลาทำงานออกไปโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น เว้นแต่กรณีเหตุเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้าง ซึ่งมีหลักฐานชัดแจ้ง หรือผู้ว่าจ้างทราบดีอยู่แล้วตั้งแต่ต้น

การขยายกำหนดเวลาทำงานตามวรรคหนึ่ง อยู่ในดุลพินิจของผู้ว่าจ้างที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควร

ข้อ 21. การใช้เรือไทย

ในการปฏิบัติตามสัญญานี้ หากผู้รับจ้างจะต้องสั่งหรือนำของเข้ามาจากต่างประเทศรวมทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องนำเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานตามสัญญาไม่ว่าผู้รับจ้างจะเป็นผู้ที่นำของเข้ามาเอง หรือนำเข้ามาโดยผ่านตัวแทนหรือบุคคลอื่นใด ถ้าสิ่งของนั้นต้องนำเข้ามาโดยทางเรือในเส้นทางเดินเรือที่มีเรือไทยเดินอยู่ และสามารถให้บริการรับขนได้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศกำหนด ผู้รับจ้างต้องจัดการให้สิ่งของดังกล่าวบรรทุกโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทย

(ลงชื่อ) .....(ศ.ณรงค์ วุฒิเมธี)ผู้ว่าจ้าง (ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน (ลงชื่อ) .....พยาน

กับเรือไทยจากต่างประเทศมายังประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชยนาวี ก่อนบรรทุกของนั้นลงเรืออื่นที่มิใช่เรือไทย หรือเป็นของที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศยกเว้นให้บรรทุกโดยเรืออื่นได้ ทั้งนี้ไม่ว่าการสั่งหรือสั่งซื้อสิ่งของดังกล่าวจากต่างประเทศจะเป็นแบบ เอฟโอบี, ซีเอฟอาร์, ซีไอเอฟ หรือแบบอื่นใดที่มีเรือไทยเดินอยู่ และสามารถให้บริการรับขนได้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศกำหนด ผู้รับจ้างต้องจัดการให้สิ่งของดังกล่าวบรรทุกโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทยจากต่างประเทศมายังประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชยนาวี ก่อนบรรทุกของนั้นลงเรืออื่นที่มิใช่เรือไทย หรือเป็นของที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศยกเว้นให้บรรทุกโดยเรืออื่นได้ ทั้งนี้ไม่ว่าการสั่งหรือสั่งซื้อสิ่งของดังกล่าวจากต่างประเทศจะเป็นแบบเอฟโอบี, ซีเอฟอาร์, ซีไอเอฟ หรือแบบอื่นใด

ในการส่งมอบงานตามสัญญาให้แก่ผู้ว่าจ้าง ถ้างานนั้นมีสิ่งของตามสัญญา ข้อ 19 ผู้รับจ้างจะต้องส่งมอบใบตราส่ง (Bill of Lading) หรือสำเนาใบตราส่งสำหรับของนั้นซึ่งแสดงว่าได้บรรทุกมาโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทยให้แก่ผู้ว่าจ้างพร้อมกับการส่งมอบงานด้วย

ในกรณีที่สิ่งของดังกล่าวไม่ได้บรรทุกจากต่างประเทศมายังประเทศไทยโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทย ผู้รับจ้างต้องส่งมอบหลักฐานซึ่งแสดงว่าได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชยนาวีให้บรรทุกของโดยเรืออื่นได้ หรือหลักฐานซึ่งแสดงว่าได้ชำระค่าธรรมเนียมพิเศษเนื่องจากการไม่บรรทุกของโดยเรือไทยตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการพาณิชยนาวีแล้วอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ว่าจ้างด้วย

ในกรณีที่ผู้รับจ้างไม่ส่งมอบหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวในสองวรรคข้างต้นให้แก่ผู้ว่าจ้าง แต่จะขอส่งมอบงานดังกล่าวให้ผู้ว่าจ้างก่อน โดยยังไม่รับชำระเงินค่าจ้าง ผู้ว่าจ้างมีสิทธิรับงานดังกล่าวไว้ก่อน และชำระเงินค่าจ้างเมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนดังกล่าวแล้วได้

ข้อ 22. มาตรฐานฝีมือช่าง

ผู้รับจ้างตกลงเป็นเงื่อนไขสำคัญว่า ผู้รับจ้างจะต้องมีและใช้ผู้ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือช่าง จากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หรือผู้มีวุฒิบัตรระดับ ปวช. ปวส.และ ปวท. หรือเทียบเท่า จากสถาบันการศึกษาที่ ก.พ. รับรองให้เข้ารับราชการได้ ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ - ของแต่ละสาขาช่าง แต่จะต้องมีช่างจำนวนอย่างน้อย 1 คน ในแต่ละสาขาช่าง ดังต่อไปนี้

22.1 นักโบราณคดี .....

22.2 สถาปนิก .....

22.3 ช่างศิลปกรรม .....

22.4 ช่างโยธา .....

(ลงชื่อ) .....(ศ.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี).....ผู้ว่าจ้าง
ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ลงชื่อ) .....พยาน

(ลงชื่อ) .....ผู้รับจ้าง

(ลงชื่อ) .....พยาน

ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำบัญชีแสดงจำนวนช่างทั้งหมดโดยจำแนกตามแต่ละสาขาช่างและระดับช่างพร้อมกับระบุรายชื่อช่างผู้ที่ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือช่าง หรือผู้มีวุฒิบัตรดังกล่าวในวรรคแรกนำมาแสดงพร้อมหลักฐานต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานก่อนเริ่มลงมือทำงานและพร้อมที่จะให้ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าหน้าที่ของผู้ว่าจ้างตรวจสอบดูได้ตลอดเวลาการทำงานตามสัญญานี้ของผู้รับจ้าง

สัญญานี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความโดยละเอียดตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อ พร้อมทั้งประทับตรา (ถ้ามี) ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานและคู่สัญญาต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ

(ลงชื่อ).....ผู้ว่าจ้าง
(ศาสตราจารย์พิเศษยุวัฒน์ วุฒิเมธี)

(ลงชื่อ).....ผู้รับจ้าง
(นายสุรศักดิ์ ธรมธัช)

(ลงชื่อ).....พยาน
(นายณัฐพล ม่วงศรเขียว)

(ลงชื่อ).....พยาน
(นางไพเราะ เพ็ญประไพ)

รายการประกอบแบบ และรายละเอียด
งานโบราณคดี ตำหนักวัดมเหยงคณ์

---

1. รายละเอียดของงานที่จะดำเนินการจ้าง

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา มีความประสงค์จะดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานตำหนักวัดมเหยงคณ์ ดังรายการต่อไปนี้

1.1 ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3X3 เมตร จำนวน 3 หลุม

1.2 ขุดแต่งตำหนักและพื้นที่โดยรอบตามผังรูปแบบ พื้นที่ 7,500 ตารางเมตร

1.3 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังการขุดแต่งทั้งหมด

1.4 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานที่พบทั้งหมด และแบบบูรณะโบราณสถานทั้งหมด

2. พื้นที่ดำเนินการ

ตำหนักมเหยงคณ์ ตำบลกะมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของงาน

3.1 พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามรายการประกอบแบบและผังรูปแบบ จำนวน 1 แผ่น

3.2 พื้นที่ปฏิบัติงานรวม 7,500 ตารางเมตร

4. วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่าง ๆ

4.1 ให้ยึดถือตามมาตรฐานงานโบราณคดี ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

4.2 สำหรับการดำเนินการทางโบราณคดีที่โบราณสถานแห่งนี้ มีงานที่ต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษ คือ

4.2.1 พื้นที่โดยรอบตำหนักวัดมเหยงคณ์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสังฆาวาสของวัดมเหยงคณ์ ซึ่งอาจจะมีอาคารที่สร้างด้วยไม้อยู่จำนวนมาก ดังนั้นการขุดแต่งพื้นที่รอบตำหนักวัดมเหยงคณ์ต้องดูร่องรอยผิดวิสัย (Feature) อย่างละเอียด

5. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ใช้เวลาปฏิบัติงานทั้งสิ้น จำนวน 210 วัน โดยผู้ว่าจ้างต้องเริ่มลงมือปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันลงนามในสัญญาจ้าง ตามรายละเอียดการแบ่งงวดงาน การจ่ายเงิน และกำหนดระยะเวลาทำงานของส่วนงานโบราณคดี ตำหนักวัดมเหยงคณ์

APPROVED
SOCIAL INVESTMENT
PROJECT : SIP

/6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ .....

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

6.1 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

6.2 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

6.3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

7. ผลงานที่ต้องการเพื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา

7.1 ขุดค้นทางโบราณคดีครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด

7.2 ขุดแต่งโบราณสถานแล้วเสร็จตามพื้นที่ที่กำหนดในผังรูปแบบ

7.3 รายงานการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมดตามกำหนดและตามมาตรฐานงาน

7.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดตามกำหนดและเป็นไปตามมาตรฐา โบราณคดี

7.6 รวบรวมโบราณวัตถุพร้อมบัญชีโบราณวัตถุมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.7 รวบรวมฟิล์มสไลด์ รูปภาพ (จัดใส่อัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์ม มอบ ราชการแล้วเสร็จ

7.8 ปฏิบัติงานอย่างอื่นแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามสัญญาจ้าง ผังรูปแบบ รายการประกอบ มาตรฐานงานโบราณคดี และทำความสะอาดพื้นที่ปฏิบัติงานจนเรียบร้อย

7.9 ออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานที่พบทั้งหมด พร้อมประมาณราคากลางและ รายการประกอบแบบบูรณะ

APPROVED
SOCIAL INVESTM...
PROJECT : SIP

รายละเอียดการแบ่งงวดงาน

งานขุดแต่งและปรับปรุงสภาพแวดล้อมโบราณสถานวัดมเหยงคณ์ วัดช้าง และตำหนักมเหยงคณ์

อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(งานขุดแต่งออกแบบบูรณะโบราณสถานวัดมเหยงคณ์วัดสีกาสมุด วัดช้าง และตำหนักมเหยงคณ์)

งวดที่ 1 เป็นจำนวนเงินร้อยละ 25 ของราคาค่าจ้าง เมื่อผู้รับจ้างปฏิบัติงานแล้วเสร็จภายใน 60 วัน นับจากวันเริ่มสัญญาจ้าง ดังรายละเอียดงานต่อไปนี้

วัดมเหยงคณ์

- ขุดแต่งกำแพงโดยรอบ พื้นที่ 1,240 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงแก้วพระอุโบสถและบ่อน้ำนอกกำแพงแก้วด้านทิศใต้ พื้นที่ 750 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

วัดสีกาสมุด

- ขุดแต่งพื้นที่เจดีย์ประธาน และวิหาร พื้นที่ 900 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ (ส่วนที่เหลือทั้งหมด) พื้นที่ 1,800 เมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่เจดีย์ประธานอุโบสถและเจดีย์ราย 3 องค์ พื้นที่ 2,400 ตารางเมตร
- ขุดแต่งพื้นที่ในเขตกำแพงวัด พื้นที่ประมาณ 7,800 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

ตำหนักมเหยงคณ์

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบตำหนัก พื้นที่ประมาณ 5,000 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 2 หลุม

งวดที่ 2 เป็นจำนวนเงินร้อยละ 25 ของราคาค่าจ้าง เมื่อผู้รับจ้างปฏิบัติงานแล้วเสร็จภายใน 120 วัน นับจากวันเริ่มสัญญาจ้าง ดังรายละเอียดงานต่อไปนี้

วัดมเหยงคณ์

- ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงแก้วพระอุโบสถและบ่อน้ำนอกกำแพงแก้วด้านทิศใต้ แล้วเสร็จ
- ขุดแต่งปรับพื้นที่ภายในและภายนอกกำแพงวัด พื้นที่ 8,520 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

วัดสีกาสมุด

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ แล้วเสร็จ

APPROVED
SOCIAL INVESTMENT
PROJECT : SIF

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่ที่เหลือในเขตกำแพงวัดส่วนที่เหลือ จำนวน 7,800 ตารางเมตร และขุดแต่งภายนอกเขตวัด จำนวน 7,000 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

ตำหนักมเหยงคณ์

- ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบตำหนัก แล้วเสร็จ
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม

งวดที่ 3 เป็นจำนวนเงินร้อยละ 25 ของราคาค่าจ้าง เมื่อผู้รับจ้างปฏิบัติงานแล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับจากวันเริ่มสัญญาจ้าง ดังรายละเอียดงานต่อไปนี้

วัดมเหยงคณ์

- ขุดแต่งปรับพื้นที่ภายในและภายนอกกำแพงวัดแล้วเสร็จ
- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด

วัดสีกาสมุด

- ทำแบบโบราณสานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิลม์ และทะเบียนฟิลม์ในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เย็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

วัดช้าง

- ขุดแต่งพื้นที่นอกเขตกำแพงวัด แล้วเสร็จ
- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิลม์ และทะเบียนฟิลม์ในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ

APPROVED
SOCIAL INVESTM...
PROJECT : 31...

- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เข็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

ตำหนักมเหยงคณ์

- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิลม์ และทะเบียนฟิลม์ในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เข็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ

งวดที่ 4 เป็นจำนวนเงินร้อยละ 25 ของราคาค่าจ้าง เมื่อผู้รับจ้างปฏิบัติงานแล้วเสร็จภายใน 210 วัน นับจากวันเริ่มสัญญาจ้าง ดังรายละเอียดงานต่อไปนี้

ตำหนักมเหยงคณ์

- ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมด
- ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด
- รวบรวมสไลด์ภาพถ่าย (บรรจุในอัลบั้ม) พร้อมฟิลม์ และทะเบียนฟิลม์ในส่วนของงานโบราณคดีทั้งหมด โดยจะต้องส่งสไลด์และภาพถ่ายอย่างละไม่น้อยกว่า 10 ม้วน
- รวบรวมโบราณวัตถุบรรจุในกล่องพลาสติกมีฝาปิดให้เรียบร้อย พร้อมทั้งบัญชีโบราณวัตถุ
- ทำรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี ต้นฉบับ 1 เล่ม สำเนา 30 เล่ม (เข็บเล่มปกแข็ง)
- ปฏิบัติงานโบราณคดีแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามผังรูปแบบ รายการประกอบแบบและมาตรฐานงานโบราณคดีทุกประการ
- ทำแบบบูรณะโบราณสานของทุกวัด แล้วเสร็จ

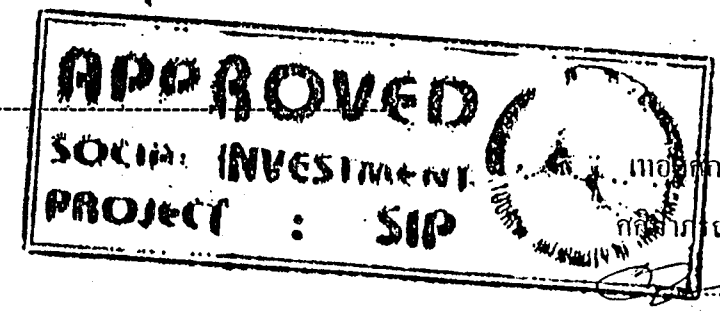

เทอดศักดิ์/ ร่าง
ศรีมาภรณ์/พิมพ์
/ตรวจ

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

กรมศิลปากร

---

1. การดำเนินงานทั่วไป

1.1 การปฏิบัติงานโบราณคดีต้องเป็นไปตามรูปแบบและรายการซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ลงนามกำกับและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา

รูปแบบ หมายถึง แบบ แผนผัง ตลอดจนรายละเอียดและรายการต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในแบบพิมพ์ทั้งหมด

รายการ หมายถึง ข้อกำหนดรายการละเอียดเกี่ยวกับงานโบราณคดีที่ไม่ได้มีปรากฏอยู่ในรูปแบบ

1.2 ผู้รับจ้างรับรองว่าได้ตรวจดูรูปแบบและรายการโดยละเอียดถี่ถ้วนและเข้าใจความหมายโดยแจ่มแจ้งทุกประการแล้ว จึงได้ลงนามในสัญญา ถ้าปรากฏว่ามีการขัดแย้งกันหรือสงสัยจะคลาดเคลื่อนหรือไม่ละเอียดหรือถ้อยคำในรูปแบบและรายการเกิดมีปัญหาขึ้น ผู้รับจ้างต้องเสนอขอความเห็นชอบหรือคำวินิจฉัยต่อผู้ว่าจ้างเสียก่อน โดยผู้ว่าจ้างจะถือความถูกต้องตามสัญญาและประโยชน์ต่อวิชาโบราณคดี และความเหมาะสมเป็นหลักในการวินิจฉัยชี้ขาด

1.3 ข้อขัดแย้งที่ปรากฏในรูปแบบต่อรูปแบบ หรือรายการต่อรายการ ให้ถือตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เฉพาะงาน หรือสิ่งที่ดีกว่าและเป็นประโยชน์ต่องานโบราณคดีเป็นหลักในการปฏิบัติ

1.4 ข้อขัดแย้งที่ปรากฏระหว่างรูปแบบกับรายการ ให้ถือตามรายการเป็นหลักในการปฏิบัติ ทั้งนี้ยกเว้นกรณีที่คลาดเคลื่อน

1.5 สิ่งใดที่ปรากฏในรูปแบบรายการขัดแย้งกับหนังสือสัญญาจ้างเหมา ให้ถือตามหนังสือสัญญาจ้างเป็นหลักในการปฏิบัติ

1.6 สิ่งใดที่มิได้กล่าวไว้ในรูปแบบหรือรายการ แต่เป็นส่วนที่จำเป็นจะต้องกระทำเพื่อให้งานสำเร็จบริบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อวิชาการโบราณคดีให้ถือเป็นส่วนที่ผู้รับจ้างต้องดำเนินการด้วย โดยผู้รับจ้างจะต้องยอมทำงานนั้น ๆ โดยไม่คิดเงินเพิ่มอีกแต่อย่างใด

1.7 ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างดำเนินงาน เช่น ประปา ไฟฟ้า และการตรวจสอบการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ เป็นหน้าที่ของผู้รับจ้างจะต้องติดต่อและออกค่าใช้จ่ายเองทั้งสิ้น

1.8 กรณีการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถาน ผู้รับจ้างจะต้องดำเนินการค้ำยัน เสริมความมั่นคงต่อโบราณสถานให้อยู่ในสภาพแข็งแรงเสียก่อน เพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุและความเสียต่อโบราณสถานของชาติและผู้ปฏิบัติงาน

1.9 ผู้รับจ้างต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงทุกกรณีต่อความเสียหายใด ๆ ที่เกิดต่อโบราณสถานทรัพย์สินใกล้เคียงหรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอก หรืออุบัติเหตุที่เกิดแก่บุคคลใด เนื่องจากการดำเนินการก่อสร้างตามสัญญา

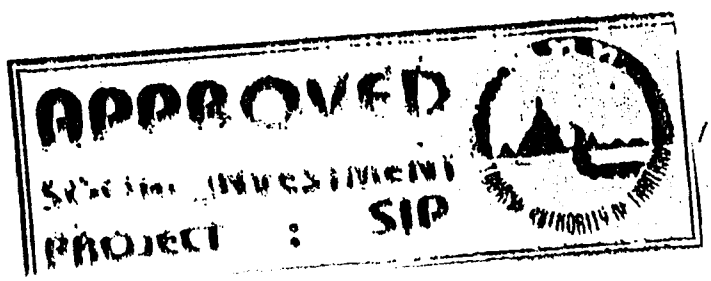

/ 1.10 ผู้รับจ้าง .....

1.10 ผู้รับจ้างต้องจัดทำสำนักงานและอาคารเก็บวัสดุอุปกรณ์ในสถานที่ปฏิบัติงานให้มีขนาดเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน และการตรวจติดตามงานของผู้ว่าจ้าง และให้จัดทำป้ายประกาศขนาด 1.20 X 2.40 เมตร แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามที่ผู้ว่าจ้างกำหนดให้

อนึ่ง ผู้ว่าจ้างไม่อนุญาตให้มีการก่อสร้างที่พักคนงานในพื้นที่โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี แต่หากมีความจำเป็นต้องมีที่พักสำหรับผู้ทำหน้าที่เฝ้าสำนักงานและอาคารเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้ขออนุญาตจากผู้ว่าจ้างก่อน ซึ่งผู้ว่าจ้างจะพิจารณาตามที่ผู้ว่าจ้างกำหนดให้

1.11 ระหว่างปฏิบัติงานผู้รับจ้างต้องดูแลพื้นที่ทำงานให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยปลอดภัยถูกสุขลักษณะและทำความสะอาดพื้นที่ทำงานให้สะอาดเรียบร้อยตลอดเวลา

2. บุคลากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานโบราณคดี

2.1 การดำเนินงานด้านโบราณคดีผู้รับจ้างจะต้องมีนักโบราณคดีปฏิบัติหน้าที่ประจำในภาคสนามทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกระบวนการเก็บข้อมูลทางโบราณคดีและเป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์และเขียนรายงานการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี

นักโบราณคดี หมายถึง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาศิลปศาสตร์บัณฑิต (ศศ.บ.) ด้านโบราณคดี

2.2 ในงานขุดแต่งโบราณสถาน ผู้รับจ้างอาจจะมีบุคลากรต่อไปนี้ ทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานขุดแต่งโบราณสถานและเขียนรายงานการขุดแต่งทางโบราณคดี คือ

2.2.1 ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี วุฒิ ศศ.บ (ประวัติศาสตร์ศิลปะ , ประวัติศาสตร์ , มนุษยวิทยา,วัฒนธรรม) หรือ วุฒิ ศบ. (ประวัติศาสตร์) ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในฐานะผู้ช่วยนักโบราณคดี เคยผ่านงานการขุดค้นหรือขุดแต่งโบราณสถานมาแล้วอย่างน้อย 4 แห่ง โดยต้องมีใบรับรองการผ่านงานจากส่วนราชการผู้ว่าจ้างมาแสดง หรือ

2.2.2 ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกสาขา ที่มีประสบการณ์การทำงานในฐานะผู้ช่วยนักโบราณคดี เคยผ่านงานการขุดค้นหรือขุดแต่งโบราณสถานมาแล้วอย่างน้อย 6 แห่ง โดยต้องมีใบรับรองการผ่านงานจากส่วนราชการผู้ว่าจ้างมาแสดง

2.3 กรณีที่บุคลากรตามข้อ 2.1 และ 2.2 ไม่สามารถอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในภาคสนามได้ตลอดเวลา ผู้ว่าจ้างต้องจัดหาผู้ช่วยนักโบราณคดี ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ทุกสาขา) เป็นผู้ปฏิบัติงานแทนได้เป็นครั้งคราว แต่จะต้องไม่เกิน 7 วัน ต่อเดือน

2.4 บุคลากรตามข้อ 2.1 หรือ 2.2 ให้มีไม่ต่ำกว่า 1 คน ส่วนบุคลากรตามข้อ 2.3 จะมีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบุคลากรตามข้อ 2.1 หรือ 2.2 ว่าสามารถอยู่ปฏิบัติงานภาคสนามได้ตลอดเวลาหรือไม่

2.5 หากจำเป็นผู้รับจ้างจะต้องจัดหาบุคลากรสาขาอื่นที่สามารถปฏิบัติงานเฉพาะทางเข้าร่วมทำงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพของงานโบราณคดีให้ดียิ่งขึ้น เช่น นักประวัติศาสตร์ศิลปะ สถาปนิก นักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม นักวิชาการช่างศิลป์ ช่างศิลปกรรม ช่างสำรวจ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ควบคุมงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการตรวจการจ้างจะเป็นผู้พิจารณาสั่งการ

/ 2.6 ผู้รับจ้าง

2.6 ผู้รับจ้างต้องแจ้งรายชื่อ วุฒิการศึกษา และใบรับรองการผ่านงานของบุคลากรที่จะปฏิบัติงานในภาคสนามตามข้อ 2.1 หรือ 2.2 และ 2.3 (ถ้ามี) ให้ผู้ว่าจ้างทราบในวันยื่นซองสอบราคา/ประกวดราคา

2.7 ผู้รับจ้างจะต้องจัดหาบุคลากรทั้งระดับฝีมือและคนงานที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญในการปฏิบัติงานโบราณคดีโดยเฉพาะ และต้องจัดหาให้เพียงพอเพื่อให้การดำเนินงานได้ทันเวลา ถ้าผู้ว่าจ้างเห็นว่าบุคลากรคนใดของผู้รับจ้างไร้ฝีมือ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ผู้ว่าจ้างมีอำนาจขอให้เปลี่ยนบุคลากรผู้นั้น โดยผู้รับจ้างจะต้องหาคนใหม่มาทดแทนโดยเร็ว ส่วนการแก้ไขหรือเวลาที่เสียไปเพราะการนี้ ผู้รับจ้างจะถือเป็นข้อต้างสำหรับเรียกร้องค่าเสียหายหรือขยายกำหนดเวลาทำงานให้แล้วเสร็จต่อไปอีกไม่ได้

<u>หมายเหตุ</u> นักโบราณคดี 2.1 และผู้ที่ทางราชการอนุโลมให้ทำหน้าที่เสมือนนักโบราณคดีได้ตามข้อ 2.2 นี้ ตามปรกติต้องใช้ 1 คน ต่อ 1 กิจกรรม แต่หากพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่ใกล้กัน สามารถเดินทางไปดูแลงานได้สะดวก ผู้ว่าจ้างโดยคณะกรรมการตรวจการจ้างอาจจะอนุญาตให้ใช้บุคลากรดังกล่าวรับผิดชอบมากกว่า 1 กิจกรรมก็ได้ แต่ไม่ควรเกิน 2 กิจกรรมในเวลาเดียวกัน

3. ข้อปฏิบัติขั้นเตรียมการ

3.1 ผู้รับจ้างจะต้องบันทึกสภาพพื้นที่ทำงานเป็นลายลักษณ์อักษรและภาพถ่ายอย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุมก่อนที่จะดำเนินการใด ๆ

3.2 ผู้รับจ้างต้องดำเนินการถากถาง ทำความสะอาดพื้นที่ทำงานเต็มพื้นที่ ต้นไม้ยืนต้นตามปรกติจะต้องรักษาไว้ หากต้นไม้ใดกีดขวางการปฏิบัติงานจนจำเป็นต้องตัดออก หรือหากทิ้งไว้จะก่อให้เกิดอันตรายต่อโบราณสถาน แหล่งโบราณคดีและผู้ปฏิบัติงาน ให้ปรึกษาผู้ควบคุมงานก่อนทุกครั้ง

3.3 ระหว่างการถากถาง และหลังการถากถางให้บันทึกภาพอีกครั้งหนึ่ง

3.4 ต้องทำผังสภาพโบราณสถาน และแหล่งโบราณคดีก่อนจะขุดค้นและขุดแต่งอย่างละเอียด ทั้งผังด้านราบและผังด้านตั้ง (ให้ดูข้อกำหนดและรายละเอียดของงานประกอบ ซึ่งบางกรณีอาจจะไม่ได้กำหนดให้ทำก็ได้)

4. การวางผังหลุมขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี

4.1 ต้องมีการกำหนดผังหลุมขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีให้ชัดเจน และต้องครอบคลุมพื้นที่ปฏิบัติงานทั้งหมด โดยปรกติผู้ว่าจ้างกำหนดให้ใช้ระบบการวางผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส (Grid System) โดยมีขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ปฏิบัติงาน หากจะกำหนดผังหลุมขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีเป็นระบบอื่นต้องปรึกษากับผู้ควบคุมงานก่อน

การวางผังหลุมนั้นต้องมีขุดกำหนดตายตัวของผังทั้งหมดโดยทำหมุดหมายวงไว้ ส่วนผังหลุมทำหมุดเหล็กหรือไม้ไว้ทุกตำแหน่ง สามารถใช้ตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ตลอดระยะเวลาปฏิบัติงาน แต่ทั้งนี้ต้องไม่กีดขวางการปฏิบัติงานหรือรกตา

4.2 การเลือกตำแหน่งหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ให้ผู้รับจ้างปรึกษากับนักโบราณคดีผู้ควบคุมงาน

/ 5. วิธีการ .....

5. วิธีการขุดค้น และขุดแต่งทางโบราณคดี

5.1 การขุดค้นและขุดแต่งทางโบราณคดี ต้องปฏิบัติตามเทคนิควิชาการโบราณคดีโดยเคร่งครัด

5.2 ต้องเก็บโบราณวัตถุที่พบในชั้นดินอย่างละเอียด ซึ่งบางกรณีจะต้องร่อนดินเพื่อเก็บโบราณวัตถุขนาดเล็กด้วย

5.3 การขุดค้นและขุดแต่ง ให้ขุดตามระดับชั้นดินสมมุติลึกครั้งละไม่เกิน 10 เซนติเมตร และ/หรือ ขุดค้นตามระดับชั้นดินธรรมชาติแล้วแต่กรณี สำหรับงานขุดแต่งโบราณสถานให้ขุดจนถึงระดับพื้นใช้งานเดิมสำหรับการขุดค้นทางโบราณคดีให้ขุดจนถึงระดับที่ไม่พบโบราณวัตถุ (Sterile)

5.4 ในการขุดแต่งโบราณสถาน ให้มีการขุดหลุมตรวจสอบการวางรากฐานของโบราณสถานทุกองค์ทุกหลัง ขนาดไม่ต่ำกว่า 1X1 เมตร หากพบว่ามีการก่อสร้างทับซ้อนกันหลายครั้งให้ยึดงานก่อสร้างครั้งสุดท้ายหรือครั้งที่มีหลักฐานสำคัญมากกว่าเป็นหลักในการขุดแต่ง แต่จะต้องทำการขุดแต่งศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสมัยที่ถูกทับซ้อนจนได้ข้อมูลพอที่จะทำแบบสันนิษฐานได้ทุกสมัย แต่การกระทำดังกล่าวต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อหลักฐานทางโบราณคดีทุกสมัยด้วย ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดี ผู้ควบคุมงานเป็นผู้พิจารณาสั่งการ

5.5 การเก็บข้อมูลทางโบราณคดี ต้องมีการบันทึกอย่างละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร แผนผังและภาพถ่ายโดยต้องมีการออกแบบฟอร์มต่างๆ เพื่อช่วยในการบันทึกตามความเหมาะสมกับลักษณะงานและหลักฐานทางโบราณคดี โดยต้องมีแนบบันทึกอย่างน้อยดังต่อไปนี้

- บันทึกประจำวัน (Diary Record)
- บัญชีโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ (Small Finds List)
- บัญชีของที่พบ (Bag List)
- แบบบันทึกภาพถ่าย (Photo List)

สำหรับการขุดค้นทางโบราณคดีให้เพิ่มแบบฟอร์มต่อไปนี้

- แบบบันทึกการปฏิบัติงานขุดค้นแต่ละระดับ
- แบบบันทึกหลักฐานประกอบ Feature

หรือแบบฟอร์มอย่างอื่นที่นักโบราณคดีผู้ควบคุมงานเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบันทึกหลักฐานทางโบราณคดีแต่ละประเภท

5.6 การปฏิบัติงานทางโบราณคดีต้องทำอย่างระมัดระวัง ต้องสังเกตดูความเปลี่ยนแปลงของหลักฐานอย่างละเอียด และให้เก็บตัวอย่างโบราณวัตถุบางประเภทอย่างถูกวิธี เพื่อการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ในกรณีจำเป็น

5.7 โบราณวัตถุชิ้นสำคัญให้ทำความสะอาดด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัสดุแต่ละชนิด แล้วบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพบเป็นอักษรย่อด้วยขนาดที่เหมาะสมกับวัตถุในตำแหน่งที่ไม่รบกวนสาระสำคัญของโบราณวัตถุด้วยหมึกที่ไม่ลบเลือนง่ายนัก โดยให้ประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างน้อยดังนี้

- แหล่งโบราณวัตถุที่พบ

/ - ปีที่พบ .....

- ปีที่พบ
- ตำแหน่งที่พบ

การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพบดังกล่าว หากไม่สามารถหาตำแหน่งที่เหมาะสมหรือพิจารณาแล้วไม่เหมาะสมที่จะเขียนลงบนเนื้อโบราณวัตถุให้เขียนลงแผ่นพลาสติกหรือโลหะผูกติดไว้ก็ได้

5.8 โบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่บอบบาง หรือเปราะให้ใช้กระดาษหรือผ้าที่อ่อนนุ่มหุ้มไว้ แล้วเก็บใส่ภาชนะที่เหมาะสม

5.9 โบราณวัตถุและชิ้นส่วนโบราณสถานที่พบจากการปฏิบัติงานทางโบราณคดี ให้ทำความสะอาดและเก็บรักษาไว้ในถุงพลาสติก ถุงผ้า กล่อง หรือภาชนะอื่นอย่างเหมาะสม เมื่อศึกษาวิเคราะห์แล้ว ให้ทำทะเบียนโบราณวัตถุมอบให้กรมศิลปากร ส่วนอิฐศิลาแลงหรือส่วนประกอบซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างของโบราณสถานต่าง ๆ ให้แยกประเภท แยกขนาด ทำความสะอาดแล้วเก็บรักษาไว้ในพื้นที่ปฏิบัติงานให้เป็นระเบียบ โดยไม่กีดขวางการทำงานและไม่รกตา เพื่อเตรียมไว้ใช้ในการบูรณะต่อไป

5.10 ต้องศึกษาวิเคราะห์โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่พบจากการปฏิบัติงานทั้งหมด

5.11 ต้องศึกษาวิเคราะห์ชั้นดินทางโบราณคดี และให้เก็บตัวอย่างดินเพื่อการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ถ้าจำเป็น

5.12 การทำผังชั้นดินทางโบราณคดีให้ทำทั้ง 4 ด้าน ลงในกระดาษฟิล์มเขียนแบบขนาด A4 หรือ A3 ตามความเหมาะสม

5.13 ดิน อิฐหัก กระเบื้อง เศษวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่ไร้ประโยชน์ให้นำไปปรับถมพื้นที่บริเวณพื้นที่ทำงานหรือขนย้ายออกจากพื้นที่ในที่กำหนดให้ในระยะทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร หรือให้เผาทำลาย หรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดีผู้ควบคุมงานจะเป็นผู้สั่งการ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกรณีนี้เป็นความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้าง

5.14 วิธีปฏิบัติด้านเทคนิควิชาการ หรือการปฏิบัติงานอื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ แต่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการโบราณคดีและต่อราชการ ให้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดีผู้ควบคุมงาน หรือกรรมการตรวจการจ้าง

6. การเขียนรายงานทางโบราณคดี

- คำนำ
- สารบัญ
- สารบัญภาพถ่าย
- สารบัญภาพลายเส้น
- สารบัญแผนผัง
- บทนำ ความเป็นมาของโครงการ
- บทที่ 1 การดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานและการขุดค้นทางโบราณคดี

1.1 ที่ตั้ง

1.2 ประวัติการทำงานที่ผ่านมา

1.3 สภาพปัจจุบันของโบราณสถาน

1.4 การวางผังหลุมขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี

1.5 เทคนิคการขุดแต่งโบราณสถาน

1.6 เทคนิคการขุดค้นทางโบราณคดี

1.7 การเก็บหลักฐานและการบันทึกข้อมูล

- บทที่ 2 โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

2.1 สภาพโดยทั่วไปและลักษณะแผนผัง (ภาพโดยรวม)

2.2 ลักษณะโบราณสถานหลังการขุดแต่ง (รายละเอียดของโบราณสถานแต่ละองค์/หลัง)

2.2.1 เจดีย์

2.2.3 วิหาร

ฯลฯ

2.3 เทคนิคการก่อสร้าง

(ข้อ 2.3 อาจจะแทรกอยู่ในการอธิบายโบราณสถานแต่ละองค์/หลัง ก็ได้)

- บทที่ 3 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่ง

3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม

3.1.1 ประเภทดินเผา

3.1.2 ประเภทปูนปั้น

3.1.3 ประเภทโลหะ

- สำริด
- เหล็ก
- ตะกั่ว

ฯลฯ

3.1.4 ประเภทไม้

ฯลฯ

3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา

3.2.1 พระพุทธรูปประจำศาสนสถาน

3.2.2 พระพุทธรูปบูชา

- สำริด
- ปูนปั้น
- ดินเผา

3.2.3 พระพิฆเนศ

- ดินเผา
- ชิน
- สำริด

ฯลฯ

3.2.4 รูปเคารพในศาสนาอื่น

- คริสต์
- พราหมณ์

ฯลฯ

3.2.5 อื่น ๆ

3.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้

3.3.1 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะ

- เหล็ก
- สำริด

ฯลฯ

3.3.2 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากดินเผา

3.3.3 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากไม้

3.4 โบราณวัตถุประเภทอาวุธ

3.5 โบราณวัตถุเกี่ยวกับโลหะรวม

3.6 ภาชนะดินเผาในประเทศ

3.6.1 ภาชนะดินเผาพื้นเมือง

- เนื้อดิน
- เนื้อหิน

3.6.2 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย

3.6.3 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาบ้านบางปูน

3.6.4 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาสุโขทัย

3.6.5 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาภาคเหนือ

3.6.6 ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาภาคอีสาน

ฯลฯ

3.7 ภาชนะดินเผาต่างประเทศ

- เครื่องถ้วยจีน
- เครื่องถ้วยญี่ปุ่น

/ - เครื่องถ้วย .....

- เครื่องถ้วยเวียดนาม

ฯลฯ

3.8 โบราณวัตถุอื่น ๆ

- **บทที่ 4 การขุดค้นทางโบราณคดี**

อธิบายเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมายของการขุดค้นโดยภาพรวม

4.1 หลุมขุดค้น .....

- ชั้นดินธรรมชาติ
- ชั้นดินทางโบราณคดี (วัฒนธรรม)
- โบราณวัตถุแบ่งตามชั้นดินสมมุติ
- โบราณวัตถุแบ่งตามชั้นวัฒนธรรม (แบ่งประเภทตามโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่ง)
- บทวิเคราะห์แปลความ
- สรุป

4.2 หลุมขุดค้น .....

4.3 สรุป

- **บทที่ 5 การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ**

5.1 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

5.2 รูปทรงสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม

- **บทที่ 6 สรุป**
- **เชิงอรรถ (อาจจะนำไปไว้ในบทก็ได้)**
- **บรรณานุกรม**
- **ภาพถ่าย (อาจจะจัดแบบแทรกในเนื้อหาก็ได้)**
- **ภาพลายเส้น (อาจจะจัดแบบแทรกในเนื้อหาก็ได้)**
- **แผนผัง**
- **ภาคผนวก 1 การศึกษาออกแบบเพื่อการบูรณะ (ถ้าหากสัญญาจ้างนั้นกำหนดไว้ให้ทำรายการนี้ด้วย)**

ฯลฯ

7. การทำผังโบราณสถานสภาพก่อนขุดแต่งและหลักการขุดแต่ง

7.1 การทำผังโบราณสถานก่อนการขุดแต่ง ต้องประกอบด้วยผังบริเวณ ผังโบราณสถานทุกองค์ ซึ่งแสดงผังด้านราบและรูปตั้งทั้งสี่ด้าน ตามสภาพและสัดส่วนจริง

/ 7.2 การทำผัง .....

7.2 การทำผังโบราณสถานหลังขุดแต่ง ต้องประกอบด้วยรายละเอียดเช่นเดียวกับผังโบราณสถานสภาพก่อนขุดแต่ง

7.3 ต้องทำแบบชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่พบจากการขุดแต่ง (หรือที่หลุดร่วงลงมาจากที่ตั้งแล้ว) ด้วย โดยให้ระบุว่าคือชิ้นส่วนของอะไร หรือพบบริเวณใด

7.4 ต้องทำแบบขยายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ซุ้ม ประตู หน้าต่าง หน้าบัน เสา ฐาน ลวดลายปูนปั้น จิตรกรรม ฯลฯ ให้อยู่ในดุลยพินิจของนักโบราณคดีผู้ควบคุมงานเป็นผู้สั่งการ

7.5 การเขียนแบบโบราณสถานทุกชนิด ให้เขียนลงฟิล์มเขียนแบบขนาดไม่ต่ำกว่า A1

7.6 แบบโบราณสถานองค์เดียวกัน ให้เขียนด้วยมาตราส่วนเดียวกัน ทั้งสภาพก่อนขุดแต่ง สภาพหลังขุดแต่ง แบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม และแบบเพื่อการบูรณะ

7.7 กำหนดมาตราส่วนให้เหมาะสมกับขนาดกระดาษ แต่โดยทั่วไปไม่ควรใช้มาตราส่วนเล็กกว่า 1 : 75

8. การทำแบบสันนิษฐาน (วิเคราะห์) ทางสถาปัตยกรรม

8.1 การทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม ต้องประมวลจากหลักฐานที่เหลือติดกับที่และชิ้นส่วนที่พบเพิ่มเติมจากการขุดแต่งทางโบราณคดี หลักฐานที่เก็บรวบรวมไว้แล้วก่อนหน้านั้น ประกอบกับการศึกษาวิเคราะห์วิวัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ

8.2 หากโบราณสถานมีการสร้างทับซ้อนหลายสมัย ต้องทำแบบสันนิษฐานทุกสมัย ความสมบูรณ์ในการสันนิษฐานขึ้นอยู่กับหลักฐานหรือรายละเอียดของลวดลายเครื่องประดับต่าง ๆ ทางโบราณคดี และการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ

8.3 ต้องแสดงทั้งผังด้านราบและด้านตั้ง ผังด้านตั้งนั้นต้องมีจำนวนและรายละเอียดที่เหมาะสมกับโบราณสถานแต่ละองค์

8.4 ต้องมีแบบขยายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมส่วนต่าง ๆ ที่จำเป็น

8.5 กระดาษมาตราส่วนและมาตรฐานอย่างอื่นให้เป็นไปตามมาตรฐานการทำผังสภาพโบราณสถานและหลังการขุดแต่ง

8.6 การทำแบบหรือรายละเอียดเพิ่มเติมนอกเหนือจากนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ หรือกรณีข้อมูลไม่เพียงพอต่อการสันนิษฐานรูปสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรมได้นั้น ให้คณะกรรมการตรวจการจ้างเป็นผู้มีความเห็นชี้ขาด

9. การทำผังรูปแบบเพื่อการบูรณะ

9.1 โบราณสถานที่มีการสร้างทับซ้อน ต้องให้ความสำคัญต่อโบราณสถานทุกสมัยโดยให้พิจารณาหาแนวทางอนุรักษ์หรือเสริมความมั่นคงไว้ทุกสมัย แต่ในที่สุดต้องเลือกว่าสมัยใดจะทำการบูรณะให้เห็นเด่นชัดมากที่สุด ซึ่งส่วนมากมักจะยึดสมัยหลังสุด

/ 9.2 ต้องทำรูปแบบ .....

9.2 ต้องทำรูปแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานทุกหน่วยที่พบจากการขุดแต่ง

9.3 การลงรูปแบบเพื่อการบูรณะ ให้ประกอบด้วยรูปแปลน และรูปด้านทุกด้าน ซึ่งแต่ละหน่วยต้องประกอบด้วย

9.3.1 แบบด้านวิศวกรรม

9.3.2 แบบเพื่อการบูรณะ

9.3.3 แบบขยายส่วนที่จำเป็น

9.4 การออกแบบเพื่อการบูรณะ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 เป็นหลัก โดยให้เสนอหลักการ เหตุผล หรือทฤษฎีที่ยึดถือในการออกแบบเป็นเอกสารประกอบไว้ด้วย

9.5 เขียนแบบฟิล์มเขียนแบบ ขนาด A1 มาตราส่วนให้พิจารณาให้เหมาะสมกับขนาดและรายละเอียดของโบราณสถานแต่ละแห่ง และโดยปรกติโบราณสถานหลังเดียวกันให้เขียนด้วยมาตราส่วนเดียวกัน

9.6 จัดทำรายการประกอบแบบการบูรณะ

9.7 จัดทำประมาณการค่าจ้างเหมาบูรณะ

รายการประกอบแบบ และรายละเอียด
งานโบราณคดี วัดมเหยงคณ์

---

1. รายละเอียดของงานที่จะดำเนินการจ้าง

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา มีความประสงค์จะดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานวัดมเหยงคณ์ ดังรายการต่อไปนี้

1.1 ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3X3 เมตร จำนวน 3 หลุม

1.2 ขุดแต่งกำแพงวัดมเหยงคณ์ (โดยรอบ) พื้นที่ 1,240 ตารางเมตร

1.3 ขุดแต่ง อุโบสถ และพื้นที่ภายในกำแพงแก้วล้อมรอบพระอุโบสถ พื้นที่ 1,520 ตารางเมตร

1.4 ขุดแต่ง0โบราณสถานในเขตกำแพงวัดตลอดจนพื้นที่โดยรอบทั้งหมด พื้นที่ 17,040 ตารางเมตร

1.5 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทุกหลังทุกองค์

1.6 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานในวัดมเหยงคณ์ทั้งหมด และแบบบูรณะโบราณสถานทั้งหมด

1.7 ทำรายงานการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี

2. พื้นที่ดำเนินการ

วัดมเหยงคณ์ ตำบลกระมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของงาน

3.1 พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามรายการประกอบแบบและผังรูปแบบ จำนวน 1 แผ่น

3.2 พื้นที่ปฏิบัติงานรวม 19,800 ตารางเมตร

4. วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่าง ๆ

4.1 ให้ยึดถือตามมาตรฐานงานโบราณคดี ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

4.2 สำหรับการดำเนินการทางโบราณคดีที่โบราณสถานแห่งนี้ มีงานที่ต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษ คือ

4.2.1 ระมัดระวังในการขุดค้นทางโบราณคดี เก็บรายละเอียดข้อมูลในชั้นดินระดับล่าง เพื่อศึกษาหลักฐานมาตรวจสอบปัญหาเรื่องเมืองอโยธยา

5. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ใช้เวลาปฏิบัติงานทั้งสิ้น จำนวน 210 วัน โดยผู้ว่าจ้างต้องเริ่มลงมือปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันลงนามในสัญญาจ้าง ตามรายละเอียดการแบ่งงวดงาน การจ่ายเงิน และกำหนดระยะเวลาทำงานของส่วนงานโบราณคดี วัดมเหยงคณ์

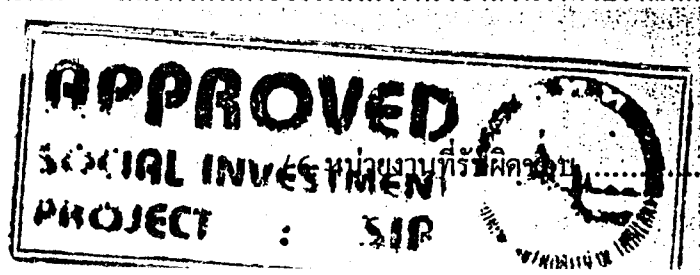

หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

6.1 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

6.2 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

6.3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

7. ผลงานที่ต้องการเพื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา

7.1 ขุดค้นทางโบราณคดีครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด

7.2 ขุดแต่งโบราณสถานแล้วเสร็จตามพื้นที่ที่กำหนดในผังรูปแบบ

7.3 รายงานการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมดตามกำหนดและตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดตามกำหนดและเป็นไปตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.6 รวบรวมโบราณวัตถุพร้อมบัญชีโบราณวัตถุมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.7 รวบรวมฟิล์มสไลด์ รูปภาพ (จัดใส่อัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์ม มอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.8 ปฏิบัติงานอย่างอื่นแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามสัญญาจ้าง ผังรูปแบบ รายการประกอบแบบ มาตรฐานงานโบราณคดี และทำความสะอาดพื้นที่ปฏิบัติงานจนเรียบร้อย

7.9 ออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานที่พบทั้งหมด พร้อมประมาณราคากลางและกำหนดรายการประกอบแบบบูรณะ

APPROVED
SOCIAL INVESTMENT
PROJECT
SIP

รายการประกอบแบบ และรายละเอียด
งานโบราณคดี วัดสีกาสมุด

---

1. รายละเอียดของงานที่จะดำเนินการจ้าง

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา มีความประสงค์จะดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานวัดสีกาสมุด ดังรายการต่อไปนี้

1.1 ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3X3 เมตร จำนวน 1 หลุม

1.2 ขุดแต่งเจดีย์ประธาน และวิหาร พื้นที่ 900 ตารางเมตร

1.3 ขุดแต่งพื้นที่โดยรอบตามที่กำหนดขอบเขตไว้ในผังรูปแบบ พื้นที่ 3,600 ตารางเมตร

1.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังการขุดแต่งทุกหลังทุกองค์ทั้งหมด

1.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด และแบบบูรณะโบราณสถานทั้งหมด

2. พื้นที่ดำเนินการ

วัดสีกาสมุด ตำบลกะมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของงาน

3.1 พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามรายการประกอบแบบและผังรูปแบบ จำนวน 1 แผ่น

3.2 พื้นที่ปฏิบัติงานรวม 4,500 ตารางเมตร

4. วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่าง ๆ

4.1 ให้ยึดถือตามมาตรฐานงานโบราณคดี ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

4.2 สำหรับการดำเนินการทางโบราณคดีที่โบราณสถานแห่งนี้ มีงานที่ต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษ คือ

4.2.1 การทำผังรูปแบบของเจดีย์ประธาน โดยเฉพาะในองค์เจดีย์จากร่องรอยที่ถูกลักลอบขุด พบว่ามีซุ้มแบบสุโขทัย แสดงถึงอิทธิพลทางศิลปะสุโขทัยแพร่มาถึง และแสดงความเกี่ยวข้องเรื่องอายุสมัยกับวัดมเหยงคณ์

5. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ใช้เวลาปฏิบัติงานทั้งสิ้น จำนวน 210 วัน โดยผู้ว่าจ้างต้องเริ่มลงมือปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันลงนามในสัญญาจ้าง ตามรายละเอียดการแบ่งงวดงาน การจ่ายเงิน และกำหนดระยะเวลาทำงานของส่วนงานโบราณคดี วัดสีกาสมุด

/ 6.หน่วยงานที่รับผิดชอบ .....

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

6.1 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

6.2 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

6.3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

7. ผลงานที่ต้องการเพื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา

7.1 ขุดค้นทางโบราณคดีครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด

7.2 ขุดแต่งโบราณสถานแล้วเสร็จตามพื้นที่ที่กำหนดในผังรูปแบบ

7.3 รายงานการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมดตามกำหนดและตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดตามกำหนดและเป็นไปตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.6 รวบรวมโบราณวัตถุพร้อมบัญชีโบราณวัตถุมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.7 รวบรวมฟิล์มสไลด์ รูปภาพ (จัดใส่อัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์ม มอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.8 ปฏิบัติงานอย่างอื่นแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามสัญญาจ้าง ผังรูปแบบ รายการประกอบแบบมาตรฐานงานโบราณคดี และทำความสะอาดพื้นที่ปฏิบัติงานจนเรียบร้อย

7.9 ออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานที่พบทั้งหมด พร้อมประมาณราคากลางและกำหนดรายการประกอบแบบบูรณะ

APPROVED
SOCIAL INVESTMENT
PROJECT : SIP

รายการประกอบแบบ และรายละเอียด
งานโบราณคดีวัดช้าง

---

1. รายละเอียดของงานที่จะดำเนินการจ้าง

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา มีความประสงค์จะดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานวัดช้าง ดังรายการต่อไปนี้

1.1 ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3X3 เมตร จำนวน 3 หลุม

1.2 ขุดแต่งเจดีย์ประธาน อุโบสถ และเจดีย์ราย 3 องค์ พื้นที่ 2,400 ตารางเมตร

1.3 ขุดแต่งพื้นที่ภายในกำแพงวัดที่เหลือตามที่กำหนดไว้ในผังรูปแบบ พื้นที่ 15,600 ตารางเมตร

1.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังการขุดแต่งทั้งหมด

1.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานทั้งหมด และแบบบูรณะโบราณสถานทั้งหมด

1.6 ขุดแต่งภายนอกเขตวัดเพิ่มเติม จำนวน 7,000 ตารางเมตร

2. พื้นที่ดำเนินการ

วัดช้าง ตำบลกะมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของงาน

3.1 พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามรายการประกอบแบบและผังรูปแบบ จำนวน 1 แผ่น

3.2 พื้นที่ปฏิบัติงานรวม 25,000 ตารางเมตร

4. วิธีปฏิบัติงานและข้อกำหนดต่าง ๆ

4.1 ให้ยึดถือตามมาตรฐานงานโบราณคดี ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

4.2 สำหรับการดำเนินการทางโบราณคดีที่โบราณสถานแห่งนี้ มีงานที่ต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษ คือ

4.2.1 หาขอบเขตของวัด (กำแพง)

4.2.2 หาเจดีย์รายซึ่งถูกทำลายจนเหลือแต่ฐานราก

5. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

ใช้เวลาปฏิบัติงานทั้งสิ้น จำนวน 210 วัน โดยผู้ว่าจ้างต้องเริ่มลงมือปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันลงนามในสัญญาจ้าง ตามรายละเอียดการแบ่งงวดงาน การจ่ายเงิน และกำหนดระยะเวลาทำงานของส่วนงานโบราณคดีวัดช้าง

APPROVED

/ 6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

6.1 สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

6.2 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

6.3 สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

7. ผลงานที่ต้องการเพื่อปฏิบัติงานแล้วเสร็จตามสัญญา

7.1 ขุดค้นทางโบราณคดีครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด

7.2 ขุดแต่งโบราณสถานแล้วเสร็จตามพื้นที่ที่กำหนดในผังรูปแบบ

7.3 รายงานการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดีตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.4 ทำแบบโบราณสถานสภาพหลังขุดแต่งทั้งหมดตามกำหนดและตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.5 ทำแบบสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดตามกำหนดและเป็นไปตามมาตรฐานงานโบราณคดี

7.6 รวบรวมโบราณวัตถุพร้อมบัญชีโบราณวัตถุมอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.7 รวบรวมฟิล์มสไลด์ รูปภาพ (จัดใส่อัลบั้ม) พร้อมฟิล์ม และทะเบียนฟิล์ม มอบให้ทางราชการแล้วเสร็จ

7.8 ปฏิบัติงานอย่างอื่นแล้วเสร็จสมบูรณ์ตามสัญญาจ้าง ผังรูปแบบ รายการประกอบแบบ มาตรฐานงานโบราณคดี และทำความสะอาดพื้นที่ปฏิบัติงานจนเรียบร้อย

7.9 ออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานที่พบทั้งหมด พร้อมประมาณราคากลางและกำหนดรายการประกอบแบบบูรณะ

APPROVED
SOCIAL INVESTMENT
PROJECT
SIF